NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 188

ØKONOMISK UTSYN
OVER ÅRET 1965

ECONOMIC SURVEY
1965

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO 1966

Norges offisielle statistikk, rekke XII
Norway's Official Statistics, series XII

Rekke XII **Trykt 1965**

Nr. 169 Alders- og yrkesstrukturen i jordbruket. Ein analyse på grunnlag av jordbruksteljingane i 1949 og 1959 *The holders by age and occupational status. An analysis based on the censuses of agriculture*
— 170 Statistisk årbok 1965 *Statistical yearbook of Norway*
— 171 Folkemengdens bevegelse 1963 *Vital statistics and migration statistics*
— 172 Industristatistikk 1963 *Industrial statistics*
— 173 Norges postverk 1964 *Statistique postale*
— 174 Lønnsstatistikk 1964 *Wage statistics*
— 175 Skogstatistikk 1963 *Forestry statistics*
— 176 Telegrafverket 1964 *Télégraphes et téléphones de l'Etat*
— 177 Utenrikshandel 1964 II *External trade II*
— 178 Jordbruksstatistikk 1964 *Agricultural statistics*
— 179 Fiskeristatistikk 1963 *Fishery statistics*
— 180 Helsestatistikk 1963 *Health statistics*
— 181 Fiskeritelling 1. november 1960 III Oversikt *Fishery census III General survey*
— 182 Skattestatistikk 1963 *Tax statistics*
— 183 Elektrisitetsstatistikk 1964 *Electricity statistics*
— 184 Utenrikshandel 1964 III *External trade III*
— 185 De offentlige sektorers finanser 1961 *Public sector finances*
— 186 Meieribruket i Noreg 1964 *Norway's dairy industry*
— 187 Alkoholstatistikk 1964 *Alcohol statistics*

Rekke XII **Trykt 1966**

Nr. 188 Økonomisk utsyn over året 1965 *Economic survey*

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 188

ØKONOMISK UTSYN

OVER ÅRET 1965

ECONOMIC SURVEY
1965
With a Summary in English

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1966

GRØNDAHL & SØNS BOKTRYKKERI, OSLO

Forord.

Økonomisk utsyn over året 1965 er stort sett lagt opp etter samme retningslinjer som i tidligere år, bortsett fra at tabelldelen bak i boka er endret. Publikasjonen er utarbeidd ved Statistisk Sentralbyrås forskningsavdeling under ledelse av forskningssjef, dr. philos. Odd Aukrust og er redigert av konsulent Kjell Wettergreen Hansen. Avsnittet om fiske og selfangst er utarbeidd av Fiskeridirektoratet, avsnittet om arbeidsmarkedet av Arbeidsdirektoratet og avsnittet om bygge- og anleggsvirksomhet av Boligdirektoratet. De andre avsnitt er skrevet av funksjonærer i Byrået.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 20. januar 1966.

Petter Jakob Bjerve.

Preface.

Economic Survey 1965 mainly follows the same outline as for previous years apart from some amendments in the Statistical Annex. The publication has been prepared by the Research Department of the Bureau under the supervision of Dr. Odd Aukrust, Director of Research. The publication has been edited by Mr. Kjell Wettergreen Hansen. The chapter on fisheries and sealing has been prepared by the Directorate of Fisheries, the chapter on labour market by the Labour Directorate and the chapter on construction by the Housing Board. The other chapters have been prepared by the staff of the Bureau.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 20 January 1966.

Petter Jakob Bjerve.

Innhold.

	Side
Verdensøkonomien	5
Verdensproduksjonen	5
Råvarepriser	7
Verdenshandelen	8
Den økonomiske utvikling i Vest-Europa	10
Sambandsstatene	22
Konjunkturutsiktene	26
Norge	28
Utenriksøkonomien	28
Utenriksregnskapet	28
Vareomsetningen med utlandet	31
Produksjon og sysselsetting	45
Hovedtrekk av utviklingen	45
Arbeidsmarkedet	46
Jordbruk	51
Skogbruk	55
Fiske	59
Selfangst	62
Hvalfangst	63
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	64
Bygge- og anleggsvirksomhet	71
Sjøfart	74
Annen samferdsel	80
Inntekter og inntektsnytting	85
Inntekter	85
Privat konsum	89
Investering	93
Finanser, pengemessige forhold og priser	97
Offentlige finanser	97
Pengemessige forhold	107
Prisutviklingen	118
Sluttord	126
Sammendrag på engelsk	132
Økonomisk-politisk kalender	139
Tabeller	*1

Contents.

	Page
World economic situation	5
World production	5
Prices of primary materials	7
World trade	8
Economic development in Western Europe.	10
United States	22
Current economic trends	26
Norway	28
External economy	28
Balance of payments	28
External trade	31
Production and employment	45
General trends	45
Labour market	46
Agriculture	51
Forestry	55
Fisheries	59
Sealing	62
Whaling	63
Mining, quarrying, manufacturing and electricity production	64
Construction	71
Shipping	74
Other transport and communication	80
Incomes and their disposal	85
Incomes	85
Private consumption	89
Capital formation	93
Finances, money and credit, prices	97
Public finance	97
Money and credit	107
Prices	118
Concluding remarks	126
English summary	132
Calendar of economic cvents	139
Tables	*1

Standardtegn

. Logisk umulig
.. Oppgave mangler
– Null
* Foreløpig eller beregnet tall
—— Brudd i den loddrette serie

Explanation of Symbols

. Category not applicable
.. Data not available
– Nil
* Provisional or estimated figures
—— Break in the homogeneity of a vertical series

Verdensøkonomien.

Verdensproduksjonen var i 1965 betydelig større enn i 1964, men veksten fra 1964 til 1965 var ujamt fordelt og noe svakere enn året før. Dette gjaldt både for industriproduksjonen og jordbruksproduksjonen.

Utviklingslandenes økonomiske stilling ble trolig dårligere i 1965. Matvareproduksjonen pr. innbygger — som på forhånd var meget lav — falt ytterligere, og lå i 1965 under førkrigsnivå. Som følge av fallende råvarepriser fant det dessuten sted en forverring i utviklingslandenes bytteforhold i samhandelen med industrilandene.

I de fleste industriland var det høyt aktivitetsnivå og relativt tilfredsstillende kapasitetsutnytting også i 1965. I Sambandsstatene fortsatte veksten i høyt tempo, og kapasitetsutnyttingen i næringslivet var relativt god. Tallet på arbeidsløse, som hadde gått sterkt ned i 1964, ble redusert ytterligere i løpet av 1964 og 1965. Det private konsumet — og fra og med 2. kvartal også eksporten — var de mest utpregede ekspansjonsfaktorer. Som følge av kraftige bremsetiltak hadde Japan en av de laveste vekstrater blant industrilandene i 1965, mot en av de høyeste året før. Også i Vest-Europa ble vekst-tempoet noe svekket i løpet av året; i Frankrike og Italia var aktivitetsnivået fremdeles relativt lavt i 1965, særlig som følge av sviktende investeringsetterspørsel. Samtidig holdt produksjonen i Storbritannia seg praktisk talt uendret på et høyt nivå, mens veksttempoet i Vest-Tyskland viste en markert nedgang. Vest-Tyskland hadde likevel et høyt aktivitetsnivå og et stramt arbeidsmarked gjennom hele 1965.

Verdensproduksjonen.

Verdens jordbruksproduksjon — når Kina holdes utenfor — økte etter FAO's[1]) foreløpige beregninger med 1—2 prosent fra 1963—64 til 1964—65. Dette er en litt svakere vekst enn året før, da produksjonen økte med 2—3 prosent, og også svakere enn den gjennomsnittlige vekst pr. år i siste tiårsperiode (+ 2,7 prosent). Produksjonsøkingen var i 1964—65 sterkest i Øst-Europa og Sovjetunionen (+ 7,5 prosent), men den sterke veksten her må ses i sammenheng med produksjonsnedgangen året før (— 3,5 prosent) som følge av tørke. Ellers fortsatte den forholdsvis sterke produksjonsstigningen i Australia (+ 4 prosent, mot + 3 prosent i 1963—64 og + 5 prosent i 1962—63). I Vest-Europa ble den relativt svake økingen i jordbruksproduksjonen i 1963—64 fulgt av omtrent uendret produksjon i 1964—65. Blant de underutviklede områder viste Afrika sterkest vekst (rundt 2,5 prosent eller omtrent som året før). Også i Sørøst-Asia fortsatte produksjonen å øke i samme tempo som året før (vel 1,5 prosent), mens veksten i Sørvest-Asia nå var noe lavere (nær 1 prosent, mot 2—2½ prosent i 1963—64). I Sør-Amerika gikk jordbruksproduksjonen ned med nær 1 prosent (+ 2,4 prosent året før).

Utviklingslandene under ett hadde i 1964—65 omtrent like sterk øking i jordbruksproduksjonen som industrilandene. Den gjennomsnittlige øking i den totale jordbruksproduksjon i siste tiårsperiode var litt sterkere (+ 2,9 prosent) for utviklingslandene enn for industrilandene (+ 2,6 prosent), mens produksjonen av matvarer økte om lag like sterkt (+ 2,7 prosent pr. år) i de to landgruppene. I 1964—65 lå jordbruksproduksjonen i industrilandene rundt 44 prosent over gjennomsnittsnivået i perioden fra 1948—49 til 1952—53 og vel 68 prosent over førkrigsnivået. For utviklingslandene var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 49 og 69 prosent.

For matvareproduksjonen pr. innbygger er imidlertid situasjonen i utviklingslandene meget utilfredsstillende. For landgruppen under ett lå matvareproduksjonen pr. innbygger 6 prosent over gjennomsnittet for perioden fra 1948—49 til 1952—53, men 1 prosent under førkrigsnivået. For industrilandene var de tilsvarende vekst-

[1] Food and Agriculture Organization of the United Nations.

rater + 21 prosent og + 34 prosent. Mens matvareproduksjonen pr. innbygger i industrilandene har økt så og si uavbrutt fra år til år i etterkrigstiden, stoppet veksten i utviklingslandene — også regnet pr. innbygger — opp i 1959—60. I den følgende treårsperiode holdt produksjonen seg omtrent uendret, men så fulgte en nedgang på 3 prosent fra 1962—63 til 1964—65. Bare i Sørvest-Asia hadde matvareproduksjonen pr. innbygger passert førkrigsnivået i 1964—65. I Sør-Amerika lå derimot matvareproduksjonen pr. innbygger i 1964—65 3 prosent under førkrigsnivået, mens Sørøst-Asia og Afrika hadde en nedgang på 2 prosent.

Som tallene viser, henger stagnasjonen i matvareproduksjonen pr. innbygger i første rekke sammen med den meget sterke folketilveksten i utviklingslandene. I siste tiårsperiode økte folketallet i verden under ett med gjennomsnittlig 2 prosent pr. år. Dette er den største stigning som er registrert i noen tiårsperiode. Denne sterke veksten har i stor grad vært konsentrert om de lite utviklede områdene i verden; en rekke utviklingsland hadde i denne perioden en årlig vekst på hele 3 prosent pr. år, dvs. folketallet økte like hurtig som matvareproduksjonen. Ifølge en rapport fra FAO lider derfor nær halvparten av verdens befolkning fremdeles av en større eller mindre grad av underernæring. Med den folketilvekst som ventes i årene framover, og som fortsatt trolig vil bli sterkest i utviklingslandene, må en regne med at ernæringsforholdene i utviklingslandene kan forverre seg ytterligere.

Det var i første rekke produksjonen av hvete, sukker og kakao som bidrog til stigningen i den samlede jordbruksproduksjon i 1964—65. Kaffeproduksjonen falt derimot sterkt. — Over to tredjedeler av den samlede øking i hveteproduksjonen skyldtes større avlinger i Sovjetunionen etter tørken året før, men også i Vest-Europa og Australia var det betydelig produksjonsøking. I Nord-Amerika økte hveteproduksjonen svært moderat. Utviklingen her må ellers ses i sammenheng med Sambandsstatenes anstrengelser for å redusere «overskottslagrene» av jordbruksvarer; landets produksjonspotensial er betydelig større enn produksjonsresultatene skulle tyde på. Samtidig viste hveteproduksjonen til dels betydelig nedgang i de fleste utviklingsland bortsett fra Sør-Amerika. Sukkerproduksjonen økte i de fleste områder. Produksjonen av betesukker i Sovjetunionen steg med mer enn 80 prosent etter en forholdsvis moderat nedgang året før. Den betydelige øking i kakaoproduksjonen falt i første rekke på Afrika, der avlingene var over 30 prosent større enn året før.

Verdensproduksjonen i industri og bergverk (utenom Albania, Kina, Mongolia, Nord-Korea og Nord-Vietnam) økte etter FN's beregninger med om lag 8 prosent i 1962, 6 prosent i 1963 og 7 ½ prosent i 1964. I 1965 skulle produksjonen etter grove anslag bli omtrent 6 prosent større enn året før. I gjennomsnitt for første halvår 1965 var produksjonen 6 ½—7 prosent større enn i samme periode 1964. De tilsvarende vekstrater for første og annet halvår 1964 var henholdsvis 8 prosent og 7 prosent.

Den noe lavere veksttakt for verdens industriproduksjon i 1965 enn i 1964 skyldes i første rekke at konjunkturoppgangen i Vest-Europa etter hvert er blitt noe svekket. Mens industriproduksjonen i Vest-Europa i 1964 lå hele 7 prosent høyere enn året før, var stigningen fra januar—september 1964 til januar—september 1965 4 prosent. (Se avsnittet om den økonomiske utvikling i Vest-Europa.)

Det er i første rekke den ekspansive utviklingen i Nord-Amerika som har ført til relativt tilfredsstillende vekst i verdensproduksjonen under ett i 1965. Etter sesongjusterte oppgaver økte produksjonen i Sambandsstatene temmelig jamt fra kvartal til kvartal og lå i 3. kvartal 1965 7—8 prosent høyere enn i samme kvartal 1964. Industriproduksjonen i Canada viste — som for Vest-Europa under ett — meget svak vekst i vår- og sommermånedene 1964, men siden var produksjonsstigningen her atskillig sterkere enn i Vest-Europa. I 2. kvartal 1965 lå industriproduksjonen i Canada vel 6 prosent høyere enn i 2. og 3. kvartal året før.

I Japan viste produksjonsutviklingen et uvanlig sterkt omslag mot slutten av 1964. I mange år hadde Japan hatt den største produksjonsøkingen i verden. Som følge av store betalingsunderskott og sterk prisstigning satte

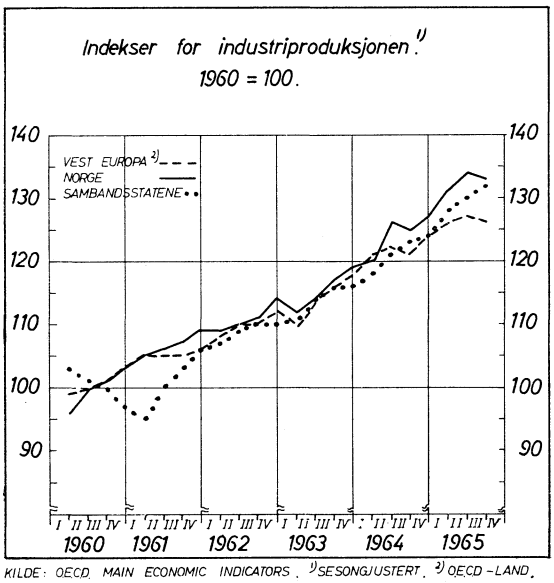

KILDE: OECD. MAIN ECONOMIC INDICATORS. [1] SESONGJUSTERT. [2] OECD-LAND.

Fig. 1.

imidlertid de japanske myndigheter i verk strenge bremsetiltak — særlig på det kredittpolitiske område — mot slutten av 1963 og utover vinteren og våren 1964. Etter sesongjusterte oppgaver økte industriproduksjonen meget sterkt fra kvartal til kvartal i hele 1963, og veksten fortsatte i noe lavere, men fremdeles meget høyt tempo, i de tre første kvartalene av 1964 (med henholdsvis 4 prosent, 2 ½ prosent og 3 prosent). Fra 3. kvartal til 4. kvartal 1964 økte industriproduksjonen med 1 ½—2 prosent. I det følgende kvartal stoppet veksten opp, og i 2. kvartal 1965 var det en moderat nedgang. Stagnasjonstendensene var høsten 1965 fremdeles dominerende, enda myndighetene i løpet av året gradvis hadde lettet på kredittrestriksjonene.

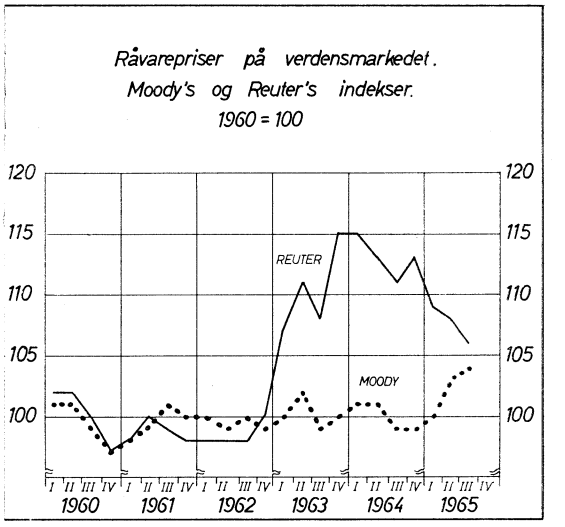

Fig. 2.

Råvarepriser.

Det markerte prisfall som satte inn fra 1956, slo i Moody's amerikanske indeks ut i en nedgang som varte helt til slutten av 1960. Etter en mindre stigning fra 4. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961 viste Moody's indeks senere stort sett relativt små endringer. Reuter's britiske indeks, som er den mest konjunktur-følsomme av de to, og som har størst vekt på industrielle råvarer, reagerte sterkere, men mer kortvarig; fra 1956 til 1958 falt denne indeks med hele 14 prosent. I årene 1958—61 endret Reuter's indeks seg lite, men den begynte så å stige sterkt fra høsten 1962, og i november 1963 lå den 19 prosent over nivået i oktober året før. Deretter holdt Reuter's indeks seg på om lag samme nivå til januar 1964, da en ny nedgang satte inn, trolig som følge av lavere etterspørsel i Vest-Europa. Nedgangen var imidlertid langt fra generell; for de fleste metaller ble det notert betydelig prisstigning, og også enkelte andre råvarepriser viste oppgang. Bortsett fra en forbigående stigning sommeren 1964 fortsatte Reuter's indeks å synke helt til juli 1965; den lå da 9—10 prosent under toppunktet i januar 1964. Utover sommeren og de tidlige høstmåneder viste Reuter's indeks på ny stigning, og lå i september 2 prosent over julinivået.

Fra midtsommeren 1965 slo markedet om for en rekke nøkkelprodukter, og det ble for flere viktige råvarer notert betydelig prisoppgang i løpet av årets 3. kvartal. For sukker og kakao tok prisene til å stige fra ut på sensommeren. For hvete nøytraliserte store sovjet-russiske kjøp i Canada, Argentina, Australia og Frankrike tendensene til prisfall som følge av store avlinger i de viktigste hveteproduserende land. Kaffemarkedet strammet seg til utover sommeren og høsten, vesentlig som følge av samarbeidet innenfor rammen av Den internasjonale kaffeavtale om begrensning av eksportkvotene. Metallprisene varierte en del i 1965, men viste stort sett ikke sterke og varige tendenser verken til opp- eller nedgang.

Til tross for oppgangen i løpet av 3. kvartal i fjor lå de fleste råvareprisene ved utgangen av kvartalet betydelig lavere enn ett år tidligere. Sukkerprisene viste en nedgang på nesten 40 prosent, mens prisen på kakao hadde falt med

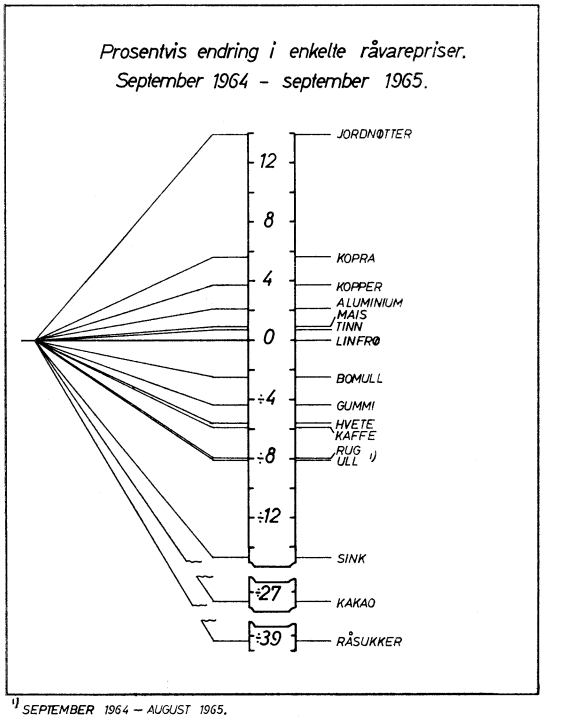

Fig. 3.

28 prosent og på kaffe med 6 prosent. For ull og bomull var prisnedgangen henholdsvis 8 og 3 prosent og for gummi 4 prosent. Sink gikk ned i pris med hele 15 prosent, mens bly bare viste moderat nedgang. For tinn, kopper og aluminium ble det notert en moderat prisoppgang.

Det synes tvilsomt om oppgangen i råvareprisene fra halvårsskiftet 1965 innvarslet noen varig tendens til prisstigning. Tvert imot er det mulig at en svakere ekspansjonstakt i Vest-Europa (se avsnittet om konjunkturutsiktene) vil kunne føre til ny avslapning i markedsforholdene for en rekke råvarer. Intensivering av krigsaktiviteten i Vietnam kan riktignok komme til å slå ut i økt etterspørsel etter metaller, men en må regne med at de store amerikanske beredskapslagre vil bli anvendt for å bremse eventuelle prisstigningstendenser på metallmarkedet i tiden framover. Oppstillingen nedenfor (kilde Monthly Economic Letter, First National City Bank, New York) viser størrelsen av den amerikanske regjerings beredskapslagre av strategiske metaller (angitt i tusen short tons) før Koreakrigen brøt ut og ved utgangen av mai 1965.

	Aluminium	Kopper	Bly	Tinn	Sink
1. januar 1950	32	183	261	144	357
31. mai 1965 ..	1 904	1 065	1 326	329	1 479

Verdenshandelen.

Volumet av verdenshandelen økte meget sterkt — med hele 10 prosent[1]) — fra 1959 til 1960. I de følgende to år var veksttakten atskillig lavere, henholdsvis 5 prosent og 5½ prosent. Så fulgte igjen to år med sterk vekst; i 1963 økte volumet av verdenshandelen med 7½ prosent og i 1964 med 10 prosent.

Utviklingslandenes eksport til industrilandene økte betydelig i 1950-årene og i begynnelsen av 1960-årene. Likevel gikk utviklingslandenes andel av verdenseksporten noe ned i løpet av perioden 1950—1964. Av økingen i verdenseksporten fra 1963 til 1964 falt 10 prosent på utviklingslandenes eksport til industrilandene — mot 17 prosent året før.

Importen til utviklingslandene fra industrilandene har i en årrekke gjennomgående økt svakere enn utviklingslandenes eksport til industrilandene. Denne utviklingen skyldes i første rekke en praktisk talt uavbrutt forverring i utviklingslandenes bytteforhold (— 11 prosent fra 1954 til 1964). En stor del av importen til utviklingslandene har imidlertid vært finansiert ved gaver og kreditter, og importstigningen har ikke vært så mye svakere enn eksportstigningen som forverringen av bytteforholdet alene skulle tilsi.

I verdi økte verdenseksporten med 11 prosent i 1964, mot 9 prosent året før. Som i 1963 bidrog i første rekke den betydelige oppgang i samhandelen mellom de industrialiserte land i vest til den sterkere vekst i verdien av den samlede verdenshandel; mens verdien av industrilandenes samhandel økte med 11 prosent i 1963, var vekstraten i 1964 hele 14 prosent. Økingen i industrilandenes samhandel kom da opp i hele 60 prosent av samlet øking i verdenshandelen. Men også industrilandenes eksport til utviklingslandene bidrog betydelig til høyere veksttempo i verdenshandelen i 1964; mens verdien av denne eksport økte med 5 pst. i 1963, kom stigningen det følgende år opp i 10 prosent. Utviklings-

[1] Tallene for verdenshandelen bygger på eksportoppgaver.

Tabell 1. *Verdenshandelen. Volumindekser for eksport. 1958 = 100.*

	1960	1961	1962	1963	1964	Prosentvis endring fra samme periode året før		
						1964	1. kvartal 1965	2. kvartal 1965*
Verden i alt	118	124	131	141	155	9,9	4,7	8,4
Industriland	120	126	132	143	159	11,2	5,3	8,7
Vest-Europa	124	131	138	149	163	9,4	8,9	8,5
Nord-Amerika ..	111	113	118	128	146	14,1	..	..
Råvareland	113	118	127	134	142	6,0	2,9	2,8
Oversjøisk sterlingområde	112	120	127	136	145	6,6	4,9	..

Kilde: Monthly Bulletin of Statistics, United Nations.

landenes eksport til industrilandene økte noe svakere i 1964 (+ 8 prosent) enn året før (+ 10 prosent). Vekstraten for samhandelen mellom utviklingslandene holdt seg praktisk talt uendret på rundt 5 prosent, og betydde lite for den totale verdenshandel.

Foreløpige tall tyder på at volumet av verdenshandelen var om lag 6 ½ prosent større i første halvår 1965 enn i samme periode året før. Dette var en atskillig lavere vekst enn i de to foregående halvår; i første halvår 1964 viste verdenshandelen en stigning over året på 11 prosent og i annet halvår 8 prosent. I 1. kvartal 1965 var veksten den laveste på to år. Tendensen til nedgang i utviklingslandenes andel av verdenseksporten fortsatte i første halvår 1965; mens eksporten fra industrilandene økte med henholdsvis 5 prosent og 9 prosent i 1. og 2. kvartal, var de tilsvarende vekstrater for utviklingslandene bare 2 ½—3 prosent i hvert av kvartalene.

Nedgangen i utviklingslandenes andel av verdenseksporten siden 1950 må ses i sammenheng med den sterke vekst i samhandelen mellom industrilandene. Dessuten bidrog lavere produksjonsvekst i Vest-Europa i 1964 og 1965 til å begrense utviklingslandenes eksport. Det ser imidlertid ikke ut til at eksportnedgangen foreløpig har påvirket utviklingslandenes vareimport. Likevel har disse lands valutareserver — sett under ett — ikke endret seg mye; trolig er en økende del av importen blitt finansiert ved kreditter eller gaver. I de senere måneder har imidlertid flere store industriland gjennomført eller varslet om betydelige reduksjoner i sin økonomiske hjelp til utviklingslandene; en må derfor regne med at også importveksten vil vise nedgang i tiden framover.

Vest-Europas utenrikshandel.

Importvolumet i Vest-Europa har i de siste årene økt betydelig sterkere enn industriproduksjonen; i 1961 og 1962 økte importen med henholdsvis 7 og 9 prosent og i hvert av årene 1963 og 1964 med 10 prosent, mens vekstratene for industriproduksjonen var henholdsvis 5 prosent, 4 prosent, 4,5 prosent og 7,5 prosent. Veksten i importverdien var etter sesongjusterte oppgaver betydelig svakere i annet halvår 1964 (+ 2 prosent) enn i første halvår (+ 7 prosent).

Tabell 2. *Verdien av varebyttet i Vest-Europa. Mill. dollar. Gjennomsnittstall pr. måned.*

	1962	1963	1964	Prosentvis endring fra samme periode året før		
				1964	1. kvartal 1965	2. kvartal 1965*
Vest-Europa:						
Eksport[1]	4 718	5 148	5 749	11,7	10,4	9,9
Av dette til Nord-Amerika	445	459	506	10,2	10,3	20,9
—»— tredje land	1 364	1 415	1 537	8,6	11,4	12,5
Import[1]	5 339	5 934	6 649	12,0	5,0	9,3
Av dette fra Nord-Amerika	756	822	929	13,0	— 4,8	14,3
—»— tredje land	1 654	1 809	1 971	9,0	3,6	3,3
CEE-land:						
Eksport	2 854	3 132	3 549	13,3	11,7	12,5
Import	2 976	3 367	3 743	11,2	3,8	8,1
Av dette fra CEE-land	1 116	1 311	1 505	14,8	9,6	10,4
—»— EFTA-land	459	514	550	7,0	3,6	0,8
EFTA-land:						
Eksport	1 702	1 846	1 999	8,3	8,8	6,3
Import	2 050	2 199	2 507	14,1	4,2	5,9
Av dette fra CEE-land	635	673	759	12,8	10,5	7,7
—»— EFTA-land	362	402	471	17,2	13,0	4,3

Kilde: OECD, Foreign Trade; OECD main economic indicators.
[1] Vesteuropeisk samhandel medregnet.

Den lave vekstrate for annet halvår må ses i sammenheng med den svakere vekst i industriproduksjonen i 2. og 3. kvartal 1964. Trolig som følge av den nye produksjonsoppgang fra og med 4. kvartal 1964 økte verdien av vareimporten igjen noe sterkere i første halvår 1965 — med 5 prosent. I annet halvår var trolig både produksjonsøkingen og importveksten noe svakere.

I første halvår 1965 var det — etter foreløpige oppgaver — særlig sterk prosentvis vekst i verdien av Vest-Europas import fra Kina og Japan (henholdsvis 33 og 22 prosent, mot 34 og 24 prosent i 1964). Importen fra begge disse to landene er imidlertid fremdeles liten i forhold til Vest-Europas samlede import. Derimot hadde en nedgang i vekstraten for importen fra råvarelandene meget stor betydning for utviklingen av totalimporten; i 1964 utgjorde importen fra disse landene en femtedel av Vest-Europas samlede import, eller nesten halvparten om en unntar samhandelsimporten. Mens importen fra råvarelandene økte med 9 prosent både i 1963 og 1964, lå den i første halvår 1965 bare 1 prosent høyere enn i samme periode året før. Importen fra Nord-Amerika steg noe svakere enn samlet vest-europeisk import, importen fra Øst-Europa og Sovjetunionen litt sterkere. Importen fra Australia, som i 1964 hadde økt sterkere enn totalimporten, falt med hele 13 prosent i første halvår 1965.

Volumet av Vest-Europas samlede eksport har i de siste årene til og med 1964 vist økende vekstrater. I hvert av årene 1961 og 1962 økte eksportvolumet med 5½ prosent, i 1963 med 8 prosent og i 1964 med 9½ prosent. Etter sesongjusterte oppgaver lå eksportverdien i første halvår 1964 6 prosent høyere enn i annet halvår 1963, og i annet halvår 1964 og første halvår 1965 var eksportveksten etter OECD's anslag henholdsvis 5 prosent og 4,5—5 prosent. Årsaken til at eksportveksten har holdt seg så vidt godt oppe i forhold til importveksten, er for det første fortsatt sterk etterspørsel fra utviklingslandene, og dessuten uvanlig sterk øking i Sambandsstatenes import fra Vest-Europa i første halvår 1965.

Den økonomiske utvikling i Vest-Europa.

Veksten i Vest-Europas samlede produksjon i de senere årene har gjennomgående vært forholdsvis sterk, men veksttakten har variert noe fra år til år. Fra 1961 til 1962 økte bruttonasjonalproduktet for Vest-Europa under ett med 6 prosent. I det følgende år var produksjonsveksten 4 prosent og i 1964 5—6 prosent. For 1965 kan den samlede produksjonsvekst i Vest-Europa anslås til om lag 3,5 prosent.

Blant de store industriland i Vest-Europa hadde Vest-Tyskland klart den sterkeste produksjonsøking fra 1963 til 1964 (+ 7 prosent). Både Storbritannia og Frankrike hadde en produksjonsvekst som lå rundt gjennomsnittet for de europeiske OECD-land (om lag 5,5 prosent). I Italia var derimot produksjonsøkingen betydelig svakere (2,5—3 prosent). I de mindre landene i Vest-Europa økte produksjonen gjennomgående sterkt — dette gjaldt bl.a. de skandinaviske land. Under ett økte produksjonen i de mindre vesteuropeiske land med 6—6,5 prosent fra 1963 til 1964.

Selv om produksjonsveksten i Vest-Europa fra 1963 til 1964 var omtrent like sterk som i de nærmeste foregående årene, endret konjunkturbildet seg i løpet av 1964. Det eneste land som viste fortsatt jamn og sterk produksjonsframgang gjennom hele 1964 var Vest-Tyskland. Også i 1965 var produksjonsøkingen i Vest-Tyskland sterk, men veksttempoet avtok noe i løpet av året. I Storbritannia var det svak produksjonsvekst helt fra begynnelsen av 1964. Mot slutten av året økte aktiviteten betydelig, men fra vinteren 1965 var produksjonsveksten igjen svak. Også Frankrike hadde svak produksjonsøking helt fra begynnelsen av 1964. I løpet av 1964 og 1965 var det her relativt sterke svingninger i produksjonen, men noen varig og markert oppgang kunne så sent som høsten 1965 ennå ikke konstateres. Allerede rundt årsskiftet 1963—64 viste det seg stagnasjonstendenser i Italia, og de tiltok i løpet av 1964. Konjunkturtilbakeslaget i Italia var sterkere enn i Frankrike, men på den annen side var det her en tydelig produksjonsøking igjen fra våren 1965.

I Storbritannia var det svikt i eksporten, forholdsvis liten tilgang på ledig produksjonskapasitet og stramt arbeidsmarked som hemmet produksjonsveksten i 1964. I 1965 var arbeidsmarkedet gjennomgående enda litt strammere, men noe svakere etterspørsel i enkelte bransjer som følge av myndighetenes bremsetiltak bidrog sannsynligvis også til å svekke produksjonsveksten. Også i Vest-Tyskland skyldtes den mer moderate vekst i løpet av 1965 i første rekke stramt arbeidsmarked og mangel på ledig produksjonskapasitet, men samtidig viste både den innenlandske etterspørsel og eksporten visse svakhetstegn. I Italia så den nye konjunkturoppgangen i 1965 ikke ut til å hvile på solid grunnlag; den dominerende drivkraften bak oppgangen var økt utenlandsk etterspørsel etter investeringsvarer. Den innenlandske investeringsetterspørsel var derimot fortsatt synkende i 1965, og konsumetterspørselen viste bare svak øking.

Som totalproduksjonen varierte også industriproduksjonen i Vest-Europa ganske sterkt i løpet av 1964. Etter sesongjusterte oppgaver

økte industriproduksjonen med 2,5 prosent fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964, men viste deretter ingen store endringer før i årets siste kvartal, da den igjen steg med 2,5 prosent. Stigningen fortsatte, men i sterkt synkende tempo i de to første kvartalene av 1965. I 3. kvartal gikk produksjonen litt ned for Vest-Europa under ett. Følgende oppstilling viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongjusterte indeks OECD beregner for industriproduksjonen i de europeiske medlemsland:

1964	1. kvartal	2,5	prosent
	2. kvartal	0,8	»
	3. kvartal	—0,8	»
	4. kvartal	2,5	»
1965	1. kvartal	1,6	»
	2. kvartal	0,8	»
	3. kvartal	—0,8	»

Den mangel på vekst som gjennomsnittstallene for industriproduksjonen viste i Vest-Europa i 2. og 3. kvartal 1964, dekket over store ulikheter fra land til land. Bare i Storbritannia falt produksjonsutviklingen tilnærmet sammen med utviklingen for Vest-Europa under ett. I Vest-Tyskland var det sterk produksjonsvekst i disse to kvartalene, men denne ble motvirket av nedgang i Frankrike og Italia. Den sterke produksjonsveksten i Vest-Europa fra 3. til 4. kvartal 1964 var derimot resultatet av en parallell oppgang i alle de fire største industrilandene. Den noe svakere oppgang i det følgende kvartal var nettoresultatet av moderat vekst i Storbritannia og Italia, sterk produksjonsstigning i Vest-Tyskland og synkende produksjon i Frankrike. I 2. kvartal 1965 økte produksjonen både i Frankrike og Italia, men som følge av svakere vekst eller stagnasjon i de to største vesteuropeiske industrilandene, Vest-Tyskland og Storbritannia, ble produksjonsøkingen for Vest-Europa under ett temmelig moderat. I 3. kvartal gikk produksjonen litt ned både i Vest-Tyskland og Frankrike. I Storbritannia lå produksjonen på samme nivå som i de to foregående kvartaler, mens oppgangen i Italia fortsatte.

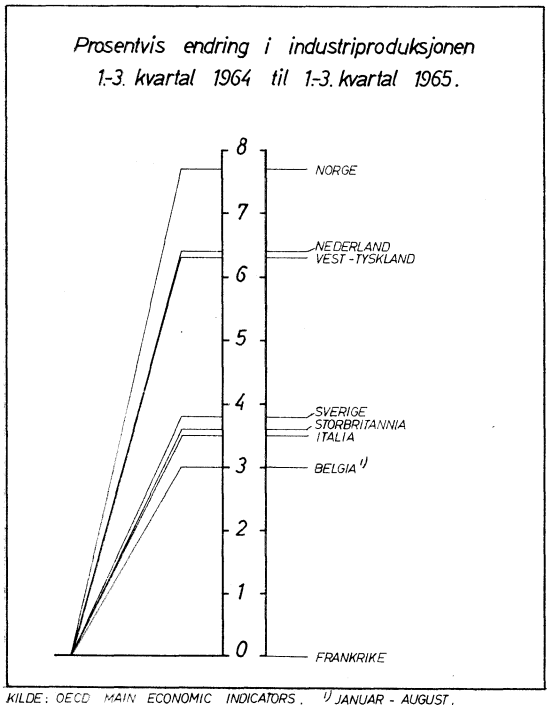

Fig. 4.

S t o r b r i t a n n i a opplevde i 1964—65 på nytt at det i løpet av en oppgangsperiode utviklet seg et så stort underskott i utenriksøkonomien at myndighetene så seg nødt til å sette i verk bremsetiltak. Det ser ut til at presstendenser i britisk økonomi slår raskere og sterkere ut i betalingsbalansen enn i de fleste andre vestlige land; siden 1961 har Storbritannia opplevd ikke mindre enn sju alvorlige betalingsbalansekriser (i 1951, 1955, 1956, 1957, 1961 og 1964). Mottiltakene har virket så sterkt at disse krisene ofte har vært etterfulgt av flere års økonomisk stagnasjon, særlig som følge av nedgang i de private investeringer. Tradisjonelt har investeringsaktiviteten ligget på et lavt nivå i Storbritannia i forhold til Vest-Europa ellers, og «stop-go»-politikken har ikke bidradd til å bedre investeringsklimaet.

Det ble i Økonomisk utsyn over året 1964 pekt på at Storbritannias spesielle vansker i første rekke må antas å henge sammen med lav produktivitetsvekst. Britisk industri har ikke greidd å møte en sterk stigning i den innenlandske etterspørselen med tilstrekkelig sterk produksjonsøking, og importen har derfor hatt tendens til å stige sterkt allerede på et tidlig trinn i konjunkturoppgangen. Samtidig har eksportveksten blitt begrenset av svak internasjonal konkurranseevne. Blant en rekke mulige årsaker til den lave produktivitetsvekst ble nevnt manglende tilpasningsevne til nye etterspørselsforhold i britisk industri, mangel på bransjemessig og geografisk mobilitet av arbeidskraften, samt spesielle institusjonelle forhold i britisk arbeidsliv, som har vanskeliggjort en mer rasjonell inntektspolitikk. Disse forhold har indirekte påvirket driftsbalansen overfor utlandet, som ble sterkt negativ i løpet av oppgangsperiodene. Gjentatte spekulasjonsbølger mot pundet har påvirket det samlede utenriksregnskap like sterkt som underskottet på driftsbalansen. Styrken av de krefter som lå bak pundspekulasjonene, ble tydelig demonstrert mot slutten av 1964, da det ble klart at selv en øking av diskontoen fra 5 til 7 prosent ikke var tilstrekkelig til å stoppe spekulasjonene.

Den siste oppgangsperiode i Storbritannia tok til i begynnelsen av 1963 og betegnet slutten på en stagnasjonsperiode som hadde vart i om lag

Tabell 3. *Nasjonalproduktet i Storbritannia etter anvendelse. 1958-priser.*

	1964 Mill. £	Prosentvis endring fra foregående periode[1]						
		1964	1964				1965	
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.*
Privat konsum	18 943	3,7	1,6	— 0,8	0,9	1,4	1,7	— 3,2
Offentlig konsum	4 254	1,9	0,2	0,2	0,9	0,9	— 0,8	3,9
Investering i fast kapital	5 321	21,8	–	9,9	— 1,1	1,4	— 3,9	2,1
Lageropplegg	482							
Eksport	5 746	3,1	1,2	— 0,2	— 0,8	2,5	1,2	— 1,6
— Import	6 262	9,0	4,2	1,7	0,1	— 0,1	— 3,6	3,8
Bruttonasjonalprodukt	28 484	5,4	0,4	1,0	0,3	1,9	1,2	— 2,2

Kilde: Monthly Digest of Statistics.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

2 år. Fra året 1962 til året 1963 økte bruttonasjonalproduktet med nær 4, 5 prosent i volum. I begynnelsen kom den kraftigste stimulans fra utenlandsetterspørselen, men senere ble den innenlandske etterspørsel en stadig mer dominerende faktor bak produksjonsveksten. Oppgangen fortsatte i 1964 (se tabell 3), men i svakt tempo i de tre første kvartalene. I årets siste kvartal ble oppgangen igjen sterkere. For året under ett var den innenlandske investeringsetterspørselen den mest ekspansive faktor bak oppgangen.

Utover sommeren og høsten 1964 ble presstendensene i britisk økonomi stadig mer framtredende; særlig slo de sterkt ut i utenriksøkonomien. I annet halvår 1964 viste driftsbalansen et underskott på nær 300 millioner pund, mot vel 45 millioner i samme periode 1963. Den markerte økingen i driftsunderskottet skyldtes at en meget sterk stigning i vareimporten bare ble motvirket av en svært moderat eksportøking. Samtidig økte nettoeksporten av langsiktig kapital fra vel 100 millioner pund til om lag 150 millioner. I tillegg til dette ble — som nevnt ovenfor — påkjenningen på valutabeholdningene skjerpet ved sterk øking i nettoeksporten av kortsiktig kapital.

Da den nye regjering trådte til i slutten av oktober 1964, satte den derfor i verk en rekke tiltak (nærmere omtalt i Økonomisk utsyn over året 1964, side 16) som i første rekke tok sikte på å skape bedre balanse i utenriksøkonomien. De viktigste av disse tiltakene var — i hvert fall på relativt kort sikt — innføringen av en midlertidig 15 prosent avgift på importen av alle andre varer enn matvarer, råtobakk og industrielle råvarer, og etablering av en tilbakebetalingsordning for indirekte skatter som påløper britiske eksportvarer.

Mot slutten av 1964 var det mest akutte utenriksøkonomiske problemet ikke lenger underskottet på driftsbalansen, men spekulasjonsbølgene mot pundet. Som nevnt søkte de britiske myndigheter å demme opp for pundspekulasjonen med en kraftig diskontoforhøyelse i slutten av november. Men kursfallet og kapitalflukten ble først stoppet — og bare foreløpig — ved trekk på Pengefondet til et beløp på 1 milliard dollar og gjennom en avtale mellom den britiske nasjonalbank og en rekke andre nasjonalbanker om en kreditt på 3 milliarder dollar, som ble stilt til øyeblikkelig disposisjon.

I 1. kvartal 1965 ble underskottet på driftsbalansen sterkt redusert. Etter sesongjusterte oppgaver hadde det økt fra 78 millioner pund i 1. kvartal 1964 til henholdsvis 103 millioner og 127 millioner i de to følgende kvartaler. I 4. kvartal 1964 gikk underskottet ned igjen til 103 millioner og i 1. kvartal 1965 helt ned til 27 millioner pund, i første rekke som følge av et sterkt fall i vareimporten. Det var imidlertid helt klart at nedgangen i underskottet i 1. kvartal i stor grad hang sammen med spesielle forhold med forbigående virkning; om lag halvparten av nedgangen falt på matvareimporten, som en vet kan vise spesielt sterke utslag. Videre ble importen forbigående begrenset bl.a. av havnearbeiderstreiken i Sambandsstatene og av forventningene om reduksjon av importavgiften; en slik reduksjon — fra 15 til 10 prosent — ble kunngjort på EFTA-møtet i Genève den 22. februar med virkning fra 27. april.

Den utenriksøkonomiske stilling fortonte seg derfor fremdeles usikker våren 1965. Myndig-

hetene måtte også i sine disposisjoner ta hensyn til den framtidige belastning av utenriksøkonomien ved tilbakebetalingen av de omfattende lån Storbritannia hadde tatt opp for å holde pundkursen; mer enn halvparten av landets valutareserver bestod av lånte midler, som skulle tilbakebetales i løpet av 3—5 år. Til tross for at den interne økonomiske situasjon neppe skulle tilsi mer enn en svært moderat tilstramming, ble den uvanlig sterke diskontoforhøyelsen i november derfor fulgt av et budsjettframlegg i april med klar tilstrammingseffekt. Samtidig ble kredittpolitikken strammet ytterligere til; forretningsbankene fikk påbud om å innbetale spesielle innskottsreserver til Englands bank til et samlet beløp av 90 millioner pund, og Nasjonalbanken gav direktiver til bankene om prioritering av kreditter til eksportvirksomhet og tilbakeholdenhet med lån til konsumformål. Forhandlinger med Pengefondet resulterte i et nytt lån på 1 400 millioner dollar. En vesentlig del av dette lånet skulle imidlertid nyttes til tilbakebetaling av de kortsiktige kreditter som ble ytt Storbritannia i samband med pundkrisen foregående høst. I juni ble diskontoen satt ned med én prosentenhet til 6 prosent. Dette betydde imidlertid neppe noen mindre streng begrensning av den totale etterspørsel, for samtidig med diskontonedsettelsen ble vilkårene for avbetalingshandelen strammet ytterligere til. Diskontonedsettelsen må også ses på bakgrunn av det markerte fall i bankutlånene til den private sektor i mai, som praktisk talt oppveide den forutgående stigning i utlånene i mars og april.

Den samlede betalingsbalanse (driftsbalansen + netto langsiktig kapitaleksport) viste i 2. kvartal overskott (+ 28 millioner pund) for første gang på to år, mot underskott på 130 millioner pund i 1. kvartal og nesten 190 millioner pund i gjennomsnitt pr. kvartal i 1964. Den sterke bedringen i utenriksregnskapet fra 1. til 2. kvartal skyldtes til dels en øking i overskottet på tjenestebalansen fra 45 millioner pund til 84 millioner pund, men bedringen gjenspeilte først og fremst utviklingen av kapitalbalansen. Blant annet som følge av en betydelig øking i utenlandske direkte investeringer i Storbritannia ble det et lite overskott på kapitalbalansen på 3 millioner pund i 2. kvartal, mot et underskott på nær 90 millioner pund i 1. kvartal (og 85 millioner pund i gjennomsnitt pr. kvartal i 1964). Den rene varebalansen viste derimot som forutsett en markert øking i underskottet, fra 39 millioner pund i 1. kvartal til 121 millioner pund i 2. kvartal etter sesongjusterte oppgaver. Dette skyldtes imidlertid i betydelig grad at de spesielle faktorer som begrenset importen i 1. kvartal, ikke lenger var virksomme i det følgende kvartal. Importøkingen fortsatte utover sommeren, men i svakt tempo; i 3. kvartal lå verdien av vareimporten etter sesongjusterte oppgaver bare 0,8 prosent høyere enn i 2. kvartal. Samtidig økte vareeksporten med 5 prosent, og underskottet på varebalansen gikk ned til 75 millioner pund.

Så sent som våren og forsommeren 1965 var det likevel tydelig at tilliten til pundet ennå ikke var gjenopprettet. Det oppstod fra tid til annen nye spekulasjonsbetonte pressbølger mot pundet, stimulert blant annet av til dels ugunstige tall for utenrikshandelen i enkelte måneder og av vedholdende devalueringsrykter. Utviklingen av de kortsiktige kapitaltransaksjoner ble også påvirket av at de andre sterlinglandenes trekk på sine reserver i London var enda større enn normalt for årstiden — særlig som følge av den ugunstige utviklingen av råvareprisene.

I slutten av juli kunngjorde den britiske regjering en serie nye restriktive tiltak, som i første rekke tok sikte på importsparing gjennom begrensning av ikke-industrielle investeringer. Tiltakene omfattet utsettelse av offentlige investeringer (unntatt boliger, skoler, hospitaler og prosjekter innenfor distriktsutbyggingen), kontroll av privat byggevirksomhet gjennom en byggeløyveordning (som ikke skulle omfatte boliger og industribygg), ytterligere tilstramming av vilkårene for avbetalingshandelen, utsettelse av visse sosialpolitiske reformer, billigere og større eksportkreditter, samt strammere valutakontroll.

Pressbølgene mot pundet avtok utover sommeren etter hvert som det ble tydelig at den utenriksøkonomiske situasjon var i bedring. I september ble det likevel sluttet en ny kredittavtale mellom den britiske nasjonalbank og en rekke andre nasjonalbanker. Kredittbeløpet er ikke kjent. Mens den første avtalen med de utenlandske nasjonalbanker i november 1964 var resultat av en akutt krisesituasjon, ble den nye avtalen sluttet i en relativt gunstig utenriksøkonomisk situasjon; den hadde etter alt å dømme vesentlig til formål å øke Englands Banks operasjonsmuligheter ved eventuelle framtidige spekulasjonsbølger mot pundet. Som følge av denne avtalen, av strengere valutakontroll og av utviklingen mot en mer balansert utenriksøkonomi tok pundkursen til å stige igjen og nådde ved utgangen av oktober det høyeste nivå siden februar 1963. Det ser også ut til at de kortsiktige kapitaltransaksjoner i oktober tok til å endre retning.

Den interne økonomiske utvikling i Storbritannia har i 1965 vært preget av lav produksjonsvekst, men fortsatt høy kapasitetsutnytting og lav arbeidsløshet. Arbeidsløshetsprosenten var både i september, oktober og november nede i 1,4, mot 1,5 i de samme månedene i 1964.

Tabell 4. *Storbritannia. Noen økonomiske hovedtall.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt .....Mill.	24,1	24,3	24,6	24,6	24,4	24,5	24,6
» industri 1 000	9 397	9 494	9 531	9 593	9 524	9 488	9525
Arbeidsledige 1 000	463	368	343	349	372	308	312
Industriproduksjon[2] .....1959 = 100	120	121	122	124	125	125	125
Eksportvolum, varer ..... »	123	124	110	122	121	129	122
Importvolum » ..... »	131	133	128	133	128	133	132
Boliger under arbeid[1] 1 000	409	432	443	444	451	469	467
Detaljomsetning[2] .....1959 = 100	119	120	123	125	128	128	129
Konsumpriser ..... »	112	114	115	116	117	120	121
Valutabeholdning[1] .....Mill. £	950	966	907	827	832	997	984

Kilde: Monthly Digest of Statistics.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

Industriproduksjonen lå etter sesongjusterte oppgaver på nøyaktig samme nivå i 2. og 3.kvartal under ett som i 1. kvartal. For årets tre første kvartaler under ett lå industriproduksjonen om lag 3,5 prosent høyere enn i samme periode i 1964. Stagnasjonen i 1965 hadde trolig til dels samme årsaker som stagnasjonsperioden i de tre første kvartalene av 1964, nemlig liten tilgang på ledig produksjonskapasitet og arbeidskraft. Men det var mot slutten av året også tegn til at myndighetenes etterspørselsbegrensende tiltak etter hvert tok til å gjøre seg gjeldende i visse bransjer. I denne retning pekte bl.a. den reduksjon av arbeidstiden til 4 dagers uke som på sensommeren 1965 ble satt i verk av et par store konserner som produserer varige forbruksvarer (biler og vaskemaskiner). Utviklingen av detaljomsetningsindeksen pekte i samme retning; volumet av detaljomsetningen viste bare små variasjoner i løpet av de tre første kvartalene i 1965 og lå i september på samme nivå som i januar. Videre viste investeringsetterspørselen klar nedgang utover våren og sommeren; etter sesongjusterte oppgaver lå industriens investeringsutgifter i 2. kvartal hele 8 prosent lavere enn i foregående kvartal, men likevel 5 prosent over gjennomsnittsnivået for 1965. Ordrereservene i verkstedindustrien endret seg lite i løpet av årets første 8 måneder.

Prisene kom i ganske sterk bevegelse i løpet av 1964 og 1965; mens levekostnadsindeksen økte med 2 prosent fra 1962 til 1963 og med 3,3 prosent fra 1963 til 1964, lå den i de tre første kvartalene av 1965 under ett hele 4,8 prosent høyere enn i samme tidsrom året før. Lønnsforhøyelser spilte trolig en stor rolle for prisutviklingen; mens lønnssatsene økte med 4,5 prosent i hvert av årene 1963 og 1964, steg de i 1. kvartal 1965 med 5,9 prosent over året og med henholdsvis 6,2 prosent og 6,5 prosent i de to følgende kvartaler. I tillegg kommer lønnsglidningen, som med den fortsatt meget lave arbeidsløshet må ha hatt betydelige dimensjoner. Nye avtaler om lønnsøking fra 5 til 13 prosent er sluttet for nær 1 million lønnstakere, og nye lønnskrav er satt fram for nærmere 2 millioner lønnstakere. De lønnsforhøyelser som er blitt effektive i 1965 har stort sett vært langt større enn den norm (3—3,5 prosent) som er fastlagt av Det nasjonale pris- og lønnsråd.

Dette er bakgrunnen for de nye pris- og lønnspolitiske tiltak som myndighetene satte fram forslag om høsten 1965, og som vil gi Pris- og lønnsrådet økt betydning. Da Den nasjonale inntektskommisjon (se Økonomisk utsyn over året 1963, side 13) i februar 1965 ble avløst av Det nasjonale pris- og lønnsråd, fikk dette myndighet til å granske og avgi uttalelser om pris- og lønnsforhøyelser som hadde funnet sted, men hadde ikke noen muligheter for å sette sine synspunkter igjennom, dersom det ikke greidde å overtale partene til frivillig å følge anbefalingene. Etter de nye forslagene vil regjeringen kunne kreve å bli holdt underrettet om foreslåtte prisforhøyelser og framsatte lønnskrav. Den vil videre få adgang til å oversende dem til Pris- og lønnsrådet til behandling og til å kreve at iverksettelsen av de foreslåtte pris- og lønnsforhøyelser utsettes inntil Pris- og lønnsrådet har avgitt sin uttalelse. Rådet vil på sin side få lovhjemlet myndighet til å innhente alle nødvendige opplysninger, innkalle vitner og føre bevis.

Tanken om økonomisk langtidsplanlegging

har etter hvert vunnet terreng i Storbritannia. I april 1963 stilte myndighetene for første gang opp en kvantitativt definert målsetting for produksjonsveksten: 4 prosent pr. år i gjennomsnitt for femårsperioden 1961—1965. Den faktiske gjennomsnittlige produksjonsvekst i periodens fire første år ble bortimot 3½ prosent. I september 1965 offentliggjorde den britiske regjering for første gang en samlet plan for hele økonomien i om lag fem år framover i tiden. For produksjonsveksten setter planen som mål en øking på 25 prosent fra 1964 til 1970. Dette innebærer en gjennomsnittlig produksjonsvekst pr. år på 3,8 prosent i perioden under ett. Før 1970 skal produksjonsveksten ha nådd opp i 4 prosent pr. år. Da den arbeidsdyktige del av befolkningen bare vil øke meget langsomt i de nærmeste årene, må produksjonsøkingen i det vesentlige baseres på høyere produktivitet; produksjonen pr. sysselsatt forutsettes å øke med hele 3,4 prosent pr. år i gjennomsnitt. Av hensyn til regjeringens utenriksøkonomiske målsetting vil det være nødvendig med en så vidt sterk produktivitetsøking. Storbritannia må regne med å tilbakebetale en utenlandsgjeld på om lag 900 millioner pund i årene 1967—1970 og samtidig holde valutareservene på et forsvarlig nivå. Myndighetene har derfor satt seg som mål å gjenopprette balansen i utenriksøkonomien innen utgangen av 1966. Uten en sterk produktivitetsøking og en mer effektiv pris- og inntektspolitikk vil det bli vanskelig å forene disse utenriksøkonomiske målsettingene med full sysselsetting og en så høy produksjonsvekst pr. år som nesten 4 prosent. Av den samlede planlagte øking i totalproduksjonen i femårsperioden skal om lag en fjerdepart nyttes til å bedre utenriksøkonomien og øke investeringene. Gjennomføringen av planen forutsetter bl.a. reduksjon av forsvarsutgiftene i utlandet, begrensning av hjelpen til utviklingsland og av private forretningsmessige investeringer i utlandet. For arbeidsmarkedet planlegges en rekke tiltak som tar sikte på å fremme arbeidskraftens mobilitet og å effektivisere arbeidsformidlingen.

Den sterke likviditetsopphopningen i Vest-Tyskland i 1963 og 1964, som var motstykket til stigningen i valutareservene, representerte etter myndighetenes vurdering et betydelig potensielt etterspørselspress. Med sikte på å snu utviklingen i retning av en mer balansert utenriksøkonomi, og dermed bremse likviditetsopphopningen, satte de vesttyske myndigheter i verk en rekke tiltak i løpet av første halvår 1964. Tiltakene — som var rettet både mot driftsbalansen og kapitalbalansen — ble omtalt i Økonomisk utsyn over året 1964, side 17 og 18. De omfattet rentenedsettelser, innføring av skatt på utlendingers renteinntekter av vesttyske obligasjoner, avskaffelse av skatten på obligasjoner emittert i Vest-Tyskland, tilstramming i kravene til innskottsreserver for utenlandske innskott i vesttyske banker, innføring av forbud mot rentebetaling på visse typer utenlandske bankinnskott og tollreduksjoner. Særlig som følge av skattleggingen av utlendingers renteinntekter slo saldoen på kapitalbalansen (netto langsiktige kapitaltransaksjoner) om til et betydelig underskott i 2. kvartal 1964, og kapitalbalansen fortsatte å vise underskott — riktignok meget små — i resten av året. Driftsbalansen endret seg i samme retning; i 2. kvartal ble driftsoverskottet betydelig redusert, og i de to følgende kvartaler viste driftsbalansen underskott. Til tross for denne markerte endring i betalingsbalansen i løpet av de tre siste kvartalene av 1964 var likviditetsproblemet — etter myndighetenes oppfatning — like presserende ved årets utgang som ved dets begynnelse; valutabeholdningene hadde ikke endret seg vesentlig. Dette skyldtes både det store overskott i 1. kvartal og en betydelig nettoimport av kortsiktig kapital i resten av året.

Endringen i driftsbalansen i løpet av 1964 hang i første rekke sammen med utviklingen av varebalansen. Etter sesongjusterte oppgaver begynte eksportoverskottet for alvor å synke fra våren 1964, særlig som følge av sterkere importstigning. Denne utvikling har senere stort sett fortsatt og ble mer markert i løpet av 1965. Den betydelige importstigningen må i første rekke ses i sammenheng med den sterke konjunkturoppgangen i Vest-Tyskland. Arbeidsmarkedet ble etter hvert meget stramt og tilgangen på ledig produksjonskapasitet liten, slik at vest-tysk industri ikke maktet å øke produksjonen like hurtig som den innenlandske etterspørsel økte. Også den forholdsvis svake eksportstigningen i Vest-Tyskland henger trolig i noen grad sammen med mindre fleksibilitet på produksjonssiden, men den skyldes først og fremst virkningene av motinflasjonspolitikken i Italia og Frankrike. I 1965 kan dessuten den interne prisutviklingen ha svekket konkurranseevnen noe.

I de tre første kvartalene av 1965 under ett lå verdien av vareimporten 22 prosent høyere enn i samme periode året før, mot en stigning på 10 prosent for eksporten. Driftsbalansen viste for årets tre første kvartaler under ett et underskott på 5,6 milliarder DM (av dette om lag halvparten i 3. kvartal) mot et overskott på 0,9 milliarder DM i samme periode 1964. Den samlede betalingsbalanse endret seg fra et overskott på 0,1 milliarder DM til et underskott på 5,3 milliarder DM. Valutareservene ble i løpet av de tre første kvartalene 1965 redusert med 1,7 millioner DM, men er fremdeles meget store (nesten 30 milliarder DM).

Tabell 5. *Bruttonasjonalproduktet i Vest-Tyskland etter anvendelse. 1954-priser.*

	1964 Milliarder DM	Prosentvis endring fra samme periode året før[1]						
		1964	1. kvartal 1964	2. kvartal 1964	3. kvartal 1964	4. kvartal 1964	1. kvartal 1965	2. kvartal 1965
Privat konsum	186,8	5,4	5,5	5,0	4,5	6,0	5,5	8,0
Offentlig konsum	42,8	— 0,7	0,0	— 6,5	— 2,0	5,5	5,0	8,5
Investering i fast kapital	79,8	14,6	23,5	13,0	13,0	21,0	16,0	9,0
Lageropplegg	4,3		..					
Eksport	77,3	10,4	19,0	12,0	5,5	6,5	8,5	4,0
— Import	83,3	10,9	9,5	6,5	8,0	19,5	18,0	17,5
Bruttonasjonalprodukt	307,7	6,6	8,5	6,5	5,5	6,5	5,5	5,0

Kilde: Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.
[1] Kvartalstallene er avrundet til nærmeste halve prosent.

Produksjonsveksten i Vest-Tyskland har stort sett vært ganske sterk siden vinteren 1963. Fra 1962 til 1963 økte volumet av bruttonasjonalproduktet med vel 3 prosent og i det følgende år med nesten 7 prosent. Veksten i 1963 var imidlertid sterkt påvirket av den kalde vinteren det året og vekstraten for 1964 av den «innhentingseffekt» som gjorde seg sterkt gjeldende i årets første kvartal; vekstraten over året var da hele 9—10 prosent, mot en nedgang på mer enn 1 prosent i 1. kvartal 1963. Korrigerer en for virkningen av de unormale værforholdene, var det neppe særlig stor forskjell i veksttempoet i 1964 og 1963. Utviklingen av den sesongkorrigerte indeks for industriproduksjonen (se nedenfor) peker i samme retning. Oppgangen ble etter hvert noe mer moderat i 1965. Mens bruttonasjonalproduktet i de to siste kvartalene av 1964 (se tabell 5) viste vekstrater over året på henholdsvis 5 ½ prosent og 6 ½ prosent, var produksjonsøkingen 5 ½ prosent i 1. kvartal 1965 og 5 prosent i 2. kvartal. Etter myndighetenes oppfatning var det i første rekke liten tilgang på ledig produksjonskapasitet og arbeidskraft som bremset ekspansjonen i 1965; arbeidsløshetsprosenten i 3. kvartal 1965 (0,4) var den laveste siden krigens slutt. Vesttyske kilder er imidlertid samstemmige om at det i løpet av 1965 også har funnet sted en viss avslapning i den totale etterspørsel. Sammenslutningen av vesttyske økonomiske forskningsinstitutter hevder endog at denne avslapningen har vært tilstrekkelig sterk til å minske spenningen mellom totalt tilbud og total etterspørsel i økonomien.

Industriproduksjonen har etter sesongjusterte oppgaver økt betydelig fra kvartal til kvartal siden vinteren 1963. Utover i 1965 viste imidlertid industriproduksjonen stagnasjon og til dels

Tabell 6. *Vest-Tyskland. Noen økonomiske hovedtall.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt[1] ..... Mill.	21,2	21,6	21,7	21,7	21,5	21,9	..
» industri[1] 1 000	8 215	8 291	8 358	8 348	8 417	8 473	8 505
Arbeidsledige[1] 1 000	227	112	100	202	201	95	85
Industriproduksjon[2] ..... 1959 = 100	134	136	137	141	145	145	143
Eksportvolum, varer .... »	149	156	146	167	162	163	161
Importvolum » .... »	153	165	174	193	186	196	201
Byggevolum ..... »	97	163	150	140	94	163	152
Detaljomsetning ..... »	124	136	133	177	133	151	147
Konsumpriser ..... »	112	112	113	113	115	116	117
Valutabeholdning[1] ..... Mill. DM	28 278	28 453	28 052	27 716	27 282	25 591	25 281

Kilde: Statistischer Wochendienst; OECD main economic indicators; International Monetary Fund: International Financial Statistics.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

svak nedgang (se tabell 6). I 1. kvartal 1965 lå industriproduksjonen 2,4 prosent høyere enn i 4. kvartal året før, mens veksten fra 1. til 2. kvartal var meget svak. Fra 2. til 3. kvartal falt industriproduksjonen med vel 1 prosent. Mest markert har nedgangen i ekspansjonstakten vært for investeringsvareindustrien. I de to første kvartalene av 1965 økte produksjonen her med henholdsvis 3,8 prosent og 1,6 prosent, og gikk i juli—august ned med 1,5 prosent i forhold til foregående tomånedersperiode. Forbruksvareindustrien hadde i juli—august fremdeles betydelig produksjonsvekst (+ 2,3 prosent), men likevel langt svakere enn i 1. kvartal (+ 4,8 prosent).

I første halvår 1964 var utenlandsetterspørselen og den innenlandske investeringsetterspørsel begge sterkt ekspansive faktorer bak produksjonsoppgangen fra ett år tidligere. Veksten i utenlandsetterspørselen skyldtes både konjunkturell vekst i andre land og økt vesttysk konkurranseevne, særlig vis à vis de øvrige fellesmarkedsland, som da var inne i en periode med sterk kostnadsstigning. Veksten i utenlandsetterspørselen ble imidlertid betydelig svekket i løpet av året, etter hvert som Frankrikes og Italias motinflasjonspolitikk viste resultater. Av denne grunn, og også fordi den innenlandske etterspørsel ikke viste noen tegn til å svekkes, var utenlandsetterspørselens relative bidrag til produksjonsveksten synkende i første halvår 1964. Mot slutten av 1964 var den innenlandske investeringsetterspørselen klart den sterkeste drivkraft. Slik var også situasjonen i 1. kvartal 1965, men i de følgende kvartaler kom det private forbruk stadig sterkere med i ekspansjonen, og også det offentlige forbruk økte i betydning som vekstfaktor. Fra første halvår 1964 til første halvår 1965 steg det private forbruk med nesten 7 prosent i volum, mot en vekst over året på vel 5 prosent i 1964 under ett.

Forbruksutviklingen må ses i sammenheng med den sterke lønnsstigningen i vesttysk industri i løpet av det siste året; mens utbetalt lønnssum økte med 9,6 prosent fra 1963 til 1964, var vekstratene over året i 1. kvartal, i 2. kvartal og i tomånedersperioden juli—august 1965 henholdsvis 9,8 prosent, 12,0 prosent og 14,1 prosent. Lønnsutviklingen henger utvilsomt i betydelig grad sammen med økende mangel på arbeidskraft.

Produktivitetsøkingen var også sterk i 1965, men ikke så sterk som lønnsstigningen; lønnskostnadene pr. produksjonsenhet steg med 4 prosent i første halvår 1965, mot en vekst på 3 prosent i 1964 under ett. Som følge av kostnadsutviklingen ble prisstigningen stadig mer markert; i de tre første kvartalene i 1965 lå levekostnadsindeksen henholdsvis 2,4 prosent, 3,2 prosent og 4,1 prosent høyere enn i samme kvartaler året før.

Til tross for avslapningstendensene representerte etterspørselspresset etter de vesttyske myndigheters oppfatning et økonomisk problem også i 1965. De virkemidler som da ble tatt i bruk for å begrense etterspørselspresset var imidlertid stort sett begrenset til det kredittpolitiske område; de omfattet bl.a. emisjonskontroll, diskontoforhøyelser og likviditetsbegrensende tiltak. Som følge av det store overskott på betalingsbalansen i 1964 hadde myndighetene ikke da funnet det hensiktsmessig å øke diskontoen, fordi høyere rente ville bety ytterligere stimulans til kapitalimport. Som nevnt ble imidlertid tendensen mot en mer balansert utenriksøkonomi etter hvert sterkere, og samtidig steg rentenivået i en rekke andre land. Myndighetene fant derfor i januar 1965 å kunne øke diskontoen fra 3 til 3,5 prosent. En ny diskontoøking — fra 3,5 til 4 prosent — fant sted i august, etter at prisstigningstendensene var blitt mer framtredende.

Budsjettpolitikken ble derimot ikke tatt i bruk for å dempe etterspørselspresset i 1965; tvert imot var de ekspansive virkninger av den offentlige sektors transaksjoner langt sterkere i 1965 enn i 1964. I februar ble betydelige skattereduksjoner satt i verk, og disse motvirket bremseeffekten av den nylig gjennomførte diskontoforhøyelsen. Som følge av nedsettelsen av de direkte skatter økte statsinntektene betydelig svakere i første halvår 1965 (+ 6 prosent over året) enn i 1964 under ett (+ 9 prosent). Samtidig steg utgiftene sterkt (+ 12 prosent i første halvår 1965, mot en nedgang på 7 prosent i 1964). Særlig sterk var økingen i forsvarsutgiftene (+ 17 prosent), men også utgiftene til sivile formål gikk betydelig opp (+ 10 prosent). Det løpende overskottet utgjorde 12 milliarder DM i første halvår 1965, mot 15 milliarder DM i hvert av de to foregående halvår. I oktober 1965 besluttet imidlertid den vesttyske regjering å søke nasjonalforsamlingens samtykke til en betydelig nedskjæring av de budsjetterte statsutgifter for 1966, til tross for de tendenser til svakere vekst i etterspørsel og produksjon som hadde vist seg i løpet av sommeren og høsten.

Etterspørselspresset og prisstigningen ble i 1965 mest effektivt motvirket ved myndighetenes bevisste passivitet i importpolitikken; til tross for den vedvarende tendens til økende driftsunderskott søkte de ikke å bremse importen ved tollforhøyelser eller andre restriktive tiltak. Offisielle uttalelser tyder på at det fremdeles ikke er aktuelt med en mer restriktiv handelspolitikk; i betraktning av importens prisbremsende virkning og de betydelige valutareserver ble et moderat underskott så sent som i september 1965 ansett som akseptabelt og endog ønskelig. Samtidig ble det imidlertid fra offisielt hold understreket at betalingsunderskottet ikke bør øke ubegrenset, og at det derfor

senere kunne bli nødvendig å sette i verk interne etterspørselsdempende tiltak. Forslaget om utgiftsreduksjonen på statsbudsjettet for 1966 må bl.a. ses på denne bakgrunn.

Den økonomiske utvikling i Frankrike var også i 1965 preget av gjennomføringen av stabiliseringsplanen. Bakgrunnen for planen — som ble vedtatt og satt i verk høsten 1963 — var den sterke prisstigningen i 1962—63. Stabiliseringsplanen omfattet en rekke restriktive tiltak i pris-, kreditt- og finanspolitikken. (Se Økonomisk utsyn over året 1964, side 21 og 22.)

Virkningene av stabiliseringstiltakene begynte forholdsvis snart å vise seg. I løpet av 1964 økte konsumprisindeksen med bare 2 prosent, mot nær 5 prosent i 1963 og om lag 4 prosent i 1962. I de 3 første kvartalene av 1965 lå konsumprisindeksen 2,8 prosent høyere enn i samme periode 1964. Myndighetene regnet sommeren 1965 med stabilt prisnivå for resten av året.

Også i utenriksøkonomien slo gjennomføringen av stabiliseringsplanen hurtig ut. I første halvår 1964 økte importvolumet med 21 prosent over året og i det følgende halvår med 7 prosent. I 1. kvartal 1965 lå importvolumet 3 prosent lavere enn i samme kvartal året før, og i 2. kvartal var nedgangen like stor. Eksportvolumet økte med 9 prosent over året i første halvår 1964 og i annet halvår med 5 prosent. I 1. kvartal 1965 lå eksportvolumet 6 prosent høyere enn i samme kvartal året før, og i 2. kvartal var stigningen 10 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver utgjorde verdien av underskottet på varebalansen 1,6 milliarder francs i 4. kvartal 1963. I de tre følgende kvartaler endret underskottet seg forholdsvis lite og svingte rundt et relativt stabilt, men noe lavere nivå på 1,4 milliarder francs. I første halvår 1965 viste underskottet sterk nedgang til om lag 0,7 milliarder francs i 1. kvartal og 0,1 milliarder francs i 2. kvartal.

Etter verdioppgaver for utenrikshandelen i 3. kvartal 1965 viste importen en vekst over året på 4 prosent, mens eksporten økte med hele 18 prosent. Det var i 3. kvartal 1965 et ubetydelig eksportoverskott. Utviklingen tyder på at det har funnet sted en ganske sterk forbedring i Frankrikes internasjonale konkurranseevne. Dette skyldes neppe bare den interne økonomiske utvikling, men trolig også utviklingen i andre land, særlig i Vest-Tyskland.

Stabiliseringsplanen er i stor grad blitt realisert på det pris- og utenriksøkonomiske område, men resultatene hviler til dels på labilt grunnlag. Påbudene om prisstopp har f.eks. ikke løst noen av de underliggende problemer; disse henger bl.a. sammen med lønnssystemet. Men stabiliseringspolitikken har også ført til sterk svekkelse av produksjonsveksten. Bruttonasjonalproduktet målt i faste priser økte med rundt 5 prosent både i 1963 og 1964. For 1965 var veksten opprinnelig (høsten 1964) anslått til 4,3 prosent. De franske myndigheter fant imidlertid tidlig på sommeren 1965 å måtte nedjustere dette anslaget til 2,5 prosent. I en OECD-rapport om den økonomiske utvikling i Frankrike som ble publisert senere på sommeren, ble selv dette nye anslaget vurdert som optimistisk.

Industriproduksjonen lå i gjennomsnitt 7—8 prosent høyere i 1964 enn i 1963, men dette skyldes utelukkende sterk vekst i løpet av 1963. Etter sesongjusterte oppgaver har produksjonen i industrien ikke vist nevneverdig stigning siden september 1963. I 3. kvartal 1964 lå den nær 4 prosent lavere enn i foregående kvartal, men økte i årets siste kvartal med vel 3 prosent. I 1.

Tabell 7. *Frankrike. Noen økonomiske hovedtall.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt .....1959 = 100	107	109	109	106	106	108	108
» industri ... »	107	107	107	108	106	105	105
Arbeidsledige[1] 1 000	101	77	90	126	153	122	136
Industriproduksjon[2].....1959 = 100	138	140	134	138	136	139	138
Eksportvolum, varer .... »	144	147	130	158	152	162	150
Importvolum » .... »	196	203	169	196	190	197	173
Konsumpriser ..... »	121	121	122	123	124	125	125
Valutabeholdning[1] ..... Mill. frcs	21 937	23 211	23 829	25 015	26 048	26 215	26 394

Kilde: Bulletin Mensuel de Statistique; OECD General Statistics. International Monetary Fund: International Financial Statistics.

[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

kvartal 1965 falt produksjonen med 1 ½ prosent, men steg igjen i det følgende kvartal. I 3. kvartal gikk produksjonen ned med nær 1 prosent.

Til å begynne med var det konsumvareindustrien som ble hardest rammet av stagnasjonen; aktivitetsnedgangen var så sent som mot slutten av 1964 sterkest i typiske konsumvareindustrier som tekstilindustrien, konfeksjonsindustrien og bilindustrien. I løpet av første halvår 1965 spredte imidlertid virkningene av deflasjonspolitikken seg til investeringsindustrien, og stagnasjonstendensene ble etter hvert ganske tydelige også i råvareindustrien. Konsumvareindustrien — som først ble rammet av stagnasjonen — viste i vår- og sommermånedene visse beskjedne tegn til økt aktivitet. Det nasjonale statistikkinstitutt antok sommeren 1965 at bunnpunktet da var definitivt passert, men ventet likevel ikke noen vesentlig produksjonsøking i resten av året.

Stagnasjonstendensene kom også tydelig til syne i utviklingen på arbeidsmarkedet. Ved inngangen til 1965 var det 126 000 arbeidsløse, eller 26 000 flere enn ett år tidligere. Samtidig hadde det gjennomsnittlige tallet på arbeidstimer pr. uke gått betydelig ned. I oktober 1965 var det 32 000 flere arbeidsløse enn ett år tidligere, men tallet på arbeidstimer pr. uke hadde økt en del i løpet av de tre første kvartalene 1965.

Stagnasjonstendensene kunne i siste halvår 1964 i første rekke føres tilbake til en markert svekkelse av konsumetterspørselen. Utviklingen av det private forbruket må ses på bakgrunn av lønnsutviklingen; fra 1. til 2. kvartal 1964 økte reallønnen med 1,8 prosent og i de tre følgende kvartaler med henholdsvis 0,6 prosent 0,5 prosent og 0,2 prosent. Utover sommeren og høsten 1965 tydet visse indikatorer, bl.a. omsetningsoppgaver fra de store varehusene i Paris, på at konsumetterspørselen tok seg litt opp igjen, men den totale innenlandske etterspørsel forsterket seg neppe vesentlig. Investeringsetterspørselen var svak i hele 1964 og endret seg ikke vesentlig i 1965.

Til tross for de vedvarende stagnasjonstendenser har de franske myndigheter verken i 1964 eller 1965 gått til noen generell omlegging av den økonomiske politikk i mer ekspansiv retning. Det ble i begge år bare satt i verk sporadiske tiltak som særlig tok sikte på å lette finansieringen av investeringene og å dempe virkningene av arbeidsløsheten. Virkningene av de tiltak som ble satt i verk på det kreditt- og prispolitiske område i 1964 (Økonomisk utsyn over året 1964, side 22), ble imidlertid mer enn oppveid av regjeringens kontraktive budsjettpolitikk; underskottet på statsbudsjettet ble betydelig redusert fra 1963 til 1964, og budsjettet for 1965 ble lagt opp med balanse.

Vinteren 1965 satte de franske myndighetene i verk — eller varslet om — en rekke nye tiltak etter de samme linjer som året før. Heller ikke disse tiltakene var egnet til i vesentlig grad å endre utviklingstendensene i fransk økonomi. De omfattet øking av arbeidsløshetstrygdens ytelser og en lempeligere praksis ved skattleggingen av arbeidsløse. For å støtte tekstilindustrien bestemte regjeringen at statsbestillingene av tekstilvarer skulle økes. Den offentlige sektor avtar imidlertid bare om lag 1 prosent av tekstilindustriens produkter. En mindre nedsettelse av bankenes minimumsrenter på en rekke utlånskategorier tok sikte på å lette finansieringen av nye investeringer. Videre ble prisreguleringen lempet for en rekke konsumvarer. Trolig tok også dette siste tiltak sikte på å stimulere investeringsaktiviteten, idet myndighetenes oppfatning syntes å være at den lave investeringsaktiviteten mer skyldes kredittmangel og snau profittmargin for industrien (et resultat bl.a. av prisstoppen) enn svikt i etterspørselen. Ut på vårparten 1965 ble det innført visse lettelser i finansieringsvilkårene for boligbyggingen.

Etter at prisnivået i flere måneder hadde vært relativt stabilt, ble det vinteren 1964—65 tillatt en friere prisdannelse for begrensede vareområder, i første omgang husholdningsredskaper og -apparater, som kjøleskap, vaskemaskiner m.v. Vedkommende bransjeorganisasjon måtte imidlertid forplikte seg til å holde det gjennomsnittlige prisnivå konstant for de varer bransjen ville produsere i den kommende tolvmånedersperiode; med denne reservasjon ble den offentlige kontroll med prisdannelsen på enkeltvarene i denne bransje opphevet. Myndighetene tok opp forhandlinger om liknende ordninger også med andre bransjer der det på forhånd var sterk priskonkurranse og derfor ikke nevneverdige tendenser til prisstigning. Dette gjaldt i første rekke tekstilindustrien og visse kapitalvareindustrier.

I løpet av vår- og sommermånedene 1965 satte myndighetene i verk en rekke kredittpolitiske tiltak som tok sikte på å stimulere både investerings- og konsumetterspørselen. Diskontoen ble i april senket fra 4 til 3 ½ prosent. I juni ble det innført lettelser i avbetalingsvilkårene for viktige forbruksvarer, og fra 1. juli ble bankene løst fra stabiliseringsprogrammets forpliktelser til å holde sin utlånsøking under en årlig rate av 10 prosent. I slutten av september varslet myndighetene om flere tiltak med spare- og investeringsstimulerende formål.

Inntil i høst hadde imidlertid den private industri ikke reagert med økte investeringer på myndighetenes mange tiltak for å øke sparingen og lette finansieringsmulighetene. Tvert imot hadde industriens investeringer vist nedgang.

Tydeligvis har den svake generelle etterspørselssituasjon og ikke kredittilgangen vært avgjørende for bedriftenes investeringstilbøyelighet, og ingen av de tiltak som ble satt i verk i 1964 og 1965, har i vesentlig grad vist seg å stimulere til økt total etterspørsel. Tvert imot er det mulig at stimulansene til økt privat sparing har ført til en svakere vekst i konsumetterspørselen enn ellers ville ha vært tilfelle, og dette kan ytterligere ha svekket «investeringsklimaet».

Den økonomiske utvikling i Frankrike har i mange år vært kjennetegnet av hyppige perioder med mer eller mindre inflasjonsartet pris- og lønnsutvikling. Siden 1914 har detaljprisene steget med gjennomsnittlig 6—7 prosent pr. år. Dette gir noe av bakgrunnen for det franske stabiliseringsprogram og forklarer også de franske myndigheters motvilje mot å justere programmet etter som den økonomiske situasjon endrer. Det spiller trolig også en rolle i denne sammenheng at prisstigningen i Frankrike i stor grad skyldes forhold som foreløpig ligger utenfor myndighetenes kontroll; som omtalt i Økonomisk utsyn over året 1963, side 21, er det grunn til å tro at de spesielle metoder for lønnsfastsetting som er i bruk i Frankrike er av betydning for prisutviklingen. Dette innebærer at myndighetene i desto sterkere grad må nytte ut de virkemidlene de har kontroll over for å motvirke uønsket prisstigning; det vil ofte være nødvendig med tiltak av sterkt restriktiv karakter for å hindre inntektsøkingen i å materialisere seg i en for sterk etterspørselsøking.

Likevel har økonomisk vekst og økonomisk planlegging i lang tid hatt en sentral plass i fransk økonomisk politikk. Den langtidsplan som nylig er vedtatt, er den femte i rekken og gjelder for perioden 1966—1970. Det foreligger en tydelig konflikt mellom stabiliseringsplanens rigorøse gjennomføring og langtidsplanens forholdsvis radikale vekstmålsetting; til tross for manglende effektive mottiltak mot de vedvarende stagnasjonstendenser i fransk økonomi har likevel den franske regjering funnet å kunne godkjenne det vekstmål som ble foreslått av planleggingsmyndighetene i fjor høst, nemlig en gjennomsnittlig årlig vekstrate på 5 prosent. Det er imidlertid erkjent at en så høy vekstrate ikke kan oppnås i 1966. Planen forutsetter ellers en betydelig øking av investeringenes andel av bruttonasjonalproduktet. Særlig gjelder dette de offentlige investeringer, som allerede på forhånd spiller en stor rolle i fransk økonomi. Forskning og undervisning samt kommunikasjonene vil etter planen få en økt andel av investeringene.

Den økonomiske utvikling i Italia i de siste årene har hatt mange viktige trekk felles med utviklingen av fransk økonomi. Også den økonomiske politikk i Italia har i store trekk fulgt de samme retningslinjer som i Frankrike, og ser ut til å bygge på de samme prinsipielle synsmåter. Det er likevel mange strukturelle ulikheter mellom de to land. Disse skyldes i første rekke at store deler av Italia ennå bare har nådd et relativt lavt utviklingstrinn på det økonomiske område.

I storparten av de 10—11 siste år har Italia vært blant de industriland i verden som har hatt raskest økonomisk vekst. Også i 1963 og i de første måneder av 1964 var veksten sterk, men samtidig slo det innenlandske etterspørselspress ut i en betydelig prisstigning og et stort og stigende underskott på betalingsbalansen. Dette er bakgrunnen for det italienske stabiliseringsprogrammet, som ble gjennomført i løpet av siste halvår 1963 og vinteren og våren 1964. I Økonomisk utsyn over året 1964 (side 24) ble årsakene til den inflatoriske utvikling i 1963 og i begynnelsen av 1964 nærmere drøftet. Det ble her også gitt en detaljert omtale av stabiliseringsprogrammet, som omfattet en rekke tiltak med både konsum- og investeringsbegrensende formål, først på det kredittpolitiske, og senere også på det finanspolitiske område.

Resultatene av stabiliseringsprogrammet begynte å vise seg mot slutten av 1963, og den økonomiske utviklingen i Italia har siden vært sterkt preget av virkningene av stabiliseringstiltakene. I første omgang slo den restriktive politikken sterkest ut på det utenriksøkonomiske område. Allerede i 4. kvartal 1963 begynte vareimporten å synke, trolig som følge av gjennomføringen av den kredittpolitiske delen av stabiliseringsprogrammet. Etter OECD's sesongjusterte oppgaver lå verdien av vareimporten 3 prosent lavere i 4. kvartal 1963 enn i 3. kvartal. Importnedgangen fortsatte gjennom storparten av 1964. Fra annet halvår 1963 til første halvår 1964 gikk importen ned med 3 prosent, og i 2. halvår 1964 falt den med hele 16 prosent. Ut på høsten 1964 tok importen til å stige igjen; i 4. kvartal 1964 var det en oppgang fra foregående kvartal på 4,5 prosent, og i de to følgende kvartaler på henholdsvis 2 prosent og 4 prosent. Verdien av vareimporten lå likevel 11 prosent lavere i første halvår 1965 enn i samme periode året før. Eksportverdien viste stigning fra kvartal til kvartal gjennom hele 1963 og 1964, og oppgangen fortsatte i økt tempo i 1965. For de 8 første måneder av 1965 under ett viste varebalansen (ujusterte oppgaver) et underskott på 173 milliarder lire mot et underskott på 715 milliarder lire i samme periode året før. Samtidig endret den samlede driftsbalanse seg fra et underskott på 14 milliarder lire til et overskott på 678 milliarder lire, i første rekke som

følge av nedgangen i underskottet på varebalansen og sterk øking i turistinntektene.

Prisstigningen er etter hvert blitt mer moderat. Fra 1962 til 1963 steg konsumprisindeksen med bortimot 7,5 prosent. I første halvår 1963 lå prisindeksen vel 7,5 prosent høyere enn i samme periode i 1962 og i de tre følgende halvår var stigningen over året henholdsvis 7,5 prosent, 5,5 prosent og vel 6 prosent. Fra 4. kvartal 1964 til 1. kvartal 1965 økte konsumprisindeksen med vel 1 prosent og i de to følgende kvartaler med henholdsvis 0,5 prosent og 1 prosent. Den svakere prisstigning i 1964 enn i 1963 skyldtes for en stor del utviklingen av jordbruksprisene; mens jordbruksproduksjonen i 1963 var uvanlig lav, ble avlingene meget gode i 1964. For 1965 regner myndighetene nå med en øking i jordbruksproduksjonen på ytterligere 3 prosent.

Lønnsstigningen har derimot fortsatt i høyt, men noe avtakende tempo; i første og annet halvår 1964 og første halvår 1965 økte timelønnssatsene med henholdsvis 13 prosent, 15 prosent og 11 prosent over året. I 3. kvartal 1965 lå timelønnssatsene 7—8 prosent høyere enn ett år tidligere.

I Italia førte stabiliseringsprogrammet i enda sterkere grad enn i Frankrike til produksjonssvikt og økt arbeidsløshet; Italia opplevde i 1964 et konjunkturtilbakeslag som trolig er ett av de kraftigste i Vest-Europa etter krigen. På den annen side var oppgangen i 1965 noe sterkere enn i Frankrike. Mens volumet av bruttonasjonalproduktet økte med 6 prosent fra 1961 til 1962 og med bortimot 5 prosent fra 1962 til 1963, var veksten i 1964 mindre enn 3 prosent. For 1965 regnet myndighetene i fjor høst med en øking på 3 prosent i volumet av totalproduksjonen.

Etter sesongjusterte oppgaver tok den langvarige og sterke oppgangen i industriproduksjonen slutt omkring årsskiftet 1963—64. I 2. og 3. kvartal 1964 gikk produksjonen ned med vel 2 prosent pr. kvartal. Fra høsten 1964 tok produksjonen igjen til å stige — med 1,5 prosent i 4. kvartal 1964 og nær 1 prosent i 1. kvartal 1965. I 2. og 3. kvartal skjøt produksjonsstigningen igjen sterkere fart (henholdsvis +3 og +2 prosent), og industriproduksjonen hadde da oversteget nivået i 1. kvartal 1964, som var det høyeste før nedgangen tok til. For de første 8 månedene av 1965 under ett lå industriproduksjonen vel 2 prosent høyere enn i samme periode året før. Situasjonen varierte imidlertid sterkt fra bransje til bransje. Mens stålindustrien — i første rekke som følge av store eksportordrer — og kjemisk industri viste sterk produksjonsøking (henholdsvis + 29 prosent og + 5 prosent) var det stagnasjon eller moderat nedgang bl. a. i matvareindustrien, tobakksindustrien, skotøyindustrien og bilindustrien. Typiske investeringsvareindustrier som verkstedindustrien og sement- og glassindustrien viste meget sterkt fall i produksjonen (henholdsvis — 10 prosent og — 13 prosent). Også i møbelindustrien, lærindustrien og tekstilindustrien gikk produksjonen sterkt ned (— 14 til — 17 prosent).

Stagnasjonstendensene slo sterkere ut i arbeidsmarkedet i Italia enn i Frankrike. Tallet på sysselsatte i industrien falt med nær ¼ million eller 6—7 prosent fra 1963 til 1964. Dessuten ble det registrert en meget sterk nedgang i tallet på arbeidstimer pr. sysselsatt. Arbeidsløsheten økte meget sterkt i annet halvår 1964, og ved utgangen av 1964 var tallet på registrerte arbeidsløse for første gang på mange år over 1 million. Arbeidsløsheten fortsatte på et noe lavere, men fremdeles meget høyt nivå i 1965. I juli var det over 700 000 arbeidsløse, dvs. hele 50 prosent mer enn ett år tidligere.

Produksjonssvikten i 1964 kunne føres tilbake til en markert nedgang i etterspørselen, særlig i investeringsetterspørselen. Volumet av investeringene i industrien gikk ned med 5 prosent fra 1963 til 1964. For 1965 er nedgangen i de totale investeringene anslått til hele 8 prosent. Verdien av detaljomsetningen økte bare med litt over 1 prosent fra 1. til 4. kvartal 1964, mens konsumprisene i samme tidsrom steg med vel 4 prosent. I 1965 har konsumetterspørselen tatt seg litt opp igjen, og myndighetene regner med en øking på 2 prosent i volumet av det private forbruk fra 1964 til 1965. Det var i første rekke utenlandsetterspørselen som var drivkraften bak produksjonsøkingen i 1965, og dette gjaldt særlig den utenlandske etterspørsel etter investeringsvarer; til tross for den fortsatt svake innenlandske investeringsetterspørselen økte produksjonen i investeringsvareindustrien betydelig.

Heller ikke i Italia har det hittil funnet sted noen alminnelig omlegging av den økonomiske politikk i mer ekspansiv retning, til tross for at det fremdeles er stor arbeidsløshet og lav kapasitetsutnytting, og enda en sterk omlegging skulle synes forsvarlig på bakgrunn av overskottet i utenriksøkonomien og den nåværende moderate prisstigning. Som i Frankrike har hjelpetiltakene vært konsentrert om å redusere virkningene av den store arbeidsløsheten og å lette finansieringen av nye investeringer. Så sent som høsten 1964 ble det endog satt i verk konsumbegrensende tiltak; bl. a. ble den alminnelige omsetningsavgift økt fra 3,3 til 4 prosent, og regjeringen foreslo også en viss øking i satsene for den direkte beskatning. Som i Frankrike spiller offentlige investeringer en meget stor rolle i økonomien, og en betydelig øking i de offentlige investeringene i de par siste årene har bidradd til å begrense nedgangen i de totale investeringer.

Særlig har myndighetenes tiltak for å snu utviklingen vært konsentrert om bygge- og anleggsvirksomheten, som ble særlig sterkt rammet av nedgangskonjunkturen, og som i Italia har meget stor betydning for den samlede økonomiske aktivitet. I første halvår 1964 ble det gitt byggeløyve for et boligvolum som (målt med tallet på rom) var 17 prosent lavere enn i samme periode året før. I annet halvår var nedgangen 35 prosent, i 1. kvartal 1965 hele 48 prosent og i 2. kvartal 27 prosent. De tilsvarende nedgangsrater for annen byggevirksomhet (målt i millioner kubikkmeter) var henholdsvis — 29 prosent, — 27 prosent, — 11 prosent og — 14 prosent.

På sensommeren 1965 vedtok den italienske regjering en rekke tiltak som særlig hadde til formål å øke kredittilgangen i tekstil-, bygnings- og skipsbyggingsindustrien. Som i Frankrike ser det imidlertid ut til at utviklingen av de private investeringer i større grad avhenger av den alminnelige etterspørselssituasjon enn av likviditetssituasjonen; investeringsetterspørselen reagerte ikke merkbart på disse tiltakene. I slutten av oktober 1965 varslet myndighetene om visse lettelser i vilkårene for avbetalingshandelen for en rekke viktige forbruksvarer.

I betraktning av at Italia i større grad enn de fleste andre vesteuropeiske land har store underutviklede områder og rike unyttede økonomiske ressurser er det naturlig at langsiktige økonomiske tiltak her er omfattet med stor interesse. Det mest iøynefallende trekk ved den nye italienske femårsplan, som ble godkjent av regjeringen 29. januar 1965, er en betydelig øking i investeringene for undervisning og sosiale formål. Planen tar sikte på økt tempo i skolebyggingen, i den subsidierte boligbygging, i utbyggingen av helsevesenet og i vitenskapelig forskning. Planen omfatter tiltak som tar sikte på desentralisering av den offentlige forvaltning, rasjonalisering av statsadministrasjonen og forbedring av skattesystemet. Programmet forutsetter en gjennomsnittlig årlig produksjonsøking på 5 prosent og en betydelig øking av arbeidsmulighetene utenom jordbruksektoren, særlig i Sør-Italia, der den økonomiske utbygging skal foregå i raskere tempo enn ellers i landet.

De regionalpolitiske tiltakene blir i stor utstrekning finansiert gjennom Det søritalienske utviklingsfond. Pr. 30. juni 1964 hadde Fondet i løpet av de 14 år det da hadde vært i virksomhet, finansiert investeringer til en samlet verdi av 3 709 milliarder lire. Det italienske statsbudsjett for 1966 er — til sammenlikning — lagt opp med en samlet utgiftssum på 8 013 milliarder lire og en inntektssum på 7 121 milliarder lire. Om lag 59 prosent av fondets midler er nyttet til finansiering av private, industrielle foretak, mens 38 prosent er gått til utbygging av kommunikasjonene og resten til skoler, yrkesopplæring og sosiale prosjekter. Til tross for denne betydelige hjelpevirksomhet lå nasjonalinntekten pr. innbygger i Sør-Italia både i 1963 og 1964 omtrent 50 prosent lavere enn i Nord-Italia.

Sambandsstatene.

Flere viktige problemer i Sambandsstatenes økonomi ble helt eller delvis løst i løpet av årene 1963—1965. Inntil 1963 hadde økonomien i Sambandsstatene gjennom flere år vært preget av svak vekst, lav kapasitetsutnytting, høy arbeidsledighet og stigende underskott på den samlede betalingsbalanse. I Økonomisk utsyn over året 1963 ble det pekt på en rekke forhold som kan bidra til å forklare disse særtrekk ved amerikansk økonomi i denne perioden. Fra og med 1963 har den økonomiske vekst gjennomgående vært jamn og sterk. I løpet av 1963 og 1964 ble også kapasitetsutnyttingen etter hvert atskillig bedre, selv om det ennå var et stykke igjen til den utnyttingsgrad som myndighetene og næringslivet i Sambandsstatene anser som den optimale. I 1964 og 1965 ble arbeidsløsheten redusert sterkt, men den er fremdeles markert høyere enn i de fleste vesteuropeiske land. Underskottet på betalingsbalansen ble betydelig redusert fra og med annet halvår 1963, men viste igjen sterk oppgang i 4. kvartal 1964. For 1965 under ett ble underskottet betydelig lavere enn i noe år siden 1957.

Av de virkemidler som ble nyttet for å oppnå og holde ved like en tilfredsstillende vekst var budsjettpolitikken viktigst. Det største framstøt på dette område ble gjennomført i 1964. Det gikk i hovedtrekkene ut på reduksjoner i skattesatsene svarende til en samlet skattereduksjon på 20 prosent for personlige skattytere og 8 prosent for selskaper. Dessuten ble det innført endringer i avskrivningsreglene som tok sikte på å stimulere investeringsvirksomheten. For nærmere omtale av de virkemidler som ble nyttet i vekstpolitikken i 1963 og 1964 vises til Økonomisk utsyn for disse to årene.

Produksjonsveksten i 1. kvartal 1965 ble atskillig sterkere enn vanlig. Bruttonasjonalproduktet økte med hele 2,2 prosent i volum fra foregående kvartal sammenliknet med vekstrater på henholdsvis 1,3 prosent, 1,6 prosent, 1,2 prosent og 0,4 prosent for hvert av kvartalene i 1964. Både lagerutviklingen, private investeringer i fast kapital og privat forbruk bidrog sterkt til veksten i 1. kvartal 1965 (se tabell 8). Offentlig bruk av varer og tjenester økte noe mer moderat, og eksporten viste nedgang som følge av havnearbeiderstreiken i vintermånedene. Industriproduksjonen, som etter sesongjusterte

Tabell 8. *Nasjonalproduktet i Sambandsstatene etter anvendelse. 1958-priser.*

	1964	Prosentvis endring fra foregående periode[1]							
		1964	1964				1965		
	Milliarder $		1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Privat konsum	372,1	5,6	2,3	1,5	2,0	—0,1	2,4	1,1	1,7
Offentlig bruk av varer og tjenester	110,7	0,8	0,3	2,6	—2,0	—1,0	1,4	0,5	1,3
Privat investering i fast kapital. Lageropplegg	86,3	4,9	—3,7	1,8	0,9	4,9	5,1	—1,9	—0,2
Eksport	36,5	13,4	5,0	—0,8	3,1	1,4	—9,4	14,5	0,3
— Import	27,9	5,3	—0,7	2,2	1,8	3,2	—4,1	15,1	—1,6
Bruttonasjonalprodukt	577,6	5,0	1,3	1,6	1,2	0,4	2,2	0,7	1,4

Kilde: OECD main economic indicators.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

oppgaver hadde økt uavbrutt siden oktober året før, lå i 1. kvartal vel 3 prosent høyere enn i foregående kvartal og 9 prosent høyere enn i 1. kvartal 1964.

Den sterke veksten i 1. kvartal skyldtes i noen grad spesielle forhold, bl.a. den særlig kraftige økingen i bilproduksjonen etter streiken høsten 1964 og en betydelig øking i industriens stållagre; det var våren 1965 en utbredt frykt for streik i stålindustrien i samband med utløpet av tariffperioden i denne industrigren den 1. mai. Avgjørelsen av lønnsspørsmålet i stålindustrien ble imidlertid utsatt til 1. august.

Det private forbruk viste i 1. kvartal den sterkeste stigning (2,5 prosent i volum og 2,7 prosent i verdi) som var registrert for noe enkelt kvartal siden 1952. Den viktigste årsaken var at siste trinn i skattereduksjonen (se ovenfor) ble satt i verk fra 1. januar 1965. Men medvirkende til den sterke forbruksstigningen var også at sparekvoten gikk betydelig ned. Dette var en ettervirkning etter første skattereduksjonstrinn som var blitt satt i verk fra mars 1964. Denne reduksjonen førte nemlig ikke umiddelbart til en tilsvarende øking i det private konsum; det viste seg at forbrukerne i første omgang nyttet en stor del av inntektsøkingen til å øke sin sparing. Erfaringene viser imidlertid at sparekvoten i det lange løp er noenlunde konstant, og den sank i de siste måneder av 1964 og de første måneder av 1965 ned til sitt normale nivå — om lag 7 prosent av disponibel inntekt. I denne perioden økte derfor forbruket sterkere enn de disponible inntekter.

Det var våren 1965 flere tegn til at konjunkturoppgangen skulle svekkes betydelig i løpet av annet halvår; myndighetene følte seg ikke sikre på at de ekspansive impulsene var sterke nok til å oppveie en ventet nedgang i bilomsetningen og omslaget i lagerutviklingen for stål. Presidenten foreslo derfor en reduksjon av indirekte skatter til et samlet beløp på 4,7 milliarder dollar over et tidsrom av fem år. Første trinn — en reduksjon på 1¾ milliard — ble satt i verk fra 1. juli 1965, og neste trinn — også på 1¾ milliard dollar — ble effektivt fra 1. januar i år. Det nye statsbudsjettet for finansåret 1. juli 1965—30. juni 1966 ble ellers gjort opp med et underskott på 6 milliarder dollar, og betegner en videreføring av budsjettpolitiske retningslinjer som stort sett har vært fulgt siden 1960. De amerikanske myndigheters prinsipielle oppfatning av budsjettpolitikkens oppgaver kom til uttrykk i en regjeringserklæring høsten 1964, der det heter at regjeringen bare ser et balansert statsbudsjett som et mål, dersom næringslivet arbeider med full utnytting av ressursene; i motsatt fall bør budsjettpolitikken stimulere produksjonen og skape nye arbeidsmuligheter, selv om en slik politikk skulle føre til en forbigående stigning i budsjettunderskottet. Med en samlet utgiftssum på 119 milliarder dollar skal det nye budsjettet bl.a. finansiere sterkt utvidede programmer på områdene sosialpolitikk og undervisning. Forsvarsutgiftene utgjør over halvparten av de samlede utgifter. De ekspansive virkninger av budsjettet ble antatt å være sterkere i første halvdel av budsjettåret, fordi en betydelig øking i de sosiale trygder kom til utbetaling da, og fordi trygdepremiene gikk opp fra 1. januar 1966.

Som ventet ble produksjonsveksten svakere i 2. kvartal 1965 enn i 1. kvartal; de spesielle faktorer som stimulerte veksten i 1. kvartal var ikke lenger virksomme i det følgende kvartal. Bruttonasjonalproduktet økte i volum med 0,7

Tabell 9. *Sambandsstatene. Noen økonomiske hovedtall.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt[1,2] .....Mill.	69,8	70,3	70,5	71,0	71,4	72,1	72,2
» industri[1,2] ..... »	17,8	17,9	18,1	18,3	18,5	18,7	18,8
Arbeidsledige[1] 1 000	4 293	4 692	3 317	3 466	3 740	4 287	2 875
Industriproduksjon[2].....1959 = 100	122	125	127	129	133	135	137
Eksportvolum, varer .... »	141	153	144	165	129	164	..
Importvolum » .... »	112	120	124	132	119	144	..
Detaljomsetning[2] ..... »	118	121	123	122	128	129	131
Konsumpriser ..... »	106	106	107	107	107	108	108
Valutabeholdning[1] .....Mill. $	15 550	15 620	15 640	15 470	14 640	14 310	14 180

Kilde: Survey of Current Business.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

prosent. Industriproduksjonen lå i juni — etter sesongjusterte oppgaver — 1 prosent høyere enn i mars, 3 prosent høyere enn i desember 1964 og 8 prosent høyere enn i juni 1964. Industriproduksjonen fortsatte å stige i juli og august, men gikk noe ned i september som følge av nedbygging av stållagrene. I oktober var det igjen oppgang, men forholdsvis svak.

I 2. kvartal var eksporten en vekstfaktor av stor betydning, men økingen i det private forbruk bidrog omtrent like mye til produksjonsframgangen. Til sammen var økingen i disse to komponenter av bruttonasjonalproduktet mer enn sterk nok til å oppveie en betydelig importstigning og lagerreduksjon. De private investeringer i fast kapital steg forholdsvis svakt, og det var også bare moderat vekst i de offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester.

Så sent som i juli var det en ikke uvanlig oppfatning i Sambandsstatene at det ville bli nødvendig med nye aktivitetsstimulerende tiltak i begynnelsen av 1966, og myndighetene antydet også at slike tiltak ville bli satt i verk om nødvendig. Blant annet regnet en med muligheten for at det høye investeringstempo skulle føre til økt overskottskapasitet i industrien, samtidig som de ekspansive virkningene av lavere forbruksavgifter og høyere trygdeytelser ville bli betraktelig redusert ved de økte trygdepremier fra 1. januar 1966. Som følge av den sterke øking i de private inntekter virket dessuten budsjettpolitikken mindre ekspansiv enn tidligere.

Den vending krigen i Vietnam tok, endret imidlertid situasjonen noe, og bruttonasjonalproduktet viste i 3. kvartal igjen sterkere vekst (+ 1,4 prosent), både som følge av fortsatt betydelig øking i det private forbruk og fordi offentlige kjøp av varer og tjenester viste en langt sterkere øking enn i foregående kvartal. En venter nå betydelig stigning i etterspørselen etter varer og tjenester til forsvarsformål i tiden framover. Den ekspansive virkning av de økte forsvarsutgifter vil imidlertid i første omgang stort sett være begrenset til visse vareområder, men fra begynnelsen av 1966 må en trolig kunne vente at den totale økonomiske virksomhet blir merkbart påvirket av ekspansjonen i forsvarsindustrien.

Den sterke produksjonsveksten i løpet av 1963 og 1964 har etter hvert ført til en atskillig bedre utnytting av industriens produksjonskapasitet. Etter offisielle anslag nådde kapasitetsutnyttingsgraden i september opp til 91 prosent — den høyeste utnyttingsgrad siden 1955. Ved utgangen av 1963 lå utnyttingsgraden på om lag 87 prosent og ved utgangen av 1964 på om lag 89 prosent. Det er nå ikke langt igjen til den utnyttingsgrad — 92 prosent — som både myndighetene og næringslivet anser som den optimale, dvs. den høyeste kapasitetsutnytting som etter deres oppfatning kan gjennomføres uten inflasjonspress.

Arbeidsløshetsproblemet er som nevnt blitt betydelig redusert i løpet av 1965; for 1963 under ett lå arbeidsløshetsprosenten så høyt som 5,7 i gjennomsnitt, men falt i det følgende år til 5,2. Etter sesongjusterte oppgaver var arbeidsløshetsprosenten 5,0 i 4. kvartal 1964, og de tilsvarende tall for de tre første kvartalene av 1965 var henholdsvis 4,8 prosent, 4,7 prosent og 4,5 prosent. Arbeidsløshetsprosenten er imidlertid fremdeles meget høy etter vesteuropeisk målestokk, og de amerikanske myndigheter ser fortsatt reduksjon av arbeidsløsheten som en viktig politisk målsetting. Arbeidsdepartementet regner med at bruttonasjonalproduktet vil måtte øke med gjennomsnittlig 4 prosent pr. år dersom det innen 1970 skal lykkes å bringe arbeidsløshetsprosenten ned til 3. Det forutsetter

en sterkere produksjonsvekst enn den som gjennomsnittlig har vært oppnådd hittil etter krigen.

I enkelte bransjer begynner det nå å bli mangel på fagarbeidere, og kapasitetsutnyttingen har i flere industrigrener kommet svært høyt— betydelig høyere enn gjennomsnittet (91 prosent) for industrien under ett. Det har derfor vist seg prisstigningstendenser innenfor begrensede områder. For næringslivet under ett har imidlertid prisstigningen vært moderat, selv om stigningstakten har vært noe sterkere i de siste månedene enn tidligere i 1965. For 1964 under ett viste konsumprisindeksen en stigning på 1,4 prosent fra året før. I de tre første kvartalene av 1965 var vekstraten over året henholdsvis 1,1 prosent, 1,6 prosent og 1,7 prosent. Den amerikanske sentralbanks beslutning om forhøyelse av diskontoen fra 4 til 4,5 prosent i begynnelsen av desember må trolig i første rekke ses på bakgrunn av prisutviklingen.

Med Kongressens tradisjonelt sterke vaktsomhet overfor inflasjonstendenser kan det være fare for at den amerikanske regjering vil bli nødt til å stramme inn budsjettpolitikken noe, dersom prisstigningstendensene skulle skyte ytterligere fart i tiden framover. Hittil har myndighetene kunnet bruke budsjettpolitikken som vekstpolitisk virkemiddel uten særlig fare for presstendenser i økonomien, fordi det — i motsetning til de fleste vesteuropeiske land — har vært stor arbeidsløshet og ennå relativt god tilgang på ledig produksjonskapasitet. Ekspansive budsjetter har hittil ikke ført til noen betydelig prisstigning, og den amerikanske regjering har derfor greidd å overbevise Kongressens flertall om at budsjettpolitikken kan være et virksomt og likevel forsvarlig virkemiddel.

Det synes imidlertid lite sannsynlig at arbeidsløsheten i Sambandsstatene vil nærme seg vesteuropeisk nivå i nær framtid, og det skulle foreløpig ikke være fare for noe alvorlig press i økonomien som følge av mangel på arbeidskraft. De kull som når arbeidsdyktig alder i årene framover vil være meget store, og økt automasjon og rasjonalisering vil trolig fortsatt begrense virkningene på arbeidsmarkedet av høyt veksttempo. Det er liten grunn til å tro at denne tendens vil avta etter som arbeidsmarkedet strammes til; produksjonsveksten vil da i stadig større grad måtte bygge på høyere produktivitet.

Det ser heller ikke ut til at det foreligger noen overhengende fare for at en pris-kostnadsspiral skal utvikle seg. Etter at bilarbeiderne høsten 1964 oppnådde en lønnsøking (4,5—5 prosent) som oversteg den gjennomsnittlige produktivitetsøking i den siste femårsperioden (3—3,5 prosent), var det betydelig fare for økt kostnadspress. Meget avhang da av at det ble en forholdsvis moderat lønnsøking i stålindustrien. Den nye lønnsavtalen for stålindustrien — som ble avsluttet i begynnelsen av september 1965 — innebar en lønnsøking som lå innenfor den normen myndighetene hadde fastlagt, og har derfor etter alt å dømme gitt grunnlag for en stabil kostnadsutvikling.

Sambandsstatenes betalingsbalanseproblem var noe mindre framtredende i annet halvår 1963 og i de tre første kvartaler av 1964 enn det hadde vært i den foregående femårsperioden. Men i 4. kvartal økte det samlede betalingsunderskott (etter tradisjonell amerikansk definisjon) sterkt, fra 0,6 milliarder dollar til 1,6 milliarder dollar etter sesongjusterte oppgaver. Storparten av økingen i underskottet skyldtes utviklingen av kapitalbalansen. Driftsbalansen var praktisk talt uendret, og den rene varebalansen viste et noe høyere overskott i 4. kvartal 1964 enn i 3. kvartal.

Som nevnt i Økonomisk utsyn over året 1964 (side 26) hadde skatten på amerikaneres kjøp av utenlandske verdipapirer fra utlendinger (den såkalte utjamningsskatt) ikke de tilsiktede virkninger på den samlede netto private kapitaleksport, idet utenlandsk opplåning i Sambandsstatene i økende grad tok form av lån i amerikanske banker i stedet for salg av verdipapirer. Amerikanske bankkreditter til utenlandske låntakere tok til å øke meget sterkt fra sommeren 1963 da forslaget om utjamningsskatt ble satt fram og holdt seg på et høyt nivå. Det blir regnet med at om lag to femtedeler av det samlede betalingsunderskott i 1964 skyldtes bankkreditter til utlendinger. Denne utvikling førte til at de amerikanske myndigheter den 10. februar 1965 med øyeblikkelig virkning besluttet å innføre en ny skatt på amerikanske banklån til utlandet med løpetid minst ett år. Banklån til utviklingslandene skulle imidlertid ikke beskattes. Samtidig anmodet Presidenten om Kongressens samtykke til å forlenge gyldighetstiden for utjamningsskatten på obligasjoner i to år, og henstilte til bankene og næringslivet å vise tilbakeholdenhet med lån til og investeringer i utviklede industriland. Bankene ble spesielt bedt om å unngå at deres utlån til utlendinger økte med mer enn 5 prosent i løpet av 1965.

Utviklingen av betalingsbalansen i de følgende måneder må ses på bakgrunn av disse tiltakene; til tross for at det tradisjonelle overskottet på den rene varebalansen ble halvert (ned fra 1,8 milliarder dollar til 0,9 milliarder dollar fra 4. kvartal 1964 til 1. kvartal 1965 etter sesongjusterte oppgaver), ble samtidig det totale betalingsunderskott halvert (fra 1,6 milliarder til 0,8 milliarder dollar). De fleste postene på kapitalbalansen bidrog til denne utviklingen, men private direkte investeringer i utlandet fortsatte å øke, og i høyere tempo enn i foregående kvartal.

Underskottet på kapitalbalansen fortsatte å gå ned i 2. kvartal, særlig som følge av nedgang i direkte private investeringer i utlandet, og en tilsvarende — og enda sterkere — endring i andre private langsiktige kapitaltransaksjoner. Samtidig førte ettervirkningene etter havnearbeiderstreiken (særlig oppsamlet eksportbehov) til en øking i overskottet på den rene varebalansen fra 0,9 til 1,3 milliarder dollar. For den samlede betalingsbalanse ble det i 2. kvartal et overskott på 0,1 milliarder dollar, mot et underskott på 0,8 milliarder dollar i foregående kvartal.

De endringer i betalingsbalansen som fant sted i 2. kvartal skyldes for en stor del «engangsfaktorer». De amerikanske myndigheter regner derfor med at den samlede betalingsbalanse vil vise underskott både for siste halvår 1965 og for året under ett.

Konjunkturutsiktene.

I Vest-Europa var konjunkturbildet ved utgangen av 1965 svært uensartet. Både i Storbritannia og Vest-Tyskland lå den økonomiske aktivitet fortsatt høyt. Industrien hadde god kapasitetsutnytting, og arbeidsløsheten var lav. Begge land — og særlig Storbritannia — viste imidlertid tegn på svekket veksttempo; britisk økonomi var i annet halvår 1965 nær stagnasjon. I de mindre industrilandene i Vest-Europa (bortsett fra Belgia) var det fortsatt sterk produksjonsøking og høyt aktivitetsnivå mot slutten av 1965, men også i de fleste av disse landene viste veksttempoet tegn til å avta. I Frankrike og Italia var kapasitetsutnyttingen i industrien fremdeles relativt lav. Oppgangstendensene i disse to land virket til dels svært moderate og usikre. Konjunkturutviklingen i Vest-Europa vil i 1966 i stor grad avhenge av om oppgangen i Frankrike og Italia konsoliderer seg og effektivt kan motvirke tendensene til svakere veksttempo i de andre vesteuropeiske industrilandene. Fra Sambandsstatene vil vesteuropeisk økonomi trolig motta betydelige stimulanser også i 1966. Utviklingen av krigen i Vietnam vil kunne få særlig stor økonomisk betydning for den økonomiske utvikling både i Sambandsstatene selv og den vestlige verden ellers i tiden framover. På den annen side må en regne med nedgang i utviklingslandenes import fra Vest-Europa. — Alt i alt synes tendensene ved årsskiftet å peke mot fortsatt betydelig økonomisk vekst i Vest-Europa også i 1966, men det er uvisst hvor sterkt tempoet i veksten vil kunne bli.

For Storbritannia regner det halvoffisielle økonomiske forskningsinstitutt «National Institute of Economic Research» med at bruttonasjonalproduktet bare vil øke med 2 prosent i volum fra 1965 til 1966. Dette er — etter Instituttets anslag — om lag samme stigningstakt som fra 1964 til 1965. Instituttet antar at de bremsetiltakene som ble satt i verk i fjor, allerede har slått ut i produksjonsutviklingen, men venter økende arbeidsløshet gjennom 1966; den eksportstigningen som Instituttet forutser i sin prognose for 1966 (vel 3 prosent, omtrent som året før) antas ikke å være sterk nok til fullt ut å aktivisere de ressurser som etter hvert frigjøres gjennom bremsepolitikken. Eksportprognosene er bl. a. bygd på forutsetningen om svakere vekst i verdenshandelen i 1966. Importen ventes å øke svakere (2—2,5 prosent) enn eksporten. Likevel holder ikke Instituttet fast ved sin prognose om balanse i utenriksøkonomien i annet halvår 1966. Årsaken til dette er at det nå ikke regner med fortsatt prisnedgang på importvarer. Blant annet har Rhodesia-konflikten og de store hvetekjøpene fra østlige land bidradd til å endre Instituttets oppfatning om den framtidige prisutviklingen.

Investeringene i fast kapital ventes å øke med 2,5—3 prosent fra 1965 til 1966. Fra 1964 til 1965 økte investeringene med 4,5—5 prosent, og fra 4. kvartal 1964 til 4. kvartal 1965 med rundt 1 prosent.

Mens offentlig forbruk ventes å stige litt svakere i 1966 (med 2,5—3 prosent mot 3—3,5 prosent året før), antar Instituttet at veksten i det private forbruket vil øke noe (fra 1,7 prosent i 1965 til 2,2 prosent i 1966). Denne prognosen må ses på bakgrunn av den sterke lønnsstigningen i 1965.

Instituttets prognoser for 1966 forutsetter at importavgiften vil bli opprettholdt uendret gjennom hele året.

I Vest-Tyskland antar sammenslutningen av vesttyske økonomiske forskningsinstitutter i en nylig publisert oversiktsrapport at tendensen til svakere produksjonsvekst vil fortsette i 1966, både som følge av mangel på ledig kapasitet i industrien og svakere vekst i etterspørselen. Rapporten gir ingen tall, men andre kilder regner med en produksjonsøking på vel 4 prosent, mot nærmere 5 prosent i 1965. Ordreutviklingen i industrien og nedgangen i tallet på nye byggeløyver tyder på at investeringene vil øke svakere i 1966 — anslagsvis med 4—5 prosent — mot nærmere 7 prosent året før. Konsumutviklingen i 1966 vil ikke i samme grad som i 1965 bli stimulert av skattereduksjoner, og veksten i det private forbruket vil neppe nå opp til samme høye rate som i 1965 (5—5,5 prosent). Bedre balanse mellom etterspørsel og tilbud i den indre økonomi vil kunne føre til en noe svakere importøking i 1966 og dermed også til en mer balansert utenriksøkonomi.

I Frankrike venter myndighetene en produksjonsøking på 4,5 prosent fra 1965 til 1966, til tross for at den private investeringsetterspørselen ennå ikke har vist tegn til å ta seg opp igjen. I 1965 var det overhodet ingen vekst i de private investeringer, og dette var den viktigste årsaken til den svake produksjonsøkingen dette året. For 1966 venter myndighetene en øking på 3,5 prosent i de private investeringer (utenom boliger). Denne prognosen bygger på forutsetningen — som ikke er nærmere begrunnet — om en betydelig alminnelig etterspørselsøking, men må også ses på bakgrunn av muligheten for et betydelig oppdemmet fornyelsesbehov for kapitalvarer etter stagnasjonen i de private investeringene i 1965. For offentlige investeringer ventes litt svakere vekst (+ 7 prosent) enn i 1965. Som nevnt tok trolig det private forbruket seg litt opp igjen i annet halvår 1965, og da lønningene nå stiger noe hurtigere enn prisene, kan det være grunn til å regne med at denne tendens til moderat konsumøking vil vare ved utover i 1966. Myndighetene venter en så sterk øking i det private forbruket som 4 prosent, mot en anslått forbruksøking på 2,5 prosent året før. For utenriksøkonomien ventes overskott også i 1966, men sterkere produksjonsvekst vil føre til at også importen øker sterkere — ifølge offisielle prognoser med hele 9 prosent (bare 1 prosent året før) mot en eksportøking på vel 7 prosent, omtrent som året før.

På bakgrunn av de nåværende tendenser i fransk økonomi og de gjeldende retningslinjer i fransk økonomisk politikk (statsbudsjettet for 1966 er lagt opp med overskott, og det er heller ikke ellers varslet om generelle etterspørselsstimulerende tiltak), virker de franske myndigheters produksjons- og etterspørselsprognoser for 1966 vel optimistiske. For 1965 var myndighetene som tidligere nevnt nødt til å foreta betydelige nedjusteringer av sine prognoser.

Heller ikke i Italia synes myndighetene å ta sikte på en generell omlegging av den økonomiske politikk i mer ekspansiv retning. Også her er den innenlandske investeringsetterspørsel meget svak; produksjonsøkingen i 1965 skyldtes — som tidligere nevnt — i første rekke utenlandsetterspørselen etter investeringsvarer. Kapasitetsutnyttingen i industrien er fortsatt lav, og det private forbruket øker svært langsomt. På denne bakgrunn kan også de italienske myndigheters prognoser virke optimistiske; totalproduksjonen ventes å øke med 4,5 prosent, mot en anslått vekst på 3 prosent i 1965. Mens investeringene i 1965 falt med hele 8 prosent, tar myndighetene sikte på en så sterk øking i 1966 at investeringene i løpet av dette år igjen når opp til 1964-nivå. Det italienske industriforbund venter derimot en investeringsøking for industrien på bare 3 prosent i 1966. Ifølge de offisielle prognoser vil det private forbruket øke med 4 prosent, mot en anslått vekst på 2 prosent i 1965.

I Sambandsstatene vil produksjonsveksten etter alt å dømme bli betydelig også i 1966. Sommeren 1965 ventet amerikanske økonomer at bruttonasjonalproduktet ville øke med 4 prosent i volum fra 1965 til 1966. Bl. a. på bakgrunn av den økonomiske utvikling i Sambandsstatene i siste halvår 1965 og intensiveringen av krigføringen i Vietnam, er dette anslaget trolig foreldet. En vanlig oppfatning ved årsskiftet er at produksjonsøkingen i Sambandsstatene i 1966 vil bli like sterk som året før, dvs. 4,5—5 prosent.

De private investeringer viste mot slutten av 1965 fortsatt en sterkt stigende trend, og en offentlig undersøkelse sent på høsten viste at næringslivet allerede da hadde faste planer om å øke sine investeringer i fast kapital med 15 prosent fra 1965 til 1966. Tidligere erfaringer fra høstundersøkelser av næringslivets investeringsplaner kan tyde på at dette tallet senere vil bli revidert oppover.

Som følge av den sterke stigningen i forsvarsutgiftene og den gradvise gjennomføringen av det sosiale utbyggingsprogrammet vil de føderale myndigheters kjøp av varer og tjenester stige uvanlig sterkt i 1966 — anslagsvis med 5—6 milliarder dollar mot rundt 1 milliard dollar i hvert av de to foregående år. For det private forbruket ventes fortsatt betydelig vekst, men som tidligere nevnt, vil økingen av trygdeytelsene og reduksjonen av forbruksskattene fra januar 1966 bli motvirket av høyere trygdepremier.

Norge.

Utenriksøkonomien.

Utenriksregnskapet.

Underskottet på driftsregnskapet gikk noe opp i 1965. Foreløpige beregninger for året under ett viser et samlet driftsunderskott på 750 mill. kr., som fordeler seg med 250 mill. kr. på varer og tjenester og 500 mill. kr. på renter og stønader. Driftsunderskottet i 1965 skulle etter dette bli 165 mill. kr. større enn i 1964, men 536 mill. kr. mindre enn i 1963. Økingen i driftsunderskottet skyldtes i første rekke en sterk oppgang (612 mill. kr.) i nettoimporten av skip, men også en stigning på nær 130 mill. kr. i underskottet på den rene varebalansen. Vareimporten steg med 7 prosent fra 1964 til 1965, mens vareeksporten økte med 9 prosent — en sterk stigning sett på bakgrunn av konjunkturtendensene i verdensøkonomien i 1965. Økingen i underskottet på varebalansen inkl. handelen med skip ble ikke fullt ut oppveid av den sterke økingen (400 mill. kr.) i netto skipsfrakter i utenlandsk valuta.

Etter foreløpige oppgaver ser det ut til at prisoppgangen fra 1964 til 1965 har vært på om lag 2,5 prosent for samlet eksport av varer og tjenester og knapt 1 prosent for samlet import. Bytteforholdet — forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — skulle således vise vel 1,5 prosent bedring. Også fra 1963 til 1964 bedret bytteforholdet seg (se tabell 11). Bedringen i det totale bytteforhold fra 1963 til 1965 (om lag 4 prosent) skyldtes både sterkere prisstigning for eksportvarene enn for importvarene og en gunstigere fraktutvikling. På lengre sikt har imidlertid det totale bytteforhold gjennomgående vist synkende tendens i etterkrigstiden — når vi ser bort fra de to topper under Koreakrigen og Suezkrisen. Denne tendens skyldes alene utviklingen av skipsfraktene. For det rene varebyttet har bytteforholdet gjennomgående holdt seg konstant eller vært svakt stigende.

Da dette ble skrevet, forelå et fullstendig utenriksregnskap bare for de tre første kvartaler av 1965 (se tabell 10). Dette viste et betydelig større underskott (665 mill. kr.) enn i samme periode i 1964 (225 mill. kr.). Regnet uten eksport og import av skip og uten skipsfartens fraktinntekter og utgifter var driftsunderskottet i 1.—3. kvartal 1965 322 mill. kr. høyere enn året før.

Netto inngang av lånekapital gikk opp fra 590 mill. kr. til 1 019 mill. kr. Netto valutabeholdningen gikk opp også i 1965, nemlig med 513 mill. kr. og utgjorde ved utgangen av september 1965 4 271 mill. kr.

For varer og tjenester var det i 1.—3. kvartal 1965 et importoverskott på 305 mill. kr. mot et eksportoverskott på 80 mill. kr. i 1.—3.

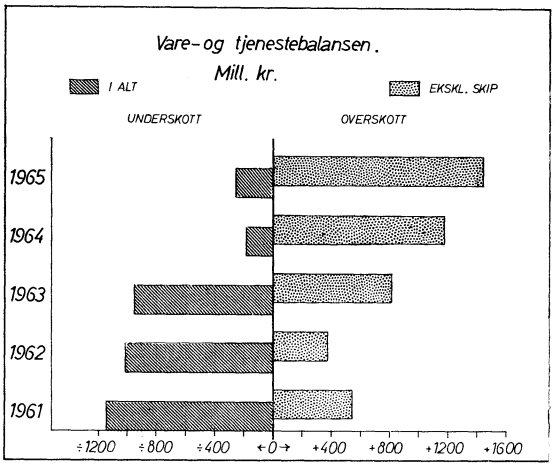

Fig. 5.

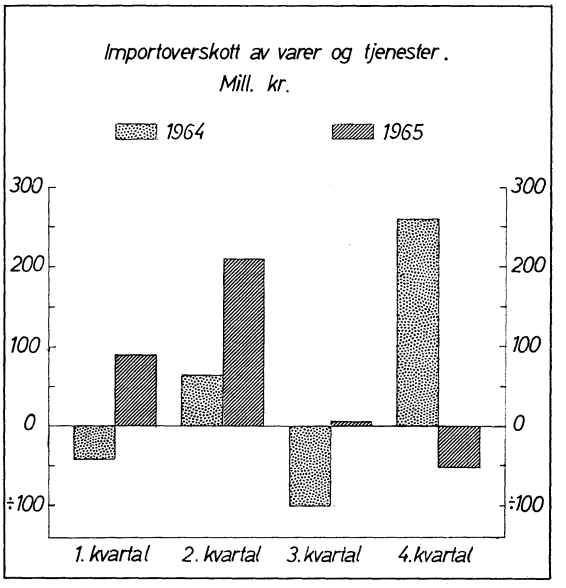

Fig. 6.

Tabell 10. *Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1964 og 1965. Foreløpige tall. Mill. kr.*

	1964	1965			
	1.–3. kv.	1.–3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
I. Driftsregnskap					
A. Varer og tjenester					
1. Eksport					
Varer fob.[1]	6 323	6 798	2 302	2 272	2 224
Skip, nybygde	73	281	88	157	36
Skip, eldre	378	410	103	131	176
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	5 600	6 055	1 965	1 985	2 105
Utenlandske turisters utgifter i Norge	455	495	92	144	258
Andre tjenester	965	1 098	353	372	374
I alt	13 794	15 137	4 903	5 061	5 173
2. Import					
Varer cif.[1]	8 922	9 732	3 217	3 377	3 138
Skip	1 293	1 986	615	689	682
Skipsfartens utgifter i utlandet[2]	2 510	2 630	855	870	905
Norske turisters utgifter i utlandet	400	431	87	135	209
Andre tjenester	589	663	219	200	244
I alt	13 714	15 442	4 993	5 271	5 178
3. Eksportoverskott (1—2)	80	— 305	— 90	— 210	— 5
B. Renter og stønader					
1. Nettostønader fra utlandet	20	16	— 15	— 3	34
2. Nettorenter til utlandet	325	376	125	137	114
3. Rente- og stønadsoverskott (1—2)	— 305	— 360	— 140	— 140	— 80
C. Overskott på driftsregnskapet (A 3 + B 3)	— 225	— 665	— 230	— 350	— 85
II. Kapitalregnskap					
A. Inngang					
Offentlig forvaltnings lån	564	443	318	116	9
Rederienes lån	1 492	1 619	467	653	499
Forretningsbankenes og finansinstitusjonenes lån for rederier (netto)	2	— 110	11	— 23	— 98
Forretningsbankenes andre lån (netto)	— 35	224	77	246	— 99
Andre lån[3]	292	495	292	65	138
Endring i varekreditter (netto)	— 2	..	..	..	..
Annen kjent kapitalinngang (netto)	57	— 103	— 241	76	62
I alt	2 370	2 568	924	1 133	511
B. Utgang					
Avdrag på offentlig forvaltnings lån	184	120	34	77	9
Avdrag på rederienes lån	1 173	1 036	365	298	373
Endring i rederienes forskottsbetalinger ved skipsimport	320	93	65	108	— 80
Avdrag på andre lån[3]	65	123	34	59	30
Lån (netto) ved skipseksport	38	177	37	123	17
I alt	1 780	1 549	535	665	349
C. Netto kapitalinngang (A—B)	590	1 019	389	468	162
D. Overskott på driftsregnskapet (I C)	— 225	— 665	— 230	— 350	— 85
E. Uforklart differanse[4]	— 39	159	— 48	202	5
F. Endring i netto valutabeholdningen[5] (C + D + E)	326	513	111	320	82

[1] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. [2] Inklusive lønn til mannskaper i utenlandsk valuta. [3] Inklusive statsbankenes og offentlige foretaks lån. [4] Summen av netto kapitalinngang og overskott på driftsregnskapet skal pr. definisjon være lik endringen i netto valutabeholdningen. Differansen skyldes feil og ufullstendig statistisk materiale. [5] Norges Banks, valutabankenes, rederienes og forsikringsselskapenes netto valutabeholdninger.

kvartal 1964. Verdien av importen gikk i alt opp med knapt 1 730 mill. kr., fordelt med 810 mill. kr. på vareimporten uten skip (+ 9 prosent), om lag 695 mill. kr. på skipsimporten, 120 mill. kr. på skipsfartens utgifter i utlandet og 105 mill. kr. på andre tjenester. Eksportverdien økte i alt med knapt 1 345 mill. kr. (+ 10 prosent), fordelt med 475 mill. kr. på vareeksporten uten skip (+ 8 prosent), 240 mill. kr. på skipseksporten, 455 mill. kr. på bruttofrakter opptjent i skipsfart og om lag 175 mill. kr. på andre tjenester.

Volumtallene (i 1964-priser) for importen av varer og tjenester sett under ett viste en øking på 12,5 prosent, mens økingen i eksportvolumet var vel 7 prosent. For varer alene, skip medregnet, var volumøkingen knapt 15 prosent for importen og om lag 6 prosent for eksporten. Volumet av frakttjenester levert til utlandet, målt med tonnasjen av den seilende flåte, økte med rundt 9 prosent.

For varer og tjenester sett under ett var det en prisoppgang på vel 2 prosent for eksporten, mens importprisene var uendret fra i fjor. Forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — bytteforholdet med utlandet — viste således for de tre første kvartaler om lag 2 prosent bedring. I det rene varebyttet (uten skip) var bytteforholdet 3,5 prosent bedre enn i 1.—3. kvartal 1964.

Rente- og stønadsunderskottet gikk opp fra 305 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1964 til 360 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1965. Rentebetalingene til utlandet økte med vel 95 mill. kr., mens rentebetalingene fra utlandet gikk opp med om lag 45 mill. kr.

Av kapitalinngangen på i alt 2 568 mill. kr. i de tre første kvartaler 1965 var 443 mill. kr. offentlig forvaltnings lån. Av dette var 214 mill. kr. statens obligasjonslån i Storbritannia og 196 mill. kr. Oslo kommunes obligasjonslån i Sambandsstatene og Vest-Tyskland. Resten skrev seg fra inngang på offentlige lånopptak i Verdensbanken. Lån (netto) ved skipsimport i januar—september 1965 utgjorde 380 mill. kr. mot bare 1 mill. kr. i samme periode året før. Regnet brutto utgjorde rederienes egne lån, bortsett fra konverteringer, 1 619 mill. kr. (1 492 mill. kr. i 1964), mens avdragene gikk ned fra 1 173 mill. kr. i 1964 til 1 036 mill. kr. i 1965. Avdrag på forretningsbankenes og finansinstitusjonenes lån for rederier oversteg inngangen på slike lån med 110 mill. kr., mot praktisk talt balanse mellom inngang og avdrag i 1964. Forretningsbankenes andre lån (netto) gikk opp med 224 mill. kr. mot en nedgang på 35 mill.

Tabell 11. *Volum- og prisindekser for eksporten og importen. Bytteforholdet overfor utlandet. 1961 = 100.*

	Varer og tjenester				Totalt bytteforhold
	Eksport		Import		
	Volum	Pris	Volum	Pris	
1946	25	75	37	57	132
1947	33	80	48	67	119
1948	38	81	45	74	109
1949	42	78	52	73	107
1950	50	84	54	81	104
1951	55	114	57	98	116
1952	54	116	56	104	112
1953	57	99	59	98	101
1954	63	97	65	98	99
1955	67	105	70	100	105
1956	74	116	75	103	113
1957	77	120	76	109	110
1958	78	106	79	105	101
1959	85	104	82	103	101
1960	93	102	91	102	100
1961	100	100	100	100	100
1962	106	98	105	98	100
1963	117	97	115	97	100
1964*	129	101	124	98	103
1965*	138	103	135	99	104

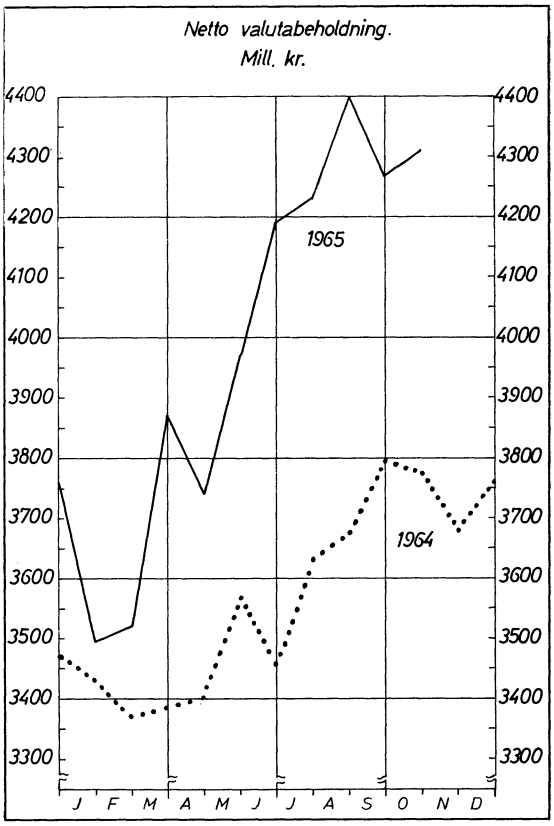

Fig. 7.

kr. året før. Andre langsiktige lån var på 495 mill. kr., hvorav 179 mill. kr. var Sira-Kvina Kraftlags obligasjonslån i Storbritannia og 36 mill. kr. Statens Kornforretnings lån i Canada.

Av de samlede avdrag på offentlig forvaltnings lån på 120 mill. kr. i de tre første kvartaler 1965 var 13 mill. kr. avdrag (netto) på konsolidert gjeld til EPU. Avdrag på rederienes lån utgjorde som nevnt 1 036 mill. kr. Rederienes forskottsbetalinger ved skipsimport var 93 mill. kr. høyere ved utgangen av september 1965 enn ved årets begynnelse. Avdrag på andre langsiktige lån utgjorde 123 mill. kr., mens lån (netto) ved skipseksport var 177 mill. kr. «Uforklart differanse» utgjorde 159 mill. kr. på inntektssiden. Denne kan skyldes så vel feil i statistikken som ufullstendig statistisk materiale. Blant annet har en ennå ikke fått noen oversikt over endringer i de kortsiktige varekredittene overfor utlandet i løpet av perioden.

Underskottet på driftsregnskapet i 1., 2. og 3. kvartal 1965 var henholdsvis 230, 350 og 85 mill. kr. Uten eksport og import av skip og uten skipsfartens fraktinntekter og utgifter var det et underskott på 916 mill. kr. i 1. kvartal, 1 064 mill. kr. i 2. kvartal og 815 mill. kr. i 3. kvartal.

Inngangen av lån på kapitalregnskapet behøver ikke å finne sted i samme periode som lånene blir tatt opp. Det vil derfor f. eks. ikke nødvendigvis være samsvar mellom tallene i kapitalregnskapet for offentlig låninngang og de tall for offentlige lånopptak i utlandet som er gitt i avsnittet om pengemessige forhold.

Vareomsetningen med utlandet.

Handelspolitikken.

I Vest-Europa var året 1965 på det handelspolitiske området sterkt preget av de kompliserte drøftinger om jordbrukspolitikken i Fellesmarkedet (CEE) og bruddet i disse forhandlingene mellom Frankrike og de fem andre medlemslandene. Romatraktaten forutsetter at en fri handel med jordbruksprodukter gradvis skal utvikles mellom medlemslandene. Det er imidlertid store ulikheter innen området når det gjelder de naturlige og økonomiske vilkår for produksjon av jordbruksvarer, og utformingen av den nasjonale jordbrukspolitikk i de enkelte land er følgelig også forskjellig. Det er enighet om at en gradvis frigjøring av handelen med jordbruksprodukter etter hvert skal følges av en felles jordbrukspolitikk, som skal gi en rimelig levestandard for jordbruksbefolkningen i de seks landene. Dette skal søkes oppnådd gjennom rasjonalisering av jordbruksproduksjonen, bl. a. ved sammenslåing av bruksenheter, mekanisering, spesialisering og forbedring av produktene. Opprettelsen av et felles jordbruksmarked innen CEE er derfor avhengig av vidtgående struktur- og sosialpolitiske tiltak. Integrasjonen innebærer også at prisene på landbruksprodukter må harmoniseres.

De ulike tiltakene i jordbrukspolitikken i CEE skal finansieres innen rammen av det såkalte Orienterings- og garantifondet. I året 1964—65 svarte dette fondet for halvparten av medlemslandenes utgifter til prisreguleringer på det innenlandske marked og til eksportstønader. For den gjenstående del av overgangstiden var det forutsatt at Fondets bidrag til disse utgifter skulle økes, slik at Fondet i sluttstadiet skulle svare for disse kostnadene i sin helhet. Det skulle fattes formell beslutning om dette før 1. juli 1965. Innen dette tidspunkt skulle det også fastsettes regler for fordeling av Fondets kostnader på de enkelte medlemsland for perioden 1. juli 1965—1. januar 1970.

CEE-kommisjonen foreslo videre at medlemslandenes inntekter av toll og importavgifter for jordbruksprodukter fra tredjeland, i alt ca. 20 milliarder kroner, etter 1970 direkte skulle tilfalle Fellesskapets kasse og forvaltes av Kommisjonen. Noe særskilt bidrag fra medlemslandene til Fondet skulle da ikke behøves. Da medlemslandene ikke var kommet til enighet om finansieringsordningen innen den fastsatte tidsfrist (1. juli 1965), trakk Frankrike seg fra videre forhandlinger. Forhandlingene er senere ikke tatt opp igjen.

På grunn av krisen er den videre utbygging av Fellesmarkedet noe usikker. Fra 1. januar 1965 ble de interne tollsatser for industrivarer satt ned med 10 prosent, slik at disse nå er redusert med 70 prosent i forhold til basistollsatsen (de enkelte medlemslands tollsatser pr. 1. januar 1957). Se tabell 12. Samtidig ble tollen på landbruksvarene (herunder fisk) senket. For industrivarer gjenstår således 30 prosent og for landbruksvarene 45 prosent av de opprinnelige tollsatser (for enkelte landbruksvarer 50 prosent). CEE-kommisjonen har foreslått at den videre tollavtrappingen for industrivarer skjer med 10 prosent pr. 1. januar 1966 og de resterende 20 prosent pr. 1. juli 1967. For landbruksvarer er Kommisjonens forslag 10 prosent (henholdsvis 15 prosent) pr. 1. januar 1966, 15 prosent pr. 1. januar 1967 og 20 prosent pr. 1. juli 1967.

Det foreligger også forslag om den videre harmonisering av de ytre tollsatser. Siden 1. juli 1963 er 60 prosent av forskjellen mellom fellestariffens satser og de nasjonale satser fjernet for industrivarer. For landbruksvarene er det tilsvarende tall 30 prosent (fra 1. januar 1962). Etter planen skal ytterligere 30 prosent av forskjellen mellom fellestariffens og de nasjonale

Tabell 12. *Opprinnelige og reviderte tollnedtrappingsplaner for EFTA og CEE.*

Dato	Planlagte/gjennomførte tollreduksjoner i prosent			
	EFTA		CEE	
	Opprinnelig	Revidert	Opprinnelig	Revidert
1.1. 1959			10	
1.7. 1960	20	20	20	
1.7. 1961		30		
1.1. 1962	30		30	
1.3. 1962		[1]40		
1.11.1962		[2]50		
1.7. 1963	40		40	60
1.1. 1964		60		
1.1. 1965	50	70	50	70
1.1. 1966	60	80	[3]60	80
1.1. 1967	70	100		
1.7. 1967				100
1.1. 1968	80			
1.1. 1969	90			
1.1. 1970	100			

[1] Norge $^1/_9$ 1962. [2] Norge $^1/_1$ 1963. [3] Den opprinnelige nedtrappingsplan for CEE var ikke fastlagt lenger enn til $^1/_1$ 1966.

satser for landbruksvarer fjernes fra 1. januar 1966. CEE-kommisjonen foreslår at de resterende 40 prosent for både industri- og landbruksvarer skal fjernes fra 1. juli 1967.

Kommisjonens forslag til avtrapping av de interne tollsatser og tilnærming til fellestariffens satser for import fra andre land tar således sikte på at tollunionen skal være fullt gjennomført pr. 1. juli 1967. Ministerrådet i CEE har ikke tatt endelig standpunkt til disse spørsmålene.

For Norge er det av betydning at tilnærmingen til fellestariffens satser vil føre til høyere tollsatser for viktige norske eksportvarer. Hittil har imidlertid en ordning med tollfrie kvoter eller kvoter med lave tollsatser dempet virkningene av harmoniseringen. Uten tollkvotene ville en rekke av Norges viktigste eksportvarer blitt rammet av de ofte meget høye ytre tollsatser som bygges opp i Fellesmarkedet. For aluminium og ferro-legeringer gjelder tollkvotene norsk eksport til alle seks CEE-land, mens tollkvotene for treforedlingsprodukter bare gjelder for Frankrike og Vest-Tyskland og tollkvoten for fiskeprodukter bare for Italia. Kvotene fastsettes gjerne ved årets slutt, men hele kvoten gis ikke med det samme. Den opprinnelig fastsatte kvoten på avispapir for 1965 ble økt i løpet av året.

Norge har anledning til å legge fram sine synspunkter på de tollkvotene som fastsettes for viktige norske eksportvarer. Høsten 1965 møttes representanter for norske myndigheter og CEE-kommisjonen for å drøfte fastsettelsen av tollkvotene for 1966. Kommisjonens endelige beslutning er ennå ikke kjent.

CEE har, ved siden av Sambandsstatene og Storbritannia, en nøkkelposisjon i de pågående GATT- forhandlingene («Kennedy-runden» — se senere) om tollreduksjoner. Den interne konflikten mellom Frankrike og de andre Fellesmarkedslandene er derfor av vesentlig betydning for disse forhandlingene. På den annen side kan forhandlingene komme til å påvirke utformingen av fellestariffen.

Forberedelsene til Kennedy-runden tok til allerede i juli 1963, og selve konferansen ble offisielt åpnet i Genève 4. mai 1964. Programmet for konferansen omfattet forhandlinger om 1) en allmenn, lineær reduksjon[1]) av tollsatsene for industrivarer på 50 prosent, 2) reduksjon av handelshindringene for jordbruksprodukter, 3) ikke-tollmessige handelshindringer for industrivarer og 4) utviklingslandenes deltaking i Kennedy-runden. Mens siste halvår 1964 gikk med til å drøfte vesentlige prinsippspørsmål som disparitetsproblemet[2]), utformingen av unntakslister for industrivarer, jordbruksvarenes stilling m. v., har forhandlingene i 1965 i stor utstrekning vært teknisk preget, og til dels av bilateral karakter.

Unntak fra 50-prosentregelen skal kunne innrømmes når det foreligger tungtveiende nasjonale grunner eller på grunn av tolldisparitet. Den 16. november 1964 leverte «nøkkellandene» (CEE, Sambandsstatene og Storbritannia), samt Japan og Finland lister over de varer de ønsket unntatt fra forhandlingene om en lineær 50 prosents tollreduksjon. Fra norsk side ble det ikke lagt fram noen unntaksliste, men Norge tok forbehold om gjensidighet, det vil si at norske innrømmelser skulle oppveies ved likeverdige motinnrømmelser fra andre land. Det samme ble gjort av Danmark, Sverige, Sveits og Østerrike.

I januar—februar 1965 ble unntakslistene gransket, men dette førte ikke til at noen varer ble strøket av listene. Deretter ble det innledet bilaterale drøftinger for å klargjøre i hvilken grad unntak fra 50-prosentregelen ville berøre medlemslandenes eksport.

For Norge har unntakslisten fra CEE størst betydning. Den omfatter sentrale norske eks-

[1] Tollreduksjon som gjelder hele vareområdet i samtlige land med samme prosentsats. [2] Se Økonomisk Utsyn 1964, side 35.

portvarer. Unntakskravene fra Sambandsstatene, Storbritannia og Finland omfatter varer med sammenlagt lavere eksportverdi enn varene på CEE's liste, og for Storbritannias og Finlands del vil de ikke påvirke den tollavtrapping som allerede foregår i EFTA.

Unntakslisten fra CEE omfatter varer som representerer om lag 20 prosent av importen til området. Norske eksportvarer som står på CEE's unntaksliste representerer imidlertid hele 36 prosent av Norges samlede eksport til CEE (regnet etter eksportverdien i 1963) og om lag 10 prosent av den totale norske vareeksport.

Den 16. september la et flertall av de viktigste medlemsland fram tilbudslister over jordbruksvarer som de var villige til å forhandle om. Etter samråd med landbruksorganisasjonene la også de norske representanter fram en slik liste. På grunn av krisen kunne CEE-kommisjonen ikke legge fram noen tilbudsliste. Det er ennå ikke klart hvordan fisk og fiskevarer, som i internasjonal terminologi regnes som jordbruksvarer, skal behandles i GATT.

Kennedy-runden i GATT omfatter som nevnt også forhandlinger om andre handelshindringer enn toll. De deltakende land har presisert hvilke ikke-tollmessige handelshindringer de ønsker å forhandle om. Forhandlingene har vist at noen av disse problemer best kan drøftes bilateralt, og slike drøftinger pågår nå. En stor del av arbeidet i GATT har ellers vært viet utviklingslandenes handelsproblemer, og drøftinger om preferanseordninger og regionalt økonomisk samarbeid har stått i forgrunnen.

Opptakten til og en vesentlig del av grunnlaget for Kennedy-runden i GATT var den amerikanske handelslov av 1962, «Trade Expansion Act». Denne loven, som gir Presidenten langt mer vidtgående fullmakter enn tidligere lover, utløper i 1967. Innen denne tid bør derfor forhandlingene ha brakt konkrete resultater. På de fleste av de ovenfor nevnte områder er imidlertid stillingen ennå uklar, og Kennedy-runden kan derfor komme i tidsnød. Om forhandlingene kan avsluttes i 1966, vil eventuelle tollsenkninger m. v. tidligst kunne tre i kraft i 1967 og deretter gradvis bli gjennomført over en femårsperiode.

Også EFTA har hatt sine interne problemer. Et sentralt emne på EFTA's og FINEFTA's[1]) ministerrådsmøter i 1965 var den midlertidige 15 prosents avgift på import av alle andre varer enn matvarer, råtobakk og industrielle råvarer, som Storbritannia satte i verk 27. oktober 1964. De øvrige EFTA-land gjorde oppmerksom på at avgiften var uforenlig med Storbritannias forpliktelser under EFTA-avtalen. Fra britisk side ble dette ikke benektet, men Storbritannia viste til Avtalens artikkel 19 som tillater bruk av kvantitative importrestriksjoner for å rette opp et alvorlig underskott på betalingsbalansen. Dersom Storbritannia, for å overholde Avtalen, hadde satt i verk slike tiltak, ville dette etter britisk oppfatning ha virket mer skadelig på EFTA og på utviklingen av EFTA-handelen på det britiske marked enn importavgiften. Fra britisk side ble det også framholdt at avgiften var midlertidig, og at den britiske regjering var fast besluttet på å redusere den og avskaffe den tidligst mulig. På møtet i Genève i februar kunne de britiske representanter melde at importavgiften ville bli redusert til 10 prosent fra 26. april 1965. Under ministerrådsmøtet i København i oktober 1965 erklærte Storbritannia at den nåværende importavgiftsordning ville bli opprettholdt inntil balanse i utenriksregnskapet var gjenopprettet. Underskottet på betalingsbalansen ble sterkt redusert i 1965. (Se kapitlet om verdensøkonomien).

Et annet vesentlig stridsspørsmål i 1965 var det nye britiske forslaget om den såkalte «eksportrabatten» som ble satt i verk høsten 1964, samtidig med importavgiften. (Se kapitlet om verdensøkonomien). Eksportrabatten innebærer at produsentene ved eksport får tilbakebetalt innenlandske avgifter som er pålagt produksjonen av vedkommende vare. Det nye forslaget går ut på at avgiftsrefusjonen skal opprettholdes også etter 31. desember 1966, da frihandelsområdet etter planen skal være gjennomført, men eksportørene skal da kunne velge mellom å få refundert avgiftene eller å få tollfrihet under EFTA-avtalen. Det er ikke gjort noe endelig vedtak i dette spørsmålet.

I samsvar med den reviderte plan om avvikling av EFTA-landenes interne tollsatser (se tabell 12) som ble vedtatt på ministerrådsmøtet i Lisboa 10. mai 1963, ble tollsatsene for de fleste industrivarer senket med 10 prosent fra 31. desember 1964 (for Finlands vedkommende fra 1. mars 1965). Den samlede generelle tollreduksjon for EFTA-varer i 1965 var dermed kommet opp i 70 prosent av tollsatsene pr. 1. januar 1960. Den 31. desember 1965 ble en ny reduksjon på 10 prosent av basissatsene satt i verk. De resterende 20 prosent av de opprinnelige tollsatser skal etter planen fjernes 31. desember 1966. I prinsippet vil således Frihandelsområdet være gjennomført 1. januar 1967.

I Norge har tollavtrappingen stort sett fulgt de retningslinjer som er vedtatt for EFTA-området under ett. Enkelte varer er likevel — med EFTA's godkjenning — unntatt fra den generelle tollreduksjon. For disse unntaksvarene følger tollavtrappingen den opprinnelige planen, og tollen vil pr. 31. desember i hvert av årene 1966—1969 bli redusert med 10 prosent. I 1965 ble disse varene fortollet med 50 prosent av basistariffens satser.

[1] EFTA og Finland.

Etter hvert som den reviderte avviklingsplanen for toll og kvantitative restriksjoner er blitt gjennomført, har de mer sekundære handelshindringer fått økt relativ betydning. En har derfor i EFTA også arbeidd med spørsmål bl. a. i samband med restriktive forretningsmetoder, offentlig anbuds- og innkjøpspolitikk, etableringsrett, dobbeltbeskatning og patentrettigheter, virkningen av tollavviklingen på forbruksvareprisene, og forskjellige problemer som oppstår når tollen faller bort på varer som for en stor del er produsert på grunnlag av råvarer fra jordbruket, f. eks. sjokolade, konfekt, kjeks etc.

Når det gjelder spørsmålet om adgangen til tollrefusjon ved eksport («drawback»), ble det på ministerrådsmøtet i København i oktober i fjor fattet generelt vedtak om at eksportører som forlanger EFTA-tollreduksjon for industrivarer, ikke samtidig skal kunne kreve refusjon for importerte råvarer, halvfabrikat etc. som har inngått i produksjonen av den vare som eksporteres. Dette vedtak skal settes ut i livet når tollen i EFTA for industrivarer er helt fjernet, dvs. 31. desember 1966.

Handelen med jordbruksprodukter har vært særskilt undersøkt i en spesiell EFTA-komité. I sin rapport til Rådet konkluderte komitéen med at utviklingen i handelen med jordbruksvarer stort sett har økt like sterkt fra 1960 til 1964 som hele EFTA-handelen. Komitéen pekte imidlertid på flere problemer som kan komme til å oppstå i handelen med jordbruksvarer, dersom formålstjenlige tiltak ikke blir satt i verk, bl. a. overskottsproduksjon av enkelte varer i enkelte medlemsland og subsidiert eksport fra ikke-medlemsland.

For subsidiert eksport fra medlemslandene som antas å være til skade for andre medlemsland, har Rådet i samsvar med EFTA-avtalen fastsatt bestemmelser om avvikling. Bestemmelsene vil bli gransket på nytt før utgangen av 1966.

Den samlede vareomsetning.

Vareomsetningen med utlandet økte sterkt i 1965, men stigningstakten over året var langt mindre enn i 1964, spesielt for utførselen. Både innførsels- og utførselsverdien regnet uten skip var i hvert av de tre første kvartalene større enn i de tilsvarende perioder året før. Den forholdsvis sterke stigning over året i 1. kvartal og svake stigning i 2. kvartal må ses i sammenheng med at påsken falt i 2. kvartal i 1965 og i 1. kvartal i 1964. For eksporten henger den svake stigningen i 2. kvartal også sammen med høy eksport fra lager i samme periode i 1964. Prisutviklingen var gunstig for norsk utenrikshandel i 1965. Eksportprisene gikk sterkt opp,

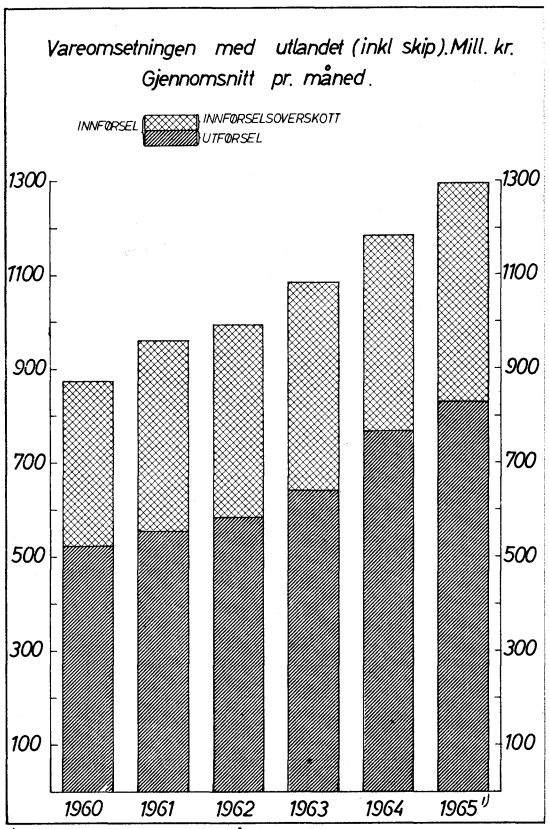

Fig. 8.

mens importprisene bare viste svak stigning over året i de tre første kvartaler. Bytteforholdet bedret seg derfor markert.

Verdien av vareinnførselen (med skip) gikk opp med 1 498 mill. kr. i januar—september 1965 sammenliknet med tilsvarende periode i 1964. (Se tabell 13). Av dette utgjorde økingen i skipsimporten 692 mill. kr., slik at den rene vareimporten økte med 806 mill. kr., eller med 9 prosent.

Utførselsverdien (med skip) var i 1.—3. kvartal 710 mill. kr. eller vel 10 prosent større enn i 1964. Skipseksporten økte med 241 mill. kr., slik at den rene vareeksporten økte med snaut 8 prosent.

Medregnet skip var innførselsoverskottet 4 174 mill. kr. i januar—september 1965, dvs. 23 prosent høyere enn i samme periode i 1964. Holdes skip utenfor var innførselsoverskottet 2 880 mill. kr. eller 13 prosent større enn i samme periode året før.

Stigningen i innførselsverdien (uten skip) skyldtes først og fremst økte varemengder. For utførselen kan derimot om lag halvparten av verdiøkingen tilskrives høyere priser. Importvolumet var i januar—september 1965 om lag 9 prosent høyere enn i tilsvarende

Tabell 13. *Vareinnførselen og vareutførselen etter handelsstatistikken. Mill. kr.*

	1964	Jan.— sept. 1964	Jan.— sept 1965
Vareinnførsel uten skip	12 181,0	8 828,7	9 634,8
Innførsel av skip	1 988,3	1 294,0	1 985,5
I alt	14 169,3	10 122,7	11 620,3
Vareutførsel uten skip	8 584,3	6 285,7	6 755,1
Utførsel av skip	634,9	450,5	691,2
I alt	9 219,2	6 736,2	7 446,3
Innførselsoverskott:			
Med skip	4 950,1	3 386,5	4 174,0
Uten skip	3 596,7	2 543,0	2 879,7

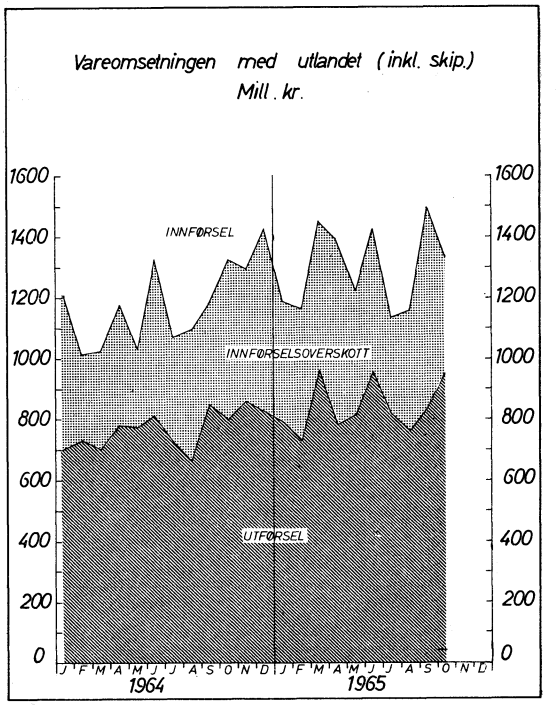

Fig. 9.

periode i 1964, og volumtallet lå i hvert enkelt kvartal i 1965 høyere enn i samme kvartal året før. (Se tabell 14). Oppgangen varierte mellom 7 og 11 prosent og var størst i første kvartal. Volumøkingen for eksporten var 4 prosent. Volumtallet lå i 2. kvartal 3 prosent lavere enn foregående år, mens volumtallet for 1. og 3. kvartal lå henholdsvis 10 og 6 prosent høyere.

Pristallene for importen lå gjennomsnittlig 1 prosent høyere i januar—september 1965 enn i samme tidsrom 1964. Også i de enkelte kvartaler var endringene over året små. For utførselen steg det gjennomsnittlige prisnivå med 4 prosent. I de tre første kvartaler lå pristallene henholdsvis 3, 4 og 5 prosent over fjorårets tall. Indeksen for bytteforholdet lå gjennomsnittlig 3 prosent høyere enn i samme periode i 1964. Bedringen i løpet av 1965 var markert. Fra 4. kvartal 1964 til 3. kvartal 1965 gikk indeksen opp fra 101 til 106. (1961 = 100.)

På importsiden steg prisene på kaffe, trelast, malmer og metaller og en del andre varer (se tabell 15), mens prisene på bl. a. sukker, korn, tek-

Tabell 14 *Verdi-, volum- og pristall for innførsel og utførsel (uten skip). 1961 = 100.*

Ar og kvartal	Verditall		Volumtall		Pristall		Indeks for bytte-forholdet[1]
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	
1962.....	108	106	108	108	99	99	100
1963.....	114	116	114	118	100	98	98
1964.....	129	138	127	137	101	101	100
» 1. kv.....	120	130	119	130	101	100	99
» 2. »	132	145	130	145	101	100	99
» 3. »	121	130	119	127	101	102	101
» 4. »	142	148	140	144	102	103	101
1965 1. kv.....	134	147	132	143	102	103	101
» 2. »	142	146	139	141	102	104	102
» 3. »	131	142	130	134	101	107	106

[1] Forholdet mellom utførselspristall og innførselspristall.

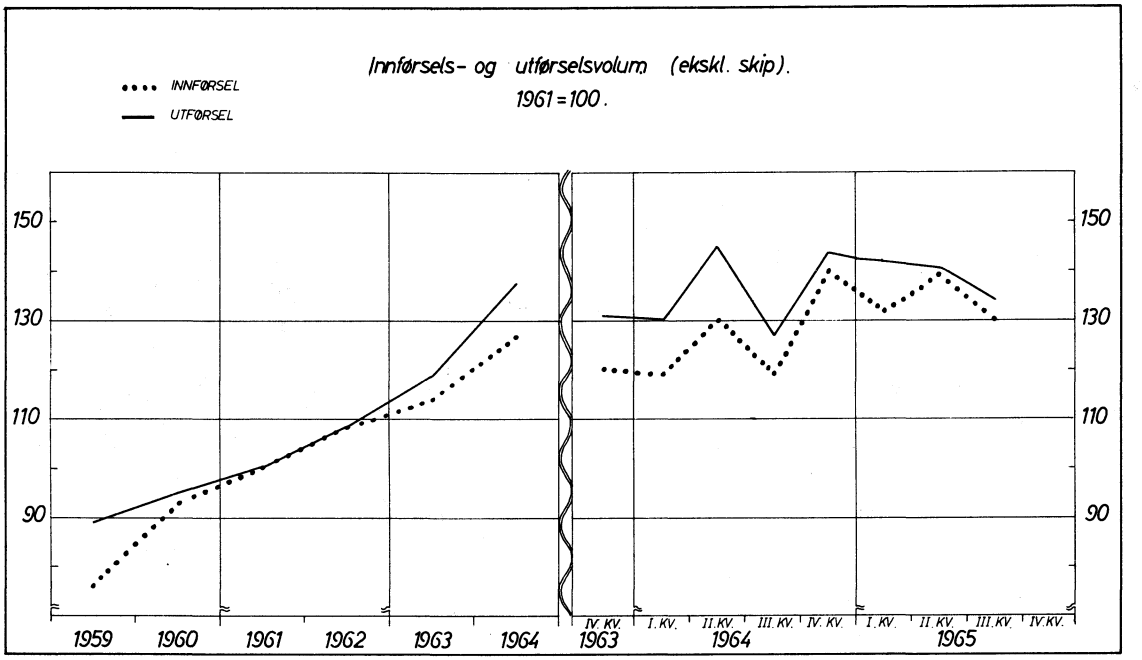

Fig. 10.

stilfibrer, fett, brenselsstoffer, garn og tråd til dels viste betydelig nedgang. Sukkerprisen falt således med hele 38 prosent fra januar—september 1964 til januar—september 1965. På eksportsiden var det prisoppgang for de fleste grupper. For fôrstoffer (vesentlig sildemjøl) gikk prisene opp med 22 prosent. Ellers var det sterk prisstigning for fisk (5 prosent), trelast (9 prosent), papirmasse (6 prosent) og for dyre- og plantefett (8 prosent). Regnet uten fôrstoffer ville prisindeksen for utførselen ha steget med 3 prosent istedenfor 4 prosent. Huder og skinn, brenselsstoffer, gjødningsstoffer, plast m. v. og garn, metervarer og klær viste prisfall.

Innførselen av viktigere varer.

For alle viktigere varegrupper, unntatt sukker, kaffe, te, kakao m. v. og brenselsstoffer, steg importverdien fra januar—september 1964 til januar—september 1965 (se tabell 16).

Korn og kornvarer hadde en verdiøking på 14 mill. kr. Det var mindre import av hvete og rug, og verdiøkingen skyldtes hovedsakelig større import av durra. Prisene var i gjennomsnitt 5 prosent lavere i 1965 enn året før.

Importverdien for frukt og grønnsaker steg med 30 mill. kr. eller 13 prosent. Prisstigningen var moderat, og økingen i importverdien skyldtes i første rekke større importerte mengder av frisk frukt og grønnsaker.

For tre, trelast og kork var verdiøkingen 18 prosent. Stigningen kan føres tilbake til større importerte mengder av kubb og cellulosetømmer, og til en prisstigning på ca. 8 prosent.

Størst prosentvis verdistigning (30 prosent) viste gruppen malmer og metallavfall. Importverdien for varer i denne gruppen steg med 107 mill. kr. Av dette utgjorde verdiøking for nikkelmatte 60 mill. kr. (+ 28 prosent) og verdiøking

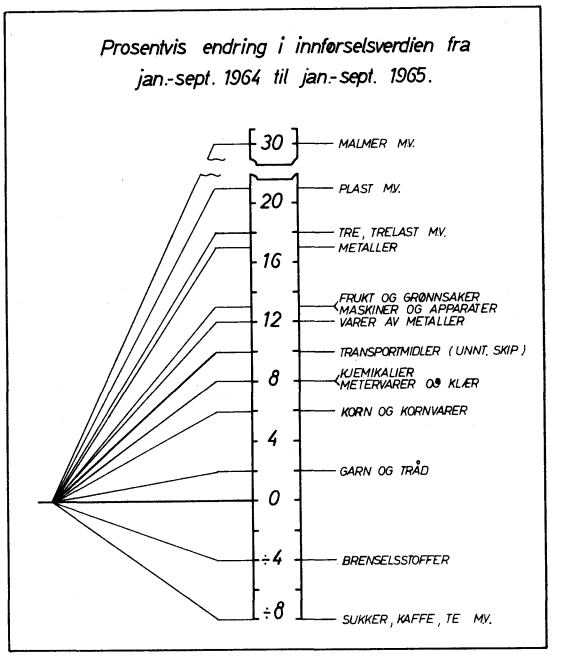

Fig. 11.

Tabell 15. *Pristall for de enkelte varegrupper i utenrikshandelen. 1961 = 100.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Innførsel:							
1 Korn og kornvarer	109	110	107	107	103	106	104
2 Frukt og grønnsaker	98	101	101	105	98	104	103
3 Sukker og sukkervarer	209	200	201	206	180	126	94
4 Kaffe, te, kakao, krydderier	103	117	119	119	122	116	114
5 Andre matvarer	104	110	111	114	101	110	109
6 Fôrstoffer	118	106	101	120	114	120	112
7 Drikkevarer og tobakk	100	109	100	101	97	103	106
Matvarer, drikkevarer, tobakk	110	114	119	118	111	110	105
8 Oljefrø, -nøtter og -kjerner	108	108	108	105	108	119	117
9 Tre, trelast og kork	95	99	98	101	104	112	111
10 Tekstilfibrer og avfall derav	111	111	107	103	100	98	98
11 Rå gjødningsstoffer, rå mineraler	99	97	100	99	98	105	104
12 Malmer og avfall av metall	93	99	99	104	103	100	104
13 Dyre- og plantefett	110	108	124	128	97	112	95
14 Andre råvarer, unnt. brenselsstoffer	99	110	101	99	105	106	102
Råvarer, unnt. brenselsstoffer	99	103	103	104	103	105	105
15 Mineralolje og mineraloljeprodukter	96	95	94	92	92	89	89
16 Andre brenselsstoffer	117	111	116	119	119	114	110
Brenselsstoffer	99	97	96	94	95	92	91
17 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	91	88	92	90	90	92	90
18 Plast, regenerert cellulose og kunstharpikser	88	87	85	86	86	87	88
19 Andre kjemikaler	102	101	99	102	104	106	101
20 Garn og tråd	96	97	98	97	97	95	91
21 Metervarer og klær	100	98	99	103	101	96	99
22 Produkter av ikke-metall. mineraler	102	101	96	101	107	104	103
23 Jern og stål	89	92	96	95	95	96	95
24 Metaller unntatt jern og stål	104	101	107	114	118	128	124
25 Varer av metaller i. e. n.	101	101	101	105	102	104	104
26 Maskiner og apparater	105	106	105	102	105	107	108
27 Transportmidler unnt. skip	106	103	104	105	105	103	107
28 Instrumenter etc.	103	106	100	101	104	106	104
29 Andre bearbeidde varer	95	92	94	93	93	93	93
Bearb. varer, unnt. matvarer, drikkevarer og tobakk	100	99	100	100	100	102	101
I alt uten skip	101	101	101	102	102	102	101
Utførsel:							
1 Matvarer, vesentlig fra jordbruket	114	85	118	117	120	104	127
2 Fisk, fersk og saltet	112	113	115	115	118	119	120
3 Fisk, tilberedt eller konservert	107	110	104	106	108	117	110
4 Andre matvarer, drikkevarer, tobakk	101	95	110	99	99	101	102
5 Fôrstoffer, unnt. korn	114	115	117	124	130	133	151
Matvarer, drikkevarer, tobakk	111	106	114	114	117	118	125
6 Huder og skinn, uberedte	121	114	122	119	117	101	108
7 Tre, trelast og kork	95	99	109	95	105	108	117
8 Papirmasse og papiravfall	97	98	99	101	103	105	104
9 Rå gjødningsstoffer og rå mineraler	101	98	101	103	105	106	106
10 Malmer og avfall av metall	92	96	102	101	99	100	104
11 Dyre- og plantefett	104	107	109	119	115	113	120
12 Andre råvarer	108	107	106	111	107	104	106
Råvarer, unnt. brenselsstoffer	103	102	103	106	107	106	108

(Fortsettes)

Tabell 15 (forts.). *Pristall for de enkelte varegrupper i utenrikshandelen. 1961 = 100.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
13 Brenselsstoffer	96	89	94	91	91	85	86
14 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	91	91	92	89	89	94	91
15 Gjødningsstoffer, bearbeidde	102	106	98	97	100	103	98
16 Plast, regen. cellulose og kunstharp.	85	84	85	81	81	82	82
17 Andre kjemikalier	102	102	100	104	107	110	107
18 Papir og papp og varer derav	98	99	98	99	98	99	100
19 Garn, metervarer og klær	105	110	116	109	104	109	114
20 Jern og stål	86	86	88	89	90	91	91
21 Metaller unntatt jern og stål	96	99	102	102	104	103	106
22 Varer av metaller i. e. n.	105	104	106	115	110	114	117
23 Maskiner og apparater, instrumenter og transportmidler unnt. skip	102	104	108	108	106	107	118
24 Andre bearbeidde varer	105	108	109	108	105	106	110
Bearb. varer unnt. matvarer, drikkevarer og tobakk	97	98	100	100	100	101	103
I alt uten skip	100	100	102	103	103	104	107

for manganmalm 30 mill. kr. (+ 64 prosent). Verdiøkingen skyldtes i første rekke større importvolum.

Av en øking i kjemikalieimporten på 28 mill. kr. skyldtes 23 mill. kr. større importvolum for uorganiske kjemikalier.

Importen av plast, regenerert cellulose og kunstharpikser økte med 26 mill. kr. eller 21 prosent i verdi. Den stadig større bruk av plast som råvarer og halvfabrikat i vareproduksjonen slo ut i en sterk volumøking i importen. Prisene for plastråstoffer og halvfabrikat holdt seg på samme nivå i 1965 som i 1964.

Importverdien for garn og tråd, metervarer og klær økte med til sammen 55 mill. kr. (7 prosent). Prisene på garn og tråd var gjennomgående noe lavere enn året før, mens prisene på metervarer og klær var uendret.

For jern og stål steg importverdien med 95 mill. kr., eller med 16 prosent. Det ble innført betydelig større mengder halvfabrikat av jern og stål, særlig jern- og stålstenger, vinkel- og profiljern, universal-jern og jern- og stålplater. Prisene for jern og stål var i januar—september 1965 gjennomsnittlig 4 prosent høyere enn året før. Importen av andre metaller økte med 49 mill. kr. eller med 21 prosent. Av denne verdiøkingen skyldtes 34 mill. kr. høyere pris på raffinert kopper. En verdiøking på 29 mill. kr. (12 prosent) for varer av metaller fordelte seg på en rekke forskjellige produkter.

Maskiner og apparater er den varegruppe som har den største andel av samlet importverdi, når skip holdes utenfor. (19 prosent i de tre første kvartalene i 1965). Verdiøkingen var 213 mill. kr. eller 13 prosent, en øking som hovedsakelig kan tilskrives større importvolum. Av ikke-elektriske maskiner hadde maskiner for

Tabell 16. *Prosentvis endring i innførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1964 til januar—september 1965.*

	Innførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
Korn og kornvarer	+ 6	+11	— 5
Frukt og grønnsaker	+13	+10	+ 2
Sukker og sukkervarer	— 8	+48	—38
Kaffe, te, kakao m. v.	— 9	—13	+ 5
Tre, trelast m. v.	+18	+ 6	+11
Malmer m. v.	+30	+21	+ 6
Brenselsstoffer	— 4	+ 2	— 4
Kjemikalier	+ 8	+ 7	—
Plast m. v.	+21	+22	—
Garn og tråd	+ 2	+ 5	— 3
Metervarer og klær	+ 8	+ 8	—
Jern og stål	+16	+12	+ 4
Andre metaller	+21	+ 1	+19
Varer av metaller	+12	+10	+ 2
Maskiner og apparater	+13	+12	+ 1
Transportmidler unntatt skip	+10	+ 9	+ 1
I alt uten skip	+ 9	+ 9	+ 1

løfting, lossing, lasting, graving m. v. en verdiøking på 42 mill. kr. (+ 45 prosent). Andre grupper av maskiner som viste stor verdiøking, var primærkraftmaskiner, tekstil- og lærbehandlingsmaskiner, telekommunikasjonsapparater og elektriske husholdningsartikler. For landbruksmaskiner gikk derimot importverdien noe ned.

Importverdien for transportmidler (uten skip) økte med 64 mill. kr. eller med 10 prosent. Det ble innført 44 500 nye personbiler mot 44 000 i samme periode i 1964. Innførselen av brukte biler gikk ned. Det ble registrert stigning i importverdien for laste- og varebiler, bildeler og fly og flydeler.

En av de varegrupper som viste verdinedgang i 1965 var sukker og sukkervarer. Et sterkt prisfall på farin førte til lavere importverdi, enda det ble innført 103 000 tonn farin i januar—september 1965 mot 61 000 tonn i tilsvarende periode i 1964.

Innførselen av kaffe, te, kakao og krydderier falt med 19 mill. kr. eller 9 prosent. Prisutviklingen var forskjellig for de enkelte varer innenfor gruppen. For rå kaffe, som har størst andel av gruppens samlede importverdi, steg gjennomsnittsprisen med 11 prosent, mens importvolumet gikk ned med 21 prosent. For kakao var det derimot et kraftig prisfall, mens importvolumet økte betydelig.

Utførselen av viktigere varer.

Oppgavene over utførselen i januar—september 1965 sett i forhold til samme periode 1964 viste særlig sterk øking i eksportverdien for fryst, tørket og saltet fisk, fôrstoffer, gjødningsstoffer, jern og stål, maskiner og apparater og for skip. (Se tabell 17). Andre varegrupper med relativt sterk verdiøking var huder og skinn, papirmasse, dyre- og plantefett og kjemikalier. Utførselsverdien gikk ned for tre og trelast, malmer og metallavfall, brenselsstoffer og andre metaller enn jern og stål.

Eksporten av fryst, tørket og saltet fisk steg med 113 mill. kr. Av denne økingen utgjorde eksporten av fryst filet 67 mill. kr., saltet fisk 13 mill. kr. og klippfisk 10 mill. kr. Det var også betydelig øking i eksporten av rundfrossen fisk, tørrfisk og ikke-hermetiske skalldyr. Utførselen av fersk og kjølt fisk og sild var derimot mindre i verdi i 1.—3. kvartal 1965 enn året før.

Eksporten av fryst torskefilet økte meget sterkt i 1965 — med hele 6 690 tonn fra januar—september 1964 til samme tidsrom 1965. Storparten av denne stigningen falt på Storbritannia. Fra 1963 til 1964 hadde samlet eksport av fryst torskefilet vist nedgang, mens eksporten av seifilet gikk sterkt opp. Eksporten av klippfisk til Portugal viste stigning i 1965, mens deri-

Tabell 17. *Prosentvis endring i utførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1964 til januar—september 1965.*

	Utførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
Fisk, fersk og saltet ...	+23	+16	+ 5
Fiskehermetikk m. v....	— 1	— 5	+ 5
Fôrstoffer, unntatt korn	+39	+14	+22
Trelast m. v.	—10	—18	+ 9
Papirmasse m. v.	+ 5	— 1	+ 6
Malmer m. v.....	— 3	— 6	+ 4
Dyre- og plantefett	+11	+ 2	+ 8
Brenselsstoffer	— 3	+ 5	— 8
Kjemikalier, unntatt gjødning	+ 8	+ 9	—
Gjødning	+20	+22	— 2
Papir og papp	+ 3	+ 2	+ 1
Jern og stål	+11	+ 6	+ 5
Andre metaller	— 4	— 9	+ 5
Maskiner og apparater m. v.	+20	+13	+ 5
I alt uten skip.....	+ 8	+ 4	+ 4

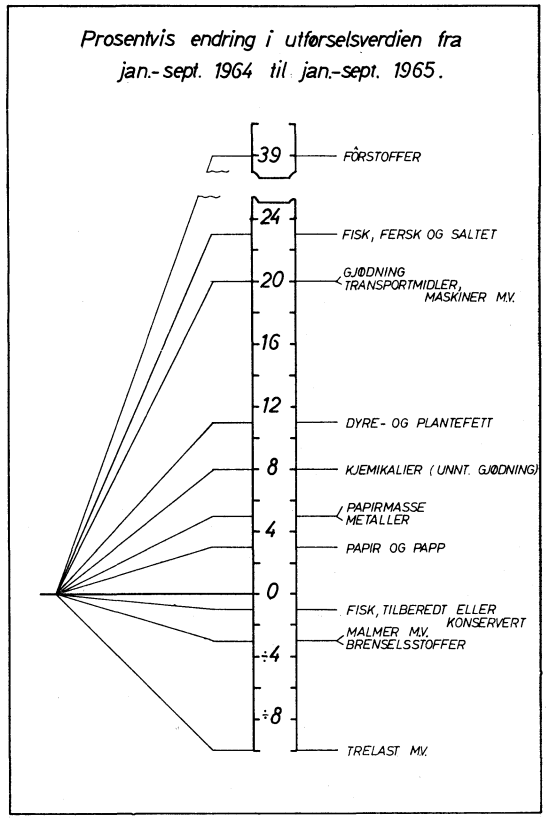

Fig. 12.

Tabell 18. *Utførsel av fisk og produkter av fisk og sjødyr.*

	1964			Januar—september 1964			Januar—september 1965		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.
Sild og fisk:									
Fersk og kjølt sild..	6	4	0,67	6	4	0,67	5	3	0,68
Frossen sild	15	13	0,84	14	11	0,84	10	9	0,86
Fersk og kjølt fisk .	20	59	2,88	16	47	3,01	15	43	2,83
Rundfrossen fisk ...	20	63	3,23	13	44	3,25	16	54	3,35
Frossen filet	48	155	3,24	33	107	3,27	48	174	3,60
Tørrfisk.....	23	125	5,34	16	83	5,17	17	89	5,15
Klippfisk	26	115	4,35	19	81	4,40	21	91	4,35
Saltet sild	8	15	1,89	6	9	1,62	4	8	1,97
Saltet fisk	5	13	2,78	3	8	2,66	8	21	2,81
Skalldyr, ikke herm.	6	71	11,79	5	54	11,25	4	61	14,87
Annen fisk	9	21	2,31	7	17	2,30	7	21	2,87
Fiskehermetikk og annen bearb. fisk:									
Fiskehermetikk	29	140	4,77	21	99	4,74	21	101	4,93
Skalldyr	2	17	10,27	1	13	10,39	1	9	10,28
Annen bearbeidd fisk	9	37	3,96	7	27	3,98	6	26	4,22
Andre produkter:									
Silde- og fiskemjøl..	183	187	1,02	146	147	1,01	168	206	1,23
Tran	18	29	1,66	13	21	1,63	12	21	1,72
Herdet fett	85	154	1,80	62	111	1,80	69	130	1,88
Hvalolje, rå	16	25	1,54	16	25	1,54	13	20	1,61
Sperm- og bottlenose-olje, rå	6	10	1,51	6	9	1,48	6	9	1,39
Andre produkter....	..	116	..	..	94	..	..	85	..
I alt	..	1 369	..	..	1 011	..	..	1 181	..

mot leveransene til Cuba gikk sterkt ned. Eksportprisene for fersk og tilberedt fisk var i 1965 gjennomsnittlig 5 prosent høyere enn året før.

Eksporten av fôrstoffer tok seg ytterligere opp i 1965 på grunn av det rike sildefiske. I verdi gikk utførselen opp fra 153 mill. kr. til 211 mill. kr. Verdiøkingen skyldtes større eksport av sildemjøl. Leveransene av fôrstoffer til Nederland og Storbritannia viste særlig sterk oppgang. Prisene på fôrstoffer var om lag 22 prosent høyere i 1965 enn i 1964, men også de eksporterte mengder økte sterkt (+ 14 prosent).

Utførselen av gjødningsstoffer gikk opp med hele 57 mill. kr. eller med 20 prosent. Prisene var litt lavere i 1965 enn året før. Det var stor øking i utførselen av nitrofoska (fullgjødning) og kvelstoffgjødning.

Eksporten av jern og stål viste fortsatt framgang. Særlig gjaldt dette for ferrolegeringer, stenger og profiler m. v. Prisene på ferrolegeringer gikk noe opp fra foregående år. For ferromangan økte eksportverdien med 57 prosent, og verdien av ferrosiliciumeksporten steg med 17 prosent. Eksportvolumet var for disse to varer henholdsvis 53 og 13 prosent større enn i 1964. Eksporten av ferromangan økte jamt til alle vanlige avtakerland. Romania og Australsambandet kom inn som nye markeder.

Eksporten av maskiner og apparater utviklet seg gunstig. Verdien gikk opp med 80 mill. kr. eller ca. 20 prosent, bl. a. som følge av økt eksport av landbruksmaskiner, maskiner for løfting, lasting, lossing m. v., elektriske kraftmaskiner og telekommunikasjonsapparater.

Utførselsverdien for huder og skinn steg med 15 prosent fra året før. Dette skyldtes vesentlig større salg av minkskinn. Særlig økte leveransene til Vest-Tyskland sterkt.

For papirmasse gikk utførselsverdien opp med 24 mill. kr. eller med 5 prosent. Prisene var

Tabell 19. *Utførsel av viktigere malmer og metaller.*

	1964			Januar—september 1964			Januar—september 1965		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Jernmalm	1 553	94	60	1 207	73	60	1 065	64	60
Svovelkis, urøstet	633	44	69	473	32	68	443	35	78
Ferrosilicium	219	139	634	161	101	630	183	118	645
Ferrokrom	34	63	1 842	27	49	1 822	22	43	1 947
Ferromangan	73	65	890	53	47	886	81	74	922
Ferrosilicomangan	108	101	939	76	71	942	85	84	991
Kopper, ulegert	14	71	4 941	11	50	4 652	11	64	5 686
Aluminium, ulegert	253	817	3 231	190	606	3 196	159	543	3 411
Sink, ulegert	39	87	2 256	28	63	2 259	27	60	2 260
Nikkel, ulegert	34	411	12 132	26	311	12 121	24	286	12 044
I alt	2 960	1 892	..	2 252	1 403	..	2 100	1 371	..

noe høyere (6 prosent), mens volumet gikk litt ned. For mekanisk tremasse og dissolvingmasse gikk eksportverdien opp med 12 mill. kr. for hver av varene.

Eksportverdien for dyre- og plantefett økte med 20 mill. kr. eller med 11 prosent fra året før. Prisene lå i 1965 gjennomsnittlig 8 prosent høyere enn året før. Verdiøkingen skyldtes vesentlig større eksport av herdet fett. Traneksporten var uendret. Eksportverdien for rå hvalolje gikk ned med 20 prosent og eksportvolumet med 19 prosent.

Kjemikalieeksporten økte med 8 prosent i verdi. Pristallet lå for denne varegruppen på samme nivå i 1965 som i 1964; hele økingen kan tilskrives større eksportvolum.

For tre og trelast gikk utførselsverdien ned med 10 prosent. Volumet falt med 18 prosent, mens prisene økte med 9 prosent. Nedgangen i verdi skyldtes mindre eksport av sag- og finértømmer.

For mineralolje og mineraloljeprodukter viste eksportverdien en nedgang på 19 mill. kr. Eksporten av bilbensin falt med 9 mill. kr. og eksporten av fyringsoljer med 6 mill. kr.

Tabell 20. *Utførsel av papirmasse, papir og papp og arbeider herav.*

	1964			Januar—september 1964			Januar—september 1965		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Mekanisk masse	526	251	477	400	189	473	393	201	511
Sulfatcellulose	8	7	931	6	6	930	8	7	963
Sulfittcellulose	306	318	1 039	224	232	1 035	223	243	912
Avispapir	238	207	872	172	149	872	180	157	870
Skrive- og trykkpapir, heru. tynntrykk	145	192	1 323	109	143	1 321	110	147	1 337
Sulfatpapir	50	71	1 404	37	52	1 405	36	49	1 358
Sulfittpapir	44	81	1 849	33	61	1 858	32	59	1 871
Maskinpapp	57	75	1 315	41	54	1 319	43	56	1 306
Annet papir og papp og arbeider herav	126	191	1 518	93	141	1 504	93	149	1 614
I alt	1 500	1 393	..	1 115	1 027	..	1 118	1 068	..

Utenrikshandelens fordeling på land.

Verdistigningen i utenrikshandelen i de senere år skyldes for en stor del den økte samhandel med de nordiske land. (Se tabell 21.) De nordiske lands andel av innførselsverdien steg fra gjennomsnittlig 21 prosent i årene 1957—61 til 27 prosent i januar—september 1965. Samtidig økte eksportandelen fra 19 prosent til 25 prosent. I 1965 gikk de nordiske land for første gang forbi Fellesmarkedet i betydning som avtaker for norsk eksport. (Se figur 13.) Av en eksportøking i de tre første kvartaler på 470 mill. kr. (skip ikke medregnet) falt 71 prosent på de nordiske land, og av en importøking på 806 mill. kr. (uten skip) skyldtes 26 prosent økt import fra disse land.

Den totale import fra Sverige, i de tre første kvartalene i 1965 var 2 369 mill. kr. Det er 548 mill. kr. eller 30 prosent mer enn i samme periode i 1964. Importen fra Sverige er betydelig større enn importen fra noe annet enkelt land. (Se figur 14.) Skipsimporten økte med 373 mill. kr. og vareimporten ellers med 175 mill. kr. Det var øking i importverdien for korn og kornvarer, trelast, malmer, jern og stål og transportmidler utenom skip. Utførselen til Sverige økte med 224 mill. kr. Størst verdistigning ble registrert for fisk og fiskevarer, jern og stål, elektriske maskiner og apparater og transportmidler utenom skip. Innførselsoverskottet uten skip gikk ned fra 374 mill. kr. i januar—september 1964 til 326 mill. kr. i samme tidsrom 1965. Medregnet skip økte innførselsoverskottet overfor Sverige fra 916 mill. kr. til 1 240 mill. kr.

Innførselen fra Danmark i 1.—3. kvartal 1965 økte med 72 mill. kr. Av dette utgjorde stigning i skipsimporten 24 mill. kr. Ellers var importverdien høyere for bl. a. frukt og grønnsaker, garn, metervarer og ferdige tekstiler, klær, jern og stål og maskiner. Lavere importverdi ble registrert for sukker og sukkervarer og dyrefett og -oljer. Utførselen til Danmark gikk opp med 81 mill. kr. Størst verdiøking viste varegruppene fôrstoffer, gjødningsstoffer og transportmidler utenom skip. Utførselen av mineralolje og mineraloljeprodukter falt sterkt. Innførselsoverskottet overfor Danmark gikk ned fra 103 mill. kr. i januar—september 1964 til 95 mill. kr. i samme tidsrom i 1965.

Importen fra Finland økte med 25 mill. kr. Storparten av stigningen fordelte seg på varegruppene papir og papp, garn, metervarer og ferdige tekstiler og jern og stål. Eksporten økte med 35 mill. kr. Av denne øking falt 8 mill. kr. på skip. Ellers var det større eksport av fisk og fiskevarer, malmer og jern og stål. Utførselsoverskottet var 61 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1965, en øking på 10 mill. kr. fra samme periode ifjor.

Samhandelen med Island viste betydelig nedgang både for import og eksport. En nedgang i importen på 32 mill. kr. og i eksporten på 27 mill. kr. skyldtes henholdsvis mindre innførsel av dyrefett og -oljer, og mindre salg av fiske- og fangstfartøyer.

Verdien av Norges samhandel med EFTA-landene viste verdistigning både for import og eksport, en stigning som i første rekke kan føres tilbake til den økte samhandel med de nordiske

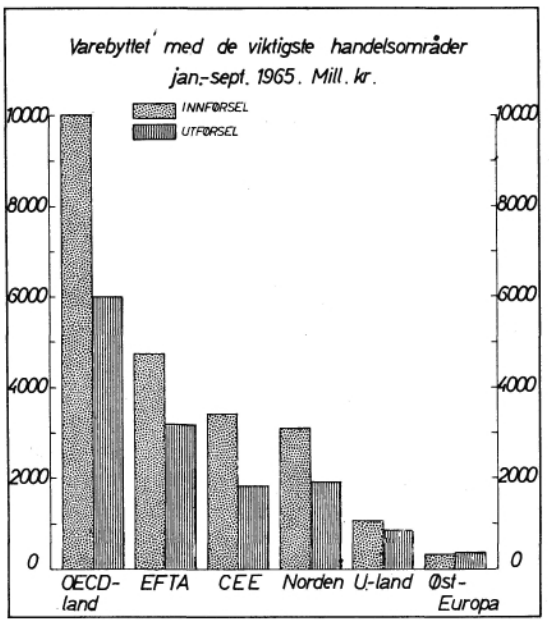

[1] Inkl. skip. Fig. 13.

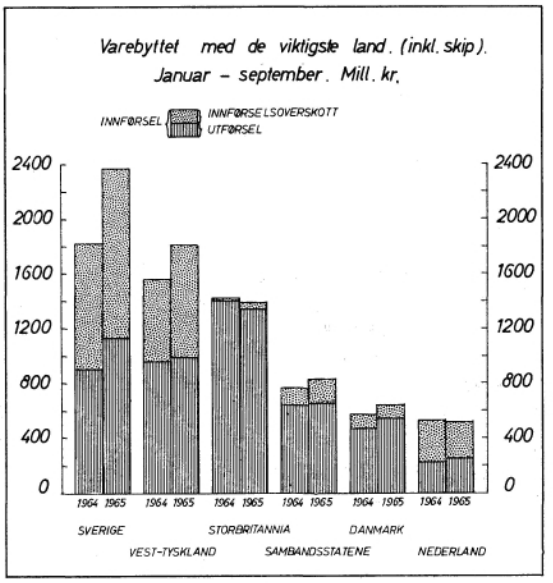

Fig. 14.

land. Importen fra EFTA-landene under ett økte i verdi med 627 mill. kr. eller med 15 prosent i januar—september 1965 sammenliknet med samme periode i 1964. Eksportverdien økte med 277 mill. kr. (9 prosent). Importoverskottet overfor EFTA steg således med 350 mill. kr. Hele denne økingen kan tilskrives større import av skip. EFTA's prosentvise andel av importen steg fra gjennomsnittlig 38 prosent i 1957—61 til vel 40 prosent i januar—september 1965. Samtidig steg den prosentvise andel av eksporten fra 40 prosent til 43 prosent.

Innførselen fra Storbritannia var 35 mill. kr. mindre i de tre første kvartaler i 1965 enn i samme tidsrom i 1964. Skipsimporten gikk ned fra 77 mill. kr. til 2 mill. kr., mens annen vareimport økte med 40 mill. kr., særlig som følge av større import av sukker og sukkervarer og av malmer og uedle metaller. Det var nedgang i importverdien for kull og koks og for mineralolje og mineraloljeprodukter.

Storbritannia er fremdeles Norges viktigste vareavtaker, men eksportverdien i januar—september 1965 falt med 71 mill. kr. fra samme tidsrom i 1964. Nedgangen i samlet norsk eksport til Storbritannia skyldtes vesentlig mindre skipseksport; annen vareeksport under ett økte med 19 mill. kr. Eksportverdien økte for fisk og fiskevarer, fôrstoffer, papirmasse og bearbeidd dyre- og plantefett, mens bl. a. trelast, jern og stål og andre metaller viste nedgang. Etter Handelsdepartementets beregninger økte eksportverdien av de varer som ikke rammes av den britiske importavgiften, med ca. 53 mill. kr. (6 prosent), mens eksporten av avgiftsbelagte varer gikk ned med ca. 35 mill. kr. (9 prosent). Innførselsoverskottet steg fra 8 mill. kr. i januar—september 1964 til 46 mill. kr. i samme periode i 1965.

For de øvrige EFTA-land (Portugal, Sveits Østerrike) økte importverdien fra 258 mill. kr. i januar—september 1964 til 297 mill. kr. i samme periode i 1965. Eksportverdien steg i samme tidsrom fra 137 mill. kr. til 176 mill. kr. Det meste av økingen, både når det gjelder import og eksport, skyldtes økt samhandel med Sveits. Eksporten til Østerrike viste en mindre nedgang.

Tabell 21. *Innførselen og utførselen etter landområder. Prosent.*

	Innførsel					Utførsel				
	1957—61	1962	1963	1964	Jan.-sept. 1965	1957—61	1962	1963	1964	Jan.-sept. 1965
Nordiske land[1]	21,2	22,9	26,0	25,8	26,7	19,4	24,3	23,5	23,6	25,0
EFTA[2]	37,9	39,5	43,6	40,4	40,4	40,3	41,1	40,6	43,1	42,9
Herav:										
Storbritannia	15,4	15,0	16,0	13,2	11,9	20,7	17,0	17,8	20,1	19,0
Sverige	16,1	17,2	19,2	19,1	20,4	10,8	13,3	13,7	14,2	15,2
Danmark	4,2	4,6	6,0	5,6	5,5	6,6	8,7	7,0	6,8	7,3
CEE[3]	33,3	31,1	29,8	28,9	29,3	26,3	27,0	26,9	26,2	25,0
Herav:										
Italia	1,7	2,1	1,8	2,1	2,0	2,9	3,6	3,3	2,6	2,8
Vest-Tyskland	19,4	17,7	17,0	15,8	15,6	13,8	15,1	15,2	14,7	13,3
Belgia og Luxembourg	2,9	2,7	2,3	2,5	2,4	2,5	1,7	1,7	1,6	2,1
Nederland	6,1	4,8	5,1	5,0	4,5	3,6	3,0	3,2	3,4	3,3
Frankrike	3,3	3,8	3,6	3,4	4,8	3,4	3,6	3,5	4,0	3,2
OECD[4]	85,9	84,4	86,1	85,4	86,1	78,2	82,4	81,4	82,7	80,7
Herav:										
Europeiske OECD-land	72,6	72,0	74,8	71,4	70,8	69,1	70,8	70,7	72,3	70,6
Sambandsstatene	7,6	7,2	6,9	7,5	7,2	8,2	10,6	9,8	9,3	8,8
Canada	4,7	4,1	3,7	3,6	3,8	0,4	0,6	0,5	0,5	0,7
Japan	1,1	1,1	0,7	3,0	4,3	0,5	0,4	0,4	0,7	0,6
Øst-Europa[5]	3,4	2,9	2,9	3,4	2,9	4,7	4,0	4,8	4,8	4,7
Utviklingsland[6]	9,3	10,9	9,6	9,6	9,3	13,2	10,3	10,5	9,3	11,2

[1] Danmark, Finland, Island og Sverige. [2] Norge, Danmark, Sverige, Storbritannia og Nord-Irland, Portugal, Sveits og Østerrike. [3] Italia, Vest-Tyskland, Belgia og Luxembourg, Nederland og Frankrike. [4] Land tilsluttet Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. [5] Albania, Bulgaria, Jugoslavia, Polen, Romania, Sovjetunionen, Tsjekkoslovakia, Øst-Tyskland og Ungarn. [6] Afrika unntatt Sør-Afrika, Asia unntatt Japan og Nord- og Sør-Amerika unntatt Sambandsstatene og Canada.

I handelen med landene i Fellesmarkedet (CEE) økte innførselsverdien med 17 prosent og verdien av utførselen med 4 prosent fra januar—september 1964 til samme periode i 1965. Innførselsoverskottet gikk opp med 422 mill. kr. eller med 37 prosent. Om lag 45 prosent av økingen i overskottet skyldtes større skipsimport. Fellesmarkedets prosentvise andel av Norges samlede innførsel falt fra gjennomsnittlig 33 prosent i 1957—61 til 29 prosent i januar—september 1965. Den prosentvise andel av utførselen falt fra 26 til 25 prosent. Fra 1964 til 1965 gikk Fellesmarkedets andel av importen noe opp, mens eksportandelen falt.

Importen fra Vest-Tyskland (Norges viktigste handelspartner innenfor CEE) steg med 252 mill. kr. Av dette utgjorde øking i skipsimporten 121 mill. kr. Ellers var det verdistigning særlig for mineralolje og mineraloljeprodukter, jern og stål og andre uedle metaller og maskiner og apparater. Eksportverdien var 30 mill. kr. større i 1.—3. kvartal 1965 enn i samme periode i 1964. Av varegrupper som viste økt eksportverdi var bl. a. fisk og fiskevarer, huder og skinn og jern og stål. Eksportverdien for metaller (unntatt jern og stål) var lavere i 1965 enn året før. Importoverskottet økte fra 593 mill. kr. i januar—september 1964 til 815 mill. kr. i samme periode i 1965.

I Norges samhandel med Frankrike ble det registrert en øking i importverdien på 187 mill. kr. Av dette skyldtes 156 mill. kr. øking i skipsimporten. Det var i første rekke høyere importverdi for jern og stål som førte til stigning i vareimporten. Samlet eksportverdi gikk ned med 65 mill. kr., og skipseksporten alene falt med 25 mill. kr. Nedgangen i verdien av vareeksporten kan praktisk talt i sin helhet føres tilbake til mindre eksport av metaller utenom jern og stål. Importoverskottet var henholdsvis 67 mill. kr. og 318 mill. kr. i januar—september 1964 og 1965.

I Norges samhandel med de øvrige CEE-land økte importen fra Be-Ne-Lux med 3 prosent og eksporten med 20 prosent. Importen fra Italia økte med 17 prosent og eksporten med 25 prosent.

Handelen med land tilsluttet Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) utgjør storparten av Norges samlede utenrikshandel. I 1965 dekket disse landene 86 prosent av Norges samlede innførsel. Om lag 71 prosent falt på europeiske OECD-land (vesentlig landene i EFTA og CEE), 8 prosent på Sambandsstatene, 4 prosent på Canada og 4 prosent på Japan. Av Norges samlede eksport falt 81 prosent på OECD-landene. Vel 70 prosent gikk til europeiske OECD-land, 9 prosent til Sambandsstatene og vel 1 prosent til Canada og Japan under ett. OECD-landenes andel av importen var noe større i 1965 enn året før, mens eksportandelen var mindre i 1965 enn i 1964.

Utenfor Europa er Sambandsstatene Norges viktigste handelspartner. Verdien av innførselen derfra steg med 65 mill. kr. fra januar—september 1964 til samme periode i 1965. Det var øking i importverdien for frukt og grønnsaker, ikke-elektriske maskiner og transportmidler, men betydelig mindre import av korn og kornvarer. Verdien av utførselen økte samtidig med 12 mill. kr. Importoverskottet steg fra 125 mill. kr. til 178 mill. kr.

Verdien av importen fra østeuropeiske land endret seg lite fra 1.—3. kvartal 1964 til samme tidsrom i 1965, men eksportverdien økte med 11 prosent. Mens Norge i 1964 hadde et innførselsoverskott på 27 mill. kr. i samhandelen med disse landene, var det i 1965 et lite utførselsoverskott. Samhandelen med Sovjetunionen viste en liten verdiøking både for utførselen og innførselen.

Importen fra utviklingslandene steg med 68 mill. kr. eller 7 prosent fra januar—september 1964 til samme tidsrom i 1965. Samtidig økte eksporten til utviklingslandene med 246 mill. kr. eller med hele 42 prosent. For importen steg verdien fra Britisk Vest-Afrika (oljekraftfôr), Ekvatorial-Tollunionen og Ghana (manganmalm), Argentina (korn- og kornvarer) og Venezuela (rå mineralolje). Den store eksportøkingen kan tilskrives større salg av skip, særlig til Ghana (fiske- og fangstfartøyer), Liberia, Israel, Kuwait, Pakistan, Britisk Vest-India, Haiti og Panama. Bortsett fra handelen med skip var det en ganske betydelig øking i eksporten til Den forente arabiske republikk (vesentlig gjødning og papir) og Nigeria (vesentlig tørrfisk), men nedgang i eksporten til bl. a. Kina (gjødning og metaller), Hong Kong (papir), Cuba (klippfisk og papir) og Brasil (klippfisk, papir og aluminium). Det var i januar—september 1965 et importoverskott i handelen med utviklingslandene på 250 mill. kr., dvs. 178 mill. kr. mindre enn i samme periode året før.

Produksjon og sysselsetting.

Hovedtrekk av utviklingen.

Etter foreløpige beregninger økte verdien av bruttonasjonalproduktet med hele 11 prosent fra 1964 til 1965. Prisstigningen fra 1964 til 1965 var betydelig (+ 5,0 prosent), men mest bemerkelsesverdig var den sterke volumøkingen i nasjonalproduktet (+ 5,8 prosent målt i 1961-priser) som kom på toppen av en like sterk stigning fra 1963 til 1964. I flere år på rad har således produksjonsvolumet økt en god del sterkere enn det som har vært ansett for «normalt» for norsk økonomi i etterkrigstiden.

De foreløpige beregninger viser at bruttoproduktet i faste priser økte i alle hovednæringer fra 1964 til 1965. Sterkest prosentvis stigning i produksjonen hadde fiske m. v. (23 prosent), der rekordfangstene i Nordsjøsildfisket slo sterkt ut. Videre økte bruttoproduktet sterkt i bergverksdrift (+ 11 prosent), i kraft- og vannforsyning (+ 10 prosent), i industri (+ 7,5 prosent) og i skogbruk (+ 7,5 prosent). I sjøtransport, der den seilende tonnasjen økte betydelig, steg bruttoproduktet også med nesten 7,5 prosent fra 1964 til 1965. For jordbruk var produksjonsstigningen forholdsvis beskjeden (1—2 prosent målt i 1961-priser).

Sett fra anvendelsessiden kom de sterkeste bidragene til produksjonsveksten i 1965 fra bruttoinvesteringene i fast kapital og lager og fra offentlig konsum. Medregnet lageropplegg økte de samlede bruttoinvesteringer i volum med 11,1 prosent fra 1964 til 1965, mens volumøkingen for det offentlige konsumet var på 9,6 prosent. De tilsvarende rater for veksten fra 1963 til 1964 var betydelig lavere, henholdsvis 7,1 prosent og 6,0 prosent. Til gjengjeld viste eksportvolumet noe svakere vekst i 1965 (+ 6,6 prosent) enn i foregående år (+ 10,6 prosent). Veksten i det private konsumet ble i 1965 på nytt betydelig svakere enn veksten i bruttonasjonalproduktet. Etter de foreløpige beregninger økte volumet av det private konsumet med 3,0 prosent fra 1964 til 1965, mens stigningen fra 1963 til 1964 var 4,1 prosent.

Arbeidsmarkedet var i 1965 enda strammere enn året før. Veksten i sysselsettingen av lønnsmottakere var sterk, og registrert arbeidsløshet lå til dels betydelig lavere enn ett år tidligere.

I industrien økte sysselsettingen sterkere fra 1964 til 1965 enn året før; ved utgangen av september 1965 var det her 5 300 flere sysselsatte lønnsmottakere enn på samme tidspunkt i 1964. Sterkest vekst i industrisysselsettingen var det i verkstedindustri, primær jern- og metallindustri og kjemisk industri, mens sysselsettingen i tekstil- og bekledningsindustri, treforedlingsindustri og lærindustri gikk noe ned. I de tjenesteytende næringer økte sysselsettingen i 1965 omtrent like sterkt som året før. I byggevirksomheten lå sysselsettingen i første og tredje kvartal 1965 litt høyere, men i annet kvartal en del lavere enn i samme perioder i 1964. I anleggsvirksomheten var det i hele første halvår færre sysselsatte enn året før, men sysselsettingen i tredje kvartal lå på omtrent samme nivå som ett år tidligere.

I jordbruket var vekstvilkårene for planteproduksjonen svært ujamne i 1965, og avlingene ble meget varierende både i mengde og kvalitet. Stort sett ble imidlertid utbyttet

Tabell 22. *Nasjonalproduktet etter anvendelse. Mill. kr.*

	I løpende priser				I 1961-priser			
	1964	1965	Endring 1964—65	Prosentvis endring 1964—65	1964	1965	Endring 1964—65	Prosentvis endring 1964—65
Bruttonasjonalprodukt	49 960	55 522	5 562	11,1	45 188	47 815	2 627	5,8
Av dette til:								
Bruttoinvestering (inkl. lager)	17 601	20 405	2 804	15,9	17 006	18 892	1 886	11,1
Privat konsum.....	26 353	28 214	1 861	7,1	23 725	24 432	707	3,0
Offentlig konsum.....	6 186	7 153	967	15,6	5 131	5 623	492	9,6
Eksportoverskott.....	— 180	— 250	— 70	.	— 674	—1 132	— 458	.
Eksport	18 886	20 630	1 744	9,2	18 721	19 962	1 241	6,6
— Import	19 036	20 880	1 814	9,5	19 395	21 094	1 699	8,8

av planteproduksjonen atskillig bedre enn året før; etter foreløpige oppgaver ble avlingene i 1965 beregnet til 98 prosent av et middelsår, mot 93 prosent i 1964 og 94 prosent i gjennomsnitt for tiårsperioden 1955—1964. En regner med at høyavlingene ble omtrent like store som i 1964, men kvaliteten var gjennomgående bedre enn vanlig. Avlingene av korn, poteter og grønnsaker ble atskillig større enn året før, mens fruktavlingene gikk betydelig ned. Avlingene av hagebær endret seg lite fra 1964 til 1965. Kjøttproduksjonen var noe større i 1965 enn året før, og til tross for sterk nedgang i kubestanden ble det i perioden januar—september 1965 innveid om lag like mye mjølk som i samme periode i 1964.

I skogbruket var driftsforholdene i sesongen 1964—65 svært gode i lavere strøk på Østlandet og Sørlandet, men dårligere på Vestlandet og i Trøndelag. Etter foreløpige oppgaver var avvirkingen av industrivirke 7,4 mill. m^3 bartrevirke og 0,4 mill. m^3 lauvtrevirke. Dette var til sammen 6 prosent mer enn i sesongen 1963—64.

I fisket ble det rekordutbytte i 1965; årsfangsten er anslått til 2,1 mill. tonn til en førstehåndsverdi av 1 050 mill. kr. Økingen i førstehåndsverdien fra 1964 var om lag 273 mill. kr. I vintersildfisket var fangsten mindre enn i 1964. Sildefisket i Nordsjøen og makrellfisket gav rekordfangster. Torskefisket slo noe bedre til enn i 1964, men utbyttet var ikke så godt som i de foregående år.

I hvalfangsten ble oljeproduksjonen lavere i sesongen 1964—65 enn i foregående sesong, men samlet verdi av olje og biprodukter økte noe.

I bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning steg produksjonen etter foreløpige beregninger for 1965 med vel 7 prosent fra 1964. Dette er en noe mindre stigning enn fra 1963 til 1964 (+ 8 prosent), men større enn den gjennomsnittlige årlige tilvekstrate for perioden 1957—64 (+ 5 prosent).

Også i 1965 var produksjonsutviklingen i de enkelte hovedgrupper nokså ujamn. Det var sterk vekst i malmgruver, næringsmiddelindustri, kjemisk industri, primær jern- og metallindustri, jern- og metallvareindustri, elektroteknisk industri og kraftforsyning. I tobakksindustri, tekstilindustri, bekledningsindustri, treindustri, møbelindustri og lærindustri var det nedgang eller stagnasjon i produksjonen.

Etter anvendelse økte produksjonen i 1965 (årets 10 første måneder) med 9 prosent for eksportvarer, 2 prosent for konsumvarer, 9 prosent for varer til direkte investering og 6 prosent for varer til vareinnsats.

I bygge- og anleggsvirksomheten var det betydelig aktivitetsøking fra 1964 til 1965. I de tre første kvartaler av 1965 ble det satt i arbeid et byggeareal ca. 5 prosent større og tatt i bruk et areal ca. 4 prosent mindre enn i samme periode 1964, slik at det samlede areal av bygg under arbeid økte med hele 9 prosent. Etter foreløpige anslag ble det fullført ca. 30 000 leiligheter i 1965 mot ca. 28 300 i 1964. Byggereguleringen ble i 1965 stort sett opprettholdt i samme omfang som i tidligere år.

I sjøfarten var flåtens beskjeftigelse meget god i 1965; ved utgangen av 3. kvartal var alle skip i fart. Turfraktene for tørrlastskip holdt seg svært stabile i 1965 (de tre første kvartaler) — stort sett på et nivå 4—5 prosent høyere enn gjennomsnittet for 1964. Ratene for tidsfrakter lå i gjennomsnitt hele 10—11 prosent høyere enn året før. For tankskip falt ratene meget sterkt utover våren og sommeren og lå i gjennomsnitt for de tre første kvartalene om lag 5 prosent lavere i 1965 enn året før. Utløp av kontrakter for tidsbefraktning for tankskip i 1965 førte trolig i de fleste tilfelle til lavere frakter.

I annen samferdsel hadde passasjertrafikken ved Norges statsbaner (målt i passasjerkilometer) om lag samme omfang i første halvår 1965 som i samme periode i 1964, mens godstrafikken (utenom Ofotbanen) — regnet i netto tonnkilometer — økte med 7 prosent. Det ble i de tre første kvartaler av 1965 registrert 3,5 prosent flere nye personbiler enn i tilsvarende tidsrom 1964.

Arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedet var i 1965 enda strammere enn året før, med flere ledige plasser og færre arbeidssøkere. For lønnstakerne var veksten i sysselsettingen meget sterk, og den registrerte arbeidsløshet var til dels betydelig lavere enn ett år tidligere.

Som i 1964 falt det meste av økingen i sysselsettingen på de tjenesteytende næringer og industri. I de tjenesteytende næringer under ett var veksten i sysselsettingen omtrent som foregående år, mens den i industri var enda sterkere. For denne næring må en tilbake til 1961 for å finne høyere vekstrate. I bygge- og anleggsvirksomhet var tallet på lønnstakere litt lavere enn i 1964, og i jordbruk, skogbruk og fiske fortsatte sysselsettingen å gå ned. Forskyvningene i sysselsettingen foregikk således i hovedtrekkene i samme retning som i tidligere år (se tabell 23).

Forskyvningene i sysselsettingen etter krigen har også hatt konsekvenser for den sosiale strukturen i samfunnet. Den relative nedgang for selvstendige og øking for lønnstakere som

Tabell 23. *Sysselsettingen (utførte årsverk) etter næring 1950—1965. Prosentvis fordeling.*

	1950	1960	1961	1962	1963	1964	1965
1. Jordbruk, skogbruk, fiske, fangst	30,3	22,3	21,6	20,9	20,2	19,6	19,0
2. Annen vareprod., transport	42,0	44,6	43,9	44,1	44,3	44,4	44,3
a. Bergverk, industri	24,0	24,6	24,8	24,9	25,2	25,3	25,4
b. Bygg og anlegg	7,5	7,9	7,9	8,0	7,9	7,9	7,9
c. Kraft- og vannforsyning	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
d. Sjøfart	3,2	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,2
e. Annen samferdsel	6,4	6,9	6,0	6,0	6,0	6,0	5,9
3. Tjenester utenom transport	27,7	33,1	34,5	35,0	35,5	36,0	36,7
a. Boliger	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
b. Varehandel	9,2	11,4	11,7	11,9	12,0	12,1	12,3
c. Andre tjenester	18,4	21,6	22,7	23,0	23,4	23,8	24,3
4. Alle næringer	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

tabell 24 viser, skyldes først og fremst den relative tilbakegangen i sysselsettingen i jordbruk og fiske. Andre årsaker spiller imidlertid også inn, blant annet at bedriftsenhetene — særlig i industrien — etter hvert blir større. (Jfr. Statistisk Sentralbyrå: Norges økonomi etter krigen, side 50.)

Den relative vekst i tallet på sysselsatte lønnstakere var langt større for kvinner enn for menn, mens nedgangen i den registrerte arbeidsløshet var forholdsvis størst for menn. Dette tyder på at det i forhold til behovet har vært bedre tilgang på kvinnelig enn på mannlig arbeidskraft, noe som trolig har sammenheng med større deltaking av gifte kvinner i arbeidslivet.

Økingen i sysselsettingen av lønnstakere i forhold til ett år før var i 1. kvartal 1965 litt større enn i 4. kvartal 1964. I 2. kvartal var det imidlertid betydelig lavere vekst over året. Dette hadde særlig sammenheng med svakere utvikling i bygge- og anleggsvirksomhet, jord- og skogbruk og utenriks sjøtransport. Utover sommeren tok veksten i sysselsettingen seg imidlertid sterkt opp igjen, og i 3. kvartal var stigningen over året noe sterkere enn i 1. kvartal.

Også i 1965 var det mangel på arbeidskraft i en rekke distrikter og næringer. Mangelen var størst i de områder av landet der næringslivet er sterkest utbygd. I de mindre utbygde områder var det som vanlig noen arbeidsløshet og underbeskjeftigelse i vintermånedene, men i

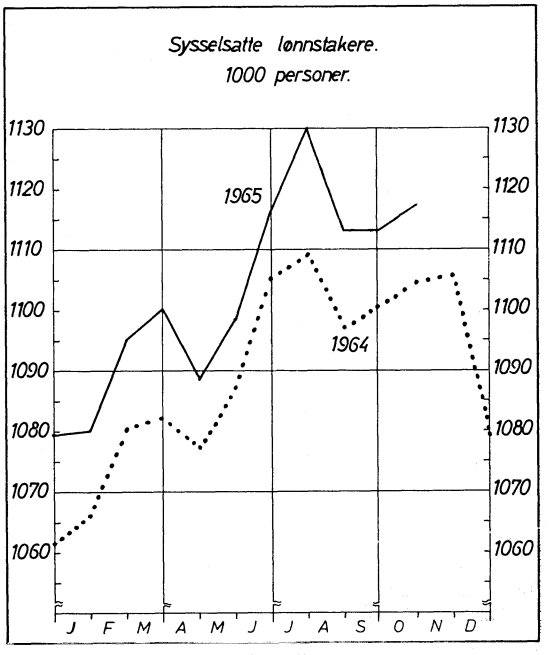

Fig. 15.

Tabell 24. *Årsverk utført av selvstendige og lønnstakere 1950—1965. Prosentvis fordeling.*

	1950	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Selvstendige: i jordbruk, skogbruk og fiske	25	19	18	18	18	17	17
Andre selvstendige	9	8	8	8	7	7	7
Lønnstakere	66	73	74	74	75	76	76
I alt	100	100	100	100	100	100	100

sommerhalvåret var det vanskelig å dekke behovet for arbeidskraft også der. De næringer som særlig hadde vansker med å dekke behovet for arbeidskraft i 1965 var industri, sjøtransport, byggevirksomhet og flere tjenesteytende næringer, bl. a. undervisning og helsevesen.

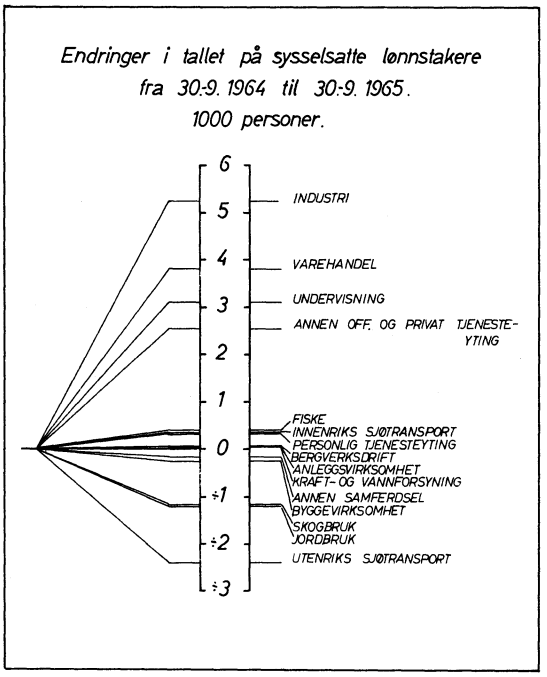

Fig. 16.

Tallet på sysselsatte l ø n n s t a k e r e steg i gjennomsnitt for de ni første måneder i 1965 med 14 400 eller 1,3 prosent sammenliknet med tilsvarende periode foregående år. Den tilsvarende øking samme periode 1964 var 12 700 eller 1,2 prosent. Av oppgangen i 1965 falt 8 000 på menn og 6 400 på kvinner, dvs. en prosentvis stigning på henholdsvis 1,1 og 1,9 prosent. For selvstendige falt sysselsettingen også i 1965, men nedgangen var ikke så stor at den slo nevneverdig ut i denne gruppes prosentdel av den totale sysselsetting.

I 16 fylker var det ved utgangen av september 1965 sysselsatt flere lønnstakere enn ett år før. Oppgangen var størst i Møre og Romsdal med 1 700, Troms 1 650, Hordaland 1 550 og Akershus 1 350. Prosentvis var det størst øking i Troms (5,8), Finnmark (3,9), Møre og Romsdal (3,2) og Hordaland (3,1). Nedgangen var størst i Oppland med 200 (0,5 prosent) og Hedmark 200 (0,4 prosent).

Nærmere om utviklingen i de enkelte næringer.

Sysselsettingen i j o r d b r u k gikk ned også i 1965 (Se tabell 25). Tallet på sysselsatte lønnstakere var i gjennomsnitt for 3. kvartal 1 350 lavere (—8 prosent) enn året før, dvs. en litt svakere relativ nedgang enn i samme periode 1964. Nedgangen fortsatte i s k o g b r u k med 1 050 eller 7,5 prosent, mot 6,5 prosent i 1964. Også

Tabell 25. *Sysselsatte lønnstakere etter næring.*[1]

Næring	3. kv. 1963	3. kv. 1964	3. kv. 1965*	Endringer 3. kv. 1964–3. kv. 1965*	
				Antall	Prosent
Jordbruk	18 251	16 684	15 355	— 1 329	— 8,0
Skogbruk	14 791	13 819	12 775	— 1 044	— 7,6
Fiske og fangst m. v.	6 163	5 161	5 395	234	4,5
Bergverksdrift m. v.	7 713	7 547	7 702	155	2,1
Industri	345 903	350 499	357 137	6 638	1,9
Byggevirksomhet	67 768	66 771	66 832	61	0,1
Anleggsvirksomhet	41 098	40 825	40 862	37	0,1
Kraft- og vannforsyning	13 938	14 196	14 278	82	0,6
Varehandel	147 494	150 879	155 281	4 402	2,9
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	27 516	28 365	29 500	1 135	4,0
Sjøtransport (inkl. utenriksfart)[2]	66 713	65 841	64 108	— 1 733	— 2,6
Annen samferdsel (inkl. NSB)	72 942	73 246	73 303	57	0,1
Offentlig administrasjon og forsvar	66 476	68 008	68 699	691	1,0
Undervisning	48 695	51 249	54 549	3 300	6,4
Helse- og veterinærvesen	44 769	46 163	47 786	1 623	3,5
Annen offentlig og privat tjenesteyting	45 407	48 376	50 870	2 494	5,2
Personlig tjenesteyting	55 512	54 671	54 397	— 274	— 0,5
I alt	1 091 149	1 102 300	1 118 829	16 529	1,5

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. [2] Ekskl. utlendinger (som i 1965 utgjorde om lag 14 500).

i fiske var den samlede sysselsetting fremdeles synkende, selv om tallet på lønnstakere i 3. kvartal var litt høyere enn året før. I hvalfangst er det sesongen 1965—66 forhyrt ca. 900 mann eller halvparten så mange som sesongen før. Som i de nærmest foregående år var tallet på nordmenn i utenlandske ekspedisjoner ubetydelig.

I industri var det i første halvår 1965 sysselsatt gjennomsnittlig 5 000 flere lønnstakere enn i samme periode 1964. For 3. kvartal var det tilsvarende tall 6 650, men i september var tallet kommet ned i 5 300. Hele økingen i industrisysselsettingen falt på menn; for kvinner var det noe nedgang, gjennomsnittlig 800 i de ni første månedene. Det meste av den samlede øking i industrisysselsettingen falt på verkstedindustrien (jern- og metallvare-, maskin-, elektroteknisk- og transportmiddelindustri), primær jern- og metallindustri og kjemisk industri. I primær jern- og metallindustri kulminerte imidlertid veksten mot slutten av 1964, og vekstraten viste senere stort sett fallende tendens. Veksten i skipsindustrien kulminerte tidlig på våren 1965, og vekstraten viste så sent som i 3. kvartal fortsatt nedgang. I tekstil- og bekledningsindustri, treforedlingsindustri og lærindustri gikk sysselsettingen noe ned.

Tabell 26. *Sysselsatte lønnstakere i industri.*

Næring	30. juni		30. september		Endringer*	
	1964	1965	1964*	1965*	30. juni 1964— 30. juni 1965	30. sept. 1964— 30. sept. 1965
Næringsmiddelind. (ikke hermetikk og fisketilv.)	29 635	29 777	28 966	29 146	142	180
Fiske- og kjøtthermetikkindustri	6 649	6 956	6 990	6 868	307	— 122
Fisketilvirking	8 771	8 962	7 747	9 057	191	1 310
Drikkevare- og tobakksindustri	5 961	5 903	5 458	5 508	— 58	50
Tekstilindustri	18 178	17 439	17 990	17 435	— 739	— 555
Skotøyindustri	5 070	4 542	5 045	4 439	— 528	— 606
Annen bekledningsindustri m. v.	20 251	19 156	20 396	19 393	—1 095	—1 003
Sagbruk og høvlerier	9 705	9 902	8 744	8 791	197	47
Annen treindustri	4 094	4 434	4 075	4 476	340	401
Møbel- og innredningsindustri	13 468	13 642	13 644	13 775	174	131
Treforedlingsindustri	27 753	27 656	27 342	27 309	— 97	— 33
Grafisk industri, forlag m. v.	22 482	22 310	22 280	22 239	— 172	— 41
Lærindustri	1 725	1 532	1 711	1 503	— 193	— 208
Gummivareindustri	3 928	4 043	3 878	4 103	115	225
Kjemisk grunnindustri	12 055	12 637	11 732	12 353	582	621
Olje- og fettindustri	3 454	3 767	3 547	3 941	313	394
Kjemisk industri ellers, kull- og mineraloljeforedling	7 255	7 630	7 311	7 479	375	168
Jord- og steinvareindustri	13 078	13 384	13 101	13 467	306	366
Primær jern- og metallindustri	23 939	24 995	23 668	24 196	1 056	528
Jern- og metallvareindustri	25 407	25 793	25 762	25 856	386	94
Maskinindustri (ikke elektrotekn. og ikke for transport)	15 167	15 595	15 265	15 801	428	536
Elektroteknisk industri	16 156	16 680	16 317	17 015	524	698
Skipsindustri	30 807	32 421	31 212	32 338	1 614	1 126
Annen transportmiddelindustri	21 199	21 944	21 389	22 148	745	759
Diverse industri	6 891	7 289	7 054	7 276	398	222
Industri i alt	353 078	358 389	350 624	355 912	5 311	5 288

Ved utgangen av september hadde 18 av 25 industrigrupper større sysselsetting av lønnstakere enn ett år tidligere. (Se tabell 26). Størst var økingen i fisketilvirking (1 300), skipsindustri (1 150), annen transportmiddelindustri (750), elektroteknisk industri (700) og kjemisk grunnindustri (600). Særlig stor nedgang hadde bekledningsindustri (1 000), skotøyindustri (600) og tekstilindustri (550).

Sysselsettingen i byggevirksomhet var i gjennomsnitt både i 1. og 3. kvartal knapt 100 høyere enn i de tilsvarende perioder året før. (Se tabell 27). I 2. kvartal lå sysselsettingen i samtlige måneder lavere enn året før, i gjennomsnitt 800. Utviklingen i 3. kvartal var noe ujamn, og ved utgangen av september var tallet på sysselsatte lønnstakere 250 lavere enn ett år tidligere, til tross for et betydelig større areal under arbeid.

I anleggsvirksomhet var det i hele første halvår færre sysselsatte enn i samme tidsrom 1964, gjennomsnittlig 350. I 3. kvartal lå sysselsettingen på samme nivå som året før. Ved ekstraordinære arbeider var det i januar—mars sysselsatt gjennomsnittlig 1 500 mot 1 850 i samme tidsrom i 1964. Det var dessuten sysselsatt 2 450 ved utvidd vinterdrift på riks- og fylkesveier, eller 200 færre enn foregående vinter.

Sysselsettingen av lønnstakere i de tjenesteytende næringer under ett, inklusive samferdsel og forsvar, steg i de tre første kvartalene i 1965 med om lag 1,9 prosent, eller omtrent som i 1964. I de fleste næringer var det betydelig oppgang i forhold til samme periode året før, men utenriks sjøtransport, lønt husarbeid og forsvar hadde en del nedgang. Ved

Tabell 27. *Sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet.*[1]

	I alt	Av disse ved ekstraordinære arbeider[2]
1963. 1. kvartal	93 243	2 674
2. »	100 508	393
3. »	108 866	–
4. »	102 999	40
1964. 1. kvartal	95 763	1 847
2. »	101 255	243
3. »	107 597	4
4. »	102 225	125
1965. 1. kvartal	95 606	1 514
2. »	99 952	149
3. »	107 694	–

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. [2] Ekstraordinære statlige og kommunale hjelpearbeider.

Tabell 28. *Endringer i sysselsettingen av lønnstakere i tjenesteytende næringer fra utgangen av september 1964 til utgangen av september 1965.*

	Personer			Prosent		
	Menn	Kvinner	Sum	Menn	Kvinner	Sum
Varehandel	2 608	1 209	3 817	3,3	1,7	2,5
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	419	645	1 064	2,8	5,0	3,8
Sjøtransport (inklusive utenriksfart)	—2 209	108	—2 101	—3,7	1,8	—3,2
Annen samferdsel (inkl. N S B)	— 361	187	— 174	—0,6	1,1	—0,2
Offentlig administrasjon ..	526	446	972	1,9	3,3	2,4
Forsvar	— 412	— 123	— 535	—1,8	—3,2	—2,0
Undervisning	1 146	1 999	3 145	4,3	7,1	5,7
Helse- og veterinærvesen..	335	1 148	1 483	4,1	3,1	3,3
Annen off. og privat tjenesteyting	603	1 917	2 520	2,5	8,2	5,3
Lønt husarbeid	— 1	—1 207	—1 208	—1,1	—7,5	—7,4
Annen personlig tjenesteyting	287	271	558	3,4	0,9	1,5
Sum	2 941	6 600	9 541	0,9	2,6	1,6

Tabell 29. *Meldte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingene.*[1]

	I alt	Bygge- og anleggs-arbeidere i alt	Industri-arbeidere i alt
1964. 1. kvartal..	26 638	10 547	4 600
2. » ..	10 087	3 249	1 837
3. » ..	7 183	1 279	1 189
4. » ..	18 252	6 588	3 602
1965. 1. kvartal..	23 089	9 467	3 991
2. » ..	8 698	2 846	1 646
3. » ..	5 318	787	913

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

utgangen av september var det i alt sysselsatt 9 500 flere lønnstakere enn ett år tidligere, herav 6 600 kvinner. For øvrig viser en til tabell 28.

Den registrerte arbeidsløshet var svært lav også i 1965. (Se tabell 29). Siden september 1964 har tallet på registrerte arbeidsløse ligget en del lavere enn i tilsvarende måneder ett år tidligere, og en må tilbake til 1961 for å finne like lave tall. Det var nedgang i arbeidsløsheten for de fleste yrker, og sterkest for bygge- og anleggsarbeidere, sjøfolk, industriarbeidere og jobbearbeidere.

De fylkesvise variasjoner i arbeidsløshetsprosenten i perioden oktober 1964—september 1965 fulgte stort sett samme mønster som i storparten av etterkrigstiden. (Se figur 17).

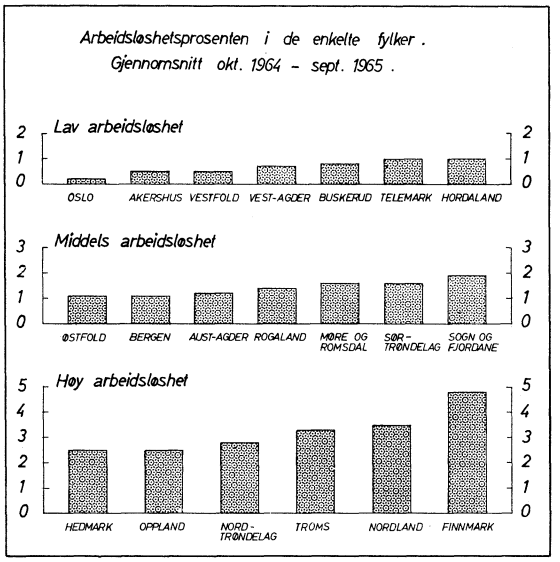

Fig. 17.

Størst var prosenten i de fire nordligste fylkene og i Hedmark og Oppland, mens det særlig i Oslo, Akershus, Vestfold, Vest-Agder og Buskerud var liten arbeidsløshet i forhold til sysselsettingen.

Tallet på ledige plasser og arbeidsformidlinger lå i de tre første kvartalene i 1965 i gjennomsnitt noe høyere enn i tilsvarende tidsrom året før. (Se tabell 30). Samtidig gikk tallet på arbeidssøkere og interlokale formidlinger (dvs. formidlinger i samarbeid mellom to arbeidskontorer) noe ned. Ved vurderingen av disse tallene må det tas hensyn til at anslagsvis bare 15—20 prosent av den totale plassomsetning skjer gjennom den offentlige arbeidsformidling.

Tabell 30. *Arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger.*[1]

	Arbeids-søkere	Ledige plasser	Formid-linger	Herav inter-lokale formid-linger
1.–3. kv.				
1964 ...	244 600	191 600	146 600	12 000
1965 ...	237 300	212 700	150 300	11 000
Endringer 1964–65..	—7 300	21 100	3 700	—1 000

[1] Antall ved årets begynnelse + tilgang i perioden.

Jordbruk.

Areal og avling.

Etter mange års øking i korndyrkingen gikk kornarealet tilbake med 1 prosent fra 1964 til 1965. Det var fortsatt mer bygg enn før, men mindre av andre kornslag. I tillegg til et kornareal på 2,4 mill. dekar, var det i 1965 ca. 48 000 dekar oljevekster til modning. Potetarealet gikk tilbake med 1 prosent, mens grønnsakarealet økte. Samlet areal av åker og hage var knapt så stort som i 1964, og engarealene gikk fortsatt tilbake.

Våren var i enkelte strøk sen og kald i 1965, særlig over deler av Østlandet og Nord-Norge. I resten av landet kom den til dels tidligere enn vanlig. Ved utgangen av juni stod årsveksten stort sett bra. I juli, august og september var det for det meste kaldt og regnfullt over store deler av Østlandet og i de nordligste fylkene. Ellers i landet var forholdene mer normale.

Været i oktober var vekslende, men det var gunstig innhøstingsvær i store deler av landet. Trøndelag og det meste av Nord-Norge fikk imidlertid langt mer enn normal nedbør, i Nord-Norge til dels som snø og sludd.

Avlingene i 1965 ble svært varierende både i mengde og kvalitet, ikke bare fra distrikt til distrikt, men også lokalt innen samme bygd. Størst avlinger fikk Vestlandet og Trøndelag. Også avlingskvaliteten var god i disse landsdelene. Østlandet og Agder fikk stort sett bra avlinger, men med svært varierende kvalitet. Minst avlinger fikk Nord-Norge, og særlig i Troms og Finnmark var det svikt både i mengde og kvalitet.

Avlingene av jordbruksvekster er foreløpig (ved utgangen av oktober) beregnet til 2 264 mill. fôrenheter, eller 98 prosent av et middelsår, mot 2 157 mill. fôrenheter og 93 prosent i 1964 (gjennomsnittsprosenten 1955—1964 er 94). Høyavlingen i 1965 er beregnet til 2,78 mill. tonn, omtrent som i 1964, men kvaliteten av høyet var bedre enn vanlig, særlig på Vestlandet, som i 1964 hadde særlig dårlig høykvalitet. Potetavlingen er foreløpig beregnet til 1,13 mill. tonn, mot ca. 0,80 mill. tonn i 1964. Samlet kornavling er foreløpig beregnet til 632 000 tonn, mot 430 000 tonn i 1964.

I frukthagene var blomstring og fruktsetting ujamn, og det ble til dels sen modning. Samlet fruktavling er foreløpig beregnet til 67 000 tonn, mot nær 82 000 tonn i 1964. Det var særlig plommeavlingen som sviktet. Avlingene av hagebær ble i alt ca. 30 000 tonn, mot 31 000 tonn i 1964. De vanlige grønnsakslagene gav stort sett bra avlinger, og samlet grønnsakavling er foreløpig beregnet til 135 000 tonn, mot 120 000 tonn i 1964.

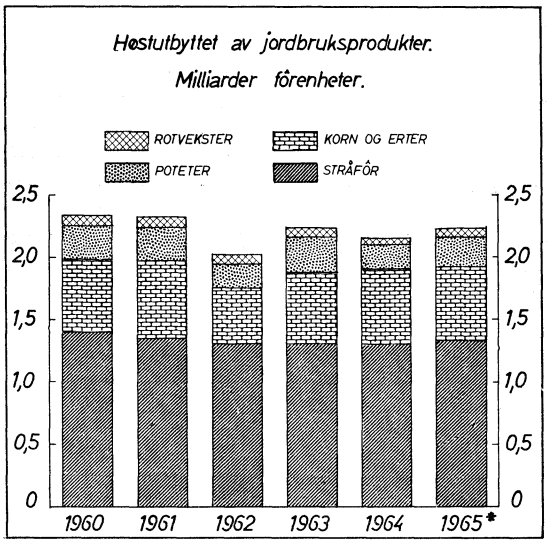

Fig. 18.

På grunn av unormale værforhold og sterk avlingssvikt ble det gitt direkte tilskott og tilleggskvoter på avgiftsfritt kraftfôr til brukene i Troms og Finnmark. Det ble også gjort generelle lempninger i prisbestemmelsene for norsk korn og i importreguleringen for epler og pærer.

Husdyrhold og husdyrproduksjon.

Som ventet fortsatte hesteholdet å gå tilbake i 1965. Ved husdyrtellingen pr. 20. juni 1965 var tallet på hester 67 000, eller 13 prosent lavere enn året før. Tallet på storfe i alt gikk ned med nær 4 prosent. En uvanlig sterk nedgang i tallet på kyr, vel 6 prosent, må ses i sammenheng med de dårlige fôravlingene på Vestlandet i 1964. Tallet på storfe ellers viste liten nedgang, og det var flere kviger over 1 år i 1965 enn året før. Saueholdet økte med 3 prosent, mens det var noe nedgang i tallet på geit. Svineholdet pr. 20. juni 1965 var 6 prosent større enn året før, men det var noe nedgang i tallet på avlspurker. Tallet på høner og hønekyllinger var omtrent som året før.

Til tross for den sterke nedgangen i kubestanden ble det innveid vel 1 152 mill. kg mjølk ved meieriene i januar—september 1965. Det var omtrent like mye som året før. Mjølkesalget fra meieriene økte i samme tidsrom med ca. 2 prosent og osteproduksjonen også med 2

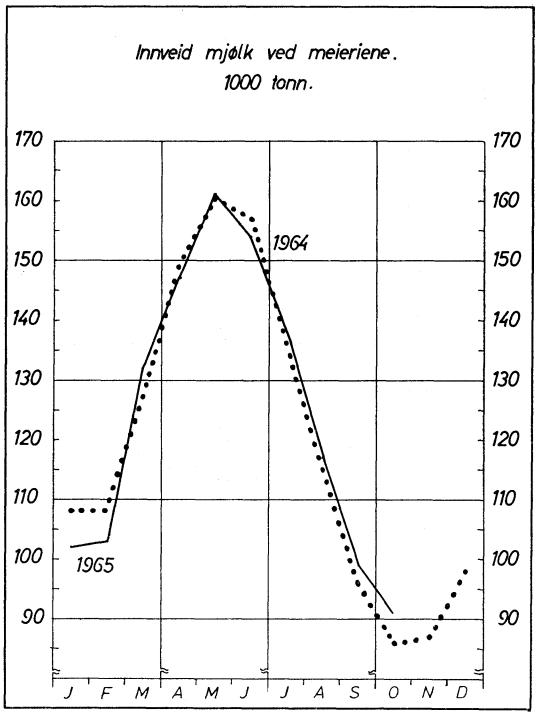

Fig. 19.

prosent, mens det ble produsert 5 prosent mindre meierismør.

Oppgavene fra den offentlige kjøttkontroll viste at det var kontrollert 77 000 tonn husdyrslakt (fjørfe ikke regnet med) i januar—september 1965, eller 5 prosent mer enn året før. Økingen skyldtes større mengde svineslakt; for storfeslakt var det nedgang.

Produksjonen av skinn fra pelsdyrgårdene fortsatte å øke, og for sesongen 1964—65 er produksjonen av minkskinn anslått til vel 1,5 mill. skinn. For 1965—66 regner en med bortimot 2 millioner skinn.

Driftsmidler.

Etter en utvalgstelling 20. juni 1964 ble tallet på traktorer i jordbruket beregnet til 86 500, derav 17 800 2-hjuls traktorer. Fra juli 1964 til juni 1965 ble det innført vel 10 000 traktorer, og tallet på traktorer i jordbruket i 1965 kan anslås til ca. 90 000. Tallet på skurtreskere ble beregnet til 8 200 i 1964. Etter innførselen i 1964—65 kan tallet pr. 20. juni 1965 anslås til ca. 9 000.

Forbruket av kunstgjødsel fortsatte å øke og er anslått til 126 000 tonn i 1965, beregnet som grunnstoff (N, P og K), mot 122 000 tonn i 1964. Også kraftfôrforbruket fortsatte å øke — til 695 000 tonn i januar—september 1965 (levering fra bygdemøller m. v. regnet med). Dette er vel 10 prosent mer enn året før.

Priser, lønninger m. v.

Den toårige jordbruksavtalen av 1964 hadde reguleringsbestemmelser knyttet til konsumprisindeksen og til en kostnadsberegning utført av Budsjettnemnda for jordbruket. Da betingelsene for avtalejustering forelå, ble det i februar 1965 vedtatt en tilleggsavtale, som ble beregnet å gi jordbruket en inntektsøking på 110 mill. kroner på årsbasis. Avtalen gikk ut på at visse priser og pristilskott skulle justeres fra 22. februar 1965, mens en sløyfet de pristillegg pr. 1. juli 1965 som skulle utgjøre 2. etappe av den opprinnelige avtalen. Over statsbudsjettet ble det for 1965 bevilget 55 mill. kroner for gjennomføring av tilleggsavtalen.

I jordbrukets prisindeks (priser til produsent, 1952 = 100) for september 1965 var indekstallet for jordbruksvarer i alt 152, mot 142 i september 1964. Stigningen falt vesentlig på visse husdyrprodukter — særlig mjølk og kjøtt. For flesk, egg og ull var det derimot bare små endringer. Utviklingen går fram av tabell 31, som viser årsindeksen og uveide kvartalsgjennomsnitt av månedsindeksene.

For korn av 1965-års avling ble priser og trygdesatser økt med 3 øre pr. kg. På grunn

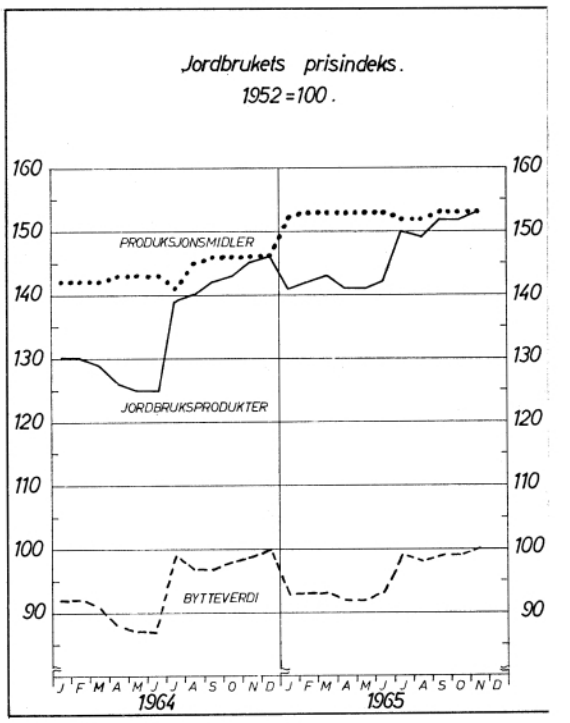

Fig. 20.

av de unormale værforholdene ble det maksimale pristrekk for dårlig kvalitet redusert fra 8 til 6 prosent, samtidig som prisen for korn av fôrkvalitet ble økt med 2 øre, for bygg

Tabell 31. *Jordbrukets prisindeks.* *1952 = 100.*

	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter	
1960	119	101	123	129
1961	124	110	127	131
1962	130	129	130	137
1963	128	119	130	141
1964	135	129	136	144
1964:				
1. kvartal	130	116	133	142
2. »	125	119	127	143
3. »	140	134	142	144
4. »	145	128	148	146
1965:				
1. kvartal	142	138	143	153
2. »	141	146	140	153
3. »	150	136	155	152

således til 74 øre pr. kg. Markedsprisene på poteter og grønnsaker høsten 1965 var stort sett lavere enn året før, men flere grønnsakslag kom periodevis over øvre prisgrense. For epler og pærer ble prisgrensene midlertidig suspendert, men fra 24. oktober trådte nye prisgrenser i kraft. På grunn av svikt i avlingene ble disse satt høyere enn tidligere. Jamført med normalprisene etter jordbruksavtalen, var markedsprisene i Oslo i øre pr. kg:

	Poteter	Hodekål	Gulrot	Epler	Tomat
Uke nr	42	42	42	42	37
Normalpris					
1964—1965	30	40	50	[1] 208	351
Markedspris					
1963	27	28	38	190	380
1964	34	38	75	230	450
1965	31	30	53	240	400

[1] Prisgrensene for epler er justert f. o. m. uke nr. 44.

For kjøtt, flesk og egg skal jordbruksorganisasjonene sørge for å holde gjennomsnittsprisen for året på eller under et fastsatt nivå. For de tidligere avtaleår er disse prisene stort sett oppnådd. Etter tilleggsavtalen av februar 1965 er gjennomsnittsprisene for 1964—65 justert, og prisene for 1965—66 er økt i forhold til den opprinnelige avtalen, særlig for storfekjøtt.

Oppstillingen nedenfor viser gjennomsnittsprisene for de siste årene:

Avtalens gj.snittspris.	Kr. pr. kg. Okse kl. I	Lam kl. I	Gris kl. I	Egg kl. A
1963—64	6,55	7,40	5,65	6,05
1964—65 revidert	7,03	7,50	5,82	6,20
1965—66 »	7,45	7,85	5,85	6,20

Eggprisene ble ikke endret ved tilleggsavtalen, men tilskottet til dekning av utgifter ved kvalitetskontroll (10 øre pr. kg) ble økt med ytterligere 10 øre pr. kg.

Fra 22. februar 1965 ble maksimalprisen på helmjølk til forhandler økt med 5,2 øre pr. liter, og grunntilskottet til all meierimjølk ble økt med 4,8 øre pr. liter (med fradrag av 3,6 mill. kr. i tiden fra 22. februar til 30. juni 1965).

For norsk ull ble prisene til produsent økt med 50 øre pr. kg fra 22. februar 1965, idet prisøkingen fra 1. juli falt bort.

Prisene på pelsskinn viste ujamn utvikling for de enkelte skinntyper. For hovedtypene av minkskinn lå prisene i sesongen 1964—65 stort sett lavere enn i foregående sesong, men for bestemte typer av minkskinn og for blårev holdt prisene seg oppe. Høsten 1965 ventet en strammere priser, særlig for de lyse minktypene og for blårev.

Prisindeksen for jordbrukets produksjonsmidler gikk sterkt opp fra januar 1965; i september 1965 lå den på 153, mot 146 i september 1964. Økingen gjaldt både varige og ikkevarige produksjonsmidler.

Arbeidslønnen i jordbruket lå etter Byråets statistikk stort sett 5—10 prosent høyere i 1964—65 enn året før. Ved tariffavtalen i jordbruket for 2-årsperioden fra 1. juli 1964 til 30. juni 1966 ble den ledende sats pr. time satt til kr. 5,85, med et innebygd tillegg på 20 øre fra 1. april 1965. I samband med oppgjør i andre fag ble dette tillegget økt med 26 øre og gjort gjeldende fra 22. februar 1965, slik at timelønnssatsen da ble kr. 6,31.

Norges Landbruksøkonomiske Institutt bearbeider driftsregnskaper fra vel 1 000 bruk fordelt over hele landet. Hovedresultatene for jordbruket går fram av tabell 32. Både inntekter og kostnader steg i 1964. Driftsoverskottet, som gikk ned i 1962 og 1963, viste relativt sterk øking fra 1963 til 1964.

Tabell 32. *Regnskapsresultater i jordbruket. Kr. pr. dekar.*

	Inntekter	Kostnader	Driftsoverskott	
			I alt	Av dette familiens arbeidsfortjeneste
1960	354,82	237,10	117,72	89,86
1961	373,34	247,42	125,92	97,44
1962	384,69	261,68	123,01	93,85
1963	393,20	272,71	120,49	90,81
1964	417,11	282,87	134,24	104,16

Nettoinntekten av jordbruk, skogbruk og biyrke sett under ett var i gjennomsnitt for regnskapsbrukene kr. 19 779 pr. familie i 1964, mot kr. 17 353 i 1963.

Tabell 33 viser jordbruksnæringens samlede inntekter og kostnader. Beregningene omfatter jord- og husdyrbruk, hagebruk og gartneri og pelsdyravl. Under inntekter er tatt med prisreguleringstilskott, korn- og potettrygd og statsstønad til visse jordbruksformål. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, får en det beløp som næringen har til å dekke renter på lånt og egen kapital og til godtgjøring for eget og leid arbeid. Dette beløpet svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap.

Tabell 33. *Totalregnskap for jordbruket. Mill. kr.*

	1961	1962	1963	1964	1965
Levert jordbruksprodukter i alt	2 831	2 943	3 020	3 229	3 374
Av dette: Husdyrprodukter	2 142	2 275	2 319	2 444	2 571
Planteprodukter	689	668	701	785	803
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	189	178	173	185	209
Verdi av endring i husdyrbestand og fôrbeholdninger	25	— 74	17	— 15	— 2
Bruttoinntekt i alt	3 045	3 047	3 210	3 399	3 581
Kostnader[1]	1 680	1 825	1 863	1 999	2 092
Jordbrukets bidrag til nettonasjonalproduktet	1 365	1 222	1 347	1 400	1 489
+ Subsidier	213	216	201	176	264
— Indirekte skatter	4	5	5	5	5
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinninntekt)	1 574	1 433	1 543	1 571	1 748

[1] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Skogbruk.

Driftsforholdene i skogbruket sesongen 1964—65 var meget gode i de lavere strøk på Østlandet og Sørlandet. I høyereliggende strøk falt snøen før det frøs til, og da det senere kom til dels store snømengder, ble driftsforholdene vanskelige. På Vestlandet og i Trøndelag var det dårlige driftsforhold som følge av vekslende vær med regn og mye snø.

Etter skogdirektørens foreløpige rapport pr. 30. juni 1965 var avvirkingen av industrivirke 7,40 mill. m³ bartrevirke og 0,40 mill. m³ lauvtrevirke. Dette var til sammen 0,45 mill. m³ eller 6 prosent mer enn i 1963—64. Det var økt avvirking i alle fylker unntatt Sør-Trøndelag, Troms og Finnmark.

Tabell 34 viser avvirkingen i de senere år.

Tabell 34. *Hogst av bar- og lauvtrevirke*[1].

Driftsår	Tømmer og kubb	Ved	I alt	Verdi Mill. kr.
	Mill. m³			
1960–61	7,5	0,3	7,8	726
1961–62	7,4	0,3	7,7	715
1962–63	6,8	0,3	7,1	646
1963–64	7,5	0,3	7,8	729
1964–65*	8,0	0,2	8,2	845

[1] Husbehovsvirke på gårdene — i 1957 beregnet til 1,9 mill. m³ — er ikke med.

Avvirkingen i 1963—64 fordelt på kjøpergrupper viser at om lag 3,10 mill. m³ gikk til sagbruk og trevarefabrikker, 3,91 mill. m³ til cellulose- og tremassefabrikker, 0,28 mill. m³ til wallboard- og sponplatefabrikker og 0,27 mill. m³ til andre kjøpere. 50,4 prosent av avvirkingen var toppmålt bartretømmer, 37,8 prosent midtmålt bartretømmer, 3,4 prosent spesialtømmer m. v. av bartre, 3,9 prosent bartrekubb og 4,5 prosent lauvtrevirke.

I 1964 ble det innmeldt til fløting 23,2 mill. stokker eller 2,48 mill. m³. Fløtingsutgiftene var i alt 30 mill. kroner, eller kr. 11,95 pr. m³.

Innførselen av tømmer og kubb i 1964 var i alt 1 886 000 m³. Av dette var 1 784 000 m³ cellulosevirke til en verdi av 202 mill. kroner. Dette er det største innførte virkeskvantum i noe år hittil. Av det innførte kvantum var 122 000 m³ fløtt fra Sverige. Utførselen av norsk virke i 1964 var 207 000 m³ til en verdi av 23 mill. kroner. Av dette var 161 000 m³ fløtt til

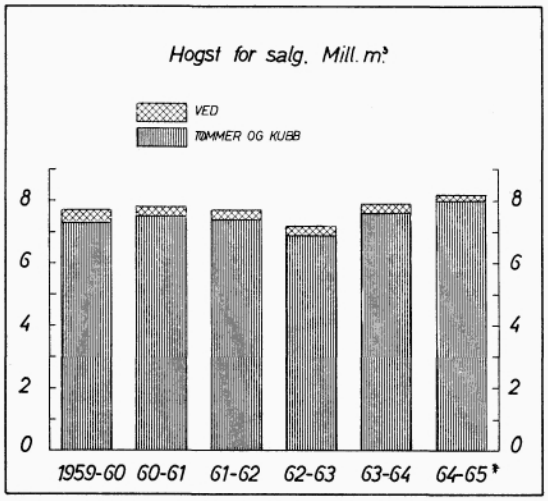

Fig. 21.

Sverige. I de første 9 måneder av 1965 ble det innført 1,2 mill. m³ cellulosevirke til en verdi av 146,7 mill. kroner. Dette var 0,1 mill. m³ mer enn til samme tid i 1964. Det totale virkesforbruk i tremasse-, cellulose-, wallboard- og sponplateindustriene som var 6,6 mill. m³ i 1963 og ca. 7,4 mill. m³ i 1964, ventes å overstige 8 mill. m³ i 1965.

Ny lov om skogproduksjon og skogvern ble vedtatt 21. mai 1965 og trådte i kraft fra 1. januar 1966. Den avløste skogvernloven av 1932. I den nye lov er skogkultur- og investeringsavgiftene avløst av én skogavgift. Størrelsen av denne fastsettes hvert år, men den skal ikke settes lavere enn 2 prosent av virkets bruttoverdi. Etter søknad kan det gis adgang til avsetning av ekstraordinær skogavgift.

Sysselsettingen i skogbruket viste fortsatt nedgang i 1965. (Se tabell 35.) Nedgangen i antall sysselsatte skyldtes dels mekanisering og rasjonalisering, dels overgang til helårs beskjeftigelse.

Oppgaver fra skogdirektøren over tallet på hoggere i arbeid er gitt i tabell 36.

Forholdene for planting og såing var gode i 1965. Det ventes om lag samme sluttresultat for plantingen i 1965 som i 1964, da 108 mill. planter ble satt ut.

Konglesankingen sesongen 1964—65 gav godt utbytte av granfrø, unntattt i høyereliggende strøk, der frøet ikke ble modent.

Innestående investerings- og kulturavgifter pr. 1. januar 1965 utgjorde 186 mill. kroner. I gjennomsnitt de siste 5 år er det årlig innbetalt nesten 72 mill. kroner til skogrådene i investerings- og kulturavgifter. En vesentlig del av beløpet har skogeierne nyttet til kulturarbeider, veier og rasjonaliseringstiltak i skogbruket.

Hovedavtalen av 1955 om tømmeromsetningen ble ikke fornyet da den utløp 1. juni 1964. For å unngå en periode uten pris- og leveringsbestemmelser ble foreløpige bestemmelser om

Tabell 35. *Sysselsatte menn i skogbruk og fløting. Etter Arbeidsdirektoratets oppgaver over pliktig syketrygdede.*

Ved utgangen av:	1961	1962	1963	1964	1965
Februar	27 300	25 000	21 000	20 600	18 800
Mai	17 200	16 400	15 100	14 500	12 800
August	17 300	15 900	14 700	13 800	12 800
November	21 600	19 400	18 500	17 300	..
Årsgjennomsnitt	19 700	18 400	16 500	15 600	..

Tabell 36. *Hoggere i arbeid.*

	1961–62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66
Pr. 15. november	13 482	12 318	13 257	12 254	10 887
» 15. desember	17 352	14 745	16 165	14 985	..
» 15. februar	20 460	17 291	18 018	17 253	..
» 15. mars	19 604	18 285	16 320	15 914	..
» 15. april	12 454	10 859	9 338	8 635	..

salg av tømmer og kubb i 1964—65 fastsatt ved kongelig resolusjon av 12. juni 1964. Ny hovedavtale om tømmeromsetning ble vedtatt i februar 1965, og den kongelige resolusjon av 12. juni 1964 ble opphevet fra 26. mars 1965. Den nye hovedavtalen gjelder til 1. september 1966, og forlenges automatisk for ett år om gangen, dersom det ikke er levert oppsigelse eller forslag til endringer innen 1. juni.

Tabell 37 viser de viktigste tømmerpriser de senere år.

Tabell 37. *Priser, driftsutgifter og rotverdi av tømmer på Østlandet og Sørlandet. Kroner pr. m³. Basispriser.*

Driftsår	Pris for framdrevet tømmer	Driftsutgifter	Rotverdi	Driftsutgifter i pst. av pris
	Midtmålt gran			
1961–62	89,70	61,82	27,88	69,0
1962–63	85,00	64,65	20,35	76,1
1963–64	89,70	66,57	23,13	74,2
1964–65	99,00	71,26	27,74	72,0
1965–66	95,00	*72,98	22,02	76,8
	Barket toppmålt gran			
1961–62	104,70	61,13	43,57	58,4
1962–63	102,60	64,06	38,54	62,4
1963–64	104,70	65,62	39,08	62,7
1964–65	115,50	70,38	45,12	60,9
1965–66	114,25	*72,20	42,05	63,2
	Ubarket toppmålt gran[1]			
1961–62	100,51	52,74	47,77	52,5
1962–63	98,50	55,13	43,37	56,0
1963–64	100,51	59,02	41,49	58,7
1964–65	110,88	63,21	47,67	57,0
1965–66	109,68	*64,98	44,70	59,2

[1] Prisreduksjonen gjelder bare for spart barking. Oppgavene revidert.

Forhandlingene om tømmerprisene for driftssesongen 1965—66 ble langvarige og vanskelige på grunn av prisfall på cellulosemarkedet. Forhandlingene begynte sist i september, men hovedavtalens frist for fastsetting av prisene ble forlenget flere ganger uten at partene kom til enighet.

Lønns- og prisdepartementet oppnevnte den 23. november et embetsmannsutvalg på 3 medlemmer til å oppta forhandlinger med partene. Den 26. november fastsatte utvalget nye tømmerpriser, etter at partene hadde anmodet det om å fungere som voldgiftsnemnd innenfor rammen av gjeldende hovedavtale.

For Østlandet og Sørlandet er prisen pr. m³ midtmålt gran for 1965—66 satt til kr. 95,00, mot kr. 99,00 forrige sesong. For toppmålt tømmer blir tillegget til grunnpristabellen av 17. juli 1962 14,25 prosent for gran og 10,8 prosent for furu. For basisdimensjonen 10 halvmeter, 20 cm topp svarer dette til en pris pr. m³ på kr. 114,25 for gran og kr. 110,80 for furu, mot henholdsvis kr. 115,50 og kr. 111,80 i 1964—65. For andre sortimenter og distrikter skal det foretas en tilsvarende omregning av prisene.

Prisene for lauvtrevirke for levering i 1965 ble fastsatt i juni 1965. For virke til treforedlingsindustrien ble prisene økt med vel 2 prosent fra 1964—65 (kjøpers tilbud).

Prisene i Trysilvassdraget (svenske kjøpere) for 1965—66 er stort sett uendret fra 1964—65.

Ny overenskomst om arbeidsforhold og lønninger i skogbruket ble inngått 3. august 1964 og gjort gjeldende for 2 år fra 1. september 1964. Adgangen til å oppta forhandlinger om regulering ble knyttet til konsumprisindeksen. Hvis ingen av hovedorganisasjonene har sagt opp overenskomsten innen utgangen av juni 1966, forlenges den automatisk ett år, og så videre år for år. Overenskomsten ble regulert 1. mai 1965. Utdrag av de nye lønnssatser er tatt inn i tabell 38.

Akkordsatsene for hogst av tømmer og ved er økt med 2,5 prosent, og for kubb 3,5 prosent. For kjøring med hest er alle satser økt med 3,5 prosent. Alle andre akkordsatser er forhøyd med 3 prosent. Timelønnen er forhøyd med 50 øre for vanlig arbeider og 85 øre for mann og hest. Disse tillegg regnes å ha gitt kompensasjon opp til et indekstall på 122,6 poeng.

Feriegodtgjørelsen er 9 prosent for vanlig arbeider og 5,4 prosent for kjører med egen hest. Til dette kommer henholdsvis 3 og 1,9 prosent som godtgjørelse for bevegelige helligdager og for 1. og 17. mai.

Etter oppgaver over arbeidslønnen i jordbruk og skogbruk var hogstprisene for barket tømmer kr. 21,16 pr. m³ i 1963—64 og kr. 22,30 pr. m³ i 1964—65, dvs. en øking på 5,4 prosent. For ubarket tømmer var hogstprisene henholdsvis kr. 14,14 og kr. 14,83 pr. m³, eller en øking på 4,9 prosent. For hogst av favneved og 1 meters reisved var økingen henholdsvis 5,2 og 11,1 prosent.

Lønningene er beregnet som gjennomsnitt for hele riket.

Det ble bygd om lag 2 200 km skogsveier for motorkjøretøyer i 1964. Anleggskostnader var i alt 29,7 mill. kroner.

Etter jaktstatistikkens oppgaver over ordinær jakt, ble det i 1964 felt 7 800 elg, 7 400

Tabell 38. *Utdrag av tariffene for hogst og kjøring.*

	Driftsår			
	1962—63	1963—64	1964—65	1965—66
Hogst av barket tømmer .. kr. pr. m³	13,00	13,25	13,80	14,15
tillegg pr. tre ..... øre	83	85	90	92
tillegg pr. stokk..... »	6	6	6	6
Hogst av ubarket tømmer[1] kr. pr. m³	[2]	7,40	7,60	7,79
tillegg pr. tre ..... øre		47	50	51
tillegg pr. stokk ..... »		6	6	6
Vedhogst:				
1 meters reis ..... kr.	3,68	3,90	4,17	4,27
Bjørk pr. meterfavn fra rot .... »	47,25	50,10	53,61	54,95
Barved pr. meterfavn fra rot .. »	41,66	44,20	47,30	48,47
Kjøring med hest:				
Lunning av barket tømmer kr. pr. m³	6,39	6,60	6,95	7,19
Lunning av ubarket tømmer[1] » » »	7,37	7,65	8,10	8,38
På- og avlessing ..... » » »	2,83	2,95	3,10	3,21
Kjøring pr. km..... » » »	3,14	3,25	3,45	3,57
Kjøring med traktor, ferskt tømmer:				
Inntil 2 km .....kr. pr. m³	7,55	7,70	8,01	8,25
Timelønt arbeid:				
Mann over 18 år..... kr.	5,50	5,70	6,30	6,80
Mann og hest ..... »	8,70	9,50	10,50	11,35

[1] Bar- og lauvtretømmer, målt utenpå bark. [2] 56 % av lønn for barket tømmer.

villrein, 2 300 hjort og 7 000 rådyr. I 1963 var de tilsvarende tall 7 900, 8 800, 2 000 og 6 300.

Det ble utbetalt vel 1,8 mill. kroner i premier for felt rovvilt i 1964.

Etter oppgavene over skog- og utmarksbranner ble i alt 5 200 dekar produktiv skogmark og 68 800 dekar uproduktiv skogmark og annen utmark brannskadd i 1964, fordelt på i alt 543 branner. Skadene ble verdsatt til i alt kr. 563 000.

Etter Byråets beregninger over driftsutgiftene (tabell 39) vil forhøyelsene av tariffsatsene bety en stigning i driftsutgiftene for barket midtmåls- og toppmåls tømmer av gran på ca. kr. 1,90 pr. m³, og for ubarket toppmålt gran ca. kr. 1,80.

Tabell 40 viser inntekter og kostnader etter skogbrukets totalregnskap. Skogsvirke til industrien er her regnet som levert ved salg, og dette fører til noe avvik fra nasjonalregnskapets tall.

Tabell 39. *Bruttoverdi, driftsutgifter og rotverdi for bartretømmer til salg.*[1] *Mill. kroner. Tall for hele riket.*

	1960–61	1961–62	1962–63	1963-64	1964-65 *
Bruttoverdi	694	673	606	686	800
Driftsutgifter.....	365	433	417	474	535
Av dette arbeidslønn ca.	283	338	327	363	418
Rotverdi.....	329	240	189	212	265
Driftsutgifter i pst. av bruttoverdi	52,6	64,3	68,6	69,1	66,9

[1] Investeringsavgift medregnet.

Tabell 40. *Totalregnskap for skogbruket. Mill. kroner.*

	1961	1962	1963	1964*	1965*
Levert skogsprodukter i alt	868	858	793	929	787
Inntekt av egne investeringsarbeider	77	78	80	84	75
Verdi av endring i trekapital og hogstkvantum	49	50	59	60	47
Bruttoinntekt i alt	994	986	932	1 073	909
Kostnader[1]	93	98	99	109	90
Skogbrukets bidrag til nasjonalproduktet (nettoprodukt)	901	888	833	964	819
+ Subsidier	20	20	21	24	19
— Indirekte skatter	4	4	4	4	5
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	917	904	850	984	833

[1] Kostnader omfatter leie av hest og redskap, andre varer og tjenester og kapitalslit.

Fiske.

Det samlede fangstresultat.

Årsfangsten i 1965 anslås til 2 050 000 tonn til en førstehåndsverdi av om lag 1 050 mill. kr. Disse tall representerer nye rekorder for det norske fisket. Forrige rekordår var 1956 med et fangstresultat på 1 986 300 tonn til en førstehåndsverdi av 711 mill. kr. Rekordutbyttet i 1965 skyldtes i første rekke det uvanlig rike sildefisket i Nordsjøen, som alene gav et utbytte på mellom 6 og 7 millioner hektoliter. Også fisket etter makrell var rekordartet i 1965 og passerte for første gang 100 000 tonn. Flere andre fiskerier gav godt utbytte i 1965. Det gjaldt blant annet loddefisket, vårfisket i Finnmark, fisket etter lange og brosme, seifisket og fisket etter blåkveite. Derimot var det sterk nedgang i islandssildfisket, pigghåfisket, skreifisket og fisket etter øyepål.

Tabell 41. *Samlet fangstutbytte.*

	Mengde i tonn	Verdi i 1000 kr.
Gj.snitt 1954—1958	1 670 159	619 547
Gj.snitt 1959—1963	1 268 836	677 270
1963	1 189 666	699 667
1964*	1 406 553	777 290
1965*	2 050 000	1 050 000

Sysselsetting.

Tallet på fiskere i 1964 foreligger ennå ikke. Hittil innkomne oppgaver tyder imidlertid på at sysselsettingen i fisket fortsatt viser synkende tendens.

Fiskefarkoster.

Pr. 31. desember 1964 var det registrert i alt 38 602 fiskefarkoster med maskin, eller 610 farkoster færre enn året før. Det var i 1964 28 182 registrerte åpne motorfarkoster, 9 982 dekte farkoster av tre og 438 dekte stålfarkoster.

Torskefisket.

Lofotfisket. Oppsynet ble i 1965 satt den 30. januar og hevet den 18. april. Totalfangsten ble 19 536 tonn, som er det dårligste utbytte siden 1918.

Av annen skrei ble det i Finnmark tatt 6 423 tonn, i Troms 4 273 tonn, i Nordland utenom Lofoten 8 561 tonn, i Trøndelag 1 062 tonn og i Møre og Romsdal 1 715 tonn. I Finnmark, Troms og Trøndelag gav fisket et noe bedre utbytte enn i 1963.

Vårtorskefisket i Finnmark gav bra utbytte i 1965. I alt ble det brakt i land 41 841 tonn mot 19 332 tonn i 1964. I alt deltok 1 491 farkoster med til sammen 4 523 mann. I 1964 var deltakelsen 1 494 farkoster med en samlet besetning på 5 448 mann.

Tabell 42. *Skrei og vårtorsk. Bruken av fangsten.*

	Total fangst	Av dette brukt til:			Rogn	Lever	Tilvirket damp-tran
		Henging	Salting	Fersk og filet			
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Hl	Hl	Hl
Gj.sn. 1954–1958	125 682	61 102	45 861	18 719	41 964	120 411	51 411
Gj.sn. 1959–1963	117 407	65 997	21 560	29 850	43 502	100 413	43 697
1963	93 750	51 878	10 932	[1] 30 940	35 982	65 704	28 207
1964	66 901	27 022	17 692	[2] 22 187	26 475	52 195	24 838
1965*	83 411	29 557	13 265	[3] 40 589	22 514	57 580	27 762

[1] Inkl. 541 tonn hermetikk. [2] Inkl. 798 tonn hermetikk. [3] Inkl. 348 tonn hermetikk.

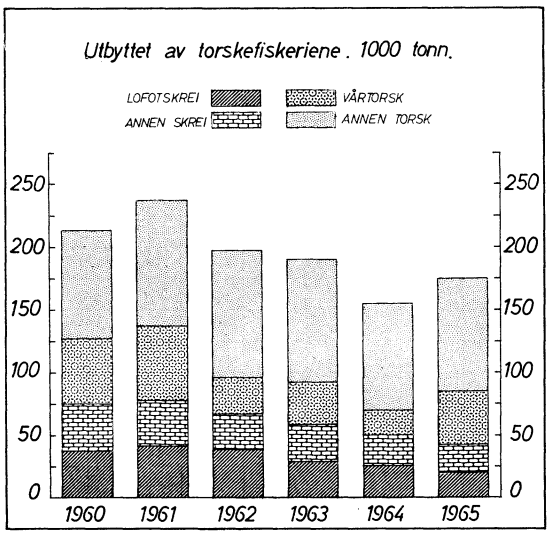

Fig. 22.

Sildefisket.

I begynnelsen av februar ble det meldt om storsild ut for Vesterålen, men som følge av dårlige værforhold kunne forekomstene ikke utnyttes. Det egentlige fiske begynte 15. februar på feltet ved Skomvær og ut for Grip. Vintersildfisket ble avsluttet 27. mars med et samlet fangstresultat på 2 434 408 hl. I 1964 ble det tatt 3 078 000 hl vintersild. Over 2,2 mill. hl av fangsten i 1965 ble tatt med snurpenot.

Tabell 43. *Fangsten av vintersild etter redskapenes art. 1000 hl.*

	1963	1964	1965
Snurpenot	355	2 562	2 208
Garn	306	510	226
Landnot	—	6	—
I alt	661	3 078	2 434

Tabell 44. *Vintersild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.*

	Total fangst	Av dette brukt til:					
		Fersk og frossen til eksport	Salting	Mjøl og olje	Hermetikk	Agn	Fersk innenlands
Gj.sn. 1954–1958	9 343	1 026	1 044	7 048	126	51	49
Gj.sn. 1959–1963	2 002	486	428	810	107	115	47
1963	661	100	196	79	58	166	62
1964	3 078	277	186	2 497	73	27	18
1965	2 434	218	174	1 939	59	26	18

Feit- og småsildfisket gav et langt bedre resultat enn i 1964. En regner med en fangst på om lag 220 000 tonn, mot 167 000 tonn i 1964 og 317 000 tonn i 1963.

Tabell 45. *Feitsild og småsild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.*

	Feitsild		Småsild	
	1964*	1965*	1964*	1965*
Fersk eksport....	4	3	0	0
Salting.....	22	20	5	1
Mjøl og olje.....	513	900	944	1 120
Hermetikk	2	1	186	138
Agn	83	72	4	4
Fersk innenlands.	26	15	4	6
Dyrefôr	0	4	5	1
I alt.....	650	1 015	1 148	1 270

Sildefisket i Nordsjøen. Det ble brakt i land svære mengder nordsjøsild i 1965. Totalfangsten lå antakelig godt over 600 000 tonn, og nordsjøsildfisket ble dermed kvantumsmessig det klart største av våre fiskerier.

Sildefisket ved Island. Som følge av det rike fisket i Nordsjøen var deltakelsen i dette fisket langt mindre i 1965 enn i de siste årene. Totalfangsten lå da også langt lavere enn året før. I alt ble det tatt ca. 250 000 hl fabrikksild og ført i land 27 600 tønner saltsild. De tilsvarende tall i 1964 var ca. 930 000 hl og 44 500 tønner.

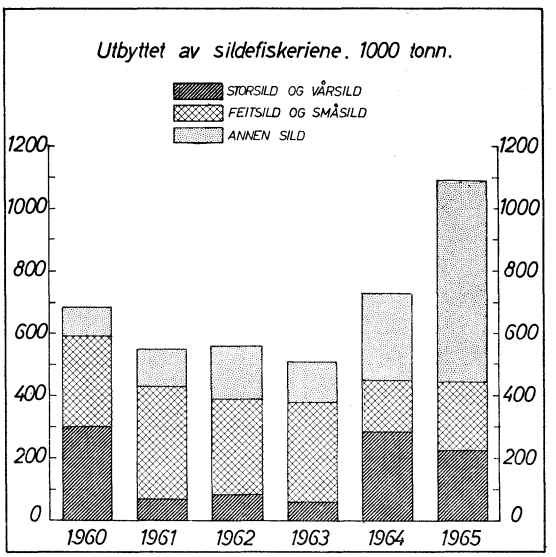

Fig. 23.

Loddefisket gav et rikt utbytte i 1965. Det ble i alt omsatt 217 156 tonn, mot 19 625 tonn i 1964 og 217 167 tonn i rekordåret 1961.

Annet industrifiske. Fangstresultatet for øyepål og tobis ble ikke så godt som i 1964 og 1963. Til utgangen av september var det ført i land ca. 52 500 tonn øyepål og 4 900 tonn tobis. Til samme tid i 1964 var fangstutbyttet 63 400 tonn øyepål og 10 400 tonn tobis.

Annet fiske.

Seifisket gav anslagsvis et fangstutbytte på ca. 112 000 tonn, eller ca. 32 000 tonn mindre enn i rekordåret 1964.

Brislingfisket. Som i 1964 ble fangstutbyttet av brislingfisket dårlig.En regner med at totalfangsten lå på om lag 8 500 tonn mot 10 204 tonn i 1964 og 16 454 tonn i 1963. Det gledelige ved årets fiske var imidlertid at bare et ubetydelig kvantum ble anvendt til oppmaling.

Makrellfisket. I oktober begynte et uvanlig rikt snurpefiske etter makrell på Egersundbanken, og bare i løpet av denne måned ble det brakt i land ca. 750 000 hl. Dette kvantum alene ligger langt over fjorårets samlede rekordfangst på vel 51 000 tonn.

Fisket etter makrellstørje gav et betydelig bedre resultat enn i 1964. Det er innmeldt et årskvantum på 1 878 tonn mot 1 137 tonn året før.

Tabell 46. *Makrell, pir og gyt omsatt av Norges Makrellag. Tonn.*

	1964*	1965*
Fersk innenlands	4 733	5 075
Fersk eksport	940	1 625
Frysing, rund og sløyd....	3 102	11 300
Frysing, filetert.....	551	925
Salting.....	3 052	1 350
Hermetikk	2 326	1 300
Agn	3 479	2 850
Fôrmjøl.....	32 927	125 000
Røyking	216	575
Diverse	41	–
I alt.....	51 367	150 000

Anvendelsen av fangsten.

Skrei- og vårtorskefangsten fordelt på anvendelse går fram av tabell 42.

I tabell 44 er det gitt anvendelsestall for vintersildfisket.

Når det gjelder nordsjøsild viser oppgaver pr. 30. oktober at 98,6 prosent av fangsten er anvendt til mjøl og olje.

Foreløpige oppgaver for 1965 viser ellers at kvantumet til frysing er økt for de fleste fiskesorter.

Priser.

Til støtte av torske- og sildefisket, som tilskott til fiskeredskaper og agn, til sosiale trygdeordninger, og til effektiviseringstiltak i fiske, tilvirking og omsetning, var det i 1965 til midten av november bevilget til sammen 150,7 mill. kroner. Da dette ble skrevet, forelå det en proposisjon om tilleggsbevilgning på til sammen 22 mill. kroner i 1965. Tilskottsreglene ble fastsatt i en to-års avtale av 3. juni 1964 mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag. Etter denne avtalen får de enkelte salgslag midlene stilt til disposisjon etter hvert som lagene trenger dem for gjennomføring av godkjente støttetiltak. Hovedtrekkene i prisavtalen for 1965 er gjengitt nedenfor.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk, hyse, sei, lyr, lange, brosme, blåkveite, steinbit, pigghå og uer, fisket av norske fartøyer, ble det i 1965 stilt til disposisjon for salgslagene et beløp som svarer til 7 øre pr. kg fisk i sløyd og kappet råfiskvekt. Det ble ikke gitt tilskott til fisk som gikk til oppmaling eller dyrefôr. Videre ble det for de nevnte fiskesorter gitt forskjellige fraktutjamningstilskott i prissonene 1—4 i Norges Råfisklags distrikt.

Det var dessuten spesialbestemmelser om særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk m. v. (også makrell). Videre var det spesialbestemmelser om dekning av transportkostnader for Norges Levendefisklag og Norges Makrellag, og om tilskott for fisk fra fjerne farvann.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og dermed likestilt råstoff ble det i 1965 stilt til disposisjon for sildesalgslagene et beløp beregnet på grunnlag av følgende satser pr. hl råstoff:

Kr. 7,00 pr. hl vintersild, islandssild, feitsild, småsild og brisling til annen anvendelse enn til olje og mjøl. Beløpet for saltet islandssild ble dog satt til 15 øre pr. kg.

Kr. 5,00 pr. hl vintersild, islandssild, feitsild, brisling og makrell til framstilling av olje og mjøl.

Kr. 4,00 pr. hl småsild og pir til framstilling av olje og mjøl, dog ikke småsild som det går 110 stk. eller flere av pr. kg.

Kr. 4,00 pr. hl tobis, øyepål, stavsild, strømsild og annen tilsvarende ikke matnyttig fisk for framstilling av olje og mjøl.

Kr. 3,50 pr. hl lodde.

Nordsjøsild og skageraksild settes etter størrelsen likt med feitsild eller småsild.

På grunn av bestemmelse i støtteavtalen om begrensning av det kvantum sild som skal få støtte, ble tilskottssatsene for nordsjø- og skageraksild til olje og mjøl redusert fra 12. juli, ytterligere redusert fra 20. juli og tatt helt bort fra 15. september 1965.

Det var også bestemmelser om særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og dermed likestilt råstoff, fortrinnsvis sild til annen anvendelse enn til olje og mjøl.

Bortsett fra at agntilskottene ble satt noe opp fra 22. februar 1965 var tilskottordningen for fiskeredskaper og agn i det vesentligste som i de to foregående år.

Avtalen av 3. juni 1964 inneholder også bestemmelser om tilskott til reduksjon av fiskernes trygdepremier (medlemspremie og arbeidsgiverandel) i syketrygden og yrkesskadetrygden, og om tilskott til effektiviseringstiltak i fiske, tilvirking og omsetning.

Prisbevegelsene i de senere årene for en del fiskesorter går fram av tabell 47.

Tabell 47. *Gjennomsnittspriser til fisker. Kr. pr. tonn.*

	1960	1961	1962	1963	1964*	1965*
Kveite	3 332	3 522	3 535	4 065	4 085	4 308
Skrei	898	955	965	1 039	1 172	1 237
Vårtorsk ...	767	815	837	902	982	1 162
Sei	561	563	537	584	539	603
Makrell	623	761	779	701	498	450
Makrellstørje	1 769	1 710	1 985	2 331	2 305	2 423
Pigghå	434	451	489	522	624	690

Selfangst.

I selfangsten i 1965 deltok 57 fartøyer med en samlet besetning på 1 120 mann.

I alt ble det innklarert fangst fra 61 turer mot 73 turer i 1964. Det ble foretatt 14 turer til feltene ved Newfoundland, 35 turer til Vestisen, 3 kombinerte turer til Vest- og Østisen, 8 turer til Østisen og 1 tur til Nordisen.

Den samlede fangst utgjorde 140 118 dyr i 1965 mot 253 480 dyr i 1964 og 196 566 dyr i 1963.

Tabell 48. *Utbyttet av selfangsten.*

	1964	1965*
Antall fartøyer	62	57
Besetning	1 213	1 120
Innklarerte fangstturer	73	61
Fangst:		
Dyr i alt Stk.	253 480	140 118
Av dette:		
Grønlandssel »	209 167	97 765
Klappmyss »	38 256	41 161
Storkobbe »	4 868	905
Snadd »	1 044	278
Isbjørn »	145	9
Spekk Tonn	4 048	2 683
Innklareringsverdi 1 000 kr.	37 476	22 923

Førstehåndsverdien av fangsten er oppgitt til 22,9 mill. kr. i 1965 mot 37,5 mill. kr. året før.

Som vanlig var hjelpefartøy til stede under fangsten i Vestisen.

Fiskerinæringens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 49.

Tabell 49. *Totalregnskap for fiske.*[1] *Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1961	789	415	374
1962	776	436	340
1963*....	807	437	370
1964*....	908	461	447
1965*....	1 210	530	680

[1] Tall for selfangsten er inkludert i tabellen.

Hvalfangst.

Sesongen 1964—65.

Norge deltok i den pelagiske hvalfangst i Antarktis med 4 flytende kokerier på til sammen 70 850 brutto tonn og med 36 hvalbåter, dvs. 3 hvalbåter mer enn i foregående sesong. Mannskapsstyrken var 1 866 mann mot 1 795 mann i 1963—64.

Den åpne sesong for fangst av finnhval og seihval var etter Den Internasjonale Hvalfangstkommisjons bestemmelser tidsrommet fra og med 12. desember til og med 7. april, for blåhval fra og med 1. februar til og med 7. april i farvann mellom 40° og 55° sørlig bredde og fra 0° østover til 80° østlig lengde. Den åpne sesong for fangst av spermhval var 8 måneder.

Da det på møtet i Den Internasjonale Hvalfangstkommisjon i 1964 ikke ble oppnådd enighet om maksimalkvoten for sesongen 1964—65, besluttet representanter for de fire fangstnasjoner Norge, Nederland, Sovjetunionen og Japan å respektere en maksimalfangst på 8 000 blåhvalenheter, dvs. 2 000 blåhvalenheter mindre enn i sesongen 1963—64. Etter at Nederland i 1964 overdrog sin kvote til Japan ved salg av sitt siste kokeri «Willem Barendz», ble kvotefordelingen i henhold til kvoteavtalen av 1962: Norge 28 prosent, Sovjetunionen 20 prosent og Japan 52 prosent.

I sesongen 1964—65 deltok således verken britiske eller nederlandske kokerier.

De norske kokerier oppnådde bare 57 prosent av sin kvote. Både Japan og Sovjetunionen, som deltok i fangsten med samme antall kokerier som tidligere (henholdsvis 7 og 4), fylte på det nærmeste sine kvoter (se oppstillingen nedenfor).

	Nasjonal kvote blåhval-enheter	Fangst blåhval-enheter	Fangst i prosent av kvote
Norge	2 240	1 273	57
Sovjetunionen ..	1 600	1 586	100
Japan	4 160	4 125	100
	8 000	6 984	87

Det ble i alt fanget 20 blåhval, 7 308 finnhval, 9 806 sperm- og 19 874 seihval. Fangsten av finnhval gikk ned med ca. 6 500 dyr sam-

Tabell 50. *Samlet fangstutbytte og anvendt materiell.*

Sesong og land	Antall hval fanget	Olje-produksjon (fat)	Kokerier	Fangstbåter
1963—64:				
Norge	5 900	252 740	4	33
Nederland ...	1 182	63 382	1	11
Sovjetunionen	10 222	382 153	4	68
Japan.....	15 227	681 130	7	78
	32 531	1 379 405	16	190
1964—65:				
Norge	7 887	233 662	4	36
Sovjetunionen	10 864	363 973	4	65
Japan.....	18 257	561 493	7	71
	37 008	1 159 128	15	172

menliknet med 1963—64. På den annen side gikk fangsten av seihval opp med ca. 11 600 dyr. Denne øking skyldtes at ekspedisjonene på grunn av svikt i finnhvalstammene konsentrerte sin fangstvirksomhet på de felter hvor forekomstene av seihval er størst.

Den norske produksjon av hvalolje var i volum 8 prosent mindre enn i sesongen 1963—64.

Tabell 50 gir oppgave over fangstutbytte og fangstmateriell fordelt på land for de to siste sesonger.

Produksjonen av hvalkjøtt og hvalkjøttekstrakt økte så sterkt at verdien av det som betegnes som biprodukter, kom opp i ca. 66 mill. kroner. Verdien av olje utgjorde ca. 60 mill. kroner, med 49 mill. kroner på hvalolje og 11 mill. kroner på spermolje. Den samlede verdi utgjorde ca. 126 mill. kroner.

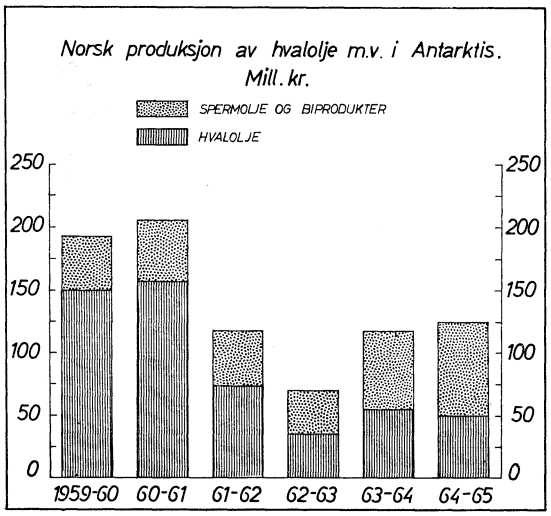

Fig. 24.

Sesongen 1965—66.

På møte i Den Internasjonale Hvalfangstkommisjon i juni 1965 ble det oppnådd enighet om at totalkvoten for pelagisk fangst av bardehval i Antarktis for sesongen 1965—66 settes til 4 500 blåhvalenheter. I henhold til kvoteavtalen av 1962 blir Norges andel av totalkvoten 1 260 blåhvalenheter.

Norge deltar med 2 flytende kokerier og 21 hvalbåter mot, som nevnt, 4 kokerier og 36 hvalbåter i forrige sesong. Dette medfører en nedgang i tallet på sysselsatte hvalfangere fra 1 800 til omtrent det halve.

Hvalfangstens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 51.

Tabell 51. *Totalregnskap for hvalfangsten. Mill. kr.*

År	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1961	217	144	73
1962	149	99	50
1963*	84	60	24
1964*	124	73	51
1965*	123	69	54

Bergverksdrift m.v., industri og kraftforsyning.

Produksjonen i bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning var i 1965 etter foreløpige beregninger 7 prosent større enn i 1964. Dette

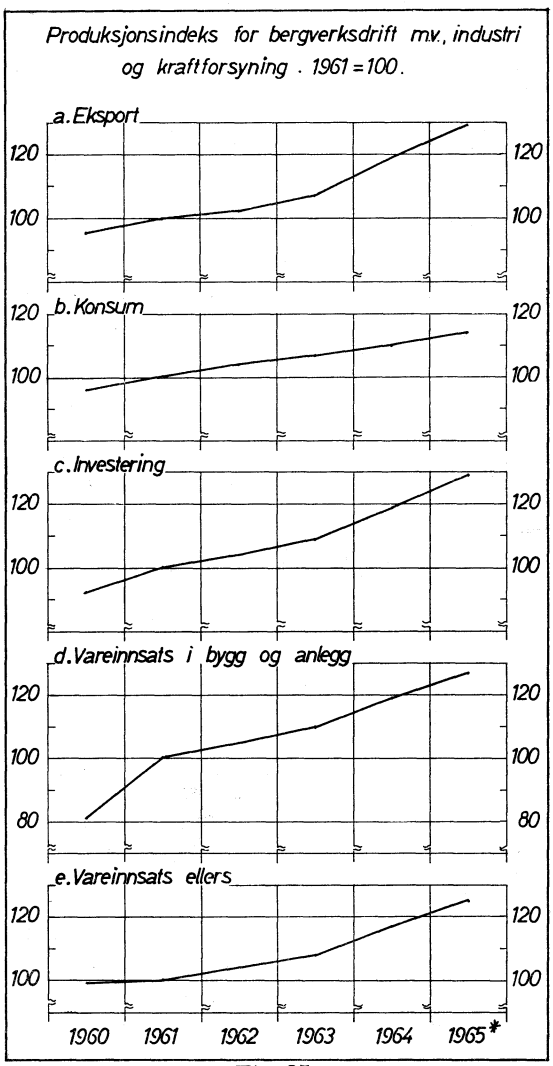

Fig. 25.

er noe mindre stigning enn fra 1963 til 1964 da økingen var 8 prosent, men godt over den gjennomsnittlige årlige tilvekstrate for perioden 1957—1964 på 5 prosent.

Sesongkorrigerte oppgaver tyder på at produksjonsøkingen kulminerte våren 1965. For månedene mai—juli viste den sesongkorrigerte indeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning nedgang, men kom i løpet av august—september igjen opp på samme nivå som i vårmånedene. Det er grunn til å anta at nedgangen i sommermånedene for en vesentlig del hang sammen med overgangen fra 3 til 4 ukers ferie.

De enkelte industrigrupper hadde en noe ujamn utvikling i 1965. Produksjonsstigningen var særlig sterk i malmgruver, næringsmiddelindustri, kjemisk industri, primær jern- og metallindustri, jern- og metallvareindustri, elektroteknisk industri, diverse industri og kraftforsyning. I tobakksindustri, tekstilindustri, bekledningsindustri, treindustri, møbelindustri og lærindustri var det produksjonsnedgang eller stagnasjon.

Tabell 52 viser de gjennomsnittlige årlige vekstrater for tidsrommene 1949—1957 og 1957—1964 og for januar—oktober 1964—1965.

Bergverksproduksjonen var i 1965 7 prosent større enn året før, mens det i perioden 1957—1965 var en gjennomsnittlig produksjonsvekst pr. år på 4,6 prosent. For industrien alene var også produksjonsøkingen i 1965 på om lag 7

Tabell 52. *Produksjonsindeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Gjennomsnittlig vekstrate pr. år.*

	1949—1957	1957—1964	Jan.—okt. 1964 — 1965
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	5,1	5,1	7,4
Bergverksdrift m. v.	4,3	4,6	7,6
Kullgruver	—3,9	1,4	—4,2
Malmgruver	6,4	2,0	11,8
Mineralbrott og ekstraktiv virksomhet	2,7	9,8	9,1
Industri	4,9	4,8	7,1
Næringsmiddelindustri	4,6	1,1	8,1
Drikkevareindustri	2,9	3,3	6,8
Tobakksindustri	0,3	0,6	—2,0
Tekstilindustri	—0,1	2,2	—3,3
Bekledningsindustri	3,7	0,9	—0,3
Treindustri	3,8	5,6	1,1
Møbel- og innredningsindustri			
Treforedlingsindustri	4,6	3,5	3,9
Grafisk industri, forlag m.v.	3,1	2,6	2,2
Lærindustri	—3,4	5,6	2,1
Gummivareindustri			
Kjemisk industri	12,5	8,0	11,1
Kull- og mineraloljeforedling			
Jord- og steinvareindustri	6,9	3,8	6,5
Primær jern- og metallindustri	7,9	8,6	10,7
Jern- og metallvareindustri	6,6	5,5	11,4
Maskinindustri			
Elektroteknisk industri	9,6	9,0	9,8
Transportmiddelindustri	3,7	3,8	8,6
Diverse industri	7,5	15,4	19,6
Kraftforsyning	7,8	7,6	11,3
Produksjon etter anvendelse:			
Eksport	8,4	6,1	9,1
Konsum	2,3	3,4	2,9
Investering	6,1	5,1	9,2
Vareinnsats i bygg og anlegg	4,3	8,0	6,4
Vareinnsats ellers	4,7	4,1	6,3

Tabell 53. *Sesongkorrigert produksjonsindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal.*

	Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	Bergverksdrift m. v.	Industri	Kraftforsyning	Produksjon etter anvendelse				
					Eksport	Konsum	Investering	Vareinnsats i bygg og anlegg	Vareinnsats ellers
1963:									
1. kvartal	0,1	—3,1	0,3	—0,4	—0,1	0,0	—0,8	0,7	0,3
2. kvartal	2,2	0,6	2,8	—3,1	2,0	—1,0	3,5	1,9	0,4
3. kvartal	2,3	0,8	2,0	5,7	1,2	2,1	1,0	1,2	2,3
4. kvartal	1,2	—1,3	1,0	3,1	3,7	3,3	0,2	—1,2	3,0
1964:									
1. kvartal	1,7	8,3	2,0	—2,0	3,8	1,1	2,7	4,9	1,7
2. kvartal	4,1	3,3	3,1	11,7	4,7	—1,0	4,3	3,2	3,3
3. kvartal	0,1	—5,1	0,7	—2,6	—0,8	—0,5	1,0	0,0	—0,5
4. kvartal	0,8	—1,7	0,3	5,0	1,4	1,0	3,6	1,3	1,9
1965:									
1. kvartal	3,4	10,3	3,3	2,8	2,7	3,5	1,4	5,1	2,8
2. kvartal	2,4	5,2	2,9	0,4	3,4	1,0	3,3	—0,2	1,0
3. kvartal	—0,6	—7,2	—1,0	2,3	—0,5	—2,6	—0,6	—1,3	—0,9

prosent, mens den gjennomsnittlige vekstrate for årene 1957—1964 var 4,8 prosent. Produksjonen i kraftforsyning var 11 prosent større i 1965 enn i 1964. Den gjennomsnittlige vekstrate for 1957—1964 var her 7,6 prosent.

Tabell 53 viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongkorrigerte indeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Både i 1964 og 1965 var det sterk produksjonsstigning i 1. og 2. kvartal, mens det i 3. kvartal var stillstand eller tilbakegang. Indekstallene for de enkelte måneder viser fallende tendens fra juni til oktober 1964, mens det fra oktober 1964 til april 1965 var sterk stigning. Etter et toppunkt i april viste indeksen jamt fall fram til juli 1965, men kom i løpet av neste tremånedersperiode igjen opp på aprilnivået.

For de 10 første måneder av året var det etter de ukorrigerte indekstall en gjennomsnittlig produksjonsøking fra 1964 til 1965 på 9 prosent for eksportvarer, 3 prosent for konsumvarer, 9 prosent for varer til direkte investering og 6 prosent for varer til vareinnsats.

I forhold til kvartalet før lå de sesongkorrigerte indekstall for eksportvareproduksjonen i 1965 2,7 prosent høyere i 1. kvartal, 3,4 prosent høyere i 2. kvartal og var omtrent uforandret i 3. kvartal. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer for eksport, var det sterk produksjonsstigning for malmgruver, fisketilvirking, karbid- og cyanamidfabrikker, sildolje- og fiskemjølfabrikker, ferrolegeringsverk og råmetallverk, mens papir-, papp- og kartongfabrikker viste ubetydelig øking.

Fra det relativt lave nivå i høstmånedene 1964 steg konsumvareproduksjonen sterkt fram til mars—april 1965. I løpet av mai—juli falt produksjonen ned til januarnivået, og lå i september—oktober på omtrent samme nivå som gjennomsnittet for 1. kvartal. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer konsumvarer, var det produksjonsstigning bl. a. for møller, sjokolade- og dropsfabrikker og drikkevareindustri, mens det var nedgang for bl. a. trikotasjefabrikker og skofabrikker.

Bortsett fra i juni—juli har den sesongkorrigerte indeks for produksjon av varer til direkte investeringer vist stigende tendens i 1965. Produksjonen av vareinnsatsvarer har, når en ser bort fra mai—juli, vist ubetydelig endring i 1965.

Produksjonsutviklingen i bergverkene.

Det ble i 1965 produsert om lag 430 000 tonn kull på Svalbard, eller 10 000 tonn mindre enn i 1964. I alt ble det skipet 450 000 tonn mot 400 000 tonn året før. Av dette ble 150 000 tonn eksportert til Vest-Tyskland. Norsk Koksverk tok rundt 200 000 tonn.

Produksjonen i malmgruvene var 12 prosent større enn i 1964. Stigningen skyldtes at Rana Gruber, som startet produksjonen sent

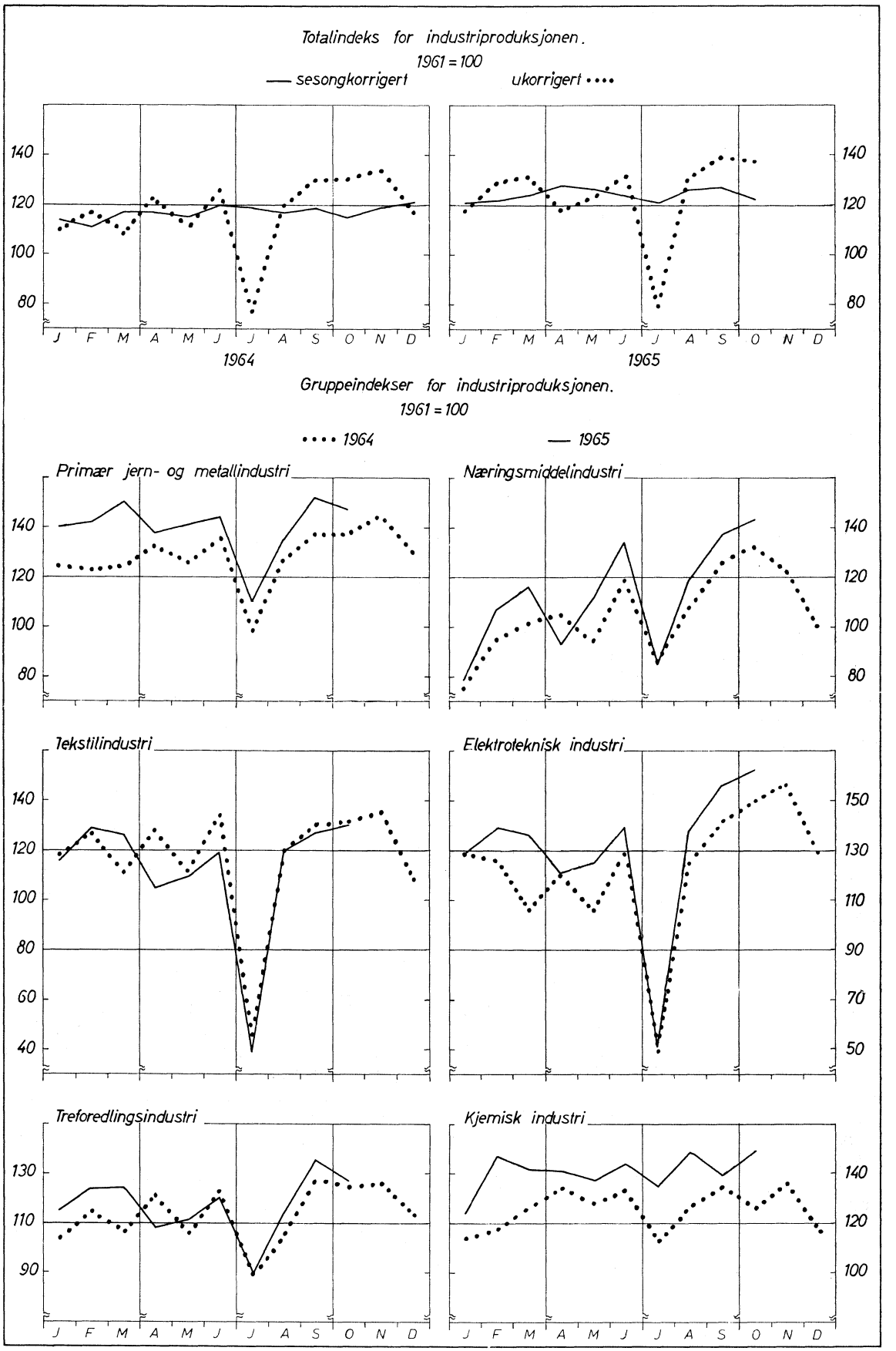
Totalindeks for industriproduksjonen.
1961 = 100
— sesongkorrigert
ukorrigert ••••
140
120
100
80
J F M A M J J A S O N D
1964
1965
Gruppeindekser for industriproduksjonen.
1961 = 100
•••• 1964
— 1965
Primær jern- og metallindustri
Næringsmiddelindustri
Tekstilindustri
Elektroteknisk industri
Treforedlingsindustri
Kjemisk industri
150
130
110
90
70
60
50
40

Fig. 26.

på høsten 1964, kom i full drift fra våren 1965. All malm fra Rana Gruber går til Norsk Jernverk. Markedsforholdene var for de fleste malmer heller ikke i 1965 særlig gode. Riktignok har prisene stort sett gått opp, men for jernmalm var markedet fortsatt vanskelig.

Produksjonen av jernmalm utgjorde 2,4 mill. tonn i 1965 mot 2,1 mill. tonn i 1964. I de tre første kvartaler av 1965 ble det eksportert 1 065 000 tonn til en verdi av 63,6 mill. kr. mot 1 207 000 tonn til en verdi av 72,9 mill. kr. i tilsvarende tidsrom i 1964.

Produksjonen av svovelkis var av samme omfang som i 1964, dvs. 710 000 tonn. Produksjonen av sink- og blymalm og av koppermalm og kopperkonsentrat var også omtrent den samme som i 1964, dvs. 31 000 tonn for hver gruppe.

I stein-, sand- og grusdrift steg produksjonen med 13 prosent fra 1964 til 1965, mot en nedgang på 2 prosent fra 1963 til 1964. Produksjonen i mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet steg med 4 prosent i 1965, mot 15 prosent året før.

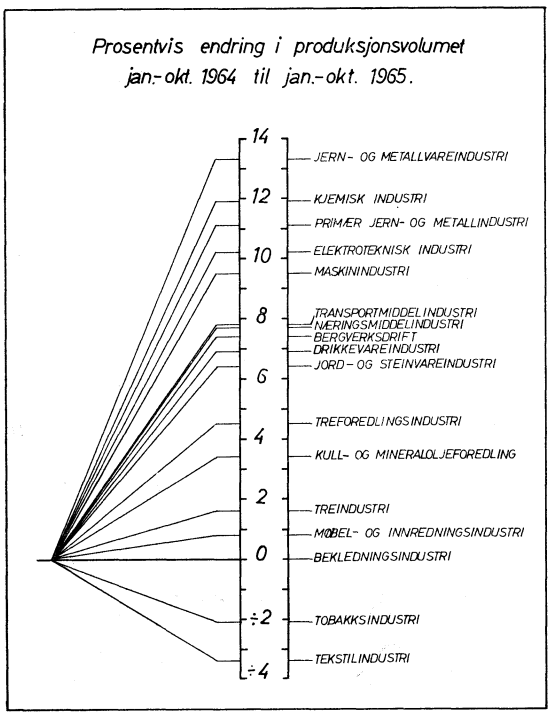

Fig. 27.

Produksjonsutviklingen i de enkelte industrigrupper.

I næringsmiddelindustrien var produksjonen i 1965 anslagsvis 8 prosent større enn året før. Det var produksjonsstigning for slakterier, hermetikkfabrikker, fisketilvirking, møller, sjokolade- og dropsfabrikker og annen næringsmiddelindustri.

Ved hermetikkfabrikkene var produksjonen 3 prosent større enn i 1964. Det ble pakket 220 000 kasser kippers i 1965, omtrent det samme som året før. Produksjonen av brislinghermetikk var om lag 420 000 kasser i 1965, mot 430 000 kasser i 1964. Det ble pakket 800 000 kasser småsildhermetikk eller omtrent det samme som året før.

I fisketilvirking økte produksjonen med 9 prosent fra 1964. I de tre første kvartaler av 1965 utgjorde eksporten av dypfryst fiskefilet 51 600 tonn til en verdi av 179,2 mill. kr., mot 36 000 tonn til en verdi av 112,3 mill. kr. i tilsvarende tidsrom 1964. Det ble eksportert 26 000 tonn fryst, rund fisk i 1965 mot 27 000 tonn i 1964.

I sjokolade- og dropsfabrikkene var produksjonen 7 prosent større enn i 1964.

Produksjonen i drikkevareindustrien var 7 prosent større i 1965 enn i 1964. I de tre første kvartaler av 1965 ble det produsert 72,3 mill. liter mineralvann og alkoholfritt øl og 84,3 mill. liter alkoholholdig øl. I tilsvarende tidsrom året før var produksjonen henholdsvis 67,1 mill. liter og 79,5 mill. liter.

Produksjonen i tobakksindustrien var 2 prosent lavere enn i 1964. Nedgangen skyldtes mindre sigarettproduksjon.

I tekstilindustrien gikk produksjonen ned med 3 prosent i 1965. I ullvarefabrikkene og trikotasjefabrikkene falt produksjonen med om lag 10 prosent. I bomullsvareindustrien økte produksjonen med om lag 3 prosent. Det var også produksjonsstigning i reipslagerier og fiskegarnfabrikker og i bedrifter som produserer oljede og belagte tekstiler, linoleum m. v.

I bekledningsindustrien var produksjonen omtrent like stor som året før. I skotøyfabrikkene falt produksjonen med om lag 6 prosent i 1965, mot en produksjonsstigning på 10 prosent i 1964. Produksjonsnedgangen for tekstil- og bekledningsindustrien under ett, skyldes neppe lavere forbruk. Årsaken er trolig i første rekke hardere utenlandsk konkurranse; importen av garn, metervarer, ferdige tekstiler og klær lå betydelig høyere i de tre første kvartaler av 1965 enn i samme tidsrom året før.

Produksjonen i treindustrien steg i 1965 med om lag 2 prosent. Det var nedgang ved sagbruk, høvlerier og treimpregneringsanlegg, men sterk øking i annen treindustri.

I møbel- og innredningsindustrien var produksjonen omtrent den samme i 1965 som i 1964.

I treforedlingsindustrien gikk produksjonen opp med om lag 4 prosent. Av-

setningsforholdene var bra for papir i 1965, men prisene var lave. For tremasse var avsetningsforholdene bra i første halvår, men de ble svekket i siste halvår, og det regnes med lageropplegg i årets siste måneder. For cellulose var det vanskelige avsetningsforhold i hele 1965, og prisene falt sterkt i 4. kvartal. Avtalene mellom produsentene i de nordiske land om redusert eksportproduksjon hadde liten eller ingen betydning for produksjonen i 1965. For tremasse er avtalen opphevet, og for papir gjelder den bare produksjonen på nye papirmaskiner de to første år. For cellulose ble det sluttet en ny avtale om produksjonsbegrensning. Den går blant annet ut på at fabrikkene skal ha 4 uker full stopp i produksjonen i perioden november 1965—juli 1966.

Ved tremassefabrikkene var produksjonen 930 000 tonn eller 30 000 tonn større enn i 1964. Eksporten av tremasse utgjorde i de tre første kvartaler av 1965 390 000 tonn til en verdi av 200 mill. kr., mot 400 000 tonn til en verdi av 189 mill. kr. i samme tidsrom året før.

Produksjonen av cellulose og halvkjemisk masse var i 1965 om lag 915 000 tonn, eller 15 000 tonn høyere enn året før. Eksporten av cellulose og halvkjemisk masse var 250 000 tonn i de tre første kvartaler av 1965, mot 255 000 tonn i samme tidsrom 1964. Eksportverdien var 260 mill. kr. mot 250 mill. kr. i 1964.

Papirproduksjonen steg fra 970 000 tonn i 1964 til 1 000 000 tonn i 1965. I de tre første kvartaler av 1965 ble det eksportert 475 000 tonn papir og papp til en verdi av 568 mill. kr., mot 468 000 tonn til en verdi av 562 mill. kr. i samme tidsrom året før.

I lærindustrien gikk produksjonen ned med 7 prosent fra 1964, mens gummivareindustrien hadde 5 prosent større produksjon enn i 1964.

I kjemisk industri steg produksjonen i 1965 med 10 prosent.

Produksjonen av nitrogenprodukter økte fra 355 000 tonn rent nitrogen i 1964 til 370 000 i 1965.

Det ble produsert 155 000 tonn kalsiumkarbid i 1965 eller om lag 20 000 tonn mer enn i 1964. I de tre første kvartaler av 1965 ble det eksportert 52 000 tonn mot 53 000 tonn i tilsvarende periode året før. Prisene var omtrent uendret.

Produksjonen ved sildolje- og fiskemjølfabrikkene var 80 prosent større i 1965 enn i 1964. I de 10 første månedene i 1965 fikk fabrikkene i alt tilført 14,3 mill. hl råstoff mot 7,6 mill. hl i de samme måneder året før. Tilførselen av vintersild var 0,6 mill. hl mindre enn året før, mens tilførselen av nordsjøsild, lodde og makrell økte sterkt. Produksjonen av sildemjøl var 310 000 tonn og av sildolje 170 000 tonn i 1965, mot henholdsvis 170 000 tonn og 84 000 tonn i 1964. I de tre første kvartaler ble det eksportert 156 000 tonn sildemjøl, mot 135 000 tonn året før. Prisene var om lag 20 prosent høyere enn i 1964.

Produksjonen av kunstige fibrer og plastråstoffer steg med 15 prosent i 1965, mot 30 prosent de to foregående år. Ved sprengstoffabrikkene og i annen kjemisk grunnindustri var det sterk produksjonsøking. Oljemøllene og såpe-, kosmetikk- og lysfabrikkene økte også produksjonen.

Produksjonen i kull- og mineraloljeforedlingsindustrien steg om lag 5 prosent fra 1964 til 1965, mot 17 prosent fra 1963 til 1964 da produksjonskapasiteten økte sterkt.

I jord- og steinvareindustrien under ett økte produksjonen med 6 prosent. Det var sterk produksjonsstigning i sementstøperier og betongblanderier, kalkverk, mineralmøller og steinhoggerier og i annen jord- og steinvareindustri. Nedgangen i teglverksproduksjonen skyldtes delvis at ett av verkene var ute av drift på grunn av flytting og nybygging. Produksjonen av sement var omtrent uendret med 1,5 mill. tonn. Eksporten av sement i de tre første kvartaler av 1965 utgjorde 210 000 tonn mot 282 000 tonn i 1964.

I primær jern- og metallindustri under ett var produksjonen 10 prosent større i 1965 enn i 1964. Avsetningsforholdene var stort sett bra, men blant annet for stål gikk prisene litt ned i løpet av året.

Ved ferrolegeringsverkene steg produksjonen av ferrosilicium (omregnet til 45 % basis) fra 214 000 tonn i 1964 til 255 000 tonn i 1965 og produksjonen av andre ferrolegeringer fra 233 000 tonn i 1964 til 290 000 tonn i 1965. I de tre første kvartaler av 1965 ble det eksportert 183 000 tonn ferrosilicium til en verdi av 118 mill. kr., mens det i samme tidsrom i 1964 ble eksportert 160 000 tonn til en verdi av 101 mill. kr. Av andre ferrolegeringer ble det eksportert 194 000 tonn til en verdi av 212 mill. kr. Tallene for året før var 163 000 tonn og 179 mill. kr.

Råjern-, stål- og valseverkene hadde 7 prosent større produksjon enn i 1964. Det ble produsert 520 000 tonn råjern i 1965 mot 438 000 tonn året før. Produksjonen av råstål økte med 60 000 tonn til 675 000 tonn i 1965. Ved valseverkene ble det produsert 520 000 tonn varmvalsede produkter og 80 000 tonn kaldvalsede produkter. Tilsvarende tall for 1964 var 480 000 tonn og 69 000 tonn.

Ved aluminiumsverkene økte produksjonen fra 261 000 tonn i 1964 til 280 000

Tabell 54. *Elektrisitetsproduksjonen i de enkelte elektrisitetsområder. GWh*[1].

Elektrisitetsområder	1964	Januar–oktober		Prosentvis endring
		1964	1965	
Østlandet—Agder	22 783	18 268	20 969	14,8
Rogaland—Hordaland	5 301	4 248	4 436	4,4
Sogn—Sunnmøre	4 122	3 348	3 531	5,4
Nordmøre—Trøndelag	5 584	4 514	4 804	6,4
Helgeland	2 771	2 190	2 506	14,4
Salten	1 887	1 624	1 666	2,6
Ofoten—Lyngen	1 177	939	956	1,8
Lyngen—Porsangen	148	115	136	18,3
Øst-Finnmark	157	127	155	22,0
I alt	43 942	35 383	39 169	10,7

[1] 1 GW (gegawatt) = 1000 MW (megawatt) = 1000000 kW.

tonn i 1965. Kapasiteten ble stort sett fullt utnyttet.

I råmetallverk utenom aluminiumsverk var produksjonen 10 prosent større enn året før. Nikkelproduksjonen var 32 000 tonn mot 30 000 tonn i 1964 og kopperproduksjonen 21 000 tonn mot 17 000 tonn året før. Sinkproduksjonen økte fra 48 000 tonn i 1964 til 52 000 tonn i 1965. Produksjonen steg også sterkt i støperier og i metallvalseverk, raffineringsverk og omsmelterier.

For jern- og metallvareindustrien gikk produksjonen i 1965 opp med 13 prosent og i maskinindustrien med 9 prosent.

Produksjonen i elektroteknisk industri økte med 9 prosent fra 1964 til 1965. Produksjonsstigningen var størst for transformator-, generator- og elektromotorfabrikker.

I transportmiddelindustrien sett under ett var produksjonen om lag 9 prosent høyere i 1965 enn i 1964. De norske skipsverftene leverte en samlet tonnasje på 375 000 br.reg. tonn i 1965 mot 359 000 br.reg. tonn i 1964. Ved siste halvårsskifte hadde de norske verftene inne bestillinger på 995 000 br.reg. tonn. Dette var en nedgang i ordrereserven på om lag 50 000 br.reg. tonn fra samme tid året før. Tilgangen på reparasjonsarbeider var relativt god også i 1965.

Produksjonen i gruppen diverse industri viste fortsatt sterk stigning.

Produksjonsutviklingen i elektrisitetsverkene.

Elektrisitetsproduksjonen økte fra 1964 til 1965 med 4 800 GWh[1]) til 48 800 GWh eller med om lag 11 prosent. Fra 1963 til 1964 økte produksjonen med 4 500 GWh eller 12 prosent. I løpet av perioden 1957—1964 økte elektrisitetsproduksjonen om lag 70 prosent.

Tabell 54 viser produksjonen i 1964 og i de 10 første månedene av 1964 og 1965 i de elektrisitetsområder landet er inndelt i. Innen hvert av disse områder er eller vil det bli bygd ut et samkjøringssystem som omfatter det meste av området. Produksjonsøkingen var størst i Østlandet—Agder-området med 2 700 GWh, i Nordmøre—Trøndelags-området med 290 GWh, i Helgeland-området med 320 GWh og i Rogaland—Hordaland-området med 190 GWh.

Tabell 55. *Reguleringsmagasinenes energibeholdning pr. 30. september. GWh.*

År	Østlandet-Agder-området	Landet ellers	I alt
1961	8 692	6 498	15 190
1962	10 340	8 535	18 875
1963	10 462	8 057	18 519
1964	10 320	9 580	19 900
1965	13 203	10 177	23 380

Reguleringsmagasinenes samlede energibeholdning pr. 30. september 1965 var 23 380 GWh, eller 17—18 prosent høyere enn på samme tid året før. Energibeholdningen økte med 28 prosent i Østlandet—Agder-området og med 6 prosent i landet ellers.

Det var jamt over rikelig med nedbør i 1965. Midt i november var fyllingsgraden av magasinene mellom 90 og 100 prosent for hele landet. Vannsituasjonen foran vinteren 1965—1966 var således meget god.

[1] Gegawatt-time. Se fotnote tabell 54.

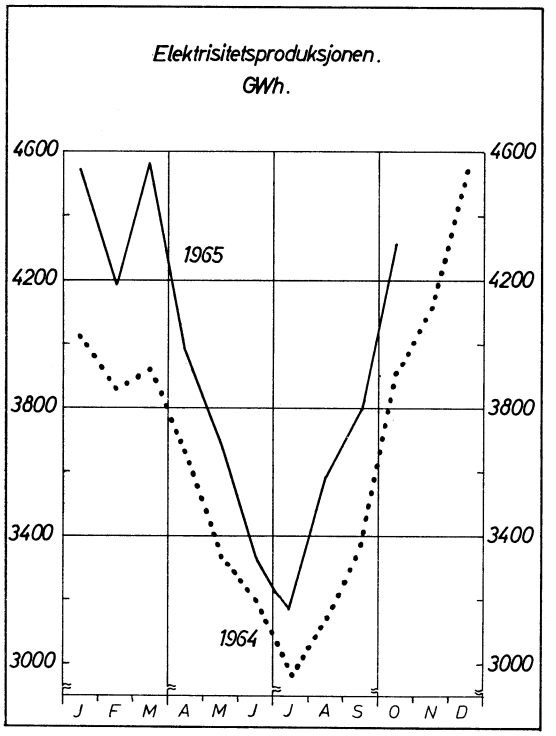

Fig. 28.

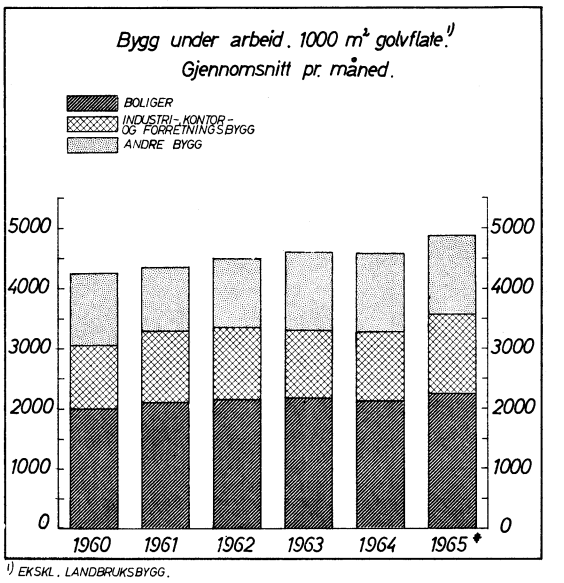

Fig. 29.

Det ble i 1965 installert nye primære kraftmaskiner med en kapasitet på om lag 750 MW, mot 815 MW i 1964. I gjennomsnitt for perioden 1957—1964 økte maskininstallasjonene årlig med 590 MW.

De samlede inntekter og utgifter i bergverksdrift, industri og kraftforsyning er tatt inn i tabell 56.

Tabell 56. *Totalregnskap for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Mill. kr.*

	Faktor-inntekt	Lønn	Eier-inntekt
1961	8 856	5 780	3 076
1962	9 558	6 378	3 180
1963*	9 879	6 864	3 015
1964*	11 255	7 184	4 071
1965*	12 927	8 035	4 892

Bygge- og anleggsvirksomhet.

Den samlede byggevirksomhet viste betydelig stigning fra 1964 til 1965. I de tre første kvartaler av 1965 ble det satt i arbeid et byggeareal som var ca. 5 prosent større enn i samme periode i 1964. Samtidig ble det tatt i bruk et areal som var 4 prosent mindre enn året før, slik at areal under arbeid økte vesentlig; det samlede areal av bygg under arbeid, som pr. 1. januar 1965 utgjorde 4,56 mill. m², var ved utgangen av 3. kvartal 1965 5,1 mill. m² eller vel 9 prosent høyere enn ett år tidligere.

Som det også vil gå fram av kapitlet om arbeidsmarkedet, var utviklingen i sysselsettingen i byggevirksomhet noe ujamn i 1965 sammenliknet med året før. Både i 1. og 3. kvartal var sysselsettingen gjennomsnittlig noe større enn året før, mens den i 2. kvartal var betydelig mindre. I gjennomsnitt for de ni første månedene i 1965 lå tallet på sysselsatte lønnstakere i byggevirksomhet 200 lavere enn ett år tidligere. Anleggsvirksomheten hadde i første halvår 1965 lavere sysselsetting sammenliknet med tilsvarende periode i 1964, men i 3. kvartal økte sysselsettingen ubetydelig over året. Utviklingen i sysselsettingen i bygge- og anleggsvirksomhet, sett i forhold til arealet av bygg under arbeid og investeringene i bygg og anlegg under ett (som i volum økte med 4—5 prosent fra 1964 til 1965), tyder på at produktiviteten i bygge- og anleggsvirksomheten økte noe også i 1965. Men tallene indikerer også at det i løpet av året utviklet seg et betydelig press innenfor bygge- og anleggssektoren.

Byggereguleringen ble stort sett opprettholdt i samme utstrekning som i foregående år. Boligbygg, bygg som oppføres for staten eller en statsetats regning, skogshusvær og skogsstaller til bruk under skogsarbeid og fløting, driftsbygninger i tilknytning til gårdsbruk, veksthus, naust, rorbuer og egnebuer er fortsatt unntatt fra reguleringen.

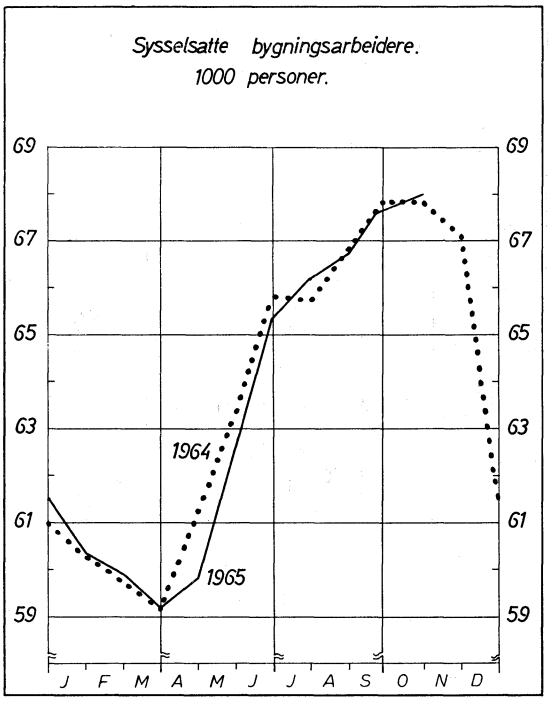

Fig. 30.

For de regulerte grupper av bygg var det også i 1965 fastsatt tre forskjellige kvoter; en kvote for fylkesforsyningsnemndene, en som ble disponert av Industridepartementet til industribygg over 300 m², og en som ble disponert av Landbruksdepartementet til større industribygg og lagerbygg i tilknytning til landbruket. Kvotene for 1965 ble i nasjonalbudsjettet satt uendret fra 1964, men i løpet av året ble det gitt tilleggskvoter til fylkesforsyningsnemndene på i alt 70 000 m² for å jamne ut skjevheter mellom fylkene, og for å kunne gi byggeløyve til særlig viktige prosjekter. Fylkesforsyningsnemndene ble i 1965 tildelt kvoter på i alt 1 070 000 m². Av dette var ca. 375 000 m² reservert for skolebygg og ca. 66 000 m² for større sykehus. Kvoten til industribygg var i alt 460 000 m² og kvoten til industribygg m. v. i tilknytning til landbruket 40 000 m².

I de tre første kvartaler av 1965 ble det innvilget og registrert et samlet byggeareal på ca. 3,3 mill. m² eller snaut 2 prosent mer enn i samme tidsrom året før. Det var stigning for boligbygg og skolebygg, men nedgang for de øvrige grupper. En oversikt over innvilget og registrert areal er gitt i tabell 58.

Etterspørselspresset i byggesektoren tiltok, som nevnt, ytterligere i styrke i 1965. Det var

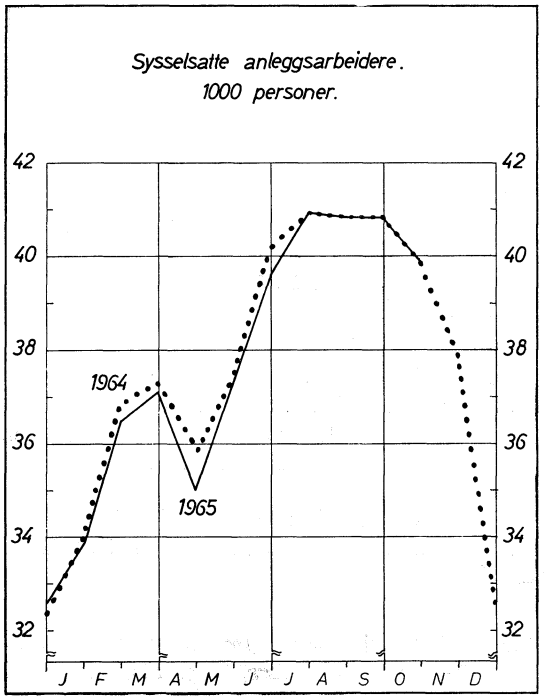

Fig. 31.

Tabell 57. ***Sysselsatte lønnstakere i anleggsvirksomhet.***[1]

	Kommunal og fylkes-kommunal	Statlig	Privat	I alt
1964. 1. kvartal	15 119	14 545	6 365	36 029
2. »	14 775	15 046	8 031	37 852
3. »	15 076	16 219	9 530	40 825
4. »	13 544	14 355	8 849	36 748
1965. 1. kvartal	13 498	14 704	7 581	35 783
2. »	13 344	14 992	9 014	37 350
3. »	14 186	16 196	10 480	40 862

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

Tabell 58. *Innvilget og registrert byggeareal. 1 000 m² flate.*[1]

	1960	1961	1962	1963	1964	1.—3. kvartal 1964	1.—3. kvartal 1965
Boliger	2 237	2 432	2 453	2 208	2 561	1 885	1 993
Industribygg	539	504	615	565	757	514	483
Kontor- og forretningsbygg	308	294	258	177	325	271	228
Landbruksbygg	398	403	367	305	308	232	226
Andre	633	697	677	808	803	616	638
Leiligheter, antall	27 257	29 378	29 180	26 061	30 716	22 451	23 156

[1] Omfatter også bygg som er unntatt fra byggereguleringen.

stor pågang etter byggeløyve. For de fleste grupper av bygg som er avhengig av byggeløyve, begrenset reguleringene gjennom kvoteordningene igangsettingen sterkt. Det ble dog gitt byggeløyve til praktisk talt alle byggeklare skoler og sykehus.

Arealet av kontor- og forretningsbygg satt i arbeid i de tre første kvartaler av 1965 var vel 2 prosent større enn i samme periode i 1964. Arealet av verksted- og fabrikkbygg satt i arbeid var ca. 8 prosent større og arealet av skolebygg nesten 6 prosent større enn i samme periode i foregående år. For gruppen «andre bygg» var derimot arealet av bygg satt i arbeid ca. 8 prosent mindre enn i tilsvarende periode i 1964.

I de tre første kvartaler av 1965 ble det satt i arbeid i alt ca. 22 600 leiligheter eller ca. 1 000 flere enn i samme tidsrom i 1964. For hele året regner en med at det ble satt i gang ca. 31 000 leiligheter mot ca. 28 900 i 1964. Om lag 22 500 leiligheter ble finansiert av statens boligbanker i 1965 mot ca. 20 900 i 1964. Boligbankenes utlånsramme ble utvidd fra 639 mill. kroner i 1964 til 716 mill. kroner i 1965.

Tabell 59 viser hvor stor golvflate som ble tatt i bruk av ulike slag bygg i de tre første kvartaler.

For kontor- og forretningsbygg, verksted- og fabrikkbygg og «andre bygg» ble det tatt i bruk et mindre areal i 1965 enn i 1964. I løpet av de tre første kvartaler av 1965 ble det tatt i bruk ca. 18 700 leiligheter eller ca. 200 flere enn i samme tidsrom i 1964. En regner med at det for 1965 under ett ble fullført bortimot 30 000 leiligheter mot ca. 28 300 i 1964. For skoler var fullført areal omtrent like stort i 1965 som året før.

Oppgaver over bygg under arbeid for de forskjellige slags bygg ved utgangen av hvert

Tabell 59. *Fullførte bygg. Golvflate 1 000 m².*

	Boligbygg	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Landbruksbygg	Andre
1963. 1. kvartal	516	89	86	61	135
2. »	522	184	46	57	125
3. »	516	209	75	95	225
4. »	790	187	104	139	269
1964. 1. kvartal	442	114	58	45	149
2. »	589	157	76	51	198
3. »	533	172	94	81	301
4. »	815	258	125	132	244
1965. 1. kvartal	457	92	47	47	136
2. »	595	164	67	62	157
3. »	555	164	45	73	287

Tabell 60. *Bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal. Golvflate i 1 000 m².*

	Boligbygg	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Landbruks-bygg	Andre
1963. 1. kvartal	2 039	801	375	220	1 203
2. »	2 158	753	389	254	1 259
3. »	2 278	713	370	237	1 333
4. »	2 050	742	318	182	1 316
1964. 1. kvartal	1 994	779	350	187	1 256
2. »	2 101	797	340	226	1 331
3. »	2 280	851	322	236	1 279
4. »	2 113	831	285	185	1 310
1965. 1. kvartal	2 050	1 017	297	195	1 306
2. »	2 215	1 020	309	213	1 309
3. »	2 430	1 000	372	231	1 320

kvartal er gitt i tabell 60. Etter foreløpige anslag var det ved årsskiftet 1965-66 i arbeid ca. 27 000 leiligheter, dvs. ca. 1 500 flere enn ett år tidligere.

De samlede inntekter og utgifter for bygge- og anleggsvirksomheten er tatt inn i tabell 61.

Tabell 61. *Totalregnskap for bygge- og anleggsvirksomhet. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1961	6 514	4 317	2 197
1962	7 323	4 797	2 526
1963*	7 869	4 963	2 906
1964*	8 393	5 355	3 038
1965*	9 314	5 863	3 451

Sjøfart.

Nettotilveksten til den norske handelsflåte var — etter foreløpige beregninger — enda større i 1965 enn i 1964. En vesentlig del av tilgangen bestod av meget store skip. Beskjeftigelsen av flåten var svært god — enda bedre enn i 1964. Tonnasjen av norske skip i opplag var på sitt høyeste 18 000 brt., og ved utgangen av september lå ingen skip i opplag.

For tørrlastskip var fraktmarkedet bedre enn i 1964, særlig for tidsbefraktede skip. For tankskip lå turfraktratene lavere enn i foregående år.

I de senere årene har den delen av den norske tank- og trampflåte som seiler på langsiktige tidscertepartier (over 12 måneders varighet), vist en tydelig stigende tendens. Omtrent halvparten av flåten utenom linjeskipene var sommeren 1965 engasjert på slike kontrakter.

Fra juni 1964 til juni 1965 økte verdensflåten (ekskl. Sambandsstatenes reserveflåte) med 8,3 mill. brt.[1]) Av denne stigningen falt 1,2 mill. brt. på Norge. Relativt steg verdensflåten med 5,9 prosent og den norske flåten med 8,0 prosent. De land som utenom Norge hadde størst ton-

[1] Tallene i dette og de to neste avsnitt er hentet fra Lloyd's Register of Shipping. Statistical Tables.

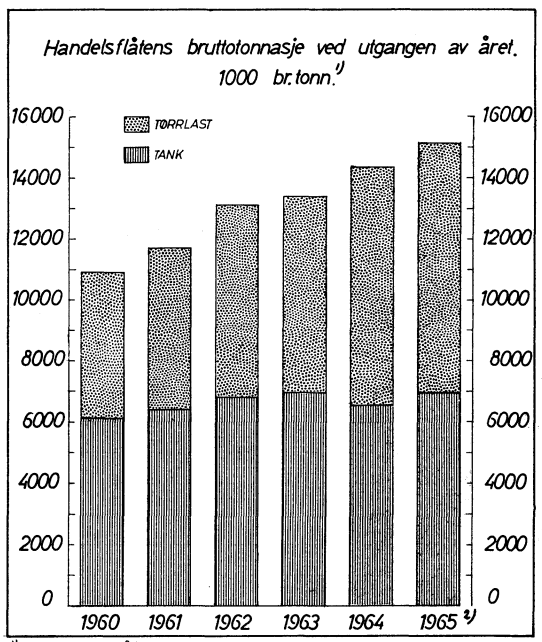

[1]) HANDELSSKIP PÅ 100 BR.TONN OG OVER (EKSKL. FISKE- OG FANGSTSKIP, HVALKOKERIER OG ANDRE SPESIALSKIP.)

[2]) FOR 1965 PR. 1. OKTOBER.

Fig. 32.

nasjeøking var Liberia (bekvemmelighetsflagg) med 3,0 mill. brt., Sovjetunionen med 1,3 mill. brt. og Japan med 1,2 mill. brt.

Til økingen i verdens tankflåte fra 1964 til 1965 på i alt 4,5 mill. brt., bidrog skip under Liberias flagg med 2,0 mill. brt. og Norge og Japan med 0,7 mill. brt. hver.

Også når det gjelder tilveksten av store malm- og bulkskip utgjør skip bygd for norsk regning en betydelig andel. Av en total øking i verdensflåten av slike skip på 2,1 mill. brt. fra 1964 til 1965 falt om lag halvparten på Liberia og Norge med 0,5 mill. brt. hver.

Handelsflåten.

Den fortsatte utskifting av eldre tonnasje med nye og større skip resulterte i en netto tilgang til den norske handelsflåten i 1964 på 10 skip og 968 000 bruttotonn (ca. 1 450 000 dw.tonn). Pr. 1. januar 1965 bestod flåten[1]) av 2 312 skip med en samlet tonnasje på 14,4 mill. brt. Tankskipenes andel av tonnasjen, som falt i årene 1960—1963, gikk i løpet av 1964 opp fra 52,1 prosent til 54,4 prosent.

Fordelingen av handelsflåten på ulike typer av skip var pr. 1. januar 1965:

Skipenes art	Skip	1000 brt.	1000 dwt.
Tankskip	531	7 829	12 135
Tørrlastskip:			
Malmtankskip	10	178	271
Kjøle- og fryseskip	39	119	115
Passasjerskip	322	244	142
Tørrlastskip ellers	1 410	6 018	9 027
I alt	2 312	14 388	21 690

Tallene for dw-tonnasje er delvis beregnet.

I løpet av de tre første kvartaler av 1965 var nettotilveksten til handelsflåten 772 000 brt. mot 588 000 brt. i samme periode året før. Ved utgangen av september bestod flåten av i alt 2 322 skip på til sammen 15,2 mill. brt. Av dette

[1] Omfatter ikke skip på under 100 bruttotonn, eller fiske- og fangstskip, taubåter, bergingsbåter o. l. spesialskip.

Tabell 62. *Handelsflåten 1961—1965.*[1] *Tilgang og avgang i 1.—3. kv. 1965. 1 000 bruttotonn.*

	I alt	100—4 999 br.tonn	5 000—9 999 br.tonn	10 000—14 999 br.tonn	15 000—19 999 br.tonn	20 000—24 999 br.tonn	25 000—29 999 br.tonn	30 000 br.tonn og over
Flåten 1. januar 1961	10 909	1 429	3 455	3 614	1 102	1 087	128	94
—»— 1962	11 695	1 371	3 485	3 790	1 374	1 302	184	189
—»— 1963	12 509	1 362	3 343	4 109	1 595	1 344	341	415
—»— 1964	13 420	1 300	3 215	4 192	1 620	1 518	557	1 018
—»— 1965	14 388	1 294	3 046	4 056	1 599	1 415	826	2 152
Tilgang 1/1–1/10 1965:								
Nybygg i utlandet	1 260	29	9	174		248		800
» i Norge	194	20	11	53		22		88
Annen tilgang	100	17	8	75		–		–
Tilgang i alt	1 554	66	28	302		270		888
Avgang 1/1–1/10 1965:								
Solgt til utlandet	692	80	202	367		43		–
Forlist, kondemn., hogd opp innenl.	90	8	–	25		22		35
Avgang i alt	782	88	202	392		65		35
Netto tilgang i alt	+ 772	— 22	— 174	— 90		+ 205		+ 853
Flåten 1. oktober 1965*	15 160	1 272	2 872	5 565		2 446		3 005
Av dette:								
Motor, tørrlastskip	6 557	1 072	2 494	2 291		424		276
Damp »	417	96	48	186		87		–
Motor, tankskip	6 552	95	315	2 890		1 293		1 959
Damp »	1 634	9	15	198		642		770

[1] Handelsskip over 100 br.tonn (ekskl. fiske- og fangstskip, hvalfangstskip og spesialskip som taubåter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o. l.).

utgjorde tankskipene 8,2 mill. brt. og tørrlastskipene (inkl. passasjerskip) 7,0 mill. brt. Tanktonnasjen hadde igjen den laveste vekstraten og utgjorde pr. 1. oktober 54,0 prosent av den samlede tonnasje.

Bruttotilveksten i de tre første kvartaler av 1965 var i alt 1 554 000 brt. mot henholdsvis 1 154 000 brt. og 1 118 000 brt. i tilsvarende perioder i 1964 og 1963. Av tilgangen i 1965 falt 935 000 brt. på tankskip og 619 000 brt. på tørrlastskip. Som vanlig bestod tilgangen vesentlig (81 prosent) av nye skip fra utenlandske verksteder. Nybygginger fra norske verksteder utgjorde bare vel 12 prosent mot 24 prosent i januar-september 1964. Vel 6 prosent av bruttotilgangen bestod av eldre skip kjøpt fra utlandet.

Nybyggingene 1.—3. kvartal 1965 fordelte seg slik på leveringsland:

Leveringsland	Tankskip Skip	Tankskip 1000 brt.	Tørrlastskip Skip	Tørrlastskip 1000 brt.
Sverige	14	517	7	105
Japan	5	196	6	152
Vest-Tyskland	1	47	10	128
Frankrike	3	8	3	62
Danmark	–	–	3	36
Spania	–	–	2	7
Øst-Tyskland	–	–	2	2
Utlandet i alt	23	768	33	492
Norge	11	112	32	82
I alt	34	880	65	574

Sveriges andel av leveringene av nye skip fra utlandet gikk opp fra 39 prosent i januar-september 1964 til 49 prosent i samme tidsrom 1965. Samtidig gikk Japans andel opp fra 23 prosent til 28 prosent.

Av den nye tonnasjen var 20 skip fra utlandet og 2 skip fra norske verksteder i størrelsesgruppen 30 000 brt. og over. Til sammen hadde disse skipene en tonnasje på 888 000 brt. eller vel 60 prosent av hele bruttotilgangen på ny tonnasje.

Avgangen fra handelsflåten i de tre første kvartaler 1965 var på 782 000 brt. mot 566 000 brt. i samme periode 1964. Et skip på vel 35 000 brt. ble totalskadd ved brann og et på vel 22 000 brt. ble ødelagt ved eksplosjon. To skip på mellom 20 og 30 000 brt. ble solgt til utlandet. Ellers bestod avgangen av mindre skip.

Tilgang og avgang av handelsskip i de tre første kvartaler 1965 fordelte seg slik:

	Tilgang Skip	Tilgang 1000 brt.	Avgang Skip	Avgang 1000 brt.
Motortørrlastskip	88	619	59	177
Damptørrlastskip	1	0	9	27
Motortankskip	35	838	45	527
Damptankskip	3	97	4	51
I alt	127	1 554	117	782

Endringene i handelsflåten fra 1960 går fram av tabell 64.

Overgangen til stadig større skip i de senere år har i sterk grad endret flåtens struktur (se tabell 65).

Aldersfordelingen av flåten (tabell 65) viser at bare 4 prosent av tonnasjen var over 20 år gammel ved utgangen av 1964, mot 7 prosent fire år tidligere.

Etter den sterke øking i 1963 avtok kontraheringsaktiviteten igjen i 1964, men i de første tre kvartaler av 1965 ble det kontrahert mer tonnasje ved utenlandske verksteder enn i hele året 1963 (se tabell 66). I alt ble det kontrahert (netto) 2,6 mill. brt. mot henholdsvis 1,1 mill. og 1,8 mill. i samme tidsrom 1964 og 1963. Av

Tabell 63. *Tilgang og avgang i handelsflåten. 1 000 bruttotonn*[1].

Ar	Tilgang i alt	Nybygd i Norge	Nybygd i utl.	Eldre skip fra utl.	Avgang i alt	Forlist, kondemnert etc.	Solgt til utl.	Annen tilgang og avgang. Netto	Nettoøking i alt	Av dette tanktonnasje
1960	924	266	532	126	495	37	458	— 6	423	224
1961	1 332	304	920	108	543	54	489	— 3	786	272
1962	1 274	344	787	143	464	27	437	+ 4	814	216
1963	1 659	348	1 210	101	787	29	758	+ 39	911	353
1964	1 689	331	1 236	122	742	10	732	+ 21	968	840
Jan.—sept.										
1964	1 154	282	798	74	566	5	561	..	588	551
1965	1 554	194	1 260	100	782	90	692	..	772	357

[1] Se note tabell 62.

Tabell 64. *Bruttotonnasjen etter størrelse ved utgangen av året. Prosent.*

Bruttotonn	1960	1961	1962	1963	1964	1/10 1965
100–9 999	45	42	38	34	30	27
10 000–19 999 ..	43	44	45	43	39	37
20 000–24 999 ..	12	14	11	11	10	16
25 000–29 999 ..			3	4	6	
30 000 og over ..			3	8	15	20
	100	100	100	100	100	100

Tabell 65. *Bruttotonnasjen etter alder ved utgangen av året. Prosent.*

	1960	1961	1962	1963	1964
0— 4 år	45	45	43	43	43
5— 9 »	28	28	30	32	33
10—14 »	14	17	18	17	15
15—19 »	6	4	4	4	5
20—29 »	5	4	3	3	3
30 år og over	2	2	2	1	1
I alt	100	100	100	100	100

den kontraherte tonnasje inntil 1. oktober 1965 falt 56 prosent på vanlige tørrlastskip, mens tørrlasttonnasjen utgjorde 42 prosent av nettokontraheringene inntil samme tidspunkt i 1964.

Tabell 66. *Inngåtte kontrakter (netto) for bygging av norske skip ved utenlandske verksteder. 1000 br. tonn.*

År	Vanlige tørrlastskip[1]	Tankskip og andre spesialskip[1]	I alt
1957	301	376	677
1958	57	— 151	— 94
1959	238	58	296
1960	418	— 12	406
1961	510	1 005	1 515
1962	162	24	186
1963	151	2 167	2 318
1964	525	1 000	1 525
1965 1.—3. kv.	1 460	1 160	2 620

[1] Begrepene «vanlige tørrlastskip» og «tankskip og andre spesialskip» er ikke sammenliknbare med de tilsvarende begreper nyttet ellers i avsnittet om skipsfarten. Spesialskip omfatter her malm-, tank-, kjøle- og fryseskip og passasjerskip.

Pr. 1. oktober 1965 var den samlede kontraktbestand for norsk regning 5,0 mill. brt. ved utenlandske verksteder og 1,0 mill. tonn ved norske verksteder, mot henholdsvis 3,8 mill. og 0,8 mill. på samme tid året før. Som følge av den sterkere øking i kontraheringen av tørrlasttonnasje steg andelen av denne tonnasje i kontraktbestanden fra 27 prosent pr. 1. oktober 1964 til 34 prosent på samme tidspunkt i 1965.

Fordelingen av nybyggingskontraktene på byggeland (se tabell 67) viser at de største bestillinger, regnet i tonnasje, har gått til Japan

Tabell 67. *Norske nybyggingskontrakter etter byggeland og sannsynlig leveringsår. Beregnet etter kontraktbestanden pr. 1. oktober 1965. 1000 bruttotonn.*

Land	4. kvartal 1965	1966	1967	1968	1969 og senere	I alt	Herav	
							Vanlige tørrl.-skip	Tank- og andre spesialskip
Danmark	–	57	177	63	–	297	127	170
Frankrike	5	17	–	–	–	22	–	22
Italia	–	1	–	–	–	1	–	1
Japan	59	732	730	123	–	1 644	277	1 367
Jugoslavia	–	–	13	–	–	13	13	–
Storbritannia	53	205	355	131	–	744	535	209
Sverige	272	590	758	–	–	1 620	453	1 167
Vest-Tyskland	99	331	184	–	–	614	277	337
Øst-Tyskland	12	5	12	4	–	33	33	–
Ungarn	4	2	7	2	–	15	15	–
Sum utland	504	1 940	2 236	323	–	5 003	1 730	3 273
Norge	220	393	258	113	–	984	326	658
Sum i alt	724	2 333	2 494	436	–	5 987	2 056	3 931

og dernest til Sverige. Det er også gjort store bestillinger i Storbritannia, som har levert få skip til Norge i de siste årene.

Kontraktbestanden pr. 1. oktober 1965 var vel 10 prosent større regnet i tonn, enn på samme tid i rekordåret 1957. Kontraktmassens verdi regnet til kostpris var derimot betydelig mindre i 1965 enn i 1957, idet de store tankskip og bulkskip som dominerer kontraktmassen i dag, har en langt lavere pris pr. tonn enn de skip som tidligere ble bygd.

For 4. kvartal 1965 er det regnet med leveringer av godt og vel 700 000 brt. ny tonnasje, dvs. over 200 000 brt. mer enn det ble levert av nybygginger i 4. kvartal 1964. Under denne forutsetning, og hvis kjøp og salg av eldre tonnasje var omtrent som i de foregående kvartaler, ble flåtens nettotilvekst i hele året 1965 1,2—1,3 mill. brt. mot 1,0 mill. i 1964 og 0,9 mill. i 1963.

Bestillingene pr. 1 oktober 1965 tydet på at tilveksten i flåten vil bli om lag like stor i 1966 som i 1965.

Fraktmarkedet.

De internasjonale sjøverts varetransporter, regnet i tonn, økte med om lag 10 prosent fra 1963 til 1964. Etter de oppgaver som foreligger for første halvår 1965 synes stigningen fra samme tidsrom 1964 å ha vært noe lavere, antakelig ca. 7 prosent, dvs. omtrent samme stigning som gjennomsnittet for årene etter 1958 (ca. 8 prosent pr. år). Selv om disse tall ikke gir et helt riktig bilde av stigningen i transportbehovet — den gjennomsnittlige transportlengden kan ha endret seg — gir de en indikasjon på utviklingen.

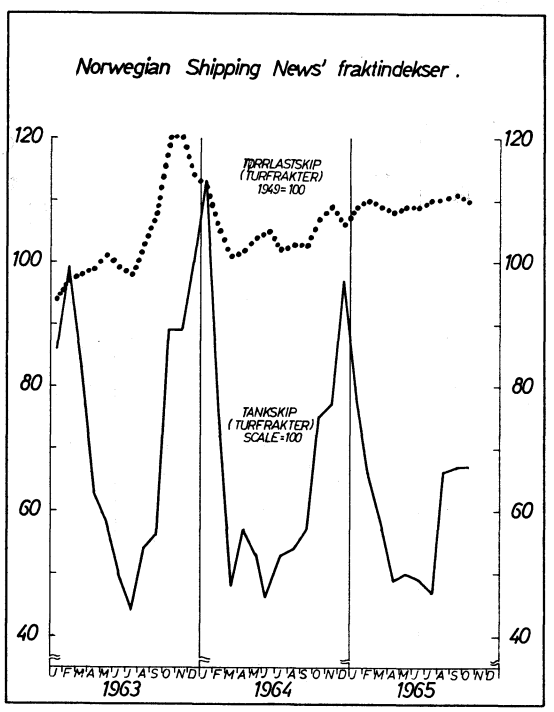

Fig. 33.

Ifølge Lloyd's Register of Shipping økte verdens handelsflåte (ekskl. Sambandsstatenes reserveflåte) med vel 6 prosent fra juni 1963 til 1964 og med litt under 6 prosent fra 1964 til 1965.

Nesten hele verdensflåten har vært i fart i de siste to årene. I 1964 var det gjennomsnittlige opplag (ekskl. Sambandsstatenes reserveflåte) kommet ned i ca. 2 prosent av tonnasjen og pr. 1. august 1965 lå bare 1 prosent i opplag.

Etter Norwegian Shipping New's fraktindekser var turfraktratene for tørrlastskip meget stabile i 1965 (indeksen foreligger for de første 9 måneder) og holdt seg på et nivå som lå 4—5 prosent over gjennomsnittet for 1964. Indeksen for tidsfrakter (korte tidscertepartier) hadde en enda gunstigere utvikling. I de første 9 måneder av 1965 lå den gjennomsnittlig 10—11 prosent høyere enn i de samme måneder året før.

For tankflåten var utviklingen mindre gunstig. Indeksen for turfrakter nådde et maksimum på 97,0 vinteren 1964—65, mens det høyeste månedstall vinteren før var 113,3. Utover våren og sommeren sank ratene som vanlig sterkt, og gjennomsnittlig lå indeksen til og med september om lag 5 prosent lavere i 1965 enn året før.

For omtrent halvparten av den norske tonnasje er det inngått fraktkontrakter av mer enn ett års varighet. I alminnelighet er kontrakttiden kortere for tørrlastskip enn for tankskip. Utløp av kontraktene for tankskip i 1965 førte antakelig i de fleste tilfelle til lavere frakter, men for tørrlastskip var det ofte mulig å oppnå gunstigere kontrakter enn tidligere.

Også i 1965 spilte korntransportene en viktig rolle på fraktmarkedet, og i enda større omfang enn tidligere ble tankskip brukt i kornfart. Overgangen fra olje- til kornfart skjer om våren og sommeren, da behovet for olje til boligoppvarming i Europa og Nord-Amerika er minimalt. Det forhold at tankskipene i de senere år har overtatt en del av de transporter som tidligere gikk med tørrlastskip, har begrenset stigningen i trampratene.

Verdensflåten har i de siste årene fått en betydelig tilvekst av meget store skip. For disse større enheter er byggeprisen og driftsutgiftene pr. tonn meget lavere enn for mindre skip, og dette har antakelig bidradd en god del til å holde ratene nede.

Høsten 1963 ble det satt i verk en plan (Tanker Recovery Scheme) som tok sikte på å oppnå en utjamning av tankratene. Planen fikk forholdsvis liten tilslutning, men blir fortsatt opprettholdt, selv om det for tiden ikke blir oppkrevd kontribusjon eller utbetalt opplagsgodtgjørelse.

Beskjeftigelsen av Norges flåte.

Praktisk talt hele den norske handelsflåte var i fart i de første 9 måneder av 1965. Ikke i noen måned lå det flere enn tre skip i opplag, og den største opplagte tonnasje var 18 000 brt. (ved utgangen av juli). Pr. 30. september 1965 var alle skip i fart. I 1964 lå gjennomsnittlig vel 130 000 brt. i opplag, og maksimum ble nådd i juli med 345 000 brt.

Den gjennomsnittlige størrelse av den seilende flåte økte fra 13,6 mill. brt. i januar—september 1964 til 14,8 mill. brt. i samme tidsrom 1965. Dette vil si at det ble funnet beskjeftigelse for ytterligere 1,2 mill. brt., hvorav 0,9 mill. brt. tanktonnasje og 0,3 mill. brt. tørrlasttonnasje.

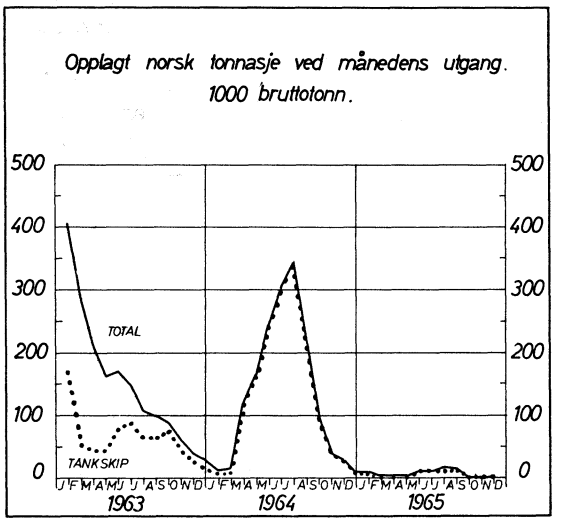

Fig. 34.

Norges Rederforbund har utarbeidd en oversikt som viser hvordan norske skip i utenriksfart var beskjeftiget pr. 1/7 1965:

	Tank %	Tramp %	Linje %	I alt %
På tidscertepartier og konsekutive reiser over 12 måneders varighet	63	41	–	50
Kontraktsfart	–	8	–	3
Løsfart	37	51	–	38
Linjefart	–	–	100	9
I alt	100	100	100	100

Den del av tankflåten som pr. 1. juli var beskjeftiget på tidscertepartier og konsekutive reiser over 12 måneders varighet, økte fra 59 prosent i 1963 til 60 prosent i 1964 og 63 prosent i 1965. For trampflåten (tørrlastskip unntatt linjeskip) var de tilsvarende tall 37 prosent, 38 prosent og 41 prosent.

Av hele Norges handelstonnasje er vel 98 prosent beskjeftiget i utenriksfart, og av utenrikstonnasjen går over 90 prosent bare mellom utenlandske havner. Av linjetonnasjen (inkl. passasjerskipene) i utenriksfart går to tredjedeler i fart mellom utenlandske havner og en tredjedel mellom Norge og utlandet.

Tabell 68 viser skipsfartens samlede inntekter og utgifter i innen- og utenriksfart. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, framkommer det restbeløp som skipsfarten har til dekning av renter og godtgjøring av eget arbeid. Dette beløp svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap. I inntektene er inkludert tilskott til skip i rutefart på kysten, og i kostnadene er tatt med frakt-, laste- og fyravgifter.

Tabell 68. *Totalregnskap for utenriks sjøfart. Mill. kr.*

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
Valutafrakter	6 212	6 430	6 960	7 620	8 200
Fraktinntekter levert innenlands	44	44	28	44	46
Lønn til norske sjøfolk på utenlandske skip	57	61	65	70	72
Bruttoinntekt i alt	6 313	6 535	7 053	7 734	8 318
Kostnader[1]	4 890	4 945	5 264	5 492	6 007
Av dette:					
Driftsutgifter i utlandet	2 023	2 088	2 230	2 352	2 516
Bidrag til nettonasjonalproduktet fra utenriks sjøfart	1 423	1 590	1 789	2 242	2 311
— Indirekte skatter	9	10	11	11	11
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	1 414	1 580	1 778	2 231	2 300

[1] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Tabell 70. *Biler registrert første gang i Norge.*

Bilenes art og opprinnelsesland	Hele året			Januar—september				
	1962	1963	1964	Antall 1964	Antall 1965	Prosent endring	Prosent 1964	Prosent 1965
NYE BILER								
Personbiler[1]								
Vest-Tyskland	18 057	21 386	28 521	22 624	23 631	4,5	51,2	51,6
England	9 294	11 169	11 012	8 909	9 703	8,9	20,1	21,2
Frankrike	4 634	3 654	3 523	2 908	2 203	— 24,2	6,6	4,8
Sverige	4 790	5 881	6 353	4 847	4 869	0,5	11,0	10,6
Italia	2 153	2 515	2 569	2 026	2 190	8,1	4,6	4,8
Tsjekkoslovakia....	1 415	1 458	922	840	1 641	95,4	1,9	3,6
Sovjetunionen	979	608	777	658	404	— 38,6	1,5	0,9
Øst-Tyskland	444	655	587	518	211	— 59,3	1,2	0,5
Sambandsstatene ..	520	618	619	505	435	— 13,9	1,1	0,9
Nederland	156	94	160	140	87	— 37,9	0,3	0,2
Japan	2	6	282	246	402	63,4	0,5	0,9
Andre land	3	4	1	1	3	.	0,0	0,0
I alt	42 447	48 048	55 326	44 222	45 779	3,5	100,0	100,0
Varebiler								
Vest-Tyskland ...	3 561	3 067	4 011	3 042	2 641	— 13,2	62,1	62,1
England	1 818	1 309	1 243	894	752	— 15,9	18,3	17,7
Sverige	531	549	669	482	436	— 9,5	9,8	10,2
Frankrike	254	174	127	99	111	12,1	2,0	2,6
Andre land	481	667	502	380	314	— 17,4	7,8	7,4
I alt	6 645	5 766	6 552	4 897	4 254	— 13,1	100,0	100,0
Lastebiler[2]								
England	1 537	1 593	1 460	1 095	834	— 23,8	36,6	29,8
Sverige	1 022	1 158	1 227	930	841	— 9,6	31,1	30,0
Vest-Tyskland ...	841	974	1 124	800	970	21,3	26,7	34,6
Sambandsstatene..	188	160	151	115	106	— 7,8	3,8	3,8
Andre land	110	101	71	55	50	— 9,1	1,8	1,8
I alt	3 698	3 986	4 033	2 995	2 801	— 6,5	100,0	100,0
Busser								
Sverige	374	338	275	203	242	19,2	67,2	75,2
Vest-Tyskland ...	50	54	70	55	40	— 27,3	18,2	12,4
Nederland.....	30	16	32	15	21	40,0	5,0	6,5
England	22	31	38	29	17	— 41,4	9,6	5,3
Andre land	—	1	1	—	2	.	—	0,6
I alt	476	440	416	302	322	6,6	100,0	100,0
BRUKTE BILER								
Personbiler[1]	8 711	5 216	7 026	5 599	5 515	— 1,5	.	.
Varebiler	256	135	125	99	83	— 16,2	.	.
Lastebiler[2]	139	154	129	97	130	34,0	.	.
Busser	4	4	5	4	2	— 50,0	.	.

[1] Inkl. stasjonsbiler og drosjer. [2] Inkl. spesialbiler.

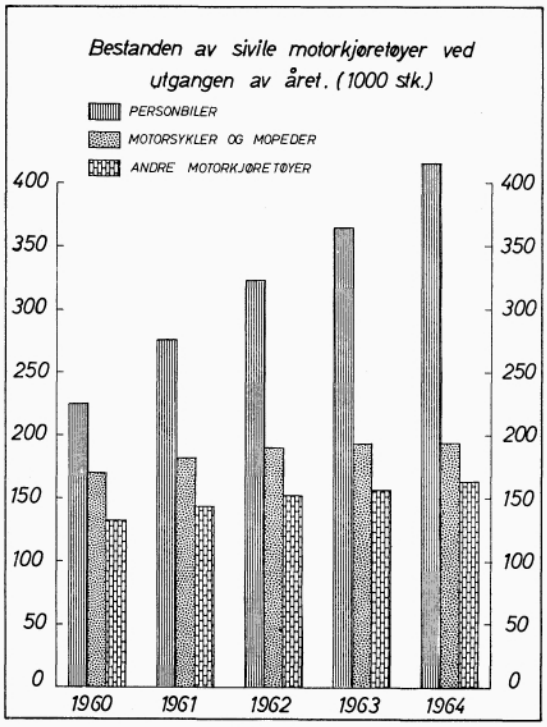

Fig. 35.

Jernbanetransport.

Ved utgangen av 1964 utgjorde NSB's banelengde i alt 4 308 km. Av dette var 2 014 km eller 47 prosent elektrifisert. Den 1. juni 1965 ble den 11 km lange sidelinje Skotterud—Buåa nedlagt.

Pr. 30. juni 1965 hadde NSB en vognpark på 1 216 personvogner og 11 071 godsvogner, dvs. 40 færre personvogner og 165 flere godsvogner enn på samme tid i 1964. I samme tidsrom gikk tallet på damplokomotiver tilbake fra 49 til 27 og diesellokomotiver fra 54 til 50. Tallet på elektriske lokomotiver økte med 1 til 114. Dieselmotorvogner i drift økte fra 47 til 50.

I første halvår 1965 var de samlede driftsytelser ved NSB 449 mill. vognakselkilometer. Av dette falt 57 prosent på elektriske lokomotiver, 21 prosent på diesellokomotiver og 4 prosent på damplokomotiver. For damplokomotiver og diesellokomotiver var det en nedgang i driftsytelsene på henholdsvis 36 prosent og 10 prosent. For elektriske lokomotiver økte driftsytelsene med 5 prosent.

Det samlede passasjertall ved NSB i første halvår 1965 var 17,4 millioner eller 5 prosent

Tabell 71. *Jernbanetransport (Norges statsbaner).*

		Hele året			Januar—juni		
		1962	1963	1964	1964	1965	Prosent endring
Driftsytelser.[1]							
Vognakselkilometer i alt	Mill.	915,6	917,9	948,5	463,6	449,4	— 3,1
Med damplokomotiv[2]	»	87,4	73,6	58,6	29,4	18,8	— 36,1
» elektrisk lokomotiv[2]	»	442,3	460,4	500,9	244,2	256,2	4,9
» diesellokomotiv.[2].....	»	222,5	218,1	216,2	105,3	94,6	— 10,2
» elektrisk motorvogn[3] ...	»	125,9	130,9	137,8	68,0	63,9	— 6,0
» dieselmotorvogn[3]	»	37,5	34,9	35,0	16,7	15,9	— 4,8
Trafikk.							
Antall passasjerer	Mill.	39,8	38,8	35,8	18,3	17,4	— 4,9
Passasjerkilometer	»	1 837	1 758	1 712	824,5	821,0	— 0,4
Tonn transportert							
I alt	»	18,9	19,3	22,3	10,7	12,0	12,1
Ekskl. malm Ofotbanen[4]	»	5,6	5,6	5,9	2,8	2,9	3,6
Netto tonnkm							
I alt	»	1 744	1 797	1 958	939	1 019	8,5
Ekskl. malm Ofotbanen[4]	»	1 212	1 249	1 306	626	669	6,9
Økonomiske resultater.							
Utgifter	Mill. kr.	621	651	673	317	341	7,6
Inntekter							
I alt	»	522	538	546	258	265	2,7
Passasjertrafikk	»	204	206	202	96	97	1,0
Godstrafikk	»	286	299	309	145	151	4,1

[1] Ekskl. smalsporet materiell. [2] Ekskl. lokomotivenes eget løp. [3] Inkl. motorvognenes eget løp.
[4] Fra september 1964 også ekskl. malmtransport for Rana gruver.

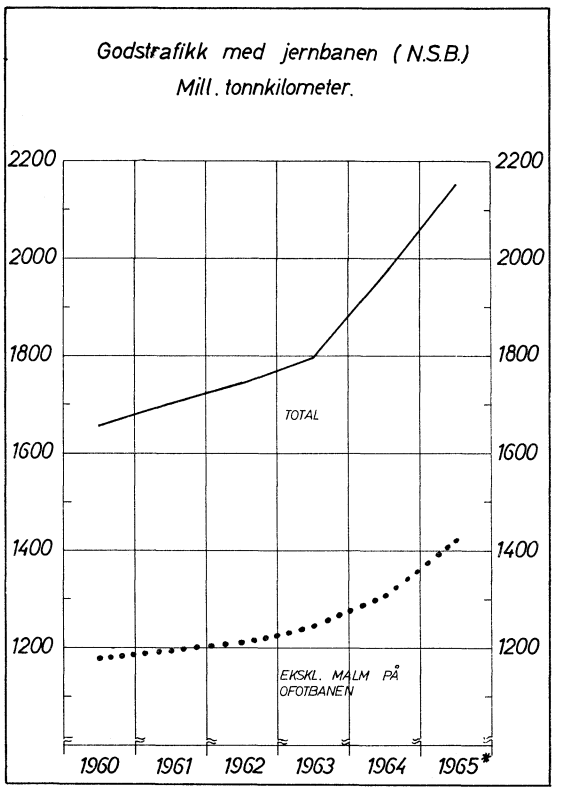

Fig. 36.

lavere enn i første halvår 1964. Målt i passasjerkilometer var nedgangen ubetydelig.

Ser en bort fra malmtrafikken på Ofotbanen og malmtransporten for Rana gruver (fra september 1964), transporterte NSB i første halvår 1965 2,9 mill. tonn gods eller 3,6 prosent mer enn i samme tidsrom i 1964. Regnet i netto tonnkilometer var økingen 6,9 prosent.

De samlede utgifter ved jernbanedriften i første halvår 1965 var 341 mill. kroner, eller om lag 8 prosent høyere enn i første halvår 1964.

Takstene for passasjertrafikken var uendret i 1965, men et nytt takstregulativ for godstrafikken trådte i kraft fra 1. januar 1965.

By- og forstadstrafikk.

Ved sporveisselskapene i Oslo, Bergen og Trondheim sank det samlede passasjertall med 3,1 prosent fra 1963 til 1964. Passasjertallet ved forstadsbanene i Oslo- og Trondheimsområdet sett under ett gikk samtidig ned med 4,1 prosent.

Tallet på passasjerer ved Oslo Sporveier falt med 4 prosent fra første halvår 1964 til samme periode 1965. Nedgangen for sporveistrafikken var vel 4 prosent og for busstrafikken vel 3 prosent. På forstadsbanene i Osloområdet var nedgangen vel 3 prosent.

Med de nevnte transportmidler i Osloområdet (NSB's forstadsbaner medregnet) ble det i første halvår 1965 befordret om lag 4 prosent færre passasjerer enn i første halvår 1964.

Sjøtransport.

Fartøyer i innenlandsk rutefart transporterte i 1964 til sammen 25,6 mill. passasjerer. Av disse var 15,3 mill. reisende med ferjeruter, 9,6 mill. med lokal-, bygde- og innsjøruter og 0,7 mill. reisende med kystruter. Hurtigruten Bergen—Kirkenes befordret 553 000 reisende i 1964, eller 2 prosent færre enn året før.

Godstransporten med kyst- og lokalruter utgjorde 2,3 mill. tonn i 1964. Av godsmengden i 1964 transporterte kystrutene 1,2 mill. tonn og lokalrutene og bygderutene 1,1 mill. tonn. Godstransport med ferjeruter er ikke regnet med.

Da dette ble skrevet forelå ennå ingen oppgaver over den innenlandske rutefart i 1965.

I skipstrafikken mellom Norge og utlandet var nettotonnasjen av norske og utenlandske skip som kom med last til Norge vel 5 prosent større i januar-august 1964 enn i tilsvarende periode året før. Nettotonnasjen av skip som gikk med last til utlandet (ekskl. skip med jernmalm fra Narvik) steg med om lag 13 prosent i samme tidsrom. Godsmengden økte med om lag 4 prosent for tonn losset og med vel 4 prosent for tonn lastet når malmskipningen fra Narvik holdes utenfor.

Lufttransport.

Ved utgangen av 1964 var det i Norge registrert i alt 223 sivilfly mot 210 et år tidligere. Av disse ble 119 fly brukt til ervervsmessig flyging.

I 1964 ble det fraktet i alt 1 142 000 passasjerer med norske flyruter (inkl. 2/7 av passasjertallet ved SAS's internasjonale ruter). Dette er en øking fra 1963 på vel 18 prosent i det totale passasjertall. Av passasjerene med norske flyruter reiste 619 000 med innenlandsruter og 523 000 med ruter til utlandet. Trafikken med innenlandsrutene økte med nesten 26 prosent og med utenlandsrutene med vel 10 prosent.

Den sterke økingen på innenlandsrutene fortsatte i 1965. Tallet på passasjerer i innenlandstrafikken lå i januar-mai 22 prosent over tilsvarende periode i 1964, mens passasjertallet på utenlandsrutene i samme tidsrom økte med 11 prosent.

Fra de 14 største flyplassene reiste i de første 8 måneder av 1965 i alt 825 000 passasjerer med norske og utenlandske fly, herav om lag 71 prosent innenlands og 29 prosent til utlandet. Sammenliknet med samme periode i 1964 var dette en stigning på 28 prosent for passasjerer i innenlandsk trafikk og på 19 prosent for passasjerer til utlandet.

Tabell 72. *Reiseliv.*

	Hele året			Januar—september		
	1962	1963	1964	1964	1965	Prosent endring
Utenlandsk reisetrafikk til Norge.						
Utenlandske motorkjøretøyer innpassert						
Sjøveien ombord på skip[1]	23 835	25 127	29 138	27 744	31 961	15,2
Landveien over finskegrensen[2]	22 324	27 105	20 196	18 161	20 625	13,6
Utlendinger innreist direkte fra ikke-nordiske land, i alt	131 467	134 246	152 682	136 627	142 569	4,3
Med skip	69 979	65 002	74 611	69 556	64 223	— 7,7
Med fly	61 488	69 244	78 071	67 071	78 346	16,8
Norges reisevalutainntekter (Mill. kr.)	432	513	560	[3]322	[3]344	[3]6,8
Norsk reisetrafikk til utlandet.						
Norske motorkjøretøyer utpassert						
Sjøveien ombord på skip[1]	22 453	17 927	18 625	18 220	19 421	6,6
Landveien over finskegrensen[2]	11 318	13 352	11 185	9 694	10 863	12,1
Nordmenn utreist direkte til ikke-nordiske land, i alt	107 899	117 415	129 461	103 151	115 586	12,1
Med skip	30 082	31 694	34 616	29 186	24 041	— 17,6
Med fly	77 817	85 721	94 845	73 965	91 545	23,8
Norges reisevalutautgifter (Mill. kr.)	426	466	527	[3]281	[3]295	[3]5,0

[1] Inkl. motorkjøretøyer transportert med Ofotbanen. [2] Fra september 1963 mangler en oppgaver over trafikken over Helligskogen. [3] For reisevaluta jan.—aug.

Reiseliv.

Med fly direkte fra ikke-nordiske land kom det om lag 17 prosent flere, og med skip direkte fra ikke-nordiske land om lag 8 prosent færre utlendinger til Norge i januar—september 1965 enn i tilsvarende periode året før. Tallet på utenlandske motorkjøretøyer som kom sjøveien ombord på skip eller som kom landeveien over finskegrensen, var vel 14 prosent større i januar—september 1965 enn i samme tidsrom 1964. Den langt betydeligere trafikk over svenskegrensen kan det ikke lenger skaffes tall for.

Tallet på gjestedøgn og beleggsprosenten ved de godkjente hoteller var noe høyere i 1964 enn i 1963. For turist- og høyfjellshotellene økte tallet på utenlandske og norske gjestedøgn med henholdsvis 8 prosent og 5 prosent.

Fra vintersesongen 1964 til vintersesongen 1965 var det stigning i beleggsprosenten og i tallet på gjestedøgn for de godkjente hoteller. Ved byhotellene gikk antall gjestedøgn opp, mens beleggsprosenten gikk ned. For landhotellene og turist- og høyfjellshotellene gikk antall gjestedøgn opp med henholdsvis 3 prosent og 16 prosent.

Norges valutainntekter av turisttrafikken i 1964 er beregnet til 560 mill. kroner. Dette beløp omfatter utlendingers studieutgifter i Norge, mens utlendingers utgifter til reiser med norske ruteskip og fly til og fra Norge ikke er med. I perioden januar—august 1965 var valutainntektene av turisttrafikken nær 7 prosent større enn i samme periode i 1964.

Postverket.

Postverkets drift gav et overskott på 5,9 mill. kroner i 1964. I månedene januar—september 1965 var det et overskott på 8,5 mill. kroner mot et underskott på 4,8 mill. kroner i samme tidsrom i 1964. I de samme måneder i 1965 ble det ved Postverket bokført 40,0 mill. inn- og utbetalingskort og girokort (vel 2 prosent øking fra tilsvarende periode i 1964), 3,2 mill. innskott og uttak i Postsparebanken (5 prosent øking) og 10,0 mill. andre sendinger (3 prosent øking).

Telegrafverket.

Nettotilgangen av telefonapparater ved Telegrafverkets anlegg var i tidsrommet 1. juli 1964—30. juni 1965 ca. 37 000 apparater mot 28 000 apparater i foregående 12-månedersperiode. Telefontettheten er dermed kommet opp i 24 apparater pr. 100 innbyggere. Om lag 78 prosent av abonnentene er tilknyttet automatsentraler. I 1965 ble om lag 20 prosent av riks-

telefontrafikken avviklet automatisk, mot vel 12 prosent i 1964.

I månedene januar—august 1965 ble det ekspedert 37,4 mill. manuelt oppsatte rikstelefonsamtaler innenlands og 1,0 mill. samtaler til utlandet, dvs. en nedgang i forhold til samme periode i 1963 på om lag 3 prosent for innenlandssamtalene og en øking på om lag 15 prosent for utenlandssamtalene. Fra januar—august 1964 til samme periode 1965 var det en nedgang i tallet på innenlandske telegrammer på om lag 6 prosent og i tallet på telegrammer til utlandet på om lag 3 prosent. Samtidig økte telekstrafikken innenlands og til utlandet med henholdsvis 25 prosent og 16 prosent.

Telegrafverkets driftsutgifter (ekskl. avsetning til investeringsformål) i de tre første kvartaler av 1965 beløp seg til 431 mill. kroner, mens driftsinntektene utgjorde 470 mill. kroner.

De samlede inntekter og utgifter i annen samferdsel (innenriks sjøfart ikke medregnet) er tatt inn i tabell 73.

Tabell 73. *Totalregnskap for annen samferdsel. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1960	2 809	1 406	1 403
1961	3 042	1 437	1 605
1962	3 324	1 596	1 728
1963*	3 598	1 615	1 983
1964*	3 781	1 731	2 050
1965*	4 195	1 898	2 297

Inntekter og inntektsnytting.

Inntekter.

Faktorinntekten er for 1965 foreløpig anslått til ca. 39,6 milliarder kroner. Av dette var ca. 39,1 milliarder kroner private ervervsinntekter (privat inntekt av arbeid og kapital). Fra 1964 til 1965 økte de private ervervsinntekter med 11,7 prosent.

Figur 37 viser utviklingen fra 1946 til 1965 av de private ervervsinntekter deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum. Fra 1960 til 1965 økte de deflaterte private ervervsinntekter stort sett nokså jamt med 6—7 prosent pr. år (mot gjennomsnittlig 3,5 prosent pr. år i perioden 1946—1959) og var i 1965 om lag 2 ½ gang større enn gjennomsnittet for perioden 1935—1939.

Figur 37 viser også utviklingen i realinntektene for lønnstakere, selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske og for andre selvstendige (inklusive selskaper). Den siste komponenten (som også omfatter aksjeutbytte og netto renteinntekter) er i figuren kalt «selvstendiges inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske».

Fra 1964 til 1965 økte realverdien av samlet lønnssum med 5,9 prosent, dvs. lønnsøkingen var for annet år på rad klart svakere enn veksten i de samlede private ervervsinntekter.

Realverdien av de samlede lønnsutbetalinger har steget hvert år i hele etterkrigsperioden og var i 1965 mer enn tredoblet i forhold til gjennomsnittet for årene 1935—1939.

Realverdien av selvstendiges inntekter av jordbruk, skogbruk og fiske økte omtrent like sterkt som den deflaterte reallønnssum fra 1946 til 1956, men gikk så noe tilbake fram til 1962.

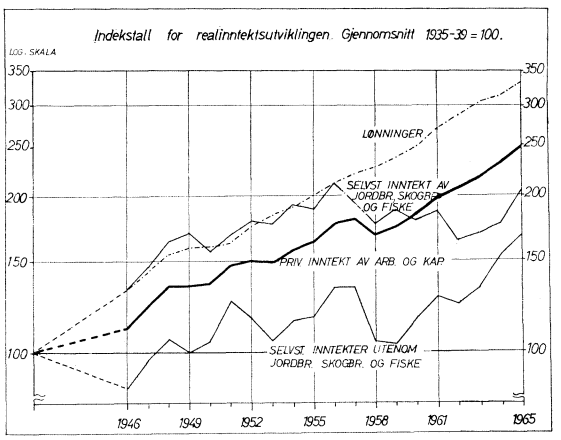

Fig. 37.

I de tre siste årene viste den pånу øking, og den prosentvise stigningen fra 1964 til 1965 var ekstraordinært stor (16,1 prosent).

Selvstendiges inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske, som endret seg lite fra 1956 til 1962, har økt meget sterkt i de senere år og betydelig sterkere enn den deflaterte lønnssummen. Særlig kraftig var veksten i de to siste årene (+ 15,9 prosent fra 1963 til 1964 og + 9,0 prosent fra 1964 til 1965). Økingen fra gjennomsnittsnivået i perioden 1935—1939 fram til 1965 var likevel svakere enn for de to andre inntektsgruppene (se figuren).

En må være varsom med å trekke slutninger av figur 37 om utviklingen av gjennomsnittsinntekten pr. inntektsmottaker i de ulike sosialgrupper; tallet på lønnstakere har nemlig steget

Tabell 74. *Privat disponibel inntekt.*

	1961	1962	1963	1964	1965	Endring 1964–65
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pst.
Privat inntekt av arbeid og kapital	27 284	29 285	31 521	34 999	39 089	+ 11,7
+ stønader fra det offentlige	2 982	3 494	3 925	4 416	5 061	+ 14,6
+ stønader fra utlandet (netto)	149	138	145	138	130	— 5,8
I alt	30 415	32 917	35 591	39 553	44 280	+ 12,0
— Direkte skatter	6 463	7 497	8 148	8 893	10 043	+ 12,9
Privat disponibel inntekt	23 952	25 420	27 443	30 660	34 237	+ 11,7
Privat konsum	21 260	22 953	24 178	26 353	28 214	+ 7,1
Privat kapitaltilvekst	2 692	2 467	3 265	4 307	6 023	+ 39,8

sterkt, mens tallet på selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske har gått tilbake.

For flere formål er det av interesse å kjenne de private disponible inntekter, dvs. de private ervervsinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige, men med fradrag for betalte skatter.

Det går fram av tabell 74 at stønadene fra det offentlige gikk opp med ca. 650 mill. kroner fra 1964 til 1965. I disse stønadene er inkludert trygdeytelser fra det offentlige, pensjonsutbetalinger fra statlige pensjonskasser og diverse andre offentlige stønader til private konsumenter.

De nettostønader som private mottar fra utlandet har de siste årene totalt sett ligget på mellom 130 og 150 mill. kroner pr. år og var i 1965 ca. 130 mill. kroner.

Innbetalingene av direkte skatter (inklusive trygdepremier og premier til de statlige pensjonskasser) økte fra 1964 til 1965 med ca. 1 150 mill. kroner eller 12,9 prosent.

Privat disponibel inntekt er foreløpig anslått til ca. 34,2 milliarder kroner for 1965 eller om lag 11,7 prosent større enn året før.

En har grovt anslått fordelingen av de private disponible inntekter mellom to grupper, nemlig på den ene siden lønnstakere, pensjonister og trygdede og på den andre siden selvstendige jordbrukere, skogbrukere, fiskere og andre næringsdrivende, selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere. Ifølge disse anslag økte de disponible inntekter for gruppen lønnstakere m. v. i de to siste årene med 7,0 og 9,6 prosent, mens de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter økte med 21,5 og 15,4 prosent.

Det er naturlig å se endringene i inntekter og inntektsfordeling i sammenheng med utviklingen av privat konsum og sparing. I tabell 74 er nyttet betegnelsen privat kapitaltilvekst for å markere at tallene ikke svarer til privat sparing etter vanlig bedriftsøkonomisk oppfatning. Tallene er blant annet upåvirket av eventuelle opp- eller nedvurderinger av kapitalposter, og de er framkommet etter fradrag av beregnet kapitalslit basert på gjenanskaffelsespriser og ikke etter fradrag av bedriftenes faktiske avskrivninger. Det går fram av tabell 74 at det private konsumet økte fra 1964 til 1965 med 7,1 prosent, mens den private kapitalveksten gikk opp med 39,8 prosent. Den private kapitalveksten har de siste tre årene økt med henholdsvis 32,3, 31,9 og 39,8 prosent pr. år. Denne uvanlig kraftige stigningen må for en stor del kunne forklares ved den sterke veksten i de selvstendiges og selskapenes inntekter. Men tallene kan tyde på at det særlig det siste året har vært en øking også av lønnstakernes kapitaltilvekst.

Lønnsutviklingen.

Mens det i 1964 var tariffoppgjør for de fleste lønnstakergrupper, var det i 1965 gjennomføringen av tariffavtalenes bestemmelser om innebygde tillegg og indeksreguleringer som satte sitt preg på lønnsutviklingen. Ved utgangen av 1964 var flere tarifftvister til behandling i Rikslønnsnemnda, og kjennelse falt først i 1965. Det gjaldt bl. a. avtalene for maskinister i utenriks fart og avtalen mellom staten og lærerorganisasjonene.

Overenskomstene i 1964 ble gitt to års varighet med bestemmelser om indeksregulering. De fleste avtalene hadde en indeksbestemmelse, som bl. a. gikk ut på at hvis Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. september 1964 eller senere viser stigning eller fall på minst 5 poeng i forhold til indekstallet 115,6 (marstallet 1964), kunne partene kreve opptatt forhandlinger om lønnsreguleringer.

Høsten 1964 ble det klart at konsumprisindeksen ville nå «den røde streken», 120,6 poeng, først på nyåret. I november 1964 drøftet det såkalte kontaktutvalg, som bestod av medlemmer av regjeringen og representanter for arbeidslivets, jordbrukets og fiskernes organisa-

sjoner, spørsmålet om samordning av de forestående lønns- og prisoppgjør i 1965 på en slik måte at et indeksoppgjør nr. 2 kunne unngås i avtaleperioden. I januar og begynnelsen av februar 1965 ble det ført forhandlinger mellom LO og NAF. Det ble oppnådd enighet om et indeksoppgjør under forutsetning av at konsumprisindeksen pr. 15. januar ble 120,8. Januar-indeksen viste imidlertid 120,5 (0,1 poeng under «den røde streken»).

Etter nye forhandlinger ble partene likevel enige om et samlet oppgjør. Det ble gitt et indekstillegg på 26 øre til alle voksne arbeidere med virkning fra 22. februar. De innebygde tilleggene ifølge tariffavtalene fra 1964 — 10 øre pr. time generelt og 10 øre pr. time til lavtlønnsfagene — ble gitt fra samme dato i stedet for fra 1. april 1965.

Det samlede generelle tillegg for voksne arbeidere ble da fra 22. februar 36 øre pr. time, og for lavtlønnsfagene inntil 46 øre pr. time. For lavtlønnsfagene ble «taket» for timefortjenesten hevet til kr. 7,06 for menn og kr. 5,46 for kvinner inkl. tilleggene. Unge arbeidere fikk halvparten av det generelle tillegget.

For høstfagene — hotell- og restaurantvirksomhet, meieriene og transportfagene — var de innebygde tilleggene inkludert i oppgjøret høsten 1964, og disse gruppene fikk derfor bare indekstillegget på 26 øre. Ved de foretatte forhøyelser ble lønningene regulert opp til indekstallet 120,6 + 2 poeng = 122,6 poeng, og den nye «røde streken» ble 127,6.

I innenriksfarten (ca. 5 000 mann) ble det enighet om samme indeksregulering som i avtalene mellom NAF og LO med de nødvendige tilpasninger.

I skogbruket gav avtalen fra 1964 et innebygd tillegg på 20 øre pr. time med virkning fra 1. mai 1965. Etter forhandlinger ble det enighet om at det skulle gis et indekstillegg på 30 øre på alle timelønnssatser. Akkordsatsene ble satt opp med fra 2,5 til 3,5 prosent for de ulike arbeider. Reguleringene ble gjort gjeldende fra 1. mai 1965. Den nye røde streken ble 127,6 som i de øvrige avtaler, men med forbehold om at ny indeksregulering ikke kan skje før 1. mai 1966.

Den nye avtalen for maskinistene, inngått i begynnelsen av 1965, gav de samme tillegg som de øvrige avtaler i utenriksfarten. Det ble gitt et tillegg til grunnhyresatsene på kr. 100,— pr. måned. Overtidssatsene ble hevet tilsvarende og med et ekstra tillegg på 4 prosent.

Rikslønnsnemndas kjennelse for ca. 20 000 lærere i folke- og framhaldsskolen, som også falt i 1965, gav endel justeringer som førte til at en vesentlig del av de personlige tillegg for lærerne falt bort. Justeringsendringene ble gjort gjeldende fra 1. april 1965. Indeksbestemmelsen og bestemmelsen om innebygde tillegg ble fastsatt i samsvar med avtalen for statstjenestemennene.

For statens embets- og tjenestemenn ble det ført forhandlinger om indekstillegg våren 1965. Med virkning fra 22. februar fikk statstjenestemennene et tillegg på kr. 630,— pr. år fra lønnsklasse 1 til og med lønnsklasse 7 med 4 alderstillegg. Tillegget øker noe med stigende lønnsklasser til og med lønnsklasse 19 med 2 alderstillegg. Fra lønnsklasse 19 med 3 alderstillegg utgjør tillegget kr. 900,— pr. år. Det innebygde lønnstillegg på ¼ lønnsklasse som etter avtalen skulle ha vært gitt fra 1. april 1965, ble også gjort gjeldende fra 22. februar. Indekstilleggene gjaldt også de kommuner som følger statens lønnsregulativ.

Lønnsavtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Norges Handels- og Kontorfunksjonærers Forbund var den eneste større avtalen som løp ut i 1965. Riksmeklingsmannens forslag til ny avtale ble vedtatt ved uravstemning. Det ble gitt et tillegg til minstelønnssatsene på 13,3 prosent på begynnerlønn og 7,4 prosent på øverste sats. Også de som hadde personlige tillegg fikk utbetalt tilleggene. Overtidssatsen på 25 prosent for de to første timer overtid ble forhøyd til 35 prosent. Avtalen inneholder bestemmelse om indeksregulering med utgangspunkt i indekstallet pr. 15. september 1965 som var 123,0. Dersom indeksen stiger eller faller 5 poeng i forhold til 123,0,

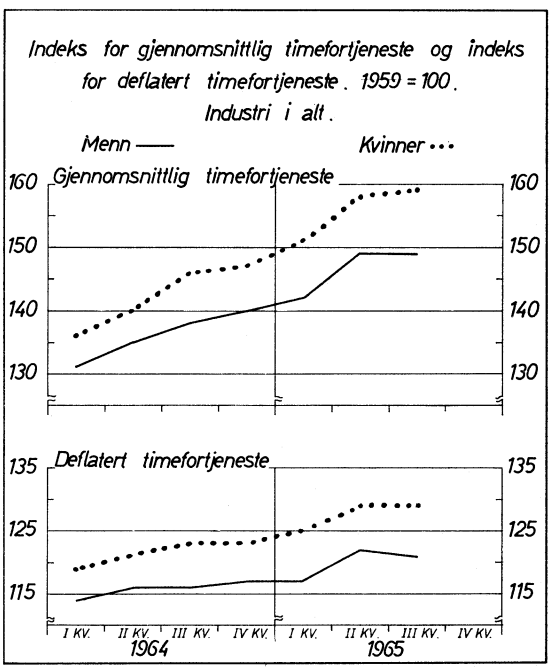

Fig. 38.

Tabell 75. *Tariffbestemt lønnsøking og lønnsglidning for voksne mannlige arbeidere i industrien.*

	Tariff-bestemte tillegg	Lønns-glidning	Lønns-øking i alt
	Pst.	Pst.	Pst.
Annet halvår 1944—1. kvartal 1946	24,4	0,5	24,9
1. kvartal 1946—1. kvartal 1947	7,9	2,9	10,8
1. » 1947—1. » 1948	3,0	4,1	7,1
1. » 1948—1. » 1949	2,4	2,8	5,2
1. » 1949—1. » 1950	1,7	1,7	3,4
1. » 1950—1. » 1951	6,3	3,5	9,8
1. » 1951—1. » 1952	11,0	2,0	13,0
1. » 1952—1. » 1953	4,5	2,7	7,2
1. » 1953—1. » 1954	—	3,3	3,3
1. » 1954—1. » 1955	3,0	3,5	6,5
1. » 1955—1. » 1956	0,2	4,4	4,6
1. » 1956—1. » 1957	4,5	4,4	8,9
1. » 1957—1. » 1958	0,4	3,8	4,2
1. » 1958—1. » 1959	7,0	3,1	10,1
1. » 1959—1. » 1960	1,3	3,2	4,5
1. » 1960—1. » 1961	0,2	3,8	4,0
1. » 1961—1. » 1962	7,4	3,0	10,4
1. » 1962—1. » 1963	3,3	2,7	6,0
1. » 1963—1. » 1964	4,2	3,1	7,3
1. » 1964—1. » 1965	3,1	3,4	6,5

Tabell 76. *Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere.*

	Tids-enhet	Gjennomsnittsfortjeneste Kroner			Prosentvis endring fra året før		
		1963	1964	1965	1963	1964	1965
Menn:							
Jordbruksarb., sommer[1]	måned	668	721	..	6,2	7,9	..
Skogsarb., vinter[2]	dag	50,84	55,75	..	6,2	9,7	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	7,96	8,41	[3] 9,23	5,2	5,7	[4] 10,5
Tekniske funksjonærer[5]	måned	2 228	2 375	2 566	6,4	7,0	8,1
Kontorfunksjonærer[5]	»	1 986	2 107	2 268	5,4	6,6	6,1
Bygge- og anleggsarbeidere	time	10,60	11,19	[3] 12,05	7,8	5,6	[4] 8,7
Losse- og lastearbeidere	»	9,68	10,11	[3] 11,48	5,8	4,4	[4] 14,1
Utenriksfart, voksne sjøfolk[1,6]	måned	..	2 225	..	..	..	..
Innenriksfart » » [1,7]	»	1 478	1 548	..	10,0	4,7	..
Landtransport, voksne arbeidere	time	7,33	7,60	[3] 8,38	8,0	3,7	[4] 11,0
Varehandel[6]:							
Kontorfunksjonærer	måned	..	1 978	..	..	..	..
Butikkfunksjonærer	»	..	1 400	..	..	..	..
Lagerfunksjonærer	»	..	1 442	..	..	..	..
Kvinner:							
Jordbruksarb., sommer[1]	måned	373	408	..	6,9	9,4	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	5,53	5,95	[3] 6,61	6,6	7,6	[4] 12,6
Funksjonærer i alt[5]	måned	1 169	1 243	1 332	5,3	6,3	7,2
Varehandel[6]:							
Kontorfunksjonærer	»	..	1 171	..	..	..	..
Butikkfunksjonærer	»	..	956	..	..	..	..

[1] Til dette kommer kost og losji. [2] Vintrene 1963—64 og 1964—65. [3] 2. kvartals oppgaver. Betaling for helgedager, 1. og 17. mai er utjamnet over året. [4] Stigningen fra 2. kv. 1964 til 2. kv. 1965. [5] Pr. 1. september. Stigningsprosentene er standardberegnet. [6] Mars. [7] November.

kan partene kreve opptatt forhandlinger. Mulig regulering kan først foretas på grunnlag av konsumprisindeksen pr. 15. september 1966. De nye satser ble gjort gjeldende fra 16. oktober 1965. Avtalen fikk to års varighet.

Den lønnsøking som finner sted utover de tariffbestemte endringer, blir kalt lønnsglidning og beregnes som differansen mellom den totale lønnsøking og den tariffbestemte øking. Lønnsglidningen vil være bestemt av en rekke faktorer, f. eks. personlige tillegg i minstelønnsfagene, fastsetting av akkordsatser, gjennomføring av premielønnssystemer, endringer i omfanget av overtidsarbeid o. a. For voksne mannlige arbeidere i industrien har en beregnet tall som belyser lønnsglidningen i etterkrigsårene (se tabell 75).

Lønnsglidningen var størst i 1955 og 1956 med 4,4 prosent. Fra 1957 til 1964 var den mellom 3 og 4 prosent pr. år.

Lønnsutviklingen for en del viktigere lønnstakergrupper i årene 1963—1965 går fram av tabell 76. Da fortjenestebegrepet ikke er det samme for alle grupper, og da tallene refererer seg til ulike tidspunkter i året, må en være varsom med å jamføre lønnsnivået gruppene imellom.

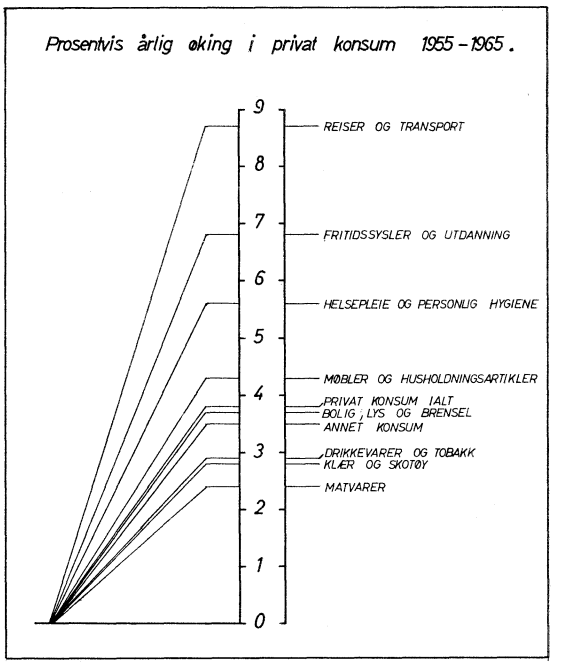

Fig. 39.

Privat konsum.

Etter foreløpige beregninger økte utgiftene til privat konsum regnet i løpende priser med 1 861 mill. kr. fra 1964 til 1965. Den nominelle utgiftsøking i løpende priser var ca. 300 mill. kr. mindre enn utgiftsøkingen fra 1963 til 1964. Utgiftsøkingen for matvarer, drikkevarer og tobakk var 647 mill. kr., for bolig, lys og brensel 228 mill. kr., for møbler og husholdningsartikler 78 mill. kr., for klær og skotøy 723 mill. kr. og for reiser og transport 155 mill. kr. Resten av utgiftsøkingen, som bl. a. omfatter helsepleie, fritidssysler og utdanning, utgjorde 507 mill. kr.

Prisene på konsumvarer gikk ifølge nasjonalregnskapet opp med 4,0 prosent fra 1964 til 1965, mot 4,7 prosent året før. Målt i faste priser økte det private konsum med 3,0 prosent. Denne veksten var betydelig svakere enn i 1964 (+ 4,1 prosent) og i 1963 (+ 3,7 prosent). Veksten i det private konsum har i de tre siste årene vært betydelig lavere enn veksten i bruttonasjonalproduktet, som økte med 5,8 prosent i 1965, med 6,3 prosent i 1964 og med 4,8 prosent i 1963. I hvert år i perioden 1959—1962 var den prosentvise vekst i konsumet omtrent like sterk som i bruttonasjonalproduktet. I 1950-årene holdt vekstraten for konsumet seg stort sett noe lavere enn vekstraten for bruttonasjonalproduktet; forholdstallet mellom vekstprosentene var gjennomgående av størrelsesordenen 0,75.

Den svake konsumøkingen i 1965 kan, som i de to foregående år, for en stor del føres til-

Tabell 77. *Konsumets volumutvikling.*

	Netto-nasjonal-produkt	Totalt konsum	Offentlig konsum	Privat konsum	Privat konsum pr. inn-bygger
	Gj. sn. årlig øking i prosent				
1900—1938	2,9	2,3	3,2	2,2	1,4
1938—1963	3,3	3,1	5,3	2,8	1,9
1946—1963	4,5	3,7	4,1	3,6	2,6
1964—1965	5,8	4,2	9,6	3,0	2,2

Tabell 78. *Sammenhengen mellom nasjonalprodukt, private disponible inntekter og privat konsum.*

År	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)	År	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)
	(1)	(2)	(3)		(1)	(2)	(3)
Gj. sn. 1935/39	87,2	87,4	76,2	1955	80,2	86,1	69,1
				1956	80,1	81,6	65,3
1946	83,3	90,1	75,0	1957	77,7	84,2	65,4
1947	81,4	92,1	74,9	1958	76,0	90,4	68,7
1948	80,9	89,1	72,1	1959	77,0	89,6	69,0
1949	80,9	92,4	74,7	1960	77,9	88,7	69,1
1950	80,0	92,3	73,8	1961	77,4	88,8	68,7
1951	79,4	83,9	66,6	1962	75,9	90,3	68,5
1952	78,9	85,8	67,7	1963*	76,6	88,1	67,5
1953	78,6	89,9	70,7	1964*	76,6	86,0	65,9
1954	80,8	86,2	69,6	1965*	77,0	82,4	63,5

bake til forskyvninger i de private disponible realinntekter (etter skattlegging) mellom lønnstakere (medregnet pensjonister og trygdede) og private næringsdrivende (medregnet selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere); inntektsøkingen var i disse årene atskillig sterkere for private næringsdrivende enn for lønnstakere. Fra 1962 til 1963 økte de disponible realinntekter — målt i 1961-priser — både for lønnstakere og for private næringsdrivende med omtrent 7 prosent, en øking som normalt skulle ventes å gi en vekst i konsumet på omtrent 5,5 prosent eller omtrent 1,5 prosentenheter mer enn den faktiske konsumøkingen det året. (Se tabell 79). Fra 1963 til 1964 økte de disponible realinntekter med 2,2 prosent for lønnstakere og med hele 14 prosent for selvstendige næringsdrivende. Det beregnede anslag for normal konsumøking skulle etter dette ha ligget i underkant av 3 prosent, mens den faktiske øking var 4,1 prosent. Konsumøkingen dette året var altså vel 1 prosent høyere enn anslagene basert på endringene i de disponible realinntekter. Fra 1964 til 1965 steg de disponible realinntekter for lønnstakere med 5,5 prosent og for private næringsdrivende med vel 10 prosent. Basert på disse inntektsendringene blir den beregnede konsumøking fra 1964 til 1965 så høy som 5 prosent, mens den faktiske konsumøking som nevnt var 3 prosent, altså hele 2 prosentenheter lavere. Konsumendringene i perioden 1963—1965 gir således ikke år for år noen særlig god overensstemmelse med anslag for normal konsumøking basert på inntektsendringene, men sett på bakgrunn av at det faktiske konsum lå relativt høyt i årene før 1963, er det først og fremst periodiseringen på de enkelte år som skaper uoverensstemmelsene. Det er således nærliggende å se en del av forklaringen på den forholdsvis lave konsumøkingen fra 1964 til 1965 i det forhold at konsumøkingen fra 1963 til 1964 var noe sterkere enn utviklingen i de disponible private inntekter skulle tilsi.

Tabell 79. *Faktisk og beregnet utvikling av det private konsum. Prosentvis øking fra året før.*

År	Faktisk øking (1)	Beregnet øking (2)	Avvik (2)—(1)
1955	3,1	3,4	0,3
1956	3,0	4,6	1,6
1957	2,3	0,9	—1,4
1958	0,3	0,1	—0,2
1959	4,1	4,0	—0,1
1960	6,4	4,9	—1,5
1961	6,2	4,7	—1,5
1962	3,3	4,3	1,0
1963*	3,7	5,4	1,7
1964*	4,1	2,8	—1,3
1965*	3,0	5,0	2,0

Konsumentenes utgifter til matvarer regnet i faste priser økte fra 1964 til 1965 med vel 2 prosent eller litt mer enn fra 1963 til 1964. For utgiftsgruppen bolig, lys og brensel var volumøkingen vel 4 prosent, som også er litt mer enn fra 1963 til 1964. Men for de andre utgiftsgruppene var det atskillig større forskjell på volumendringene fra 1964 til 1965 sammenliknet med endringene det foregående år. For

Tabell 80. *Prosentvise endringer i volum og priser for det private konsum etter utgiftsgrupper.*

	Prosentvise endringer i volum fra år til år			Prosentvise prisendringer fra år til år			Prosentvis endring i relative priser (gruppepriser i forhold til konsumpris) 1964—65
	1962–63	1963–64	1964–65	1962–63	1963–64	1964–65	
Matvarer	1,0	1,9	2,2	—0,2	9,8	2,9	—1,1
Drikkevarer og tobakk	4,2	—0,3	8,3	4,5	3,5	5,3	1,3
Bolig, lys og brensel	4,0	3,6	4,2	2,5	3,2	3,6	—0,4
Møbler og husholdningsartikler	8,9	8,5	—0,3	0,5	2,3	4,0	—
Klær og skotøy	3,9	—0,7	2,2	2,1	4,9	4,6	0,6
Reiser og transport	8,4	10,4	5,7	—0,2	1,0	0,9	—3,0
Fritidssysler og utdanning	4,0	9,0	2,3	0,9	—	5,3	1,3
Andre utgifter	4,8	7,7	2,7	3,5	2,9	5,9	1,8
Spesifisert konsum i alt	4,0	4,3	3,1	1,5	4,6	3,9	—0,1
Privat konsum i alt	3,7	4,1	3,0	1,5	4,7	4,0	—

utgiftsposten drikkevarer og tobakk, som viste en svak nedgang fra 1963 til 1964, var det en volumøking fra 1964 til 1965 på vel 8 prosent. Blant drikkevarene var økingen sterkest for alkoholfrie drikkevarer og for øl, mens forbruket av brennevin og vin økte med henholdsvis ca. 3 og 4 prosent. Blant tobakksvarene økte igjen sigarettforbruket, og med hele 14 prosent, etter at det hadde vist en betydelig tilbakegang fra 1962 til 1964. (Oppgavene for 1965 er imidlertid usikre.) For røyketobakk m. v. var økingen 6 prosent. Innkjøp av møbler og husholdningsartikler gikk ubetydelig tilbake fra 1964 til 1965 etter å ha økt i volum med 8—9 prosent i hvert av de to foregående år. Innkjøpet av dypfrysere økte fra 50 000 i 1964 til 69 000 i 1965. Innkjøpene av andre større utstyrsartikler som kjøleskap, vaskemaskiner m. v. lå på omtrent samme nivå som i 1964. Utgiftspostene reiser og transport og fritidssysler og utdanning økte svakere i volum enn i de to foregående år. For klær og skotøy var det en moderat øking, vel

Tabell 81. *Forbruk av enkelte matvarer.*

		1960	1961	1962	1963	1964	1965
Mjølk[1]	Mill. liter	636	638	644	655	672	675
Fløte, omregnet til helmjølk	» »	173	[2] 194	189	197	201	204
Smør	1 000 tonn	13,2	13,5	14,6	16,3	13,8	13,3
Margarin	» »	85,5	83,8	83,5	82,8	82,3	80,0
Hvit ost	» »	18,1	18,4	17,9	18,0	16,9	17,0
Brun ost	» »	13,3	13,4	13,3	13,7	13,7	13,9
Egg	» »	31,3	31,4	32,4	32,4	32,7	33,1
Kjøtt	» »	71,9	75,5	75,3	80,0	81,2	82,6
Flesk	» »	55,3	56,4	57,5	57,4	60,0	61,0
Sukker	» »	143,7	143,5	151,4	147,2	132,9	144,4
Kaffe, rå vekt	» »	27,2	27,8	30,7	32,9	29,2	31,0
Importert frukt	» »	106,2	106,5	122,3	116,0	128,9	135,5
Norsk frukt	» »	128,4	74,8	90,3	79,9	81,6	67,0
Tørket frukt, nøtter	» »	11,3	10,3	12,9	12,3	11,7	13,0
Importerte grønnsaker	» »	19,2	20,8	24,9	26,5	26,7	37,7
Norske grønnsaker	» »	103,8	111,7	96,0	135,0	120,0	140,0

[1] Omfatter også forbruket av tørrmjølk og kondensert mjølk. [2] Inkl. ekstraordinært salg av fløte til iskremfabrikasjon.

Tabell 82. *Forbruk av tobakk og drikkevarer.*

		1960	1961	1962	1963	1964	1965
Sigarer	Mill. stk.	26	34	37	41	59	49
Sigaretter	» »	1 491	1 424	1 464	1 402	1 280	1 460
Røyketobakk, skrå, snus	Tonn	3 960	3 997	4 118	3 925	3 951	4 200
Alkoholfrie drikkevarer	Mill. liter	67,6	72,8	77,2	90,9	87,8	95,0
Alkoholholdig øl	» »	87,7	94,0	90,5	97,2	97,5	103,7
Vin	» »	4,4	4,7	4,8	5,0	5,3	5,5
Brennevin	» »	10,4	11,0	10,9	11,2	10,9	11,2
Ren alkohol i alt	» »	9,1	9,6	9,6	10,0	9,9	10,3

2 prosent, men sett på bakgrunn av at innkjøpene av klær og skotøy gikk ned litt fra 1963 til 1964, må det kunne slås fast at volumøkingen i 1965 for denne utgiftsposten var påfallende lav.

Hovedinntrykket er at publikum i 1965 synes å ha vært svært tilbakeholdende i forbruket av slike varer og tjenester som erfaringsmessig viser sterkest forbruksøking under en inntektsoppgang. Dette inntrykk forsterkes når en tar hensyn til prisutviklingen for utgiftsgruppene. Stort sett er det bare utgiftsgruppen reiser og transport, som inkluderer kjøp av privatbiler, som har hatt en avvikende prisutvikling fra 1964 til 1965, idet prisøkingen bare var ca. 1 prosent mot 4 prosent øking for privat konsum i alt. Beregninger som er foretatt på basis av Byråets undersøkelser av konsumpostenes prisavhengighet, viser at endringene i utgiftspostenes relative priser vesentlig skulle ha hatt virkning for utgiftsgruppen reiser og transport, og at prisvirkningene alene forklarer vel 2 prosent av volumøkingen på 5,7 prosent. Etter denne korreksjon for virkningen av prisendringene har således alle inntektselastiske utgiftsposter en påfallende lav volumendring i 1965. Med de disponible realinntekter konsumentene — etter foreløpige anslag — hadde til rådighet i 1965, skulle en ha ventet større volumøking for hver enkelt av disse utgiftspostene. Dette stemmer godt med de beregninger som er gitt foran for privat konsum i alt og som viser at inntektsutviklingen i 1965 normalt skulle ha gitt plass for en konsumøking på 5 prosent, mens den faktisk var 3 prosent. Med de forbehold som følger av at talloppgavene er foreløpige, synes det derfor å ha vært mer spesielle

Tabell 83. *Tilgang av andre forbruksvarer.*

		1960	1961	1962	1963	1964	1965
Kjøleskap	1 000 stk.	58	78	65	80	78	80
Dypfrysere	» »	..	..	..	28	50	69
Komb. kjøleskap og dypfrysere	» »	..	..	..	4	6	8
Vaskemaskiner	» »	46	45	50	55	55	57
Varmtvannsbeholdere	» »	43	40	36	41	46	43
Varmekolber for innbygging	» »	..	..	..	..	21	21
Strykejern	» »	73	79	80	65	79	77
Universale kjøkkenmaskiner	» »	11	15	17	30	19	12
Vispe- og røremaskiner	» »	48	83	97	101	85	73
Støvsugere	» »	50	47	47	55	62	65
Båndopptakere	» »	13	12	10	16	17	20
Radiogrammofoner	» »	22	15	14	12	10	9
Andre radiomottakere	» »	102	101	108	119	125	131
Fjernsynsapparater	1 000 lisenser	42	58	96	90	115	89
Sykler	1 000 stk.	71	73	64	71	80	73
Motorsykler	» »	31	28	21	15	12	9
Personbiler[1]	» »	36	57	51	53	62	64

[1] Inkl. stasjonsbiler og drosjer.

årsaker til konsumsvikten i 1965. Som allerede nevnt kan noe av forklaringen ligge i at det private konsum i 1964 lå noe høyere enn inntektsutviklingen dette året skulle tilsi. I omtalen av konsumutviklingen i sluttordet er det pekt på spesielle forhold som kan ha ført til slike tidsforskyvninger i konsumveksten.

Anslag for forbruket av enkelte matvarer er gitt i tabell 81, men erfaringsmessig er anslagene for inneværende år usikre. Det er forholdsvis små endringer for de fleste varer fra det innenlandske jordbruk. Det er grunn til å merke seg en sterk øking for importerte grønnsaker, fra nærmere 27 000 tonn til bortimot 38 000 tonn. Sukkerforbruket, som lå lavt i 1964, økte igjen i 1965 til nivået fra 1963, men oppgavene er som nevnt usikre.

Omsetningen av radiomottakere og båndopptakere økte noe fra 1964 til 1965. Omsetningen av fjernsynsapparater var like stor som i 1963, da det ble gitt lisens for ca. 90 000 apparater, mens tallet på nye lisenser i 1964 var 25 000 høyere. Omsetningen av personbiler gikk opp fra 62 000 biler i 1964 til 64 000 i 1965.

Personbefordringen med jernbaner, som har vist en synkende tendens siden 1962, falt med om lag 1 prosent fra 1964 til 1965. For bussreiser var det en oppgang på 2 prosent, og for innenlandsk ruteflyging en oppgang på hele 22 prosent. (Se tabell 84).

Tabell 84. *Konsum av reiser etc.*

		1960	1961	1962	1963	1964	1965
Jernbanereiser	Mill. personkm	1 825	1 824	1 837	1 758	1 712	1 695
Bussreiser	» »	2 776	2 929	3 093	2 866	3 108	3 170
Innenl. ruteflyging	» »	114	126	171	218	270	330
Hotellbesøk (nordmenn)	1 000	1 394	1 427	1 419	1 463	1 463	1 475

Investering.

Investeringsaktiviteten økte betydelig i siste del av 1964 og i 1965. De samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital og lager var i 1965 etter foreløpige beregninger vel 20 milliarder kr., eller ca. 2 800 millioner kr. større enn i 1964 regnet i løpende priser. Av oppgangen var nærmere 750 millioner kr. øking i lagerbeholdninger og 600 millioner kr. øking i skipsinvesteringer.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital i alt økte i volum med 6,8 prosent i 1965. Økingen var 3,4 prosent for bygninger og anlegg, 6,4 prosent for maskiner og transportmidler uten skip og 13,2 prosent for skip og båter. Regnet uten skip var økingen 4,7 prosent.

Gjennom avtaler om kredittpolitikken for-

Tabell 85. *Investeringsindikatorer. Kvartalstall i prosent av tilsvarende periode året før.*

	1964				1965		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Produksjon:							
Investeringsvareproduksjon	103	113	109	112	116	105	108
Byggevirksomhet:							
Bygg under arbeid, total golvflate	98	100	101	102	107	106	107
Bygg satt i gang, total golvflate	105	120	109	115	125	94	101
Importverdi:							
Maskiner og apparater	105	104	110	117	108	117	114
Lastebiler, varevogner o. l.	116	104	100	110	91	99	136
Skip	83	67	103	101	153	168	141
Lager:							
Totalindeks	98	96	97	98	100	104	110

søkte myndighetene å påvirke omfanget og til en viss grad sammensetningen av den kredittfinansierte etterspørsel. Kredittavtalene for 1965, som var utformet etter samme mønster som avtalene for tidligere år, tok sikte på at den innenlandske utlånsøkingen i dette år ikke skulle være større enn i 1964. Avtalene forutsatte fortsatt høy prioritet for kreditt til boligbygging. Bedriftene ble tilrådd å nytte de økte inntekter til å konsolidere sin finansielle stilling framfor å øke investeringene. Penge- og kredittloven, som trådte i kraft 1. juli 1965, gir myndighetene hjemmel for å nytte flere og sterkere virkemidler enn hittil. Kredittavtalen med de private kredittinstitusjonene gjaldt imidlertid ut året, og penge- og kredittlovens bestemmelser ble derfor ikke tatt i bruk med virkning for 1965. Avsnittet om pengemessige forhold inneholder nærmere enkeltheter om kredittavtalen.

Den faktiske utlånsøking (regnet netto) fra innenlandske kredittkilder var omtrent like stor som i 1964. Større inntekter i bedriftene gav imidlertid rom for større investeringer med egne midler.

Ved siden av kredittpolitikken er byggereguleringen fortsatt et viktig virkemiddel til å påvirke investeringsaktiviteten. Den regulerte byggevirksomheten har i de siste årene omfattet industri- og verkstedbygg, skoler, sykehus, hoteller, forretningsbygg, lagerskur o. l. Unntatt fra byggeløyveordningen er boligbygg, driftsbygg i jordbruk, skogbruk og fiske, anleggsvirksomhet og bygg som oppføres for statens regning. Skolebygg ble frigitt fra 1. januar 1966. Kvotene for regulert byggevirksomhet i 1965 ble fastsatt uforandret fra året før til i alt

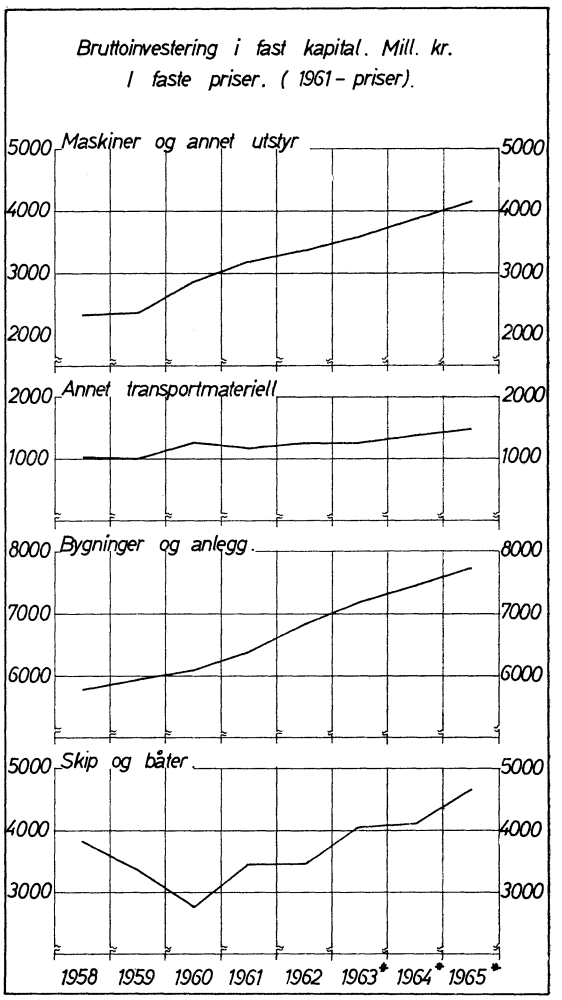

Fig. 40.

Tabell 86. *Bruttoinvestering i fast kapital fordelt etter art (1961-priser, 1961 = 100).*

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
Bygninger og anlegg	100	107	112	117	121
Skip og båter	100	101	117	119	134
Annet transportmateriell	100	105	104	118	126
Maskiner og annet utstyr	100	106	112	122	129
I alt	100	105	113	118	126

Tabell 87. *Import av viktige investeringsvarer (cif).*

	I løpende priser, mill. kr.					I prosent av total vareimport og netto skipsimport		
	1961	1962	1963	1964	1965*	1963	1964	1965*
Maskiner og utstyr	1 184	1 343	1 448	1 617	1 759	11,5	11,9	12,0
Skip (netto)	1 848	1 554	1 914	1 597	2 164	15,3	11,8	14,7
Fly m. v.	13	18	26	34	51	0,2	0,3	0,3
Andre transportmidler	307	307	350	363	388	2,8	2,7	2,6
I alt	3 352	3 222	3 738	3 611	4 362	29,8	26,7	29,6

1 500 000 m². I løpet av 1965 ble det gitt tillegg på i alt 70 000 m².

Bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg økte i volum med 3,4 prosent fra 1964 til 1965, mot gjennomsnittlig 5 prosent pr. år i perioden 1961—64. Investeringer i boliger økte med 4,1 prosent fra 1964 til 1965.

Bruttoinvesteringer i skip og båter økte sterkt i 1965 — i løpende priser med hele 619 mill. kr. og i volum med vel 13 prosent — etter foreløpige beregninger. Bruttoinvesteringene i sjøtransport varierer erfaringsmessig sterkt fra år til år; i 1964 falt bruttoinvesteringene i skip og båter med vel 3 prosent, mot en øking på 14,4 prosent året før. Den sterke veksten i 1965 kan føres tilbake til de store kontraheringene i 1963. I 1965 nådde kontraheringene et nytt toppnivå.

Bruttoinvesteringer i annet transportmateriell økte i volum med 7,0 prosent i 1965 og i maskiner og utstyr med 6,2 prosent.

Lagerøkingen i 1965 var den største som er registrert (+ 750 millioner kr. i løpende priser). Den sterke økingen omfattet både råvarelagrene, ferdigvarelagrene og engrosbedriftenes lagre.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital utgjorde i 1965 35,4 prosent av bruttonasjonalproduktet regnet i løpende priser. Gjennomsnittet for de tre foregående år var 35,8 prosent. Investeringsraten for fast realkapital uten skip, som viser liten endring fra år til år, var i 1965 27,8 prosent.

Tabell 87 viser importen av noen viktige grupper av investeringsvarer og deres andel av den totale vareimport (netto skipsimport medregnet). Skipsimporten varierer sterkt fra år til år. For de andre varegruppene var det bare små prosentvise variasjoner over de siste tre årene.

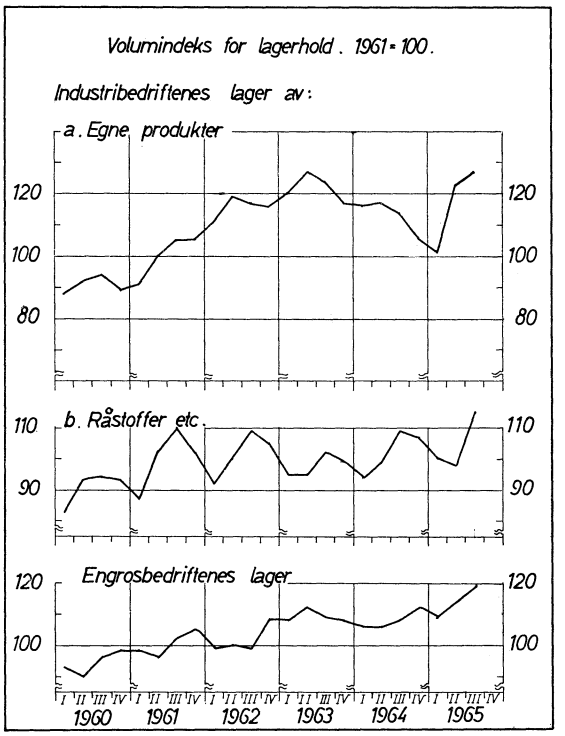

Fig. 41.

Bruttoinvestering i fast realkapital etter næring viser betydelige variasjoner fra år til år, men langtidstendensen har gått i retning av en økende andel til industri, kraftforsyning, varehandel og offentlig konsumkapital og en synkende andel til primærnæringene og til boliger og forretningsbygg.

I de fleste næringer var volumet av bruttoinvesteringene i 1965 større enn i 1964. I jordbruk økte investeringene i volum med 1,5 prosent, men gikk i skogbruk ned med 8,3 prosent. I fiske og fangst var økingen 11,0 prosent og i bergverksdrift 10,4 prosent. Bruttoinvesteringer i industri økte i volum med 11,0 prosent fra 1964 til 1965. Investeringer i elektrisitets- og gass-forsyning økte med 2,7 prosent fra 1964 og ligger fortsatt på et høyt nivå.

Av transportnæringene har sjøfart og lufttransport hatt sterk øking i investeringene i 1965.

Investeringer i offentlig konsumkapital økte i 1965 noe svakere enn i de nærmest foregående år. Statlige investeringer i offentlig konsumkapital økte likevel sterkere enn de samlede investeringer, mens de kommunale investeringenes andel gikk ned i 1965.

De offentlige bruttoinvesteringers andel av de totale bruttoinvesteringer var i 1965 28,5 prosent (se tabell 89), det vil si noe lavere enn i de to foregående år. Det var nedgang i prosentandelen både for offentlige bedrifter og for

Tabell 88. *Bruttoinvestering i fast realkapital etter næring.*

	I løpende mill. kr.		
	Endringer fra år til år		
	1962–1963	1963–1964	1964–1965
Jordbruk og skogbruk ..	54	57	63
Fiske og fangst	5	45	65
Bergverksdrift m. v.	16	52	26
Industri	146	220	503
Elektrisitetsforsyning og gassforsyning	163	31	142
Forretningsbygg	— 31	2	11
Boliger	87	92	252
Sjøtransport	438	— 125	580
Annen samferdsel	77	186	102
Andre næringer	20	168	178
Offentlig konsumkapital .	348	313	208
I alt	1 323	1 041	2 130

Tabell 89. *Offentlig og privat bruttoinvestering i fast kapital i løpende priser.*

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
Privat bruttoinvestering ..... mill. kr.	10 651	10 996	11 651	12 311	14 049
Offentlig bruttoinvestering ..... » »	3 552	4 164	4 832	5 213	5 605
Av dette:					
Offentlige bedrifter ..... » »	1 842	2 177	2 497	2 565	2 749
Offentlig konsumkapital ..... » »	1 710	1 987	2 335	2 648	2 856
I alt mill. kr.	14 203	15 160	16 483	17 524	19 654
Prosentvis fordeling:					
Privat bruttoinvestering	75,0	72,5	70,7	70,3	71,5
Offentlig bruttoinvestering	25,0	27,5	29,3	29,7	28,5
Av dette:					
Offentlige bedrifter	13,0	14,4	15,1	14,6	14,0
Offentlig konsumkapital	12,0	13,1	14,2	15,1	14,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

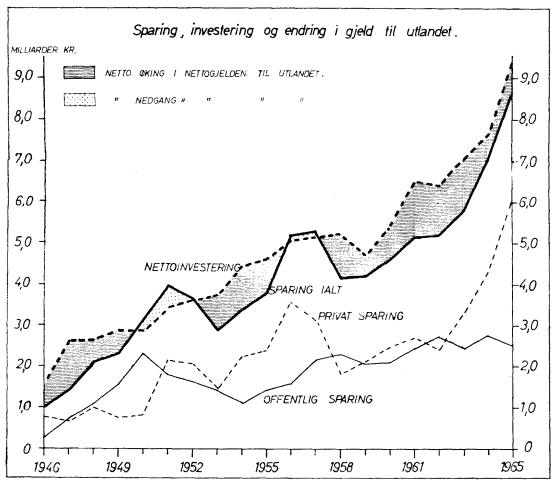

Fig. 42.

offentlig konsumkapital. Nedgangen for offentlige bedrifter henger sammen med mindre investeringsaktivitet ved Jernverket.

Av de totale nettoinvesteringer på 9,3 milliarder kr. i 1965 ble 92 prosent finansiert ved innenlandsk kapitaltilvekst (sparing) og resten, 750 millioner kr., ved netto lån i utlandet. Tabell 90 viser nettoinvestering, kapitaltilvekst og nettoøking i lån fordelt på offentlig og privat sektor i perioden 1961—65. Figur 42 viser utviklingen i hele etterkrigsperioden. Den private kapitaltilvekst er sterkt påvirket av konjunkturbestemte variasjoner i selskapssparingen, spesielt innenfor eksportnæringene. Årene 1951—52, 1956—57 og 1964—65 merker seg særlig ut med høy, og årene 1949, 1953, 1958 og 1962 med lav privat sparing. I løpet av perioden 1962—65 økte den private kapitaltilvekst med

Tabell 90. *Investering, kapitaltilvekst og nettoøking i lån. Mill. kr.*

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
A. Bruttoinvestering (inkl. lager)	14 755	15 268	16 311	17 601	20 405
B. Kapitalslit	8 282	8 807	9 289	9 942	11 081
C. Nettoinvestering (A—B)	6 473	6 461	7 022	7 659	9 324
1. Offentlig	1 788	2 234	2 750	2 947	3 045
2. Privat	4 685	4 227	4 272	4 712	6 279
D. Kapitaltilvekst i alt[1]	5 158	5 208	5 736	7 074	8 574
1. Offentlig	2 466	2 741	2 471	2 767	2 551
2. Privat	2 692	2 467	3 265	4 307	6 023
E. Nettoopplåning i utlandet(C—D)[2]	1 315	1 253	1 286	585	750
1. Offentlig opplåning	— 678	— 507	279	180	494
2. Privat opplåning	1 993	1 760	1 007	405	256

[1] Medregnet netto gaver fra utlandet. [2] Svarer til underskottet på driftsbalansen overfor utlandet.

hele 35 prosent i årlig gjennomsnitt. Den offentlige kapitaltilvekst økte sterkt fra 1946 til 1950, falt fra 1950 til 1954, økte relativt moderat fram til 1958 og holdt seg deretter nokså stabil. Forholdet mellom privat og offentlig kapitaltilvekst var i 1965 som 2,4 til 1, eller høyere enn i noe annet år i etterkrigstiden unntatt 1946. Stagnasjonen i offentlig kapitaltilvekst har ført til betydelig øking i offentlige lånopptak de siste årene. Nettoøking i offentlige lån var i 1965 nesten 1 200 millioner kroner større enn i 1961. I samme periode har nettoøking i private lån gått ned fra 2 000 millioner til 250 millioner.

Finanser, pengemessige forhold og priser.

Offentlige finanser.

Finanspolitikken og de finanspolitiske virkningene[1]).

En kan stort sett skille mellom to hovedgrupper av finanspolitiske virkninger: de direkte budsjettvirkningene og de konjunkturpolitiske virkningene.

Med de direkte budsjettvirkningene menes de bidrag de enkelte utgifts- og inntektsposter yter til fremme av spesielle offentlige formål (undervisningsformål, forsvarsformål, virkningen på inntektsfordelingen m. v.).

De konjunkturpolitiske virkningene kan grovt inndeles på følgende måte:

1. Virkningen av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.
2. Virkningen av inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.
3. Virkningen av de offentlige lånetransaksjoner (utlån, opptak av lån, aksjetegning m. v.).

En grov indikator for den samlede konjunkturpolitiske virkning har en i netto fordringsøkingen for offentlig forvaltning, «Overskott før lånetransaksjoner», som er lik nettoresultatet av inntektsoverføringene fra og til publikum fratrukket den offentlige forvaltnings utgifter til varer og tjenester. Mer enn en grov orientering kan denne størrelsen imidlertid ikke gi. Den tar bl. a. ikke hensyn til de offentlige lånetransaksjonene og til virkningen av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter. Totalnivået har konjunkturpolitisk betydning fordi den etterspørselsreduserende virkning av en øking i innbetalingene til det offentlige i alminnelighet er mindre enn den etterspørselsøkende virkning av en like stor øking i utbetalingene.

Den offentlige forvaltnings regnskaper. De direkte budsjettvirkninger.

Statens bevilgningsregnskap. Forslaget til statsbudsjett for 1965 (Gule bok 1965) ble gjort opp med 0 i netto inntektsinndragning («overskott før lånetransaksjoner») mot 156 mill. kr. i det vedtatte budsjett for 1964. De totale utgifter til kjøp av varer og tjenester og overføringer var 16 prosent større enn i det vedtatte budsjett for 1964. Utgiftsstigningen var relativt sterkest for bevilgningene til utbygging av universiteter, høgskoler og veinettet og til dekning av økte forbrukersubsidier. Det var også sterk stigning i bevilgningene til forsvarsutgifter og til dekning av økte lønnsutgifter bl. a. i forbindelse med statens overtakelse av likningsadministrasjonen. For delvis å kompensere utgiftsstigningen ble det foreslått en øking i den alminnelige omsetningsskatt fra 10 til 12 prosent. En samtidig øking i forbrukersubsidiene hadde til formål å nøytralisere virkningen på konsumprisindeksen av denne avgiftsforhøyelsen. For å motvirke en automatisk skjerping av progresjonen i skattleggingen inneholdt forslaget videre en lettelse i inntektsskatten til staten svarende til ca. 135 mill. kr. pr. år.

Under budsjettbehandlingen i Stortinget ble det foretatt enkelte mindre forandringer, som bl. a. resulterte i et budsjettert «overskott før lånetransaksjoner» på 23 mill. kr. I løpet av året ble det gitt en rekke tilleggsbevilgninger, bl. a. i forbindelse med lønnsreguleringer og økte tilskott i samband med jordbruks- og fiskeriopp-gjørene. Disse tilleggsbevilgningene er dekket ved en reduksjon av reserveposten «Tilfeldige utgifter». Det ser ut til å bli en viss svikt i inngangen av de indirekte skatter, mens de direkte skatter ventes å bli noe større enn anslått. Det viser seg erfaringsmessig at de regnskapsførte utgifter blir noe mindre enn de budsjetterte (bl. a. på grunn av ubesatte stillinger). På den annen side ventes det på grunn av betalingsforskyvninger en svikt i tilskottene fra utlandet under forsvaret. Anslag før årsskiftet tydet på

[1] En mer detaljert og fullstendig analyse av de konjunkturpolitiske virkningene av finanspolitikken er gitt i avsnittet om «Offentlige finanser» i Økonomisk utsyn over året 1964 (NOS XII 160) og i avsnittet «Statsbudsjettets stilling i den økonomiske politikk» i Stortingsmelding nr. 66 (1963—64) «Om gjennomføring av nasjonalbudsjettet 1964».

Tabell 91. *Den offentlige forvaltnings utgifter og inntekter etter art. Mill. kr.*

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen						Kommuneforvaltningen		
				I alt			Av dette statens bevilgningsregnskap					
	1963	1964	1965*	1963	1964	1965*	1963	1964	1965*	1963	1964	1965*
Inntekter												
1. Formuesinntekt	609	551	568	419	433	452	294	314	317	190	118	116
a. Renter og utbytte[3]	651	708	762	556	607	668	431	488	533	95	101	94
b. Inntektsført overskott av offentlige foretak	– 42	– 157	– 194	– 137	– 174	– 216	– 137	– 174	– 216	[2] 95	[2] 17	[2] 22
2. Skatter	13 806	15 212	17 149	10 256	11 449	12 918	7 096	7 791	8 773	3 550	3 763	4 231
a. Trygde- og pensjonspremier	2 699	2 997	3 403	2 699	2 997	3 403	–	–	–	–	–	–
b. Andre direkte skatter	5 504	5 952	6 697	[1] 2 052	[1] 2 291	[1] 2 575	1 925	2 054	2 257	3 452	3 661	4 122
c. Indirekte skatter	5 603	6 263	7 049	5 505	6 161	6 940	5 171	5 737	6 516	98	102	109
3. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	483	435	515	91	79	126	966	1 168	1 297
4. Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	97	98	120	–	–	–
5. Inntekter i alt	14 415	15 763	17 717	11 158	12 317	13 885	7 578	8 282	9 336	4 706	5 049	5 644
Utgifter												
6. Renteutgifter[3]	513	568	647	421	452	510	400	439	497	92	116	137
7. Overføringer til private	5 772	6 162	7 270	5 226	5 583	6 661	1 519	1 450	1 942	546	579	609
a. Trygde- og pensjonsstønader	3 445	3 835	4 432	3 267	3 656	4 242	–	–	–	178	179	190
b. Andre stønader til konsumenter	480	581	629	195	267	296	173	223	252	285	314	333
c. Subsidier til næringslivet	1 847	1 746	2 209	1 764	1 660	2 123	1 346	1 227	1 690	83	86	86
8. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	966	1 168	1 297	842	1 039	1 133	483	435	515
9. Overføringer fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	687	706	792	–	–	–
10. Stønader til utlandet (netto)	68	80	96	68	80	96	56	67	83	–	–	–
11. Konsum	5 591	6 186	7 153	2 933	3 187	3 775	2 811	3 047	3 608	2 658	2 999	3 378
a. Bruk av varer og tjenester til forsvarsformål	1 414	1 529	1 817	1 409	1 524	1 812	1 409	1 524	1 812	5	5	5
b. Bruk av varer og tjenester til sivile konsumformål	3 339	3 736	4 296	1 203	1 309	1 560	1 081	1 169	1 393	2 136	2 427	2 736
c. Beregnet kapitalslit på konsumkapital	838	921	1 040	321	354	403	321	354	403	517	567	637
12. Nettoinvestering i sivil konsumkapital	1 498	1 727	1 816	498	600	680	466	581	661	1 000	1 127	1 136
13. Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak	675	692	625	551	635	568	551	635	568	124	57	57
14. Annen netto fordringsøking («Overskott før lånetransaksjoner»)	298	348	110	495	612	298	246	318	52	– 197	– 264	– 188
15. Utgifter i alt	14 415	15 763	17 717	11 158	12 317	13 885	7 578	8 282	9 336	4 706	5 049	5 644
16. Disponibel inntekt (5 — (6 + 7 + 8 + 9 + 10))	8 062	8 953	9 704	4 477	5 034	5 321	4 074	4 581	4 889	3 585	3 919	4 383
— Konsum (11)	5 591	6 186	7 153	2 933	3 187	3 775	2 811	3 047	3 608	2 658	2 999	3 378
= Kapitaltilvekst (12 + 13 + 14)	2 471	2 767	2 551	1 544	1 847	1 546	1 263	1 534	1 281	927	920	1 005

[1] Omfatter også øking i skatteoppkrevernes beholdninger. 1963 84 mill. kr., 1964 107 mill. kr. og 1965 163 mill. kr. [2] Omfatter også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). [3] Omfatter også henholdsvis agiofortjeneste og agiotap.

at overskottet før lånetransaksjoner for 1965 ville bli på om lag 52 mill. kr., men dette må betraktes som et minimumstall. Regnskapet for 1964 viste et «overskott før lånetransaksjoner» på 313 mill. kr.

I tabell 91 er hovedpostene i bevilgningsregnskapet ført opp gruppert etter nasjonaløkonomisk art. Tallene for 1963 og 1964 er regnskapstall, mens tallene for 1965 bygger på anslag. Bevilgningsregnskapet er satt opp noe annerledes i tabell 91 enn i de oppstillinger som brukes i de trykte bevilgningsregnskaper og statsbudsjetter. Blant annet omfatter tabellen ikke utgifter i forbindelse med utlån, gjeldsavdrag m. v. og heller ikke inntekter i form av mottatte avdrag på utlån. Underskottet på statens forretningsdrift er ført til fradrag under posten «formuesinntekt» på inntektssiden, mens det i de vanlige oppstillinger er tatt med under utgiftene. Det kan også nevnes at bruk av varer og tjenester for konsum- og forsvarsformål er regnet netto (utgifter minus inntekter), mens de vanligvis blir regnet brutto. Endelig bør merkes at i Statistisk Sentralbyrås oppstillinger blir utgifter (netto) til nybygg og nyanlegg ved offentlig forretningsdrift — i likhet med aksjetegning i offentlige aksjeselskaper — regnet som fordringsøking for den offentlige forvaltning (og som investering for vedkommende næring). Beløpet er i tabell 91 ført opp som egen post under betegnelsen «øking i kapitalinnskott». På den måten blir posten «annen netto fordringsøking» (post 14) lik det som i statens bevilgningsregnskap kalles «overskott før lånetransaksjoner».

De totale utgifter ifølge oppstillingen i tabell 91 (eksklusive balansepostene «Kapitalinnskott i statens forretningsdrift» og «Overskott før lånetransaksjoner») var i 1965 på 8 716 mill. kr. Dette er en meget kraftig stigning på 1 382 mill. kr. eller 18,8 prosent i forhold til foregående år. Snaut halvparten av utgiftene — 4 269 mill. kr. — gikk med til å dekke statens nettokjøp av varer og tjenester. Av dette beløpet gikk 1 064 mill. kr. til investeringer i veianlegg, administrasjonsbygninger og andre former for offentlig konsumkapital, mens resten, 3 205 mill. kr., gikk til dekning av administrasjonsutgifter og andre utgifter ved den offentlige virksomhet. Sammenliknet med 1964 var det en stigning på 13,8 prosent for investeringsutgiftene, mens konsumutgiftene økte med hele 18,8 prosent. Utgiftsforhøyelsene var dels en følge av pris- og lønnsforhøyelser, men den viktigste årsaken var den sterke ekspansjon i omfanget av statens virksomhet. I tabell 94 er den offentlige forvaltnings nettoutgifter til varer og tjenester fordelt etter formål. Utgiftene til stats- og trygdeforvaltningen i denne tabellen er praktisk talt i sin helhet dominert av utgiftene over bevilgningsregnskapet. Særlig viste utgiftene til undervisning og forskning sterk stigning. Statens overtaking av likningsadministrasjonen og lønnsreguleringer m. v. slo ut i en kraftig øking i administrasjonsutgiftene. Det var også en meget kraftig stigning i forsvarsutgiftene, bl. a. som følge av nedgangen i tilskottene fra utlandet.

Forskjellige former for overføringer til private eller andre offentlige regnskaper (postene 6—10

Tabell 92. *Anslag over trygdeforvaltningens inntekter og utgifter 1965. Mill. kr.*

	Inntekter						Utgifter		
	Medlemspremie	Premietilskott			Andre inntekter	Inntekter i alt	Administrasjonsutgift.	Stønadsutgifter	Utgifter i alt
		Arbeidsgivere	Kommunene	Staten					
Syketrygd	604	338	151	121	5	1 219	61	1 158	1 219
Tilleggstrygd for sykepenger	14	26	–	–	1	41	2	39	41
Yrkesskadetrygd	3	120	–	6	13	142	9	121	130
Arbeidsløysetrygd	41	41	20	14	19	135	30	95	125
Barnetrygd	–	–	–	229	–	229	1	228	229
Forsørgertrygd for barn	17	17	4	3	–	41	1	28	29
Uføretrygd (inkl. attføring)	185	191	46	37	4	463	18	483	501
Alderstrygd	500	516	125	100	4	1 245	13	1 223	1 236
Pensjonstrygd for skogsarbeidere	2	10	–	6	1	19	1	11	12
Pensjonstrygd for fiskere	4	–	–	–	4	8	–	7	7
Pensjonstrygd for sjømenn	43	73	–	14	21	151	2	114	116
Krigspensjonering	13	14	3	16	–	46	1	53	54
Enke- og morstrygd	66	68	16	13	–	163	8	152	160
I alt	1 492	1 414	365	559	72	3 902	147	3 712	3 859

i tabell 91) var i 1965 på 4 447 mill. kr. Også her var stigningen fra foregående år temmelig kraftig (746 mill. kr. eller 20,2 prosent). En viktig post var subsidiene til næringslivet (pristilskott, forskjellige former for driftstilskott, investeringstilskott m. v.) som viste en øking fra 1 227 mill. kr. i 1964 til 1 690 mill. kr. i 1965. Den betydelige oppgangen skyldes økte forbrukssubsidier for å kompensere forhøyelsen av avgiftssatsen for omsetningsskatten og økte tilskott til gjennomføring av jordbruks- og fiskeriavtalene. Renteutgiftene i forbindelse med statens gjeld økte fra 439 mill. kr. til 497 mill. kr. Overføringene til kommuneforvaltningen viste en stigning fra 1 039 mill. kr. til 1 133 mill. kr. Økingen skyldtes bl. a. økte tilskott til kommunale veiutgifter. På den annen side har refusjonene av utgifter ved likningskontorene gått ned etter at staten selv har overtatt driften av likningsadministrasjonen.[1]) Overføringene fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning økte fra 706 mill. kr. i 1964 til 792 mill. kr. i 1965. Den viktigste underpost er her overføringene til trygdeforvaltningen, og stigningen skyldtes vesentlig automatisk stigning i statens lovbestemte tilskott til de forskjellige trygdeordninger.

Bevilgningsregnskapets inntekter økte fra 8 282 mill. kr. i 1964 til 9 336 mill. kr. i 1965 eller med 12,7 prosent. Inntektene består i det alt vesentlige av direkte og indirekte skatter. De indirekte skattene økte fra 5 737 mill. kr. til 6 516 mill. kr. eller med 13,6 prosent. Stigningen skyldtes hovedsakelig økingen av satsen for den alminnelige omsetningsavgift fra 10 til 12 prosent. De direkte skatter økte fra 2 054 mill. kr. til 2 257 mill. kr. eller med 9,9 prosent. Stigningen skjedde på tross av at det ble innført nye og lempeligere progresjonsskalaer ved beregningen av inntektsskatten.

Bevilgningsregnskapets inntekter oversteg utgiftene med 620 mill. kr. i 1965. Dette overskott (postene «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking») var 328 mill. kr. mindre enn foregående år. (Det minnes om at tallet for 1965 er foreløpig og usikkert.) Av overskottet gikk 568 mill. kr. til å dekke «Økingen i kapitalinnskottet i statens forretningsdrift». Til dekning av utlån, gjeldsavdrag m. v. gikk med om lag 1 500 mill. kr. Totale inntekter og utgifter over bevilgningsregnskapet balanserte da med bruk av kontantbeholdninger og lånopptak på ca. 1 450 mill. kr.

Trygdeforvaltningens regnskaper. I tabell 92 er det gitt en oversikt over trygdeforvaltningens utgifter og inntekter. Oppgavene bygger på anslag. Trygdeforvaltningens samlede utgifter er for 1965 anslått til 3 859 mill. kr. Av dette var 147 mill. kr. administrasjonsutgifter og resten stønadsutgifter. Av stønadsutgiftene falt 1 223 mill. kr. på alderstrygden, 1 158 mill. kr. på syketrygden og 483 mill. kr. på uføretrygden. Utgiftene ble dekket ved medlemspremier på 1 492 mill. kr., tilskott fra arbeidsgiverne på 1 414 mill. kr. og kommune- og statstilskott på henholdsvis 365 mill. kr. og 559 mill. kr.

Regnskapene for annen statsforvaltning (staten eksklusive bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen). Utgifter og inntekter for annen statsforvaltning er satt opp i tabell 93. Tallene er rent anslagsvise og bygger i det vesentlige på regnskapstallene for 1964. De viktigste inntektspostene er pensjonspremier på 497 mill. kr., indirekte skatter på 422 mill. kr. og direkte skatter på 318 mill. kr. De direkte skattene består i det vesentlige av øking i skatteoppkrevernes beholdninger og innbetalt skatteutjamningsavgift til Skattefordelingsfondet. Pensjonspremiene består i betalte pensjonsinnskott til Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse og Pensjonstrygden for statens arbeidere (statens tilskott er også regnet som pensjonspremie). De indirekte skattene faller i det vesentlige på «Korreksjonsregnskapet»[1]) og Statsforvaltningens fond. En viktig post i Statsforvaltningens fond er kraftfôravgiften som tilfaller Kraftfôrfondet (ca. 135 mill. kr.).

De viktigste utgiftspostene er pensjonsstønader på 530 mill. kr., subsidier til næringslivet på 433 mill. kr. og overføringer til kommuneforvaltningen på 164 mill. kr. Pensjonsstønadene består av pensjonsutbetalingene i Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse og Pensjonstrygden for statens arbeidere. Subsidiene faller på Statsforvaltningens fond og «Korreksjonsregnskapet». En viktig post når det gjelder subsidiene er forskjellige former for tilskott fra Kraftfôrfondet (ca. 120 mill. kr.). Overføringene til kommuneforvaltningen består for det meste av skatteutjamningstilskott fra Skattefordelingsfondet.

Kommuneforvaltningens regnskap. Kommuneforvaltningens samlede utgifter og inntekter gruppert etter nasjonaløkonomisk art er ført opp i tabell 91. Utgiftene og inntektene omfatter ikke rene finanstransaksjoner som utlån, betalte avdrag på kommunegjelden eller opptak av lån. Det kan også nevnes at kjøp av varer og tjenester er regnet netto. Oppgavene for 1963 og 1964 er regnskapstall, mens oppgavene for 1965 er anslag bygd på budsjettoppgaver fra kommunene. Kommunenes samlede utgifter (eksklusive balansepostene «Kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen

[1] Med unntak av Oslo likningskontor.

[1] Jfr. note 4, tabell 93.

Tabell 93. *Anslag over annen statsforvaltnings*[1] *utgifter og inntekter etter art 1965. Mill. kr.*

	Deposita og forskott	Stats-forvalt-ningens fond[2]	Statens Pensjons-kasse m.v.[3]	Skatte-opp-krevere	Korrek-sjons-regnskap[4]	I alt
Inntekter:						
1. Formuesinntekt	5	60	4	–	–	69
2. Direkte skatter	–	155	–	163	–	318
3. Pensjonspremier	–	–	497	–	–	497
4. Indirekte skatter	16	237	–	–	169	422
5. Overført fra kommuneforvaltningen	15	9	–	–	–	24
6. Inntekter i alt	36	461	501	163	169	1 330
Utgifter:						
7. Pensjonsstønader	–	–	530	–	–	530
8. Subsidier til næringslivet	3	261	–	–	169	433
9. Overført til kommuneforvaltningen	13	151	–	–	–	164
10. Netto overføring til annen stats- og trygdeforvaltning	2	– 74	– 33	–	–	– 105
11. Andre utgifter	28	75	6	–	–	109
12. Netto fordringsøking	– 10	48	– 2	163	–	199
13. Utgifter i alt	36	461	501	163	169	1 330

[1] Stats- og trygdeforvaltningen eksklusive bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen. [2] Omfatter Finansdepartementets, Kirkedepartementets og Prisdirektoratets fond, Kraftfôrfondet, Arbeidsløysetrygdas tiltaksfond for fylkene og Norsk Utviklingshjelp. [3] Omfatter Statens Pensjonskasser, Pensjonstrygden for statens arbeidere og Statsbanenes Pensjonskasse. [4] Korreksjonsregnskapet omfatter beløp som en av regnskapsmessige grunner har latt gå inn i offentlig forvaltning som indirekte skatter og ut igjen som subsidier med samme beløp.

netto fordringsøking») var etter disse anslagene 5 775 mill. kr. Dette er en øking på 519 mill. kr. eller 9,9 prosent i forhold til foregående år. Utgiftsøkingen for kommunalforvaltningens regnskaper var således atskillig lavere enn for statens bevilgningsregnskap (18,8 prosent). Bruttoinvesteringene i kommunal konsumkapital[1]) (veier, skoler, sykehus, administrasjonsbygninger m. v.) er anslått til 1 773 mill. kr. Dette er en forholdsvis moderat stigning (+ 4,7 prosent) fra året før. En regner nå med at den kraftige økingen i den kommunale investeringsvirksomhet som en har hatt i de siste år, etter hvert vil avta. Det løpende forbruk (postene 11 a + 11 b i tabell 91) i forbindelse med administrasjon, skolevesen, helsestell m. v. er anslått til 2 741 mill. kr. eller 12,7 prosent mer enn året før. Denne forholdsvis betydelige stigningen foregikk på tross av at staten fra og med 1965 overtok driften av likningskontorene[2]). Økingen skyldes for en stor del de betydelige lønnstillegg som ble gitt kommunale tjenestemenn i løpet av 1964 og 1965 (bl. a. i forbindelse med overgangen til statens lønnsregulativ), men har også sin årsak i økingen i omfanget av den kommunale virksomhet på områder utenom likningsadministrasjonen. I tabell 94 er det gitt en oversikt over kommuneforvaltningens kjøp av varer og tjenester fordelt etter formål. 45 prosent av utgiftene gikk til undervisningsformål, 13 prosent til administrasjon, 13 prosent til veier og 12 prosent til helsevesen. De oppgaver som foreligger for 1965 er usikre og gjør det vanskelig å si noe sikkert om hvilke utgiftsposter som særlig har vist øking det siste år. Utgiftene til forskjellige former for overføringer (postene 6—10 i tabell 91) var i 1965 på i alt 1 261 mill. kr. eller 131 mill. kr. mer enn foregående år. De viktigste postene er her trygdestønader (kommunale tilleggspensjoner m. v.) på 190 mill. kr., andre stønader til private forbrukere på 333 mill. kr. og overføringene til stats- og trygdeforvaltningen (vesentlig kommunenes lovbestemte tilskott til trygdeordningene) på 515 mill. kr.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er anslått til 5 644 mill. kr. i 1965. Dette er en

[1] Postene 11 c og 12 i tabell 91.
[2] Med unntak av Oslo likningskontor.

Tabell 94. *Den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål. Mill. kr.*

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1963	1964	1965*	1963	1964	1965*	1963	1964	1965*
Administrasjon	889	987	1 137	403	430	555	486	557	582
Forsvar	1 413	1 529	1 820	1 408	1 524	1 815	5	5	5
Rettspleie, politi	228	245	265	225	241	261	3	4	4
Kirker og religiøse formål	99	108	123	41	44	50	58	64	73
Undervisning og forskning	1 929	2 217	2 515	367	384	472	1 562	1 833	2 043
Helsevern	520	572	642	112	122	138	408	450	504
Sosiale formål	312	332	389	139	143	178	173	189	211
Veier	1 060	1 249	1 359	539	691	762	521	558	597
Andre offentlige arbeider	418	426	448	102	96	95	316	330	353
Uspesifisert	221	248	271	95	112	129	126	136	142
I alt	7 089	7 913	8 969	3 431	3 787	4 455	3 658	4 126	4 514
I prosent av bruttonasjonalproduktet	15,7	15,8	16,1	7,6	7,6	8,0	8,1	8,2	8,1

øking på 11,8 prosent fra året før. Den største inntektsposten er de direkte skattene. De totale skattene økte fra 3 763 mill. kr. i 1964 til 4 231 mill. kr. i 1965. Det må her nevnes at det fra og med 1965 ble innført nye og gunstigere reduksjonstabeller ved kommuneskattelikningen. På den annen side har en stor del av kommunene hevet inntektsskattøren. Det var også en forholdsvis kraftig stigning i overføringene fra statsforvaltningen (fra 1 168 mill. kr. til 1 297 mill. kr.).

Kommuneforvaltningens utgifter og inntekter balanserte med et underskott (131 mill. kr.) som var 76 mill. kr. mindre enn underskottet for 1964. En må her peke på at størrelsen av underskottet er sterkt avhengig av påliteligheten av de anslag en har gjort over de enkelte utgifts- og inntektsposter. Dette underskottet består av en øking i kapitalinnskottet[1]) i kommuneforetak på 57 mill. kr. og annen netto fordringsnedgang («underskott før lånetransaksjoner») på 188 mill. kr.

Virkningen av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

Den offentlige forvaltnings bruttoinvesteringer i konsumkapital (summen av nettoinvesteringen i konsumkapital og beregnet kapitalslit på konsumkapital i tabell 91) er for 1965 anslått til 2 856 mill. kr. for stat og kommuner under ett. Bruttoinvesteringene i konsumkapital består av den offentlige forvaltnings utgifter til nyanlegg (veier, flyplasser m. v.), nybygg (skoler, administrasjonsbygninger m. v.), reparasjoner og vedlikehold av bygninger og anlegg, nettokjøp av fast eiendom og kjøp av varig utstyr. De anslag som nå kan gjøres over bruttoinvesteringene i konsumkapital i 1965, bygger på de offentlige budsjetter. Oppgavene er usikre, idet det erfaringsmessig viser seg at det kan være stor forskjell mellom budsjettene og regnskapene. Spesielt gjelder dette kommunebudsjettene. De anslag som er gjort, viser en stigning i forhold til foregående år på 208 mill. kr. eller 7,9 prosent. Det er vanskelig å si noe sikkert om hvor stor del av økingen som skyldes pris- og lønnsøkinger og hvor stor del som skyldes en reell øking av omfanget av investeringsvirksomheten.

Den samlede bruk av varer og tjenester utenom investeringer er anslått til 6 113 mill. kr. i 1965. Denne posten består for en vesentlig del av lønninger til offentlige funksjonærer og tjenestemenn, herunder bl. a. alle offentlig ansatte lærere, leger m. v. Dessuten omfatter den alle utgifter til forsvaret, også utgifter til bygge- og anleggsarbeider. Som for investeringsutgiftene er anslagene for 1965 usikre. Etter de tall en har kommet fram til, var det en øking på 843 mill. kr. eller 16,0 prosent i 1965 i forhold til foregående år. Det er også her vanskelig å si noe sikkert om hvor stor del av økingen skyldtes pris- og lønnsøkinger og hvor stor del skyldtes øking av omfanget av den offentlige virksomhet.

Det offentliges samlede kjøp av varer og tjenester til investerings- og konsumformål er beregnet til 8 969 mill. kr. eller 1 051 mill. kr.

[1] Kapitalinnskottet i kommuneforetakene er satt lik egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper), og økingen i kapitalinnskottet omfatter da også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen.

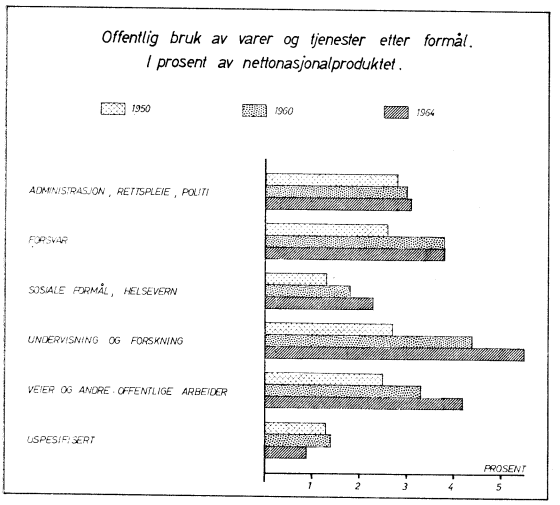

Fig. 43.

mer enn i 1964. Dette er en relativt kraftig stigning (+ 13,3 prosent). Det er antatt at dette tallet fordeler seg med omtrent halvparten på volumøking og omtrent halvparten på prisstigning, det siste bl. a. som følge av de lønnstillegg som ble gitt offentlige tjenestemenn sommeren 1964 og vinteren 1965. Stigningen på 1 051 mill. kr. representerer ca. 2 prosent av bruttonasjonalproduktet. Når de indirekte virkninger av denne etterspørselsøking også regnes med, er det etter dette klart at den sterke økingen i det offentliges kjøp av varer og tjenester må ha gitt næringslivet kraftige ekspansive impulser.

I figur 43 er det gitt en oversikt over utviklingen av den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål i prosent av nettonasjonalproduktet. En vil se at det har foregått en stigning for disse årene i prosentandelene for alle formål og dermed også en stigning i den prosentandel som det offentliges samlede nettokjøp av varer og tjenester utgjør av nettonasjonalproduktet. Stigningen i prosentandelene har vært særlig sterk for utgiftene til undervisning og veier og trafikkformål.

Virkningen av inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.

I 1965 ble det gjennomført skattelettelser ved utskrivningen av de direkte inntektsskattene både ved stats- og kommuneskattelikningen. Lettelsene ved statsskattelikningen tok sikte på å avdempe den automatiske skjerping av progresjonen som følger inntekts- og prisstigningen. Dette ble oppnådd ved å heve nedre grense for første progresjonstrinn, samtidig som de øvrige progresjonsintervallene ble utvidd. Systemet ble dessuten omlagt med sikte på å oppnå sterkere gradering etter forsørgelsesbyrde. Mens skattene tidligere ble beregnet etter samme progresjonstabell uansett forsørgelsesbyrde, ble det i 1965 innført tre forskjellige tabeller som gjelder for henholdsvis skatteklasse 1 og 2, skatteklasse 3 og 4 og skatteklasse 5 og høyere. Den nye ordning virker i motsetning til den tidligere ordning slik at skattelettelsen for forsørgelsesbyrde stiger med stigende inntekt. Totalt sett har omleggingen antakelig ført til at skatteinntektene har blitt anslagsvis 135 mill. kr. mindre enn om de tidligere satsene hadde vært brukt.

Ved kommuneskattelikningen ble reduksjonstabellene bedret. De endringene i reduksjonstabellene som ble gjennomført i 1965, er siste ledd i en serie endringer som ble foreslått i St. meld. nr. 54 (1960—61) «Retningslinjer for skattepolitikken». Alle disse endringene har tatt sikte på å gjøre skattleggingen i de ulike kommuner mer lik. Tallet på alternative tabeller som kommunene kan velge mellom, er i løpet av den siste femårsperiode redusert fra 7 til 4. For å motvirke det skattetap som følger med bedrede reduksjonstabeller har kommunene måttet heve skattøren, slik at kommuneskattene i 1965 totalt sett neppe har blitt mindre enn om de gamle reglene hadde vært brukt. Nettovirkningen har vært at kommuneskattene på lavere inntekter har gått ned, mens kommuneskatten på høyere inntekter har steget.

Det er også foretatt en del endringer i premiesatsene og stønadssatsene under trygdeordningene. Fellespremien til alderstrygd- og krigspensjonering, uføretrygd, enke- og morstrygd- og forsørgertrygd for barn ble satt opp fra 6. oktober 1964. Tilskottsprosentene for stat og kommune ble samtidig justert litt opp. Fra 1. januar 1965 ble arbeidsgivertilskottet hevet fra 110 til 125 prosent. Stønadssatsene for alders- og uføretrygden ble satt opp fra 1. januar 1965, og utbetalingene under den nye enke- og morstrygden ble påbegynt. Også under syketrygden ble premiesatsene hevet fra 1. januar 1965, og en del av ytelsene er økt i løpet av 1965.

Det har ikke vært foretatt noen vesentlige endringer i reglene om de indirekte skattene, men virkningene av at den alminnelige omsetningsavgift ble satt opp fra 10 til 12 prosent fra 1. desember 1964 har først slått fullt ut i 1965.

De samlede inntektsoverføringer i 1965 fra publikum til den offentlige forvaltning er anslått til 17 717 mill. kr. Dette er en øking på 1 954 mill. kr. eller 12,4 prosent i forhold til foregående år. Inntektsoverføringene fra publikum består foruten av skatter (inkl. trygde- og pensjonspremier) også av det offentliges formuesinntekter i form av renteinntekter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott—) på offentlige foretak.

Tabell 95. *Innbetalte indirekte skatter. Mill. kr.*

	1963	1964	1965*
Tollavgifter	480	520	530
Alminnelig omsetningsavgift	2 628	2 984	3 650
Avgifter på alkohol	588	639	665
Avgifter på tobakk	372	368	390
Avgifter på sjokolade m. v.	106	120	127
Avgifter på bensin og motorkjøretøyer[1]	728	828	863
Andre indirekte skatter	701	804	824
Indirekte skatter i alt	5 603	6 263	7 049

[1] Omfatter ikke årsavgift på personbiler og motorsykler, da denne avgiften er regnet som en direkte skatt.

De indirekte skattene innbrakte 7 049 mill. kr. i 1965. Dette er 786 mill. kr. eller 12,5 prosent mer enn i 1964. De indirekte skattene slår ut i vareprisene og virker dermed til å redusere publikums realinntekter. I tabell 95 er det gitt en oversikt over de indirekte skatter. Viktigst er den alminnelige omsetningsavgift som i 1965 innbrakte 3 650 mill. kr. eller 666 mill. kr. mer enn i 1964. Stigningen er i det vesentlige en følge av avgiftsforhøyelsen. En vil også se at økingen i inngangen av omsetningsavgiften er den viktigste årsaken til stigningen i indirekte skatter i alt. Avgiftsforhøyelsen har hatt en generell etterspørselsbegrensende virkning, som gjaldt de aller fleste varer og tjenester. De andre avgiftene virker ikke bare reduserende på publikums realinntekter, men har også en spesiell prisvirkning, som kan forskyve etterspørselens retning. De viktigste indirekte skatter utenom omsetningsavgiften er tollavgiftene og avgiftene på alkohol, tobakk, sjokolade og bensin og motorkjøretøyer. Til sammen utgjorde disse avgiftene 2 575 mill. kr. eller 100 mill. kr. mer enn i 1964. For de fleste av dem er stigningen i forhold til 1964 forholdsvis moderat. Dette gjelder også avgiftene på bensin og motorkjøretøyer, som økte meget kraftig i årene til og med 1964.

De samlede direkte skatter (ekskl. trygde- og pensjonspremier) til det offentlige utgjorde i 1965 6 697 mill. kr. eller noe mindre enn de samlede indirekte skatter. Stigningen i forhold til 1964 er på 745 mill. kr. eller 12,5 prosent. De direkte skatter virker reduserende på publikums nominelle inntekter. I tabell 96 er det gitt en oversikt over disse skattene. Trass i nedsettingen av skattesatsene var det en temmelig kraftig øking i 1965 i skatter betalt av personlige skattytere. Dette må skyldes inntektsstigningen. Forskottstrekket som gjelder lønnsmottakere, økte med 558 mill. kr. eller 13,5 prosent. Denne økingen er en fortsettelse av de senere års sterke vekst i forskottstrekket. For forskottsskatten som gjelder selvstendig næringsdrivende, var oppgangen noe mer moderat (7,0 prosent). De direkte skatter som er betalt av aksjeselskaper m. v. — etterskottsskatt — har i en rekke år opptil 1964 holdt seg temmelig uforandret. Fra 1964 til 1965 var det derimot en øking på 10,6 prosent, som skyldtes noe større selskapsinntekter i de siste år.

De samlede utgifter for publikum i forbindelse med trygde- og pensjonspremier steg med 406 mill. kr. til 3 403 mill. kr. Stigningen skyldes dels hevingen av premiesatsene og dels stigningen i inntektsnivået. Trygde- og pensjonspremiene fordelte seg med 1 959 mill. kr. på medlemspremier og 1 444 mill. kr. på premietilskott fra arbeidsgivere. I forhold til 1964 er det en stigning på 166 mill. kr. for medlemspremien og 240 mill. kr. for arbeidsgivertilskottet. Årsaken til at arbeidsgivertilskottet har økt mest, er at arbeidsgivertilskottet for alders- og uføretrygden m. v. er forhøyet.

I inntektsoverføringene fra publikum inngår videre det offentliges formuesinntekter i form av renter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott —) på offentlige foretak. Disse postene økte fra 551 mill. kr. i 1964 til 568 mill. kr. i 1965.

Overføringene fra den offentlige forvaltning til publikum utgjorde i alt 8 013 mill. kr. i 1965. I forhold til 1964 var dette en øking på 1 203 mill. kr. Overføringene til publikum består av renteutgifter, overføringer til private forbrukere

Tabell 96. *Innbetalte direkte skatter*[1]. *Mill. kr.*

	1963	1964	1965*
Forskottstrekk[2]	3 660	4 133	4 691
Forskottsskatt	904	969	1 037
Etterskottsskatt	657	670	741
Restskatt — tilbakebetalinger	- 48	- 159	- 142
Andre direkte skatter	331	339	370
Direkte skatter i alt	5 504	5 952	6 697

[1] Omfatter ikke trygde- og pensjonspremier.
[2] Omfatter også øking i arbeidsgivernes beholdninger av forskottstrukket skatt. Beløpene utgjorde for 1963 55 mill. kr., og for 1964 79 mill. kr. og for 1965 95 mill. kr.

Tabell 97. *Den offentlige forvaltnings netto fordringsøking. Mill. kr.*

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1963	1964*	1965*	1963	1964*	1965*	1963	1964*	1965*
Netto fordringsøking[1]	973	1 040	735	1 046	1 247	866	– 73	– 207	– 131
Øking i fordringer	1 646	1 697	1 650	1 396	1 495	1 443	250	202	207
Utlån	971	1 005	1 025	845	860	875	126	145	150
Kapitalinnskott i offentlige foretak	675	692	625	551	635	568	124	57	57
Nedgang i gjeld (øking —)	– 1 044	– 1 372	– 1 271	– 817	– 869	– 821	– 227	– 503	– 450
Statskassevekselgjeld	26	6	4	26	6	4	–	–	–
Ihendehaverobligasjonslån	– 782	– 978	– 900	– 706	– 750	– 700	– 76	– 228	– 200
Andre lån	– 288	– 400	– 375	– 137	– 125	– 125	– 151	– 275	– 250
Annen netto fordringsøking	371	715	356	467	621	244	– 96	94	112

[1] Svarer til summen av postene «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking» i tabell 91.

i form av trygdestønader, pensjonsstønader og andre stønader, subsidier til produsenter og stønader til utlandet. Subsidier til næringslivet (pristilskott på mjølk, korn, kraftfôr, forskjellige former for investeringstilskott m. v.) har en prisvirkning motsatt av de indirekte skatter, og fører dels til heving av publikums realinntekter og dels til øking av produsentenes nominelle inntekter. De andre formene for overføringer (renter, trygdestønader m. v.) fører direkte til øking av publikums nominelle inntekter. De viktigste postene er trygde- og pensjonsstønadene. Trygde- og pensjonsstønadene økte med 597 mill. kr. til 4 432 mill. kr. Økingen skyldtes dels økte satser og dels økt antall trygdemottakere. Subsidiene økte også temmelig kraftig, (med 463 mill. kr. til 2 209 mill. kr.). Som nevnt i avsnittet om bevilgningsregnskapet, skyldtes stigningen økte forbrukersubsidier og økte tilskott i forbindelse med jordbruks- og fiskeriavtalene.

Alt i alt førte overføringene til og fra publikum til at publikums inntekter i 1965 ble redusert med 9 704 mill. kr. (Postene 5 — (6 + 7 + 10) i tabell 91). I forhold til 1964 var det en øking i netto inntektsinndragningen på 751 mill. kr. (eller 8,4 prosent). Totalt sett tyder dette på at skatte- og stønadspolitikken i noen grad har motvirket den ekspansive virkning av økingen i den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

Virkningene av de offentlige lånetransaksjoner.

I tabell 97 er det gitt en oversikt over de offentlige sektorers lånetransaksjoner med utgangspunkt i netto fordringsøkingen eller saldoen på utgifts- og inntektsregnskapet (jfr. tabell 91). Tallene for 1965 er svært usikre, men kan til dels tjene som illustrasjon og til dels vise visse tendenser. Netto fordringsøkingen oppstår ved et overskott av inntekter over utgifter og vil dermed representere en inndragning av likviditet fra publikum. Det vil framgå av tabell 97 at netto fordringsøkingen for 1965, som er anslått til 735 mill. kr., var 300 mill. kr. mindre enn i 1964. Likviditetsvirkningen av den offentlige virksomhet vil imidlertid også påvirkes av de offentlige lånetransaksjoner. Det virker således til å øke likviditeten hos publikum når det offentlige øker sine fordringer ved å yte lån, tegne aksjer eller øke sitt kapitalinnskott i offentlig forretningsdrift. På den annen side virker det som en inndragning av likviditet når det offentlige opptar lån i markedet. I tabell 97 er økingen i utlån anslått til 1 025 mill. kr. i 1965 eller omtrent det samme som foregående år. For økingen i kapitalinnskottet i offentlig forretningsdrift var det en nedgang fra 692 mill. kr. i 1964 til 625 mill kr. i 1965. Det offentliges nettoopptak av ihendehaverobligasjonslån og andre lån er for 1965 anslått til 1 271 mill. kr. eller 101 mill. kr. mindre enn i 1965. Årsaken til denne nedgangen var for en stor del mindre opptak av utenlandske lån, og nedgangen har derfor ikke ført til en mindre inndragning av innenlandsk likviditet. Det usikre tallmaterialet tyder således på at de offentlige lånetransaksjonene, yting av lån og kapitalinnskott og opptak av lån, hadde omtrent samme likviditetsvirkning i 1965 som foregående år. Den anslåtte nedgang i netto fordringsøkingen må da ha ført til at den offentlige virksomhet virket noe mindre likviditetsreduserende.

En mer systematisk oversikt over likviditetsutviklingen i forbindelse med de offentlige låne-

Tabell 98. *Hovedposter fra den offentlige forvaltning i prosent av bruttonasjonalproduktet.*

	Offentlig forvaltning i alt					Av dette stats- og trygdeforvaltningen				
	1961	1962	1963	1964	1965*	1961	1962	1963	1964	1965*
A. Inntektsoverføringer fra publikum[1]	30,2	31,8	31,9	31,5	31,9	22,4	23,3	23,7	23,8	24,1
B. Inntektsoverføringer til publikum[2]	12,8	13,3	14,1	13,6	14,4	11,5	11,9	12,7	12,2	13,1
C. Nettooverføringer til kommuner.	–	–	–	–	–	0,8	0,8	1,1	1,5	1,4
D. Disponibel inntekt (A—B—C)...	17,4	18,5	17,8	17,9	17,5	10,1	10,6	9,9	10,1	9,6
E. Kjøp av varer og tjenester, netto[3]	13,8	14,9	15,7	15,8	16,2	6,9	7,5	7,6	7,6	8,0
F. Netto fordringsøking (= inntektsoverskott) (D — E)..	3,6	3,6	2,1	2,1	1,3	3,2	3,1	2,3	2,5	1,6
1. Kapitalinnskott i off. bedrifter	1,2	1,7	1,5	1,4	1,1	1,1	1,3	1,2	1,3	1,0
2. Annet (= «overskott før lånetransaksjoner»).....	2,4	1,9	0,6	0,7	0,2	2,1	1,8	1,1	1,2	0,6

[1] Omfatter postene 1 og 2 i tabell 91. [2] Omfatter postene 6, 7 og 10 i tabell 91. [3] Omfatter postene 11 og 12 i tabell 91.

transaksjoner er gitt i avsnittet om pengemessige forhold. Sektorinndelingen der er imidlertid en annen, slik at tallene ikke uten videre er sammenliknbare med dem som er brukt ovenfor.

Det må også nevnes at de offentlige lånetransaksjoner kan ha virkninger utenom likviditetsvirkningen. Spesielt gjelder dette låneutgiftene. Økingen i utlånene i 1965 gjaldt i stor utstrekning utlån til statsbankene og blir brukt til å finansiere privat investeringsvirksomhet (boligbygging m. v.). Økingen i kapitalinnskottet i statens forretningsdrift[1]) blir i sin helhet brukt til realinvesteringer (Statsbanene, statskraftverkene m. v.). Disse utgiftene ligger omtrent på samme nivå i 1965 som i 1964, og virkningen på den private investeringsvirksomhet (inklusive investeringsvirksomheten for de offentlige foretak) må da også ha vært omtrent den samme i 1965 som i 1964.

Sammenfatning.

I det følgende skal en prøve å gi en samlet vurdering av finanspolitikkens virkninger i 1965. Vurderingen er knyttet til tabell 98 hvor hovedpostene i de offentlige regnskaper for 1961—1965 er satt i forhold til bruttonasjonalproduktet. I innledningsavsnittet var en inne på at et viktig enkelttall ved vurderingen av de konjunkturpolitiske virkningene av de offentlige regnskaper er netto fordringsøkingen eller inntektsoverskottet for den offentlige forvaltning. Denne størrelsen gir et samlet uttrykk for virkningene av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester og inntektsoverføringene mellom det offentlige og private, men tar ikke hensyn til virkningene av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter og de offentlige lånetransaksjoner. Av tabell 98 framgår det at netto fordringsøkingen for offentlig forvaltning var omtrent like sterk i 1964 som i 1963 (+ 2,1 prosent av bruttonasjonalproduktet), men gikk ned (til 1,3 prosent) i 1965. Den offentlige finanspolitikk vurdert på grunnlag av netto fordringsøkingen må altså ha virket mer ekspansivt i 1965 enn i 1964. (En må her minne om at anslaget for netto fordringsøkingen for 1965 er foreløpig og usikkert). Av tabell 98 framgår det videre at det var nedgangen i netto fordringsøkingen for stats- og trygdeforvaltningen som var årsaken til nedgangen for offentlig forvaltning i alt.

I foregående avsnitt «Virkningen av de offentlige lånetransaksjoner» kom en fram til at de offentlige lånetransaksjoner antakelig ikke virket mer etterspørselsstimulerende i 1965 enn i 1964. Tabell 98 viser videre at alle hovedpostene for inntekter og utgifter over de offentlige regnskaper jamt over har steget for årene 1961—1965. (Et unntak danner her 1964 hvor det var en meget sterk stigning i bruttonasjonalproduktet.) Den ekspansive virkning av et stigende totalnivå for de offentlige utgifter og inntekter må da ha gjort seg tilsvarende sterkt gjeldende for alle årene. Dette må i særlig grad gjelde 1965, hvor det var en sterk stigning i bruttonasjonalproduktet, men hvor de offentlige utgifter og inntekter altså steg enda sterkere.

Sammenholder vi nå det som er sagt om utviklingen i netto fordringsøkingen og utviklingen i totalnivået for de offentlige inntekter

[1] Økingen i kapitalinnskottet i kommuneforetakene er i stor utstrekning finansiert av kommuneforetakene selv og representerer derfor ikke noen tilsvarende finansiering av realinvesteringer over kommuneregnskapene.

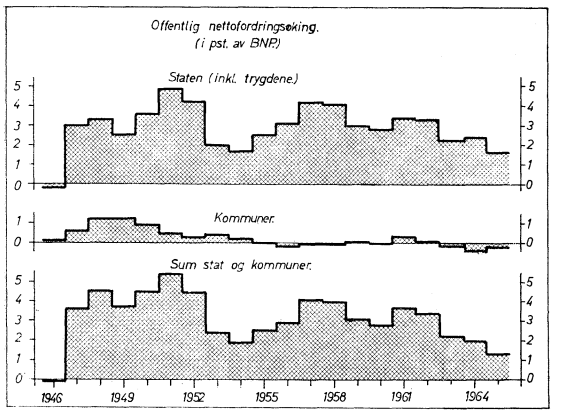

Fig. 44.

og utgifter, må konklusjonen bli at de offentlige utgifter og inntekter hadde en sterk ekspansiv virkning på den alminnelige økonomiske utvikling i 1965.

I figur 44 er det gitt en oversikt over utviklingen i offentlig netto fordringsøking for hele etterkrigsperioden. En vil se at netto fordringsøkingen for 1963 og 1964 lå en god del lavere enn det som var normalt tidligere i etterkrigstiden. For 1965 var dette enda mer utpreget. Den anslåtte netto fordringsøking i 1965 var lavere enn for noe annet år etter 1946.

Pengemessige forhold.

Penge- og kredittpolitikken.

Penge- og kredittpolitikken var også i 1965 lagt opp med det hovedformål å begrense den kredittfinansierte etterspørsel. Et viktig ledd i denne politikken var kredittavtalene med bankene og forsikringsselskapene. Den 5-årige rammeavtalen utløp som kjent i 1964, men det ble i Samarbeidsnemnda oppnådd enighet om en avtale for 1965 som i store trekk fulgte samme retningslinjer som avtalene for de foregående år. Således tok avtalen for 1965 sikte på at utlånsøkingen fra de private kredittinstitusjoner og over det innenlandske obligasjonsmarked ikke skulle bli større enn i 1964.

Ifølge kredittavtalen for 1965, som ble offentliggjort i rundskriv fra Norges Bank av 11. desember 1964, skulle utlånsøkingen fra forretnings- og sparebankene også i 1965 holdes innenfor bestemte rammer. Videre inneholdt avtalen bestemmelser som forpliktet kredittinstitusjonene til i større utstrekning å delta i tegning av nye statslån og også ellers øke sine beholdninger av statsobligasjoner og andre ihendehaverobligasjoner. Dessuten ble det pekt på at boligbyggingen etter hvert ville komme til å legge beslag på en større del av utlånene både fra statsbankene og fra de private kredittinstitusjoner. Det ble videre forutsatt at forretningsbankene skulle gi prioritet til driftskreditter til utnytting av eksisterende produksjonskapasitet og til kreditter som fremmer norske bedrifters konkurranseevne og eksport. I et særskilt rundskriv av samme dato ble det gitt spesielle retningslinjer for lånopptak i utlandet.

Etter lov av 25/6 1965 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene kan Kongen utferdige bestemmelser bl. a. om likviditetsreserver, plasseringsplikt, direkte utlånsregulering for visse kredittinstitusjoner, høyeste rentesats for utlån og om emisjonskontroll. Dessuten kan Finansdepartementet etter loven fastsette oppgaveplikt for visse kredittinstitusjoner og plikt til å gi oppgaver over rentesatser. Loven trådte i kraft den 1/7 1965. Samme dag ble renteloven av 1953 opphevet, idet tilsvarende bestemmelser ble satt i kraft etter den nye kredittloven. I samband med salderingsdebatten i Stortinget den 17/12 1965 sa finansministeren bl. a. at Regjeringen ville gå inn for å opprettholde de rentenormer som i de senere år har vært lagt til grunn for flere viktige lånetyper etter avtaler inngått i Samarbeidsnemnda mellom finansinstitusjonene og myndighetene.

Departementet ville således ikke godkjenne rentevilkår for partialobligasjonslån som avvek fra de normer som hadde vært gjeldende inntil utgangen av 1965. Det ble imidlertid nevnt at det kunne bli aktuelt å gi partialobligasjonslånene en individuell tilpasning til markedsforholdene. Ved kgl. res. samme dag ble det vedtatt visse bestemmelser om bankenes likviditetsreserver. En viser her til avsnittet om likviditetsutviklingen.

For forretningsbankene bestemte kredittavtalen for 1965 bl. a. at de innenlandske utlån i norske kroner ved utgangen av de enkelte måneder ikke måtte overstige tilsvarende tall for 1964 med mer enn 450 mill. kr. eller 5½—6 prosent. Utlånene i utenlandsk valuta skulle ikke økes med mer enn 100 mill. kr. fra utgangen av 1964 til utgangen av 1965. Videre forpliktet forretningsbankene seg til å reinvestere i statsobligasjoner de avdrag de mottok på statslån, samtidig som de skulle øke sine beholdninger av statsobligasjoner og av obligasjoner utstedt etter rentelovens § 3. Forretningsbankene påtok seg etter avtalen også å overta en vesentlig del av de obligasjoner som utstedes av spesielle låneinstitutter som har til formål å finansiere viktige kapitalvareleveranser, bl. a. skipsbygging. Dessuten skulle de som tidligere medvirke ved emisjoner av ihendehaverobligasjonslån som ble lagt ut etter rentelovens § 3.

Til sammenlikning kan nevnes at kredittavtalen for 1964 forutsatte at forretningsban-

kenes innenlandske utlån i norske kroner ikke skulle være høyere enn 7 900 mill. kr. ved utgangen av 1964. Dessuten skulle utlånstallene ved slutten av hver måned ikke overstige tilsvarende tall for 1963 med mer enn 400 mill. kr. eller 5—6 prosent. Utlånene i utenlandsk valuta skulle ikke økes med mer enn 100 mill. kr. fra utgangen av 1963 til utgangen av 1964. Avtalen av 1964 inneholdt stort sett samme bestemmelser om forretningsbankenes plasseringer i ihendehaverobligasjoner og overtakelse av obligasjoner utstedt av spesielle låneinstitutter som avtalen av 1965.

For sparebankene forutsatte kredittavtalen for 1965 at de samlede utlån ved slutten av året ikke burde være høyere enn 7 550 mill. kr., dvs. de skulle ikke øke med mer enn vel 6 prosent i løpet av 1965. Dessuten skulle utlånsøkingen for sparebankene under ett være noenlunde jamn gjennom året. Tilsvarende rammetall i kredittavtalen for 1964 var henholdsvis 7 000 mill. kr. og 5—6 prosent. Også sparebankene påtok seg etter avtalen å reinvestere avdrag på statsobligasjoner i andre statslån. Videre skulle sparebankene under ett øke sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner og (innenfor nærmere fastlagte grenser) beholdningene av andre ihendehaverobligasjoner med henholdsvis 30 og 10 prosent av den totale innskottsøking (eksklusive tillagte renter). Sparebankene forpliktet seg dessuten til å delta ved emisjoner av ihendehaverobligasjonslån som ble lagt ut i henhold til rentelovens § 3.

Bortsett fra rammetallene var bestemmelsene i kredittavtalen for sparebankene for 1965 stort sett de samme som i avtalen for 1964.

Livsforsikringsselskapene påtok seg etter kredittavtalen for 1965 bl. a. å kjøpe nye statsobligasjoner for 285 mill. kr. (260 mill. kr. i avtalen for 1964) og å øke sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner med minst 250 mill. kr. (225 mill. kr. i 1964). Disse tall var basert på en antatt stigning i selskapenes forvaltningskapital i 1965 på 600 mill. kr. (550 mill. kr. i 1964). Avtalen for 1965 omfattet særregler, dersom økingen i forvaltningskapitalen skulle avvike fra dette tall. En egen avtale med selskapene gav særskilte regler for beregning av plasseringsforpliktelsene i tilfelle forvaltningskapitalen skulle øke ved at selskapene overtok aktiva fra bestående pensjonskasser og pensjonsfond. Også livsforsikringsselskapene påtok seg å medvirke ved emisjoner av ihendehaverobligasjonslån etter rentelovens § 3.

Foruten de bestemmelser i kredittavtalen som gjaldt utlån og plasseringer i ihendehaverobligasjoner, var det også i 1965 tatt med et avsnitt om emisjonskontrollen etter rentelovens § 3. Det het her at en ville ta sikte på at de samlede bruttoemisjoner, eksklusive statslån, ikke skulle overstige 950 mill. kr., dvs. samme tall som i avtalen for 1964. Dette tall skulle også omfatte realkredittforeningenes og skipsfinansieringsinstituttenes kvoter, som for 1965 var fastsatt til henholdsvis 221 mill. og 206 mill. kr. (i 1964 henholdsvis 214 mill. og 206 mill. kr.). Kredittinstitusjonene skulle også i 1965 få adgang til å tegne i to langsiktige statslån til henholdsvis 5 prosent med 35 års løpetid og pari kurs og 4½ prosent med diskontoklausul. Dessuten skulle det i 1965 åpnes adgang til tegning i kortsiktige statslån, som ville bli lagt ut spesielt med sikte på å dekke bankenes behov for obligasjoner som kunne inngå i deres likviditetsreserve.

I en melding fra Norges Bank i mars 1965 ble det gitt nye regler for bankenes likviditetslån i Norges Bank. I en uttalelse fra Samarbeidsnemnda av 28. april samme år om tiltak for å begrense kredittekspansjonen ble nødvendigheten av å holde bankenes utlånsøking innenfor de avtalte rammer understreket på nytt.

Statsbankenes[1]) innvilgningsbudsjetter ble for 1965 fastsatt til 1 274 mill. kr. (i 1963 og 1964 henholdsvis 1 046 mill. og 1 169 mill. kr.). Av den forutsatte økingen fra 1964 til 1965 falt 74 mill. kr. på Husbanken, 21 mill. kr. på Lånekassen for studerende ungdom og 19 mill. kr. på Fiskarbanken.

I mai 1965 gav Stortinget Finansdepartementet fullmakt til å utstede grunnkjøpsobligasjoner til oppgjør for offentlige ervervelser av grunn for et beløp av inntil 100 mill. kr. Etter denne fullmakt fikk Kommunalbanken adgang til å yte kommunene spesielle grunnkjøpslån, som utbetales i form av grunnkjøpsobligasjoner. Obligasjonene blir rentebærende navnegjeldsbrev som forplikter staten overfor de tidligere grunneiere, men overfor Kommunalbanken hefter kommunene for gjelden. Ordningen trådte i kraft den 1. august 1965.

Etter lov av 5. februar 1965 om Statens Landbruksbank har denne bank overtatt de funksjoner som tidligere var tillagt Hypotekbanken, Bustadbanken og Driftskredittkassen for jordbruket. Dessuten overtok Statens Landbruksbank aktiva og passiva i Den norske Arbeiderbruk- og Boligbank, Lånekassen for jordbrukere og Lånekassen for fiskere. Loven trådte i kraft den 1. januar 1966.

Utlånene til næringslivet og privatpersoner.

Den samlede øking i utlånene fra innenlandske finansinstitusjoner til næringslivet og pri-

[1] Eksklusive Postsparebanken.

Tabell 99. *Øking i kjent kreditt til næringslivet og privatpersoner etter kredittens art*[1]. *Mill. kr.*

	1959	1960	1961	1962	1963	1964 Hele året	1964 1.–3. kvartal	1965 1.–3. kvartal
Emisjoner innenlands av ihendehaverobligasjoner, netto[2]	195	162	188	246	306	300	166	86
Emisjoner av aksjer[3]	134	99	305	279	236	361	307	301
Utlån[4]	1 692	2 138	2 533	2 282	2 207	2 810	2 104	2 199
Norges Bank	— 1	— 20	46	4	— 10	— 11	— 3	— 10
Norges Postsparebank	25	30	18	43	29	36	30	25
Statsbanker	424	504	601	595	704	748	488	570
Forretningsbanker	414	660	880	568	412	730	761	612
I norske kroner	231	556	492	441	406	589	756	807
I utenlandsk valuta	183	104	388	127	6	141	5	— 195
Sparebanker	363	422	369	454	484	473	377	415
Kredittforeninger o. l.	110	193	179	230	133	321	155	245
Livsforsikringsselskaper	235	264	324	319	317	351	273	317
Skadeforsikringsselskaper m. v.	6	35	40	27	30	40	..	..
Private pensjonskasser og -fond	116	50	76	41	103	83	..	..
F.T.P.	–	–	–	1	5	39	23	25
Sum kjent innenlandsk kredittilførsel	2 021	2 399	3 026	2 807	2 749	3 471	2 577	2 586
Kredittilførsel fra utlandet[5]	860	429	1 321	953	1 147	1 440	546	955
Kredittilførsel i alt	2 881	2 828	4 347	3 760	3 896	4 911	3 123	3 541

[1] Inkl. kommunekasser. [2] Ekskl. statskassen og finansinstitusjoner. Avdrag er trukket fra. [3] Ekskl. finansinstitusjoner. [4] F.o.m. 1962 før avskrivninger. [5] Gjeldsøking overfor utlandet. For 1.—3. kvartal 1964 og 1965 er brukt tall for netto opplåning iflg. Utenriksregnskapet.

vatpersoner nådde en topp på 2 533 mill. kr. i 1961, og utgjorde i de to følgende år henholdsvis 2 282 mill. og 2 207 mill. kr. I 1964 steg

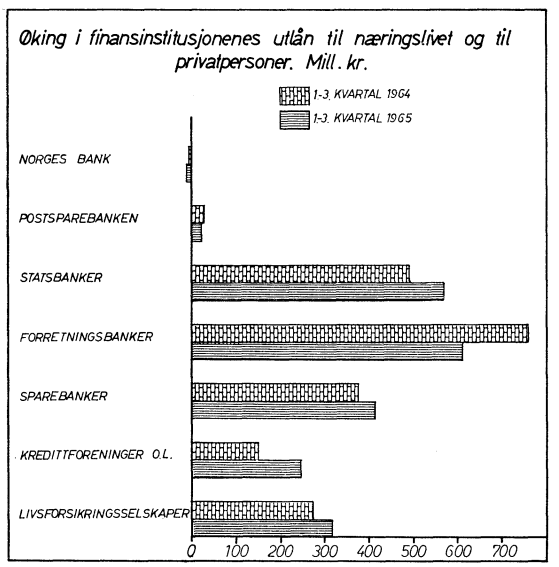

Fig. 45.

utlånene igjen sterkt, og økingen for hele året kom opp i 2 810 mill. kr., dvs. vel 600 mill. kr. mer enn i 1963. Stigningen i 1964 i forhold til året før falt vesentlig på forretningsbankene og kredittforeningene (jfr. tabell 99). I løpet av de tre første kvartaler av 1965 steg utlånene fra finansinstitusjonene (ekskl. skadeforsikring og private pensjonsinnretninger) med 2 199 mill. kr., mot 2 104 mill. kr. i samme periode i 1964. Det meste av stigningen i 1965 falt på kredittforeningene og statsbankene, mens forretningsbankenes utlån i utenlandsk valuta viste betydelig nedgang.

Utlånene fra forretningsbankene i norske kroner steg i 1964 med 589 mill. kr. til 7 984 mill. kr. ved utgangen av året. Etter kredittavtalen for 1964 skulle de på dette tidspunkt ikke overstige 7 900 mill. kr. I samme tidsrom steg utlånene i utenlandsk valuta med 141 mill. kr. til 967 mill. kr., mens maksimumsbeløpet etter avtalen var satt til 983 mill. kr. I de tre første kvartaler av 1965 lå utlånene i norske kroner i alle måneder, unntatt juli, til dels sterkt over det nivå som avtalen for 1965 satte som øvre grense (jfr. figur

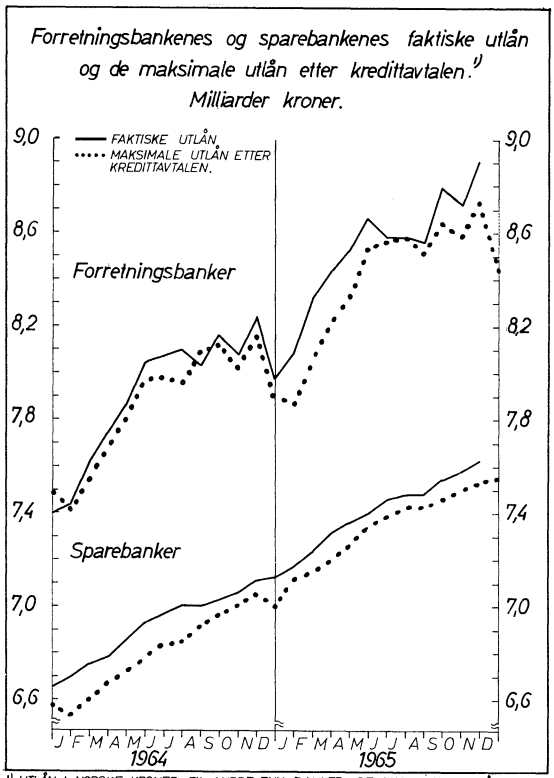

[1] UTLÅN I NORSKE KRONER TIL ANDRE ENN BANKER. DE MAKSIMALE UTLÅN ER REGNET ETTER HØYESTE PROSENTSATS.

Fig. 46.

46). Pr. 30. september utgjorde disse lån 8 791 mill. kr. Stigningen i disse tre kvartaler var i alt 807 mill. kr., mot 756 mill. kr. i samme periode 1964. På den annen side viste utlånene i utenlandsk valuta en nedgang på 195 mill. kr. i januar—september 1965 og lå således atskillig lavere enn avtalens maksimumsnivå. De månedlige bevegelser i forretningsbankenes samlede utlån til næringslivet og privatpersoner går fram av figur 47.

I sparebankene steg utlånene i 1964 med 473 mill. kr. og utgjorde 7 129 mill. kr. ved utgangen av året. Ifølge kredittavtalen skulle utlånene på dette tidspunkt ikke ha vært høyere enn 7 000 mill. kr. I de tre første kvartaler av 1965 lå utlånene fra sparebankene hele tiden over det maksimumsbeløp som var fastsatt i avtalen for 1965. I alt steg utlånene i dette tidsrom med 415 mill. kr., sammenliknet med 377 mill. kr. i januar—september 1964. Pr. 30. september 1965 utgjorde utlånene 7 544 mill. kr., mot avtalt 7 455 mill. kr. etter kredittavtalen.

Statsbankene (ekskl. Postsparebanken) økte sine utlån med 748 mill. kr. i 1964 til 9 376 mill. kr. ved slutten av året. I de tre første kvartaler av 1965 steg utlånene med 570 mill. kr., mot en øking på 488 mill. kr. i samme periode året før. Utlånene ble som vanlig for det meste finansiert ved lån fra statskassen.

Utlånene fra kredittforeninger o. l. utgjorde 2 653 mill. kr. ved utgangen av 1964 etter en stigning på 321 mill. kr. i løpet av året. I tidsrommet januar—september 1965 økte utlånene med 245 mill. kr., mot 155 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1964. Av utlånsøkingen falt 118 mill. kr. på skipsfinansieringsinstituttene og 54 mill. kr. på realkredittforeningene. Som vanlig ble utlånene fra kredittforeninger o. l. finansiert vesentlig ved opptak av ihendehaverobligasjonslån.

Livsforsikringsselskapene hadde ved slutten av 1964 utestående lån for i alt 3 591 mill. kr., dvs. en øking på 351 mill. kr. i løpet av året. I de tre første kvartaler av 1965 steg utlånene med 317 mill. kr., mens det var en stigning på 273 mill. kr. i samme tidsrom 1964. Også i 1965 har livsforsikringsselskapene overtatt en del private pensjonskasser og pensjonsfond. Disse midler var allerede fra før plassert i utlån og ihendehaverobligasjoner m. v.

Foruten de kredittinstitusjoner som er nevnt foran, finnes det en rekke andre innenlandske finansinstitusjoner som yter lån til næringslivet og privatpersoner. De private pensjonskasser og pensjonsfond hadde ved utgangen av 1964 lånt ut i alt 1 321 mill. kr. og hadde dessuten beholdninger av ihendehaverobligasjoner på 552 mill. kr. Utlånene fra skadeforsikringsselskapene utgjorde på samme tidspunkt til sammen 467 mill. kr. og obligasjonsbeholdningene 315 mill. kr. Dessuten hadde F.T.P. (Fellesordningen for Tariffestet Pensjon) ved utgangen av 1964 utestående lån for 44 mill. kr. og beholdninger av ihendehaverobligasjoner for 139 mill. kr. Av

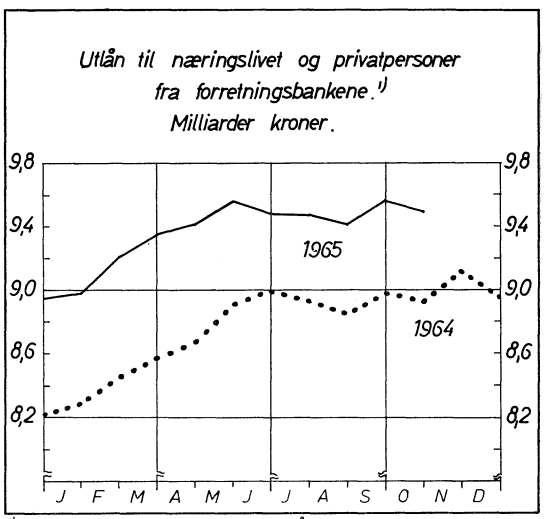

[1] FØR EN BLOC-AVSKRIVNINGER. INKL. UTLÅN I UTENLANDSK VALUTA.

Fig. 47.

Tabell 100. *Utlån fra innenlandske finansinstitusjoner*[1]. *Endringstall. Mill. kr.*

Låntakere	1963		1964		1965
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår
A. Offentlig forvaltning	82	81	94	145	117
1. Statskassen	40	20	40	80	70
2. Sosiale trygder	1	— 1	1	— 1	–
3. Kommunekasser	41	62	53	66	47
B. Finansinstitusjoner	65	— 63	135	— 71	174
1. Statsbanker	9	— 4	9	— 4	8
2. Forretnings- og sparebanker	53	— 57	120	— 63	162
3. Kredittforeninger o. l. og forsikring	3	— 2	6	— 4	4
C. Andre innenlandske låntakere[2]	1 284	681	1 611	918	1 620
1. Jordbruk og skogbruk	89	90	101	48	71
2. Fiske m. v.	— 1	— 7	21	— 10	55
3. Industri og bergverksdrift	204	18	378	185	368
4. Bygge- og anleggsvirksomhet	24	— 5	34	7	34
5. Kraft- og vannforsyning	70	45	117	72	54
6. Varehandel	276	— 26	210	— 1	214
7. Boliger, forretningsbygg til utleie	470	446	451	569	527
8. Sjøtransport	15	— 148	136	— 133	125
9. Annen samferdsel	18	8	35	— 5	9
10. Annen tjenesteyting	25	39	41	39	75
11. Andre næringer	11	77	— 16	5	6
12. Private forbrukere	83	144	103	142	82
D. Utenlandske låntakere	11	17	— 12	25	17
Utlån i alt	1 442	716	1 828	1 017	1 928

[1] Omfatter foruten banker også kredittforeninger o. l. og livsforsikringsselskaper. Utlån i utenlandsk valuta er inkludert. [2] Inkl. statsforetak og kommuneforetak.

andre finansinstitusjoner kan nevnes at de private finansforretninger, etter oppgaver som Byrået har hentet inn, hadde en samlet utlånsmasse på 600 mill. kr. pr. 31. desember 1964, dvs. en øking på 146 mill. kr. fra året før. Endelig kan det nevnes at Distriktenes utbyggingsfond ved utgangen av 1964 hadde utestående lån for i alt 166 mill. kr. og dessuten stilt garantitilsagn for 175 mill. kr.

Ved utgangen av første halvår 1965 utgjorde de samlede utlån fra innenlandske finansinstitusjoner 35 743 mill. kr. Av dette falt 13 573 mill. kr. på boliger og forretningsbygg til utleie, 5 522 mill. kr. på industrien, 3 104 mill. kr. på varehandel, 2 790 mill. kr. på jordbruk og skogbruk og 2 340 mill. kr. på sjøtransport. I løpet av første halvår 1965 var det en øking i de samlede utlån på 1 928 mill. kr., mot 1 828 mill. kr. i samme tidsrom året før. Av utlånsøkingen i 1965 gikk 527 mill. kr. til boliger og forretningsbygg, 368 mill. kr. til industrien, 214 mill. kr. til varehandel og 125 mill. kr. til sjøtransport (jfr. tabell 100).

Næringslivets samlede brutto gjeld (inkl. kommunekassers og offentlige foretaks gjeld) til utlandet utgjorde ved utgangen av 1964 12 099 mill. kr. Av dette falt 6 871 mill. kr. på rederiene. For de tre første kvartaler av 1965 var næringslivets nettoopplåning i utlandet anslått til 955 mill. kr. mot 546 mill. kr. i samme periode året før. Midler som er lånt i utlandet av norske banker, og som er lånt videre til norske bedrifter er holdt utenfor, idet disse lån er tatt med som utlån under forretningsbanker.

De samlede fordringer overfor utlandet fra næringslivet utgjorde pr. 31. desember 1964

Tabell 101. *Ihendehaverobligasjonsgjelden. Emisjoner og total gjeld. Mill. kr.*

Låntakere	Emittert			Obligasjonsgjeld i alt[1]		
	1964		1965			
	Hele året	1/1—30/9	1/1—30/9	31/12—63	31/12—64	30/9—65
A. Obligasjoner i norske kroner	1 665	1 080	1 010	11 505	12 467	12 993
1. Statskassen	732	505	459	5 511	5 894	6 113
2. Kommunekasser	48	19	37	470	476	484
3. Statsbanker	—	—	—	586	549	526
4. Forretningsbanker	—	—	—	9	7	7
5. Kredittforeninger o. l.	466	301	348	2 191	2 509	2 753
6. Statsforetak	118	93	13	778	882	882
7. Kommuneforetak	137	69	41	1 043	1 126	1 130
8. Andre norske sektorer	164	93	112	917	1 024	1 098
B. Obligasjoner i utenlandsk valuta	882	703	598	2 228	3 003	3 524
1. Statskassen	179	179	215	1 181	1 296	1 470
2. Kommunekasser	287	287	197	473	737	921
3. Statsbanker	72	72	—	104	173	172
5. Kredittforeninger o. l.	—	—	—	25	23	21
6. Statsforetak	107	—	7	26	133	140
7. Kommuneforetak	129	78	179	200	320	489
8. Andre norske sektorer	108	87	—	219	321	311
C. Obligasjoner i alt	2 547	1 783	1 608	13 733	15 470	16 517

[1] Inkl. oppkjøpte egne obligasjoner.

3 620 mill. kr., og av dette var 846 mill. kr. forskottsbetalinger til utlandet på skip. Næringslivets nettogjeld til utlandet ved utgangen av 1964 var således 8 479 mill. kr.

Obligasjonsmarkedet.

Den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld utgjorde ved utgangen av 1964 15 470 mill. kr. I løpet av de tre første kvartaler av 1965 steg den til 16 517 mill. kr. Av dette var 3 524 mill. kr. lån som var tatt opp i utenlandsk valuta. Statskassen hadde obligasjonsgjeld på i alt 7 583 mill. kr., kommunekasser og kommuneforetak på 3 024 mill. kr., kredittforeninger o. l. på 2 774 mill. kr. og det private næringsliv på 1 409 mill. kr. Av den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld pr. 30. september 1965 hadde staten garantert for omtrent 1 900 mill. kr.

Som nevnt foran ble det i kredittavtalen for 1965 tatt sikte på at de samlede innenlandske emisjoner av ihendehaverobligasjoner, eksklusive statslån, i løpet av året ikke skulle overstige 950 mill. kr. I 1964 ble det i alt emittert slike obligasjoner for 933 mill. kr. (jfr. tabell 101). I de tre første kvartaler av 1965 utgjorde de samlede innenlandske emisjoner av obligasjoner — statslån ikke medregnet — 551 mill. kr., mot 575 mill. kr. i samme tidsrom året før. Av emisjonene i 1965 falt 348 mill. kr. på kredittforeninger o. l., 78 mill. kr. på kommunekasser og kommuneforetak og 112 mill. kr. på private foretak. Statskassen emitterte i januar—september obligasjoner for 459 mill. kr., mot 505 mill. kr. i samme periode 1964.

Emisjonene i utenlandsk valuta utgjorde i 1964 882 mill. kr. I løpet av de tre første kvartaler av 1965 ble det tatt opp slike lån for 598 mill. kr., mot for 703 mill. kr. i samme tidsrom året før. Av lånene i 1965 falt 376 mill. kr. på kommunekasser og kommuneforetak og 215 mill. kr. på statskassen, mens det private næringsliv ikke tok opp noen obligasjonslån i utlandet i denne perioden. I tabell 102 er det gitt en oversikt over større obligasjonsemisjoner i tidsrommet 1. november 1964 til 31. oktober 1965.

Den gjennomsnittlige nominelle rentesats for ihendehaverobligasjoner emittert innenlands i 1964 var 5,01 prosent, dvs. ubetydelig lavere

Tabell 102. *Større obligasjonsemisjoner i tiden 1. november 1964—31. oktober 1965.*

Utsteder	År	Beløp	Rente-sats	Løpe-tid	Emisjons-kurs
		Mill.kr.	Pst.	År	Pst.
A. *Emisjoner i norske kroner:*					
1. Statskassen	1965	15,9	4 1/4	5	100
» (premieobligasjoner)	1965	42,0	3 1/2	15	100
»	1965	105,5	4 1/2	15	100
»	1965	298,6	5	35	100
2. Kommunekasser:					
Trondheim kommune	1964	15,0	5 1/2	20	100
Rana kommune	1964	10,0	5 1/2	22	100
3. Kredittforeninger:					
De Norske Bykredittforeninger	1964	45,1	5	39	96 3/4—97
Norges Hypotekforening for Næringslivet	1964	39,8	5	19	95 —95 1/2
Norges Skibshypotek A/S, Bergen	1965	16,0	5 3/4	10	100
Norges Skibshypotekforening	1965	17,5	5 1/2	10	99 —99 1/8
A/S Næringskreditt	1965	23,0	5 1/2	15	99 3/4
A/S Forretningsbankenes Finansierings- og Eksportkredittinstitutt	1965	54,1	5 1/2	20	100
» konvert.	1965	45,3	5	4	100
» »	1964	58,7	5 3/8	15	100
A/S Låneinstituttet for skipsbyggeriene mot 2. pr. pant i skip (statsgarantert)	1965	105,0	5	25	100
Redernes Skibskreditforening	1965	24,0	5 3/4	10	100 1/2
Norsk Skibs Hypothekbank A/S	1965	40,0	5 3/4	10	100
4. Statsforetak:					
Raufoss Ammunisjonsfabrikker (statsgarantert)	1965	10,0	5	25	100
5. Kommuneforetak:					
Vestfold interkomm. vannverk	1965	15,0	5 1/2	20	100
Asker og Bærum kraftselskap	1964	40,0	5 1/2	20	100
6. Andre norske sektorer:					
A/S Kværner Brug	1965	15,0	5 3/4	20	100
A/S Ranheim Papirfabrik	1965	25,0	5 3/4	20	100
A/S Fredrikstad mek. Verksted	1965	20,0	5 3/4	18	100
M. Peterson & Søn A/S	1964	20,0	5 3/4	18	100
A/S Kykkelsrud	1965	10,0	5 1/2	20	100
A/S Dalen Portland Cementfabrik	1964	25,0	5 3/4	20	100
B. *Emisjoner i utenlandsk valuta:*					
1. Statskassen, $-lån i London	1965	214,8	5 1/2	20	98
2. Kommunekasser:					
Oslo kommune, lån i Vest-Tyskland	1965	90,2	5 3/4	15	100
» » » » USA	1965	107,4	5 3/4	20	98 3/4
3. Statsforetak:					
Røldal-Suldal Kraft A/S, $-lån i London	1964	107,4	5 3/4	20	98 1/4
» » » » » » »	1965	107,4	6 1/4	20	98 1/2
4. Kommuneforetak:					
Sira-Kvina Kraftselskap, $-lån i London	1965	179,0	5 3/4	20	97 3/4

enn året før. Lån til statskassen lå i gjennomsnitt på 4,63 prosent, til kredittforeninger på 5,14 prosent og til kommunekasser og -foretak på rundt 5,4 prosent, mens lånene til det private næringsliv gjennomsnittlig lå på 5,73 prosent. I perioden januar—oktober 1965 lå lån til kommunekasser og -foretak jamt på 5 1/2 prosent og til private foretak på 5 3/4 prosent (jfr. tabell 102).

For de obligasjonslån som var tatt opp i utlandet, lå den gjennomsnittlige nominelle rente i 1964 for alle emisjoner under ett

på 5,68 prosent. Emisjonskursen var for de fleste av disse lån vesentlig lavere enn for de innenlandske emisjoner. I tidsrommet januar—oktober 1965 var det nominelle rentenivå for de utenlandske lånene omtrent som året før, og emisjonskursen var for ett enkelt lån helt nede i 97¾ (Sira-Kvina Kraftselskaps 5¾ prosent dollarlån i London). Røldal-Suldal Kraft A/S tok opp et dollarlån i London og Luxembourg til 6¼ prosent med kurs 98½. Videre tok Oslo kommune opp ett lån i Sambandsstatene til 5¾ prosent med kurs 98¾ og ett i Vest-Tyskland til 5¾ prosent med kurs 100. Endelig kan nevnes statskassens dollarlån i London til 5½ prosent med kurs 98.

Som i 1964 var etterspørselen etter ihendehaverobligasjoner på det innenlandske marked også i 1965 skiftende i årets ti første måneder. 5½ prosents lån som var tatt opp av kommunale eller private foretak, fikk for det meste svært dårlig oppslutning på markedet, slik at garantistene måtte overta det meste av lånene. Som eksempel kan nevnes at i A/S Kykkelsruds 5½ prosents lån på 10 mill. kr., som ble lagt ut i august, ble det tegnet bare vel ½ mill. kr. i markedet, og i Vest-Agder Elektrisitetsverks 5½ prosents lån i september på 10 mill. kr. ble det tegnet 0,7 mill. kr. 5¾ prosents lån ble derimot i blant sterkt overtegnet, men også for enkelte slike lån var det til dels liten etterspørsel. I A/S Ranheim Papirfabriks 5¾ prosents lån på 25 mill. kr., som ble lagt ut i juni, ble det således tegnet knapt 2 mill. kr. Et statsgarantert lån som ble lagt ut i oktober av Marinens Hovedverft til 5 prosent, ble derimot betydelig overtegnet. I mars ble det lagt ut to statslån til henholdsvis 4¼ prosent med løpetid 5 år og 4½ prosent med løpetid 7 år, begge til pari kurs. Disse lån, som nærmest var beregnet på bankene, fikk begge dårlig oppslutning. Også etterspørselen etter premieobligasjoner var betydelig lavere enn vanlig. Av statens premieobligasjonslån på 75 mill. kr., som ble lagt ut i april, var det ved utgangen av oktober solgt obligasjoner for bare 42 mill. kr. Forretningsbankene kjøpte i løpet av de tre første kvartaler av 1965 nye statsobligasjoner for i alt 36 mill. kr., mens deres beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner gikk ned med 32 mill. kr. (jfr. tabell 103). Samtidig økte imidlertid forretningsbankene sine beholdninger av andre innenlandske ihendehaverobligasjoner («§ 3-obligasjoner») med 101 mill. kr. I samme tidsrom overtok sparebankene nye statsobligasjoner for 48 mill. kr., mens deres beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner økte med 63 mill. kr. og av andre obligasjoner med 8 mill. kr. Livsforsikringsselskapene kjøpte i perioden januar—september 1965 nye statsobligasjoner for 118 mill. kr. og økte samtidig sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner med 70 mill. kr., mens beholdningene av «§ 3-obligasjoner» steg med 76 mill. kr. Videre overtok Postsparebanken i 1.—3. kvartal nye statsobligasjoner for 130 mill. kr. og Postgiroen for 90 mill. kr.

Aksjemarkedet.

Den totale aksjekapital for alle norske selskaper utgjorde vel 5 700 mill. kr. til pålydende verdi ved utgangen av 1964. Av dette var rundt 850 mill. kr. utstedt av finansinstitusjoner og 600 mill. kr. av statsforetak, mens aksjer for

Tabell 103. *Netto endring i beholdningene av innenlandske ihendehaverobligasjoner. Mill. kr.*

Långivergrupper	Jan. – des. 1964			Jan. – sept. 1964			Jan. – sept. 1965		
	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt
1. Forretningsbanker	116	81	197	73	–	73	— 32	101	69
2. Sparebanker	13	14	27	15	3	18	63	8	71
3. Livsforsikringsselskaper	168	138	306	96	69	165	70	76	146
I alt	297	233	530	184	72	256	101	185	286

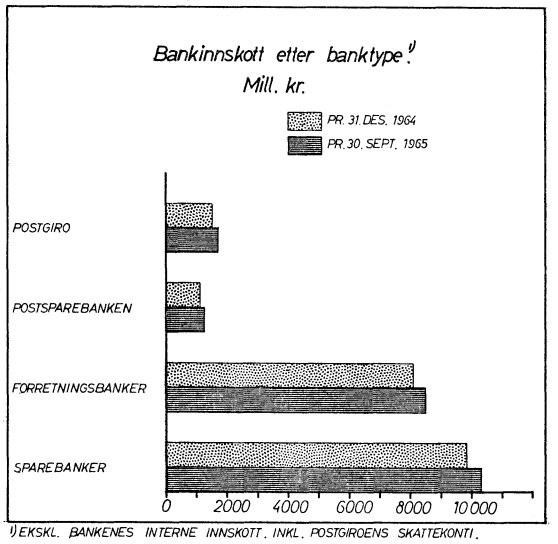

Fig. 48.

vel 4 300 mill. kr. var utstedt av det private næringsliv. Av den samlede aksjekapital var aksjer for 773 mill. kr. pålydende på utenlandske hender.

Aksjeemisjonene utgjorde i 1964 402 mill. kr. Av dette falt 215 mill. kr. på industri og bergverk, 62 mill. kr. på finansinstitusjoner og 44 mill. kr. på rederier. I løpet av de tre første kvartaler av 1965 ble det emittert aksjer for 393 mill. kr., mot for 342 mill. kr. i samme periode året før. Også i 1965 falt en vesentlig del av emisjonene på industrien. Av større aksjeemisjoner i dette tidsrom kan nevnes A/S Borregaard med 65 mill. kr., Den norske Creditbank med 30 mill. kr., A/S Sigskip med 25 mill. kr. og A/S Norsk Jernverk med 25 mill. kr. Videre emitterte Storebrand for 17,5 mill. kr. og A/S Norske Esso for 12,7 mill. kr.

Aksjekursene holdt seg i 1964 relativt stabile og lå ifølge Statistisk Sentralbyrås aksjekursindeks på 245 i gjennomsnitt for året (kjøpekurs i prosent av aksjenes pålydende). Høyeste nivå viste september måned med et gjennomsnitt på 253, og laveste nivå juni med 233. I løpet av de ti første måneder av 1965 lå indeksen i gjennomsnitt på omtrent samme nivå som året før, med toppunkt i februar på 253 og bunnpunkt i juli på 234.

Bankinnskottene.

De samlede innskott i bankene fra næringslivet og privatpersoner (inkl. postgiroens skattekonti) steg i 1964 med 1 495 mill. kr. til 20 559 mill. kr. ved utgangen av året. I løpet av de tre første kvartaler av 1965 gikk innskottene opp med 1 231 mill. kr., mot en stigning på henholdsvis 911 mill. og 483 mill. kr. i samme perioder 1964 og 1963. Av innskottsmassen pr. 30. september 1965 falt 10 332 mill. kr. på sparebankene, 8 486 mill. kr. på forretningsbankene og 1 269 mill. kr. på Postsparebanken (jfr. figur 48).

I forretningsbankene steg innskottene fra næringslivet og privatpersoner i 1964 med 848 mill. kr., mot en øking på 475 mill. kr. i 1963 og 335 mill. kr. i 1962. Den uvanlig sterke øking i 1964 skyldtes bl. a. stigningen i skipsfartens fraktinntekter og høyere fortjeneste i næringslivet ellers. Av innskottsøkingen i 1964 falt 131 mill. kr. på sparevilkår, 123 mill. kr. på 9 måneders oppsigelse og 107 mill. kr. på folioinnskott. I de tre første kvartaler av 1965 gikk innskottene i forretningsbankene opp med 398 mill. kr. Innskott på 12 måneders oppsigelse økte med 582 mill. kr. og på sparevilkår med 73 mill. kr., mens det var nedgang for de øvrige innskottsformer. Når det gjelder bevegelsene i innskottene over året, viser en til figur 49. I sparebankene steg innskottene i 1964 med 505 mill. kr. og i perioden januar—september 1965 med 485 mill. kr. Innskottene på 12 måneders oppsigelse økte

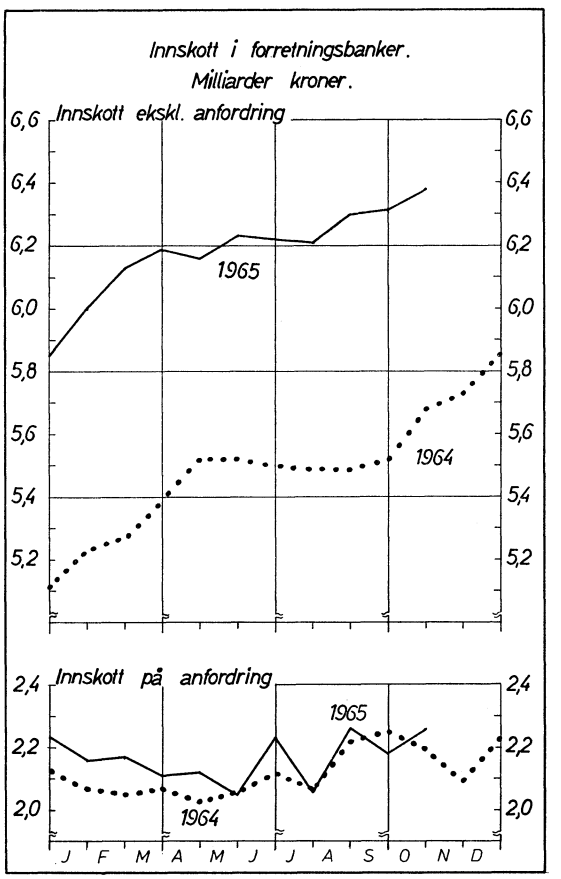

Fig. 49.

Tabell 104. *Likviditetstilførsel (inndragning—) ved statens og Norges Banks virksomhet. Mill. kr.*

	Gj.snitt 1955—59	Gj.snitt 1960—64	1963	1964	Jan.—sept. 1964	Jan.—sept. 1965
A. Staten:						
1. Utlån til statsbankene	547	656	652	733	340	443
2. Avdrag på innenlandsk statsgjeld	300	346	344	322	230	193
3. Statens innenlandske låneopptak	— 588	— 614	— 653	— 869	— 642	— 622
4. Andre transaksjoner	— 533	— 308	— 135	— 129	— 105	— 153
Likviditetstilførsel ved staten, i alt	— 274	80	208	57	— 177	— 139
B. Norges Bank:						
1. Norges Banks netto valutakjøp fra bankene og publikum	314	161	151	321	151	129
2. Netto øking ved utlån etc. fra Norges Bank	9	14	–	57	58	61
3. Netto øking i beholdning av norske verdipapirer	5	8	28	4	18	1
4. Båndlagte midler	— 9	— 21	— 61	— 90	— 90	— 114
Likviditetstilførsel ved Norges Bank, i alt	319	162	118	292	137	77
C. Samlet likviditetstilførsel ved staten og Norges Bank (A + B)	45	242	326	349	— 40	— 62
Av dette ved:						
1. Endring i seddelomløpet	73	215	229	240	22	120
2. Endring i bankenes folio i Norges Bank	30	— 9	75	34	— 109	— 205
3. Endring i bankenes beholdninger av statskasseveksler	— 39	— 9	— 26	— 6	— 7	— 4
4. Annet	— 19	45	48	81	54	27

med 1 467 mill. kr., mens det var en nedgang på 666 mill. kr. i innskott på 9 måneders oppsigelse.

Likviditetsutviklingen.

Likviditetstilførselen til bankene og publikum ved staten og Norges Bank var i 5-årsperioden 1955—1959 i gjennomsnitt 45 mill. kr. og i 1960—1964 242 mill. kr. I 1964 var den samlede tilførsel av likvider 349 mill. kr., mot 326 mill. kr. i 1963 (jfr. tabell 104). I de tre første kvartaler av 1965 var det en inndragning av likvider ved staten og Norges Bank på 62 mill. kr., mot 40 mill. kr. i samme tidsrom året før. Ved sammenlikning av tallene for perioden januar—september med tall for hele året bør en imidlertid være klar over at det vanligvis skjer en større tilførsel av likvider fra staten i 4. kvartal. Dette skyldes bl. a. at utbetalingene på lån til statsbankene for en stor del foregår i denne perioden. Utlånene til statsbankene fra staten utgjorde i de tre første kvartaler av 1965 i alt 443 mill. kr., mot 340 mill. kr. i samme tidsrom 1964. I alt var det en likviditetsinndragning ved staten i de 9 første måneder av 1965 på 139 mill. kr., mot 177 mill. kr. året før. Norges Bank hadde i løpet av året 1964 et nettokjøp av valuta fra bankene og publikum på 321 mill. kr., mens det tilsvarende tall året før var 151 mill. kr. Økingen i valutakjøpene hadde sammenheng med oppgangen i fraktinntektene og vareeksporten. I de tre første kvartaler av 1965 utgjorde nettokjøpene av valuta ved Norges Bank 129 mill. kr. I samme tidsrom var det en inndragning av likvider på 114 mill. kr. som ble båndlagt i Norges Bank med hjemmel i lov av

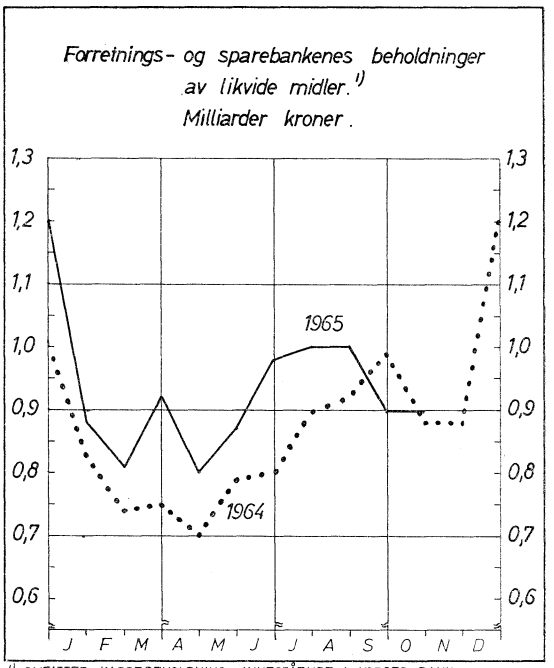

Fig. 50.

14. desember 1962 om skattefrie avsetninger til investeringsfond m. v. Pr. 30. september 1965 var det båndlagt slike midler for i alt 266 mill. kr. I de tre første kvartaler av 1965 var det i alt en netto tilførsel av likvider fra Norges Bank til bankene og publikum på 77 mill. kr, mot 137 mill. kr. i samme tidsrom 1964.

De likvide beholdninger i forretnings- og sparebankene (kassebeholdning, innskott i Norges Bank og på postgiro og statskasseveksler) utgjorde ved utgangen av september 1965 898 mill. kr., mot 988 mill. kr., ett år tidligere. Endringene fra måned til måned var i store trekk som året før (jfr. figur 50). Den nye lov om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene inneholder bl. a. bestemmelser som gjør det mulig å pålegge bankene å holde nærmere angitte reserver av likvide beholdninger («primære reserver») og norske statsobligasjoner («sekundære reserver»). Videre heter det bl. a. i loven at Kongen kan bestemme at forretnings- og sparebanker skal ha en egen valutadekningsreserve beregnet på grunnlag av økingen i innskott og lån fra utlandet. Endelig kan Kongen bestemme at forretnings- og sparebankene skal ha en tilleggsreserve av likvide midler på separat konto i Norges Bank. Kravene til de likvide reserver («primære» + «sekundære») og til tilleggsreservene kan variere med de ulike utlånsformål, størrelsen av bankenes forvaltningkapital og deres geografiske beliggenhet.

Ved kgl. res. av 17/12 1965 ble det i medhold av kredittlovens §§ 4 og 5 bestemt at forretningsbankene skulle holde primære og sekundære likviditetsreserver på til sammen minst 5 prosent. Sparebanker med forvaltningskapital på over 50 mill. kr. skulle holde slike reserver på minst 13 prosent, mens sparebanker med mellom 10 og 50 mill. kr. i forvaltningskapital skulle holde reserver på minst 10 prosent. For mindre sparebanker ble det ikke fastsatt noen plikt til å holde minstereserver etter kredittloven. Disse bestemmelser ble satt i kraft fra 1/1 1966. Fra samme dag ble lov av 28/6 1952 om aksje- og sparebankers innskottsreserver i Norges Bank opphevet.

Publikums beholdninger av likvide midler (seddel- og skillemyntomløp minus bankenes kassebeholdninger, pluss bankinnskott fra næringslivet og privatpersoner) var ved utgangen av september 1965 26 567 mill. kr., mot 24 392 mill. kr. på samme tidspunkt året før (jfr. figur 51). I disse tall er inkludert postgiroens skattekonti. Av beholdningene i 1965 var 21 790 mill. kr. bankinnskott og 4 777 mill. kr. sedler og skillemynt.

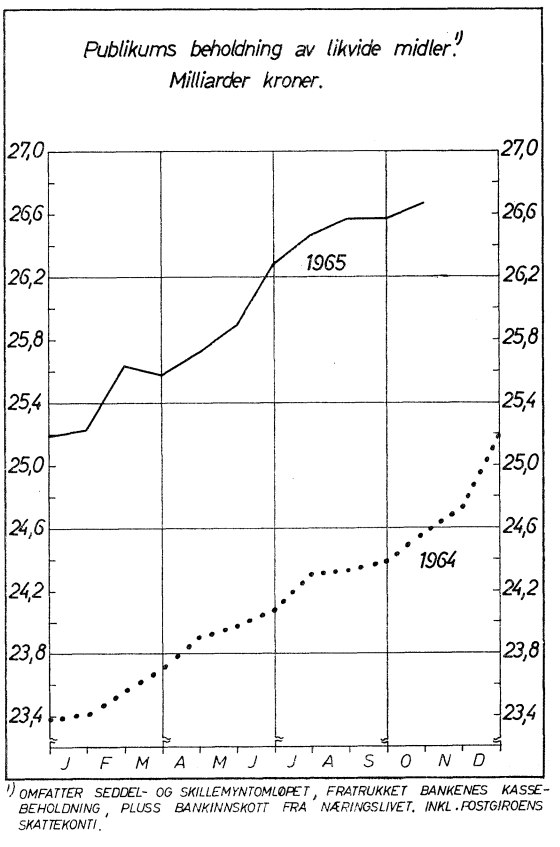

Fig. 51.

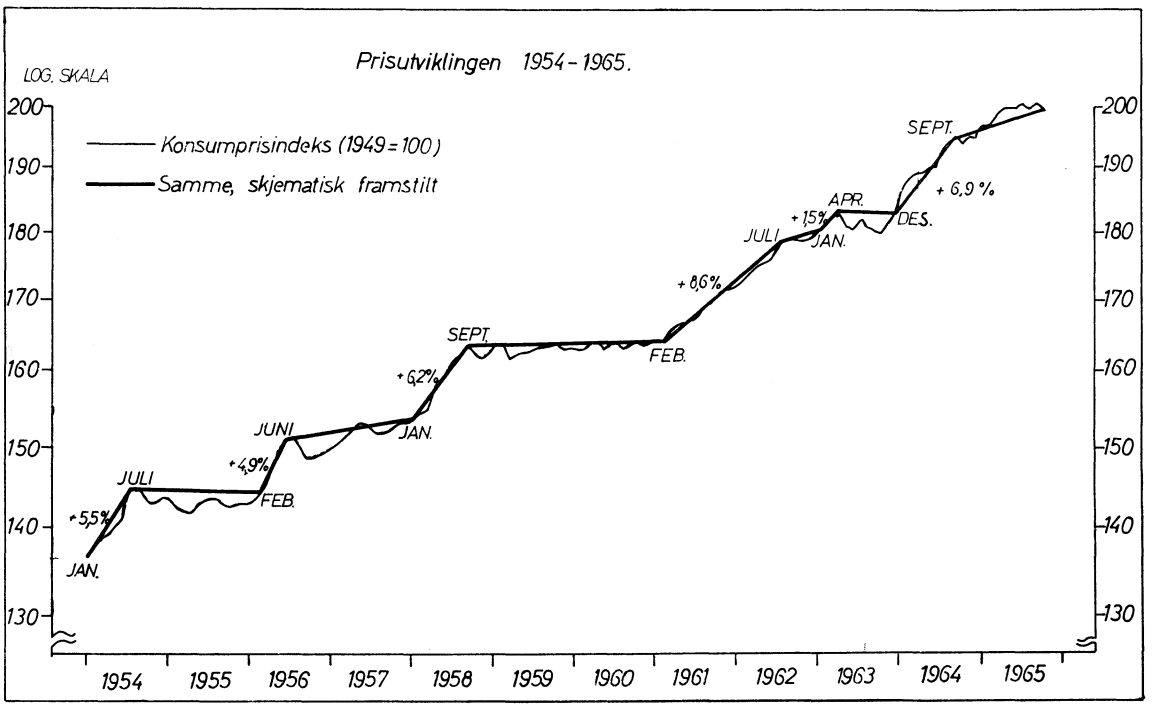

Fig. 52.

Prisutviklingen.

Den innenlandske prisutvikling viste i siste halvdel av 1950-årene en utpreget trappetrinnbevegelse. Karakteristisk for denne perioden var store sprang i konsumprisene hver gang lønningene og jordbruksprisene ble revidert, se figur 52. I periodene mellom lønns- og prisoppgjørene lå konsumprisene stort sett i ro. Når sprangene ble så markerte, hadde det sammenheng med subsidiepolitikken, som ble ført med sikte på å unngå indeksoppgjør i avtaleperiodene.

I de siste fem år har prisoppgangen hatt et jamnere forløp enn tidligere. Det ligger nær å se dette i sammenheng med at lønns- og prisavtalene fra og med 1961 delvis har skiftet karakter. Avtalene fra 1961 inneholdt som en viktig nyhet bestemmelser om «innebygde tillegg», dvs. om lønns- og jordbruksprisforhøyelser som automatisk skulle gis i 1962. Avtalene i 1963 var ett-årige. I 1964 ble det på nytt inngått to-årige avtaler med bestemmelser om innebygde tillegg for 1965. Siden 1961 har avtalene således ført til generelle justeringer av lønninger og jordbrukspriser hvert år, mens slike justeringer i 1950-årene normalt fant sted med to eller tre års mellomrom.

I 1963 var prisstigningen svakere enn vanlig; grunnen var dels at lønns- og pristilleggene dette året var forholdsvis små, dels at subsidiene ble midlertidig økt. Subsidieforhøyelsene ble tatt bort igjen ved årsskiftet 1963/64. Sammen med de stigende importpriser bidrog dette til at oppgangen i konsumprisene i 1964 — 6,9 prosent på ni måneder — ble sterkere enn vanlig i år med lønns- og prisoppgjør. En forsinket prishevende virkning av oppgjøret året før kom således på toppen av den prisstigning som ble utløst av det nye oppgjør våren 1964 og av importprisstigningen. I 1965 var prisutviklingen igjen mer normal. Faktorer som trakk konsumprisindeksen opp, var lønns- og prisjusteringene i februar (innebygde tillegg + indeksregulering) og forhøyelsen av omsetningsavgiften fra 10 til 12 prosent fra 1. desember 1964. I motsatt retning virket subsidieforhøyelsen som ble gjennomført samtidig med at omsetningsavgiften ble satt opp, og prisfallet på enkelte importvarer, særlig sukker, som slo sterkt ut i konsumprisnivået.

Importpriser.

Byråets prisindeks for importvarer etter handelsstatistikken, som er påvirket av endringer

Tabell 105. *Prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken. 1961 = 100.*

År	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Gjennomsnitt
1963	99	99	99	101	100
1964	101	101	101	102	101
1965	102	102	101	..	..

Tabell 106. *Gjennomsnittlige importpriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg.*

	Hvete	Mais	Sukker (farin)	Kaffe, rå	Råtobakk, usauset	Kopra	Ull, vasket, ikke kardet	Råbomull	Ullgarn, ufarget	Bomullsgarn, ubleikt	Fyringsolje nr. 1.	Steinkull[1]
1959	0,47	0,41	0,76	6,55	10,43	1,70	12,42	4,33	25,04	9,36	0,24	115,91
1960	0,48	0,41	0,79	5,95	10,22	1,55	13,55	4,20	26,32	9,17	0,22	105,90
1961	0,48	0,39	0,77	5,77	10,31	1,24	12,88	4,39	26,46	10,14	0,22	107,72
1962	0,49	0,39	0,69	5,43	10,82	1,18	12,48	4,56	25,93	10,06	0,21	107,06
1963	0,48	0,43	1,34	5,38	11,02	1,27	13,28	4,41	25,51	9,75	0,21	117,83
1964	0,50	0,44	1,84	6,72	11,17	1,41	15,48	4,27	28,05	9,66	0,20	127,54
1964. 1. kv.	0,50	0,45	1,75	5,96	10,57	1,39	15,16	4,23	27,79	9,80	0,20	128,76
2. »	0,51	0,43	1,73	6,95	12,57	1,39	16,17	4,35	27,97	9,39	0,20	125,13
3. »	0,50	0,43	1,88	7,42	10,91	1,40	15,88	4,23	27,96	9,33	0,20	125,65
4. »	0,49	0 44	1,91	7,39	10,98	1,46	14,34	4,20	28,59	9,51	0,19	130,60
1965. 1. kv.	0,46	0,46	1,62	7,44	10,81	1,40	13,76	4,32	29,84	10,07	0,19	123,80
2. »	0,46	0,47	1,05	7,24	11,20	1,52	14,19	4,04	29,10	9,96	0,18	122,90
3. »	0,47	0,46	0,72	7,16	11,35	1,70	12,96	4,33	27,24	9,93	0,18	112,44
September	0,48	0,45	0,71	7,12	10,36	1,72	12,64	4,28	27,43	9,77	0,19	133,07
Prosentvis endring:												
Jan.—sept. 1964—1965	—6,0	4,5	—43,1	10,8	—1,2	9,4	—13,6	—2,8	2,7	2,8	—10,0	—5,1
Sept. 1964–Sept. 1965	4,3	4,7	—63,0	—6,2	—2,0	21,1	—20,0	5,4	2,4	2,3	—5,0	10,5

[1] Prisen er pr. tonn.

i importens sammensetning, lå i de to første kvartaler av 1965 1 prosent høyere enn i de tilsvarende kvartaler året før. I 3. kvartal 1965 lå indeksen på samme nivå som i 3. kvartal 1964. Prisutviklingen var svært forskjellig for de ulike varer (se tabell 106). Sukkerprisen lå i gjennomsnitt for de 9 første måneder av 1965 43 prosent lavere enn i samme tidsrom i 1964. Prisen på ull lå 14 prosent lavere og prisen på fyringsolje 10 prosent lavere. For kaffe og kopra steg prisene henholdsvis 11 og 9 prosent.

Konsumprisindeksen.

Også konsumprisindeksen steg svakere i 1965 enn året før. Fra september 1963 til september 1964 var stigningen 8,2 prosent, mens den i tilsvarende periode fra 1964 til 1965 var 2,8 prosent eller 3,40 poeng (se tabell 107). Over halvparten av denne stigningen, i alt 2,11 poeng, kan føres tilbake til gruppen andre utgifter, 0,78 poeng til gruppen klær og skotøy, 0,54 poeng til gruppen bolig, lys og brensel og 0,12 poeng til tobakk. Matvareprisene trakk indeksen ned 0,24 poeng.

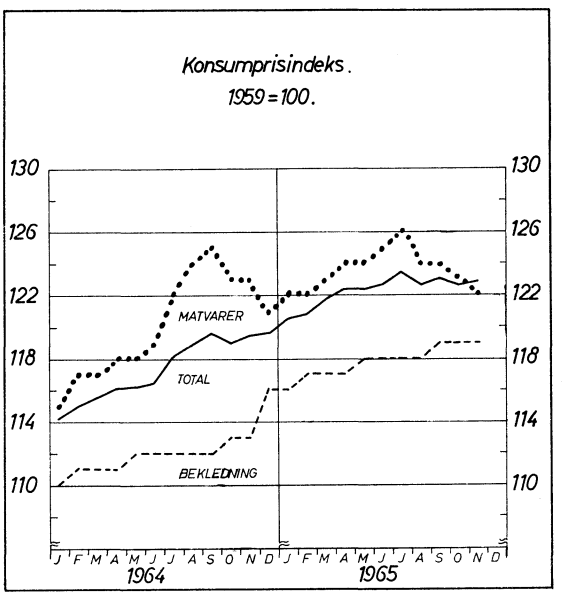

Fig. 53.

Tabell 107. *Endring i poeng i konsumprisindeksen september 1964—september 1965.*

Varegrupper	Indekspoeng
Matvarer i alt	*—0,24*
Kjøtt, kjøttvarer og flesk	0,78
Fisk og fiskevarer	0,30
Mjølk og mjølkeprodukter	—0,76
Egg	0,03
Margarin og annet fett	—0,20
Mjøl, gryn og bakervarer	0,03
Poteter, grønnsaker, frukt og bær	0,34
Sjokolade, sukker og sukkervarer	—0,97
Kaffe og te	—
Andre matvarer	0,21
Alkoholholdige drikkevarer	*0,09*
Tobakk	*0,12*
Bolig, lys og brensel	*0,54*
Bolig	0,31
Elektrisitet	0,06
Brensel	0,17
Klær og skotøy	*0,78*
Klær	0,64
Skotøy	0,14
Andre utgifter	*2,11*
Møbler og utstyrsvarer	0,33
Helsepleie	0,42
Renhold og personlig pleie	0,22
Transport	0,36
Annet	0,78
I alt	*3,40*

De enkelte grupper av matvarer viste svært ulik prisbevegelse det siste året (se tabell 109). Fra september 1964 til september 1965 falt indeksen for sjokolade, sukker og sukkervarer 29,3 prosent, vesentlig som følge av prisutviklingen for sukker på verdensmarkedet (se avsnittet om råvarepriser). For margarin og annet fett og for mjølk og mjølkeprodukter falt indeksen henholdsvis 8,9 og 8,3 prosent på grunn av økte subsidier i desember 1964. Indeksen for fisk og fiskevarer steg 8,2 prosent og for kjøtt, kjøttvarer og flesk 7,4 prosent. For poteter, grønnsaker, frukt og bær steg indeksen 3,4 prosent.

Indeksen for brensel gikk opp med 4,9 prosent (se tabell 110). Det meste av stigningen skyldes høyere priser på ved og koks. Utgiftene til helsepleie økte med 8,4 prosent, vesentlig fordi kurprisene på sykehusene og takstene for lege- og tannlegekonsultasjon ble forhøyet. For transport steg indeksen 4,0 prosent. Det meste av denne stigningen skyldes økte takster for buss, trikk, forstadsbaner og drosjer. En del av stigningen i hovedgruppen Andre utgifter kan tilskrives høyere telefon- og portotakster, økte priser på aviser og ukeblader og stigning i prisene på toalett- og vaskeartikler.

Foruten den offisielle konsumprisindeks, som bygger på gjennomsnittsforbruket i landet, beregner Byrået særskilte prisindekser på grunnlag av forbrukssammensetningen for arbeidere og funksjonærer. Det er beregnet indekstall for siste måned i hvert kvartal (se oppstillingen side 122).

Tabell 108. *Konsumprisindeks. 1959 = 100.*

	I alt	Matvarer	Alkoholholdige drikkevarer	Tobakk	Bolig, lys og brensel	Klær og skotøy	Andre utgifter
1959	100,0	100	100	100	100	100	100
1960	100,3	99	101	101	102	101	101
1961	102,9	101	102	106	105	103	105
1962	108,3	109	111	107	109	106	109
1963	111,1	110	113	118	112	109	112
1964	117,4	120	119	119	116	112	116
1964. 1. kvartal[1]	115,0	116	119	118	114	111	115
2. »	116,3	118	119	118	115	112	116
3. »	118,9	124	119	119	116	112	116
4. »	119,4	122	121	120	117	114	118
1965. 1. kvartal	121,0	122	123	124	119	117	122
2. »	122,5	125	124	125	120	118	123
3. »	123,1	125	125	125	120	118	124
September	123,0	124	125	125	121	119	124
Prosentvis endring:[2]							
3. kv. 1964—3. kv. 1965	3,5	1,1	4,5	4,4	3,3	5,6	6,4
Sept. 1964—sept. 1965	2,8	—0,4	4,7	4,4	3,4	5,4	6,3

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 109. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for matvarer. 1959 = 100.*

	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	Fisk og fiskevarer	Mjølk og mjølkeprodukter	Egg	Margarin og annet fett	Mjøl, gryn og bakervarer	Poteter, grønnsaker, frukt og bær	Sjokolade, sukker og sukkervarer	Kaffe og te	Andre matvarer
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	100	104	95	99	90	101	101	96	94	102
1961	105	110	98	98	84	105	104	91	93	105
1962	112	117	106	108	84	116	116	89	90	113
1963	113	122	97	110	82	116	123	115	88	118
1964	120	129	113	114	104	125	120	151	109	127
1964. 1. kvartal[1]	118	125	108	107	105	122	113	160	98	125
2. »	118	127	109	115	106	125	114	159	112	126
3. »	122	130	117	123	106	126	126	157	113	126
4. »	123	134	118	110	101	126	128	127	114	129
1965. 1. kvartal	127	137	111	119	95	126	131	112	116	134
2. »	130	139	111	124	97	127	137	111	114	135
3. »	132	141	111	124	97	127	135	111	113	137
September	132	142	111	124	97	127	131	111	113	137
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1964–3. kv. 1965	8,0	9,0	–5,2	1,2	–8,9	0,7	7,2	–29,3	0,2	8,3
Sept. 1964–sept. 1965	7,4	8,2	–8,3	1,1	–8,9	0,6	3,4	–29,3	0,2	8,4

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 110. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for bolig, lys og brensel, klær og skotøy og andre utgifter. 1959 = 100.*

	Bolig, lys og brensel			Klær og skotøy		Andre utgifter				
	Bolig	Elektrisitet	Brensel	Klær	Skotøy	Møbler og utstyrsvarer	Helsepleie	Renhold og personlig pleie	Transport	Annet
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	104	101	99	101	102	100	101	102	102	101
1961	107	102	101	102	103	102	106	108	107	103
1962	110	108	106	106	106	104	110	114	110	109
1963	113	111	110	108	109	105	117	118	112	114
1964	115	117	116	112	111	106	127	122	114	118
1964. 1. kvartal[1]	114	116	115	111	110	106	126	120	114	116
2. »	115	117	115	112	111	106	126	121	114	118
3. »	116	118	116	112	111	106	127	124	114	119
4. »	117	118	118	114	113	108	129	126	116	121
1965. 1. kvartal	118	120	119	117	115	111	137	129	117	124
2. »	120	120	119	118	116	111	137	131	119	127
3. »	120	121	120	119	116	111	138	131	119	128
September	120	121	122	119	117	111	138	132	119	128
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1964–3. kv. 1965	3,6	1,8	3,6	5,7	5,1	5,0	8,5	6,3	4,2	8,0
Sept. 1964–sept. 1965	3,5	1,8	4,9	5,7	4,7	4,9	8,4	6,4	4,0	8,1

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

	1964		1965			Prosentvis endring
	15/9	15/12	15/3	15/6	15/9	15/9-64—15/9-65
Konsumprisindeks for arbeiderhusholdninger	119,2	119,2	121,4	122,4	122,6	2,9
Konsumprisindeks for funksjonærhusholdninger	118,9	119,5	121,5	122,5	123,0	3,4
Konsumprisindeksen	119,6	119,6	121,7	122,7	123,0	2,8

Engrospriser.

Engrosprisene viste svakere stigning i 1965 enn året før. Engrosprisindeksen steg fra 109 (1961 = 100) i desember 1964 til 110 i juni 1965 og til 111 i august. I september lå engrosprisindeksen 1,8 prosent høyere enn ett år tidligere.

Også engrosprisindeksen viste svært ulik utvikling for de enkelte varegrupper (se tabell 111). Indeksen for animalske og vegetabilske oljer og fett steg 10,3 prosent fra september 1964 til september 1965, vesentlig på grunn av prisoppgang for sildolje og hvalolje. Indeksen for råvarer steg 4,9 prosent i samme tidsrom. Det meste av denne stigningen skrev seg fra høyere priser på tømmer, skur- og høvellast, cellulose og tremasse. For bearbeidde varer steg indeksen 3,7 prosent. Av varer som trakk indeksen opp i denne gruppen kan nevnes kopper, borstål, sement og papir- og pappvarer. Indekstallet for gruppen forskjellige ferdigvarer steg 2,8 prosent, for maskiner og transportmidler 2,3 prosent og for kjemikalier 1,8 prosent. Stigningen i disse gruppene fordelte seg på en rekke varer. For gruppen brensel, brenselolje og elektrisk kraft falt indeksen 1,9 prosent, vesentlig på grunn av prisfall for rå mineralolje og fyringsoljer. For matvarer og for drikkevarer og tobakk var det bare mindre endringer.

En gruppering av varene etter anvendelse viser at engrosprisene for konsumvarer falt 1,1 prosent fra september 1964 til september 1965 (se tabell 112). Indekstallet for ikke-varige produksjonsmidler steg 3,6 prosent i samme tidsrom og for varige produksjonsmidler 1,6 prosent.

Engrosprismaterialet er også gruppert på norskproduserte og importerte varer. Varer som har gjennomgått en produksjonsprosess her i landet er registrert som norskproduserte. Fra september 1964 til september 1965 var prisstigningen for norskproduserte varer 2,6 prosent, mens prisene på importerte varer falt 1,1 prosent.

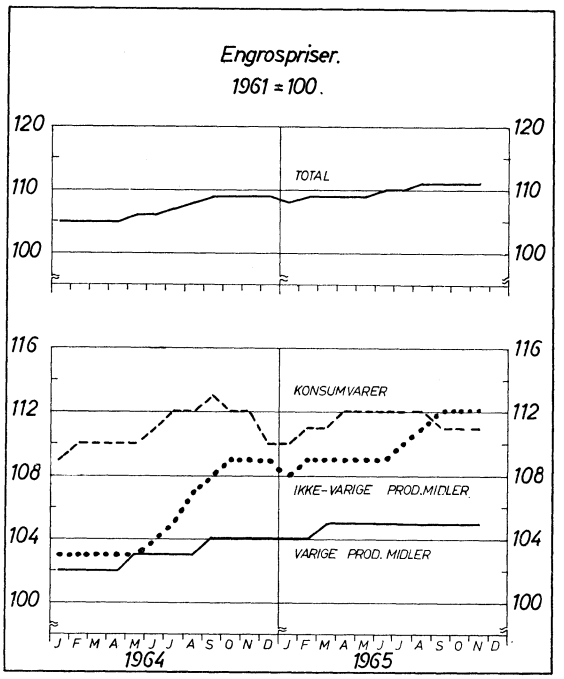

Fig. 54.

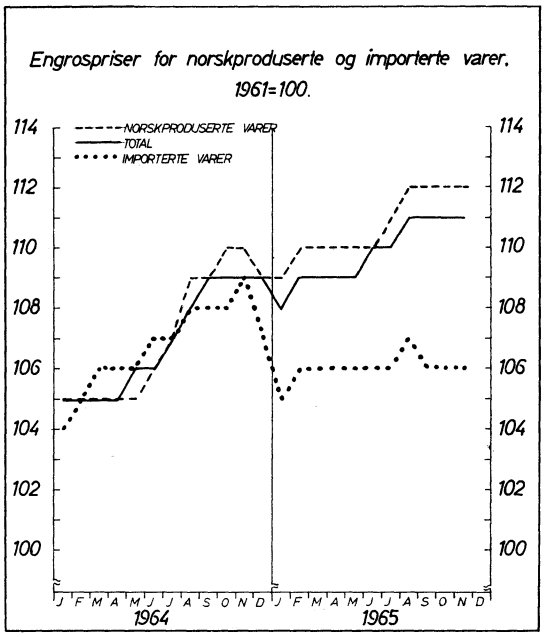

Fig. 55.

Tabell 111. *Engrosprisindeks. 1961 = 100.*

	Totalindeks	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, brenselolje og elektrisk kraft	Animalske og vegetabilske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transportmidler	Forskjellige ferdigvarer
1960	99	101	97	94	100	106	97	100	98	99
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962	102	105	104	100	100	82	101	100	101	102
1963	103	106	109	100	101	93	102	100	101	103
1964	107	113	114	104	105	114	102	104	102	106
1964. 1. kvartal[1]	105	110	113	102	105	112	101	101	102	105
2. »	106	110	114	104	104	111	102	103	102	105
3. »	108	117	114	104	105	112	103	105	102	106
4. »	109	116	114	107	104	120	104	107	104	108
1965. 1. kvartal	109	113	114	109	103	124	105	107	105	109
2. »	109	114	114	110	103	125	105	108	105	110
3. »	111	117	115	109	103	125	105	109	105	110
September	111	118	115	109	103	125	105	109	105	110
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1964—3. kv. 1965	2,3	0,2	0,6	4,9	—1,7	11,8	1,8	4,0	2,7	3,6
Sept. 1964—sept. 1965	1,8	—0,6	0,5	4,9	—1,9	10,3	1,8	3,7	2,3	2,8

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 112. *Engrosprisindeks. Grupper etter varenes anvendelse og fordeling på norskproduserte og importerte varer. 1961 = 100.*

	Konsumvarer		Varige produksjonsmidler	Ikke-varige produksjonsmidler		Norskproduserte varer	Importerte varer
	I alt	Av dette: Matvarer		I alt	Av dette: Byggematerialer		
1960	99	100	..	99	94	98	102
1961	100	100	100	100	100	100	100
1962	104	106	101	101	101	102	100
1963	106	107	102	101	101	103	102
1964	111	116	103	106	104	107	107
1964. 1. kv.[1]	110	114	102	103	101	105	105
2. »	110	115	103	104	103	105	106
3. »	112	119	103	107	105	108	107
4. »	111	116	104	109	108	109	108
1965. 1. kv.	111	114	104	109	109	110	106
2. »	112	116	105	109	110	110	106
3. »	112	115	105	111	111	112	106
September	111	114	105	112	111	112	106
Prosentvis endring:[2]							
3. kv. 1964–3. kv. 1965	—0,4	—3,4	2,1	4,0	5,9	3,1	—1,0
Sept. 1964–sept. 1965	—1,1	—4,7	1,6	3,6	5,7	2,6	—1,1

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Prispolitikk og prisregulering.

Ved kongelig resolusjon av 5. mars 1965 ble retningslinjer for kontroll- og prisreguleringsvirksomheten i 1965 vedtatt til avløsning av retningslinjene av 6. mars 1964. Retningslinjene for 1965 er i det vesentlige de samme som året før.

Som i tidligere år så prismyndighetene det også i 1965 som sin hovedoppgave å medvirke til en mest mulig effektiv konkurranse i næringslivet. Det ble lagt stor vekt på den løpende prisovervåking. Den direkte prisregulering skulle tilpasses de aktuelle behov.

Direkte detaljprisreguleringer for nye varer ble ikke satt i verk i 1965, men en del priser ble justert. For transport med lastebil avregnet etter tid og kilometerpris ble prisene forhøyet i januar og mars på grunn av økte kostnader. Kurprisene ved sykehus ble forhøyet i januar og i november, og takstene for legekonsultasjon ble forhøyet i mars. Maksimalprisene for brød ble satt opp 15. mars. For margarin ble detaljprisene satt opp 22. mars, men de ble satt litt ned igjen 8. november som følge av endringer i råstoffprisene. På grunn av lavere importpriser ble også detaljprisen på kaffe satt ned i april. Avregningsprisen på sukker ble satt ned i september og ytterligere i november. Fellesimporten av sukker falt bort fra 1. november 1965. Prisene på enkelte typer øl ble forhøyet fra 1. juli 1965 på grunn av økte produksjonskostnader. Det var en del stigning i takstene for buss, forstadsbaner og trikk i 1965. Billettprisene på hurtigruten i Nord-Norge ble forhøyet fra 1. november 1965.

Den alminnelige omsetningsavgiften ble hevet fra 10 til 12 prosent fra 1. desember 1964. Fra 1. april 1965 ble omsetningsavgiften også utvidd til å gjelde ukeblader.

For å redusere virkningen av økt omsetningsavgift ble det bevilget et beløp på 230 mill. kr. til økte subsidier fra 1. desember 1964. Detaljprisene på mjølk, smør, margarin, ost, farin, mjøl og brød ble da satt ned.

Etter jordbruksavtalen for tidsrommet fra 1. juli 1964 til 30. juni 1966 skulle prisforhøyelsene skje i to etapper, fra 1. august 1964 og fra 1. juli 1965. Ved indeksoppgjøret i februar 1965 ble det imidlertid inngått en tilleggsavtale som blant annet førte til at pristilleggene som skulle vært gitt fra 1. juli 1965 i stedet ble gitt fra 22. februar 1965, samtidig som en del priser ble ytterligere forhøyet fra denne dato. For mjølk og mjølkeprodukter ble avtalen også noe endret. Istedenfor de opprinnelig avtalte prisforhøyelser fra 1. juli 1965 ble maksimalprisen til forhandler for helmjølk fra 22. februar 1965 hevet med 5,2 øre pr. liter og for mager mjølk med 3,5 øre pr. liter. Forhøyelsene ble imidlertid subsidiert og slo ikke ut i forbrukerprisene. Grunntilskottet for meierimjølk ble hevet med 4,8 øre pr. liter. Fra samme dato ble gjennomsnittsprisene for kjøtt og flesk hevet noe; engrosprisen for oksekjøtt gikk opp med 65 øre pr. kg, for gjøkalv med 40 øre pr. kg, for lam med 30 øre pr. kg (og ytterligere 5 øre pr. kg fra 1. juli 1965) og for gris med 5 øre pr. kg.

Produksjonsprisene for norskavlet korn ble satt opp med 3 øre.

Det ble foretatt en viss justering av avansesatsene i 1965. Den midlertidige avansestopp

Tabell 113. *Utbetalte pristilskott over statsregnskapet*[1] *og Prisdirektoratets fond. Mill. kr.*

	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Kunstgjødsel	28	43	31	33	44	47	48	48
Kraftfôr	43	57	57	51	53	49	[2] 32	—
Korn og mjøl	113	95	145	143	107	150	151	172
Mjølk og mjølkeprodukter	378	415	435	453	461	569	514	629
Kjøtt og flesk	12	5	—	—	—	—	—	—
Margarin m. v.	22	—	25	40	38	43	—	52
Farin	—	—	—	—	—	—	—	33
Torske- og sildefisket	8	38	52	83	93	117	144	173
Statsregnskapet i alt	604	653	745	803	796	975	889	1 107
Prisdirektoratets fond	104	76	99	74	34	47	74	74
I alt	708	729	844	877	830	1 022	963	1 181

[1] Pristilskott fra statsregnskapet til Prisdirektoratets fond er ikke tatt med under statsregnskapet.
[2] Kraftfôrtilskottene er fra og med 2. halvår 1964 overført til Kraftfôrfondet.

som ble innført for en rekke varer 3. november 1964 ble opphevet 2. januar 1965. I løpet av januar ble detaljavansene satt opp for en rekke varer. Det gjaldt blant annet kjøtt og kjøttvarer, tobakksvarer, egg, øl, kakao, kokesjokolade og matfett. Avanseregulerinngen for fisk og fiskevarer, som ble innført 17. november 1964, ble fra 1. januar 1965 endret til bare å gjelde for torsk, sei, makrell og fiskepudding. For disse varer ble detaljavansen hevet 5. februar og for makrell også i april.

I 1965 ble det over statsregnskapet betalt ut 1 107 mill. kr. i pristilskott (se tabell 113). Dette er 218 mill. kr. mer enn i 1964. Tilskottene utbetalt over Prisdirektoratets fond utgjorde 74 mill. kr. i 1965, som i 1964. For 1966 er det over statsbudsjettet bevilget 1085 mill. kr. til pristilskott.

Oppstillingen på denne side gir en oversikt over gjennomsnittlig pristilskott (direkte forbrukertilskott og øvrige tilskott) pr. enhet for mjølk, mjølkeprodukter, margarin, mjøl og gryn i 2. halvår 1965.

	Mengde-enhet	Tilskott i kroner ekskl. avanse og omsetn.-avgift
Helmjølk (flaske)	l	0,59
Fløte, 35 pst. (flaske)	l	2,10
Meierismør	kg	6,03
Gudbrandsdalsost, G 35	»	4,22
Sveitserost, F 45	»	4,19
Gaudaost, F 45	»	4,13
Margarin	»	0,60
Hvetemjøl, sammalt	»	0,21
Hvetemjøl, siktet	»	0,20
Semulegryn	»	0,18
Blandet siktemjøl	»	0,22
Rugmjøl, sammalt	»	0,21
Byggmjøl og byggryn	»	0,26

Sluttord.

Konjunkturbildet.

For verdensøkonomien var 1965 et år med uensartet konjunkturmønster. For OECD-landene under ett — Sambandsstatene, Canada og Japan er da regnet med — er veksten i den samlede produksjon foreløpig anslått til 4,5 prosent. I Sambandsstatene fortsatte den sterke produksjonsframgangen fra de foregående år, og veksten i bruttonasjonalproduktet var bort imot 5,5 prosent regnet i volum. I Japan stanset imidlertid produksjonsveksten nærmest helt opp, og i de vesteuropeiske OECD-land under ett ble veksten i bruttonasjonalproduktet neppe større enn om lag 3,5 prosent. Tallet for Vest-Europa dekker over store ulikheter mellom landene. I viktige land som Storbritannia, Frankrike, Italia og Belgia var produksjonsøkingen fra 1964 til 1965 ikke over 2,5—3 prosent. Produksjonsveksten holdt seg derimot forholdsvis godt oppe i Vest-Tyskland og i de fleste små industriland, blant dem de nordiske, men det ser ut til at veksten ble dempet i løpet av året også i flere av disse land. For Vest-Europa under ett må således veksten innenfor året ha vært svak.

Norge hørte til de land som hadde særlig sterk vekst i 1965. Økingen i bruttonasjonalproduktet for året under ett er foreløpig beregnet til 5,8 prosent. Avgjørende for det samlede produksjonsresultat var en sterk øking i bruttoproduktet både i bergverksdrift, industri og kraftforsyning (+ 8 prosent) og i sjøfart (+ 7,5 prosent). Disse næringer bidrar til sammen med om lag 40 prosent av bruttonasjonalproduktet. Videre hadde en rekordartet produksjonsøking i fisket en direkte virkning på om lag 0,3 prosentpoeng for veksten i nasjonalproduktet. I jordbruket var veksten i bruttoproduktet beskjeden. De tjenesteytende næringer under ett hadde omtrent samme vekst som for økonomien under ett. Året 1965 var det første med lovbestemt fire ukers ferie.

Prisutviklingen på verdensmarkedet i 1965 var gunstig for Norge, om enn ikke i samme grad som i 1964, da bevegelsen nedover i eksport- og importprisene fra årene 1958—1963 ble brutt. I gjennomsnitt steg prisnivået for eksporten av varer og tjenester med nær 2,5 prosent, mens importprisene økte med bort imot 1 prosent.

Etter alt å dømme hadde den norske økonomi meget nær full kapasitetsutnytting gjennom 1965. Særlig var arbeidsmarkedet stramt. Arbeidsløshetstallene fulgte måned for måned gjennom hele året nøyaktig mønsteret fra 1961 — et år med markerte presstendenser. De foreløpige kvartalsvise nasjonalregnskapstall tyder på at veksten fortsatte stort sett uberørt av de svakere konjunkturer ellers i Vest-Europa så sent som i 3. kvartal. For årets siste kvartal er tallmaterialet ufullstendig. Sesongjusterte månedstall for industriproduksjonen, som nå foreligger fram til november, kan tyde på at produksjonsveksten ble svakere både for eksportvarer og konsumvarer mot slutten av året. En lagerøking av usolgte varer hos produsentene bidrar også til å skape usikkerhet om utviklingen i årets siste kvartal.

Norge har nå opplevd en rekke år med høye vekstrater for bruttonasjonalproduktet. Mellom 1961 og 1965 — to år da kapasiteten i næringslivet må ha vært omtrent fullt utnyttet — steg produksjonen med gjennomsnittlig 5,0 prosent om året. I den foregående ti-årsperiode var den årlige vekst til sammenlikning 3,7 prosent. Det kan se ut som om den norske økonomis produksjonsevne siden omkring 1960 har økt betydelig raskere enn den gjorde i 1950-årene. Bedre tilgang på arbeidskraft som følge av større ungdomskull gir mye av forklaringen, men det må ha betydd minst like mye at produktiviteten har økt raskere enn før i mange næringer. Alene den tekniske omlegging som pågår i skipsfarten kan, med den vekt skipsfarten har i norsk økonomi, ha økt veksten i bruttonasjonalproduktet med så mye som 0,5 prosentpoeng om året. Men riktignok har denne produksjonsfordelen til dels hatt sitt motstykke i synkende fraktrater og har således ikke bare kommet Norge til gode.

Den økonomiske politikken.

Den økonomiske politikken for 1965 ble planlagt med sikte på å gi rom for en kraftig utbygging av den offentlige tjenesteyting — undervisning, samferdsel, forsvar —, en øking av boligreisingen og en sterkere industriutbygging i distriktene. Til gjengjeld skulle veksten i andre private investeringer søkes begrenset. Denne målsetting førte til en ekspansiv budsjettpolitikk, mens kredittpolitikken og byggeregulering ble lagt opp etter forholdsvis stramme linjer.

Statsbudsjettet for 1965 ble vedtatt med en utgiftsstigning på hele 16 prosent i forhold til

budsjettet for året før. For å motvirke de ekspansive virkninger av utgiftsstigningen ble omsetningsavgiften hevet fra 10 til 12 prosent med virkning fra 1. desember 1964. Men dette var ikke tilstrekkelig til å hindre at budsjettbalansen ble svekket. Etter regnskapstallene, som kan komme til å avvike noe fra budsjetttallene, ser det ut til, med den oversikt en har ved årsskiftet, at overskottet før lånetransaksjoner i 1965 vil komme til å bli mellom 100—200 mill. kr. mindre enn tallet for året før som var vel 300 mill. kr. Et så lavt overskott som i 1965 har statsregnskapet ikke vist siden like etter krigen. Et uttrykk for svekkelsen av budsjettpolitikken i de senere år har en i størrelsen «overskott før lånetransaksjoner» anvendt på stats- og trygdeforvaltningen under ett og uttrykt som prosent av bruttonasjonalproduktet. Dette forholdstallet har i de fleste etterkrigsår variert mellom 1,5 og 3 prosent. Det sank til 1,1—1,2 prosent i 1963 og 1964 og videre, etter foreløpige anslag, til mellom 0,7 og 0,9 prosent i 1965.

Kredittpolitikken for 1965 ble lagt opp med sikte på å gi omtrent den samme innenlandske kredittilførsel til næringslivet som foregående år og større kredittilførsel fra utlandet for å finansiere en økt skipsimport. Statsbankenes innvilgningsbudsjetter ble hevet noe av hensyn til boligbyggingen og senere økt ytterligere, slik at de for året som helhet var 9 prosent større enn året før. Kredittavtalen for 1965 satte, som i de foregående år, faste grenser for kredittilførselen til næringslivet fra det private kredittsystem. Utlånsrammene ble satt noe lavere enn svarende til den faktiske utlånsøking i 1964, og det førte til at kredittmarkedet ble forholdsvis stramt gjennom hele 1965. — En nyhet av året var den penge- og kredittlov som ble vedtatt 25. juni og som stilte nye kredittpolitiske virkemidler til disposisjon for myndighetene. Disse virkemidler ble ikke tatt i bruk i 1965.

For den regulerte byggevirksomhet ble det for 1965 opprinnelig fastsatt samme arealkvoter som for 1964, men det ble gitt noe tillegg i løpet av året. De samlede arealkvoter for den regulerte byggevirksomhet i 1965 ble på den måten 4 prosent større enn året før.

Realøkonomi og etterspørsel.

Den sterke ekspansjonen som i de senere år har preget utviklingen i den norske økonomi, tok til på forsommeren 1963. I oppgangens første fase kom de kraftigste vekstimpulser fra utenlandsetterspørselen. Senere har styrkeforholdet mellom drivkreftene endret seg. Fra og med 2. kvartal 1964 tok investeringsetterspørselen seg kraftig opp, og i 1965 var det først og fremst investeringsetterspørselen sammen med den offentlige konsumetterspørsel som drev veksten fram, mens utenlandsetterspørselen etter hvert ble relativt svakere. Karakteristisk var ellers en meget betydelig lagerøking, særlig mot slutten av året.

Den totale eksport av varer og tjenester økte i 1965 i volum med 6,6 prosent. Det var atskillig mindre enn i de to foregående år (+ 10 prosent), men veksten må likevel sies å ha vært tilfredsstillende sett på bakgrunn av den forholdsvis svake konjunkturutviklingen i Vest-Europa. Det som først og fremst gjorde at eksportøkingen likevel ble så vidt stor, var at eksporten av skipsfartstjenester steg forholdsvis sterkt (+ 7,5 prosent). Virkningene av konjunkturavslappingen ute viste seg først og fremst i vareeksporten. Volumøkingen i denne var, når nye skip regnes med, ikke større enn om lag 5 prosent, og av denne økingen skrev nær tredjedelen seg fra større eksport av fisk- og fiskeprodukter som følge av bedre fiske. For andre varer var volumøkingen i 1965 således mer beskjeden og langt lavere enn de eksepsjonelt høye vekstrater for vareeksporten som ble oppnådd i 1963 (+ 15 prosent) og 1964 (+ 10 prosent). Utviklingen i disse tre årene må vurderes på grunnlag av den store eksport fra lager som fant sted i 1963 og særlig i 1964; likevel er det klart at avsetningen i 1965 gikk tregere enn før. Vareeksportens fordeling på varer og avtakerland tyder på at dette hadde sammenheng med konjunkturutviklingen. En uvanlig stor del av eksportøkingen i 1965 fant sted på de nordiske land, hvor aktivitetsnivået var høyt. Det ble oppnådd liten eller ingen eksportøking regnet i volum på Storbritannia og Fellesmarkedslandene, hvor aktivitetsnivået var lavere. For noen varer med hovedmarkeder i disse land, først og fremst treforedlingsprodukter og enkelte metaller, var forholdene så vanskelige at det var uråd for produsentene å finne avsetning for hele produksjonen til regningssvarende priser, og eksporten sank.

Investeringsetterspørselen holdt seg svært høy gjennom hele 1965, uten tegn til å svekkes. Bruttoinvesteringene i fast kapital under ett økte med 6,8 prosent fra 1964 til 1965 regnet i volum. Økingen var forholdsvis beskjeden for bygninger og anlegg, hvor byggereguleringen holdt utviklingen under kontroll (+ 3,4 prosent), men sterk for skip (+ 13 prosent) og betydelig også for maskiner, utstyr og transportmidler utenom skip (+ 6,3 prosent). Skipskontraheringene ved utenlandske verft nådde med ca. 3,0 mill. br.tonn et nytt rekordnivå, langt over det hittil høyeste nivå på 2,3 mill. br.tonn i 1963. For mange investeringsformål oversteg etterspørselen antakelig næringslivets leveringskapasitet, slik at det oppstod forsinkelser og press.

Blant annet viser ordrestatistikken for industrien at ordrereservene ved utgangen av 3. kvartal var større i 1965 enn i 1964 både i maskinindustrien, i den elektrotekniske industri og i transportmiddelindustrien, der skipsindustrien dominerer. I byggevirksomheten steg arealet av bygg under arbeid med vel 8 prosent fra november 1964 til november 1965, mens arealet av fullførte bygg gikk ned og sysselsettingen var uforandret. Disse tall kan tyde på at arbeidskraftssituasjonen i byggesektoren var så stram at det gav seg utslag i lengre byggetid og mindre rasjonell framdrift.

De samlede lagerbeholdninger økte siste år etter foreløpige beregninger med om lag 750 mill. kr. Dette er 1,4 prosent av bruttonasjonalproduktet, og en må tilbake til 1961 og 1956 for å finne en lagerøking av tilsvarende størrelsesorden. Så vidt det kan bedømmes, bestod om lag halvparten av lagerøkingen av importerte varer. Lagerøkingen var særlig stor for jernmalm, metaller som ferrolegeringer og aluminium og innenfor kjemisk industri for sildeolje og for produkter fra kull- og mineraloljeforedling. Det er grunn til å understreke at de foreløpige anslag bare delvis bygger på direkte oppgaver over varelagre og er usikre. I følge de kvartalsvise indekser over lagerholdet i industri og engroshandel økte lagrene fra høsten 1964 til høsten 1965 med 7 prosent for importvarer og 11 prosent for norskproduserte varer. For norskproduserte varer beregnet på eksport var lagerøkingen hele 19 prosent. En del av denne lagerøking må ses i sammenheng med eksporten fra lager i de to foregående år, men en del skyldes også sviktende avsetning og må ha vært utilsiktet fra bedriftenes side. Det sier mye at industribedriftenes lagerbeholdninger av egne produkter i 3. kvartal på nytt nærmet seg det høye nivå fra to år tilbake, før den siste oppgangen satte inn.

Det offentlige konsum økte med 9—10 prosent regnet i volum i 1965 etter foreløpige oppgaver. Dette var en betydelig sterkere vekst enn i de foregående år. Økingen var en del større for staten enn for kommunene; særlig økte forsvarskonsumet sterkt som følge av at støtten gjennom NATO til materialanskaffelser ble redusert.

Det private konsum viste etter foreløpige oppgaver en volumstigning på bare 3 prosent i året som gikk. Det er en bemerkelsesverdig svak øking for et år med så sterk produksjonsvekst. Noe av årsaken var at en stor del av inntektsstigningen falt på eierinntektene og en forholdsvis liten på lønnsinntektene. Men dette kan bare gi en del av forklaringen. Ut fra tidligere erfaringer om sammenhengen mellom disponible realinntekter og privat konsum skulle en ha ventet en konsumøking på nærmere 5 prosent fra 1964 til 1965. Det betyr at det står igjen å forklare en forskjell mellom den beregnede og den faktiske konsumstigning på omtrent 2 prosentpoeng, i beløp 400—500 mill. kr., når utviklingen av inntekter, priser og skatter er tatt i betraktning. Denne betydelige forskjell må ses på bakgrunn av at det var en uforklart forskjell i motsatt retning i 1964 av størrelsesorden 300 mill. kr. Et spesielt forhold som dempet konsumveksten i 1965, målt på årsbasis, var forhøyelsen av omsetningsavgiften i desember året før. Denne forhøyelsen førte blant annet til at forbrukerne framskyndet til 1964 innkjøp som ellers først ville ha kommet i 1965.

Som i tidligere år, har Byrået beregnet de direkte og indirekte virkninger av endringer i eksport, bruttoinvesteringer og offentlig konsum for den innenlandske produksjons-, inntekts- og konsumutvikling, og for utviklingen av importen. Beregningene tar ikke hensyn til virkningene av endringer i relative priser, skatter og avgifter, og kan bare betraktes som grove anslag. Av veksten i bruttonasjonalproduktet fra 1964 til 1965 forklarer, i følge disse beregningene, eksportøkingen noe under 40 prosent. Dette er en mindre del enn i noe år siden 1961, da tallet var i underkant av 30 prosent. Blant de innenlandske vekstfaktorene bidrog som i tidligere år investeringene i fast realkapital utenom skip mye, med nærmere 20 prosent. Lagerinvesteringene, som betydde lite i 1963 og 1964, forklarer i 1965 om lag 20 prosent av veksten i bruttonasjonalproduktet. Den store oppgang i skipsinvesteringene gjaldt import og gav derfor ikke vekstimpulser innenlands. Endringene i det offentlige konsumet var slik sammensatt at også de gav sterkere impulser til importen enn til den innenlandske produksjonsutviklingen. — Av importstigningen fra 1964 til 1965 kom skipsinvesteringene alene til å svare for 35 prosent. Det offentlige konsumet svarte for vel 10 prosent, eller dobbelt så mye som året før. Virkningen av lagerendringene betydde snaut 25 prosent for importstigningen i 1965. Oppgangen i eksporten, som hadde betydd over femti prosent i 1964, svarte for bare en fjerdedel av importstigningen fra 1964 til 1965, og også bruttoinvesteringene i fast realkapital utenom skip betydde relativt lite for importoppgangen i 1965. — Virkningene på det private konsum fordeler seg etter beregningene noenlunde på samme måte mellom forklaringsfaktorene som virkningene på bruttonasjonalproduktet.

Norges økonomi var i 1965 preget av fortsatt høy etterspørsel, men etterspørselspresset var ikke alminnelig. Stigningen i de offentlige utgifter til varer og tjenester og en høy privat investeringsetterspørsel gav riktignok kraftige ekspansive impulser gjennom hele året, men veksten i utenlandsetterspørselen ble etter hvert

svakere, og stigningen i de disponible realinntekter ser ut til å ha motivert vesentlig mindre konsumøking enn vanlig. På tross av at produksjonskapasiteten i næringslivet ved årets begynnelse på det nærmeste var fullt utnyttet, ble 1965 således alt i alt et år med bra balanse mellom etterspørsel og produksjonsmuligheter. Men dette gjelder som en alminnelig karakteristikk, og bildet var på ingen måte ensartet for hele næringslivet. Innenfor investeringsvarenæringene gjorde det seg til dels presstendenser gjeldende. I andre deler av næringslivet, og særlig mot slutten av året, var det tegn som tydet på en viss demping av etterspørselen. Både innenfor eksport- og konsumvareindustrien var det bransjer som holdt produksjonen oppe ved å produsere for lager. I hvilken utstrekning tollavtrapningen innenfor EFTA — pr. 1. januar 1965 fra 40 prosent av de opprinnelige tollsatser til 30 prosent — har hatt virkninger på utviklingen, foreligger det lite materiale til å bedømme. For noen bransjer har den utvilsomt ført til skjerpet konkurranse på hjemmemarkedet, mens den for andre har gitt bedre eksportmuligheter.

Priser, lønninger, inntekter.

Pris- og inntektsutviklingen i året som gikk, var i alt vesentlig en videreføring — om enn mindre markert — av de nye tendenser som gjorde seg gjeldende i 1964. Som vist i forrige års Økonomisk utsyn, kom det da til et omslag oppover i eksport- og importpriser, og dette omslaget fikk virkninger i den indre økonomi, bl. a. for inntektsfordelingen, sparingen og prisutviklingen. Eierinntektenes andel av faktorinntekten steg på bekostning av lønnsandelen — fra 34,2 prosent i 1963 til 36,4 prosent i 1964 og videre til 37,2 prosent i 1965 — og den private sparing økte. Det innenlandske prisnivå ble sterkt influert av importprisutviklingen.

I den foregående periode, fra 1957 til 1963, hadde det vært et kraftig og ubrutt fall i eksport- og importprisene (henholdsvis —15 og —11 prosent på seks år), samtidig som lønningene innenlands steg sterkt (+ 48 prosent regnet pr. årsverk). En markert nedgang i eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer, en stigende lønnsandel og et kraftig fall i den private sparing ble resultatet. I de skjermede næringer, som kunne møte stigende kostnader med å sette prisene opp, klarte derimot eierinntektene å holde sin andel av den samlede faktorinntekt i næringslivet. Alt i alt steg det innenlandske prisnivå med 15 prosent fra 1957—1963, målt med nasjonalregnskapets konsumprisindeks. Særlig fram til 1961 var det en tydelig sammenheng mellom de periodiske lønns- og inntektsoppgjør og sprangvise stigninger i konsumprisindeksen.

Det innenlandske prisnivå har i de senere år vist en jamnere utvikling enn før, idet den sprangvise stigning i konsumprisnivået har blitt mindre framtredende. Dette har sammenheng med at lønns- og jordbruksprisavtalene delvis har skiftet karakter. De to- og treårige avtaler, som var vanlig i 1950-årene, har blitt avløst av avtaler som enten har vært ett-årige eller som har hatt bestemmelser om at «innebygde tillegg» skulle gis i avtaleperioden. Siden 1961 har en således hatt justeringer av lønninger og jordbrukspriser i alle år. For trenden i prisstigningen har imidlertid de nominelle inntektstillegg nå som før vært av avgjørende betydning. Samtidig har sterke bevegelser i importprisene raskere enn før fått slå ut i endringer i konsumprisnivået.

Etter et år med moderat prisstigning i 1963 steg konsumprisene i 1964 med nesten 7 prosent, dvs. mer enn vanlig selv for år med pris- og lønnsoppgjør. Flere faktorer bidrog til dette, men særlig sterkt virket subsidiereduksjonen fra årsskiftet 1963/64 og prisstigningen på importvarer. I 1965 har det innenlandske prisnivå igjen vært sterkest influert av justeringer i avtalene om lønninger og jordbrukspriser og av prisutviklingen på importvarer. Ved avtalejusteringene i januar—februar ble det gitt betydelige inntektsøkinger både for lønnstakere og jordbrukere. Justeringene var dels indeksreguleringer, dels «innebygde tillegg» gitt i avtaler inngått i 1964. Men den prisoppgang som fulgte de store inntektsøkingene i 1965, var langt svakere enn i foregående år. Fra desember 1964 til desember 1965 steg konsumprisindeksen med 2,8 prosent, og for året 1965 under ett lå konsumprisene etter nasjonalregnskapet 4 prosent over nivået i 1964. Den forholdsvis moderate prisoppgang fra desember 1964 til desember 1965 skyldtes i noen grad at økingen i jordbrukspriser ble motvirket av økte subsidier, men viktigere var prisutviklingen for importvarer. Mens prisstigning på importerte matvarer alene trakk konsumprisindeksen opp med 1,2 prosent i 1964, bidrog prisfall for flere importvarer i 1965 til å dempe tendensene til oppgang i konsumprisene. Særlig viktig var det kraftige prisfall for sukker som alene førte til et fall i konsumprisindeksen på 0,8 prosent.

For lønnstakerne under ett ble 1965 et bedre år enn 1964. De nominelle lønninger (lønn pr. årsverk etter nasjonalregnskapet) steg en god del sterkere (+ 8,5 prosent) enn i 1964 (+ 5,7 prosent), og prisoppgangen var svakere enn i foregående år. Etter nasjonalregnskapet var reallønnsforbedringen (gjennomsnittlig lønn pr. årsverk deflatert med nasjonalregnskapets konsumprisindeks) 4,4 prosent fra 1964 til 1965, mot bare 0,9 prosent fra 1963 til 1964. Likevel ble 1965 det andre året på rad med en svakere

reallønnsforbedring enn veksten i nettonasjonalproduktet pr. årsverk, som i 1964 og 1965 var henholdsvis 5,8 prosent og 5,0 prosent. I løpet av to år har nettonasjonalproduktet pr. årsverk målt i faste priser steget med 11 prosent, mens reallønnen pr. sysselsatt i samme periode steg med bare 5,3 prosent. Den svakere reallønnsstigningen de to siste år kom etter en periode da reallønnsstigningen var sterkere enn veksten i nettonasjonalproduktet pr. årsverk. Ser en på utviklingen over en lengre periode, har reallønnsstigningen og stigningen i produksjonen pr. årsverk foregått omtrent i samme takt. Fra 1957 til 1965 steg nettonasjonalproduktet pr. årsverk målt i faste priser med gjennomsnittlig 4,0 prosent pr. år, mens den tilsvarende stigning i reallønnen pr. sysselsatt var 3,8 prosent.

Av en øking i faktorinntekten på 4,1 milliarder kroner fra 1964 til 1965 falt nesten 2,3 milliarder kroner, eller vel halvparten på lønnstakerne, som for annet år på rad fikk sin andel av faktorinntekten redusert. Lønnsandelen sank fra 65,7 prosent i 1963 til 63,6 prosent i 1964 og videre til 62,8 prosent i 1965, men den ligger fremdeles godt over nivået fra 1957 på 58 prosent. I denne sammenheng har det bl. a. betydning at tallet på lønnstakere siden 1957 har økt sterkere enn tallet på selvstendig næringsdrivende.

Eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer (skogbruk, fiske, hvalfangst, sjøfart, malmgruver, tekstil- og bekledningsindustri, treforedlingsindustri, kjemisk industri og primær jern- og metallindustri) økte med vel 600 mill. kr. fra 1964 til 1965. Dette var noe svakere stigning enn i foregående år (+ 950 mill. kr.), men eierinntektene i disse næringer steg fra 8,3 prosent av den samlede faktorinntekt i 1964 til 9,0 prosent i 1965. I perioden 1953—1957 utgjorde eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer til sammenlikning gjennomsnittlig 13,5 prosent av samlet faktorinntekt. Fra 1964 til 1965 var økingen i eierinntekten særlig sterk i fiske (+ 230 mill. kr.), i primær jern- og metallindustri (+ 150 mill. kr.) og i kjemisk industri (+ 125 mill. kr.). I skipsfart og i skogbruk var økingen forholdsvis beskjeden, og en så viktig eksportnæring som treforedlingsindustri hadde ikke noen øking i det hele tatt. I tekstilindustrien var det et ganske kraftig fall i eierinntekten fra 1964 til 1965.

I de skjermede næringer (jordbruk, bygge- og anleggsvirksomhet, kraftforsyning, tjenesteytende næringer utenom sjøfart, bergverk og industri med unntak av de grupper som er nevnt foran) økte eierinntektene fra 1964 til 1965 med vel 1200 mill. kr. Dette var betydelig mer enn i foregående år. Som andel av samlet faktorinntekt har eierinntektene i disse næringer holdt seg svært stabile. Fra 1964 til 1965 endret den seg praktisk talt ikke, og i hele perioden siden 1957 har den ligget på rundt 27—28 prosent av samlet faktorinntekt.

En illustrasjon av de kraftige inntektsforskyvningene som i de senere år har funnet sted, får en når utviklingen i lønn og i eierinntekt i de to periodene 1957—1962 og 1962—1965 stilles opp mot hverandre. I fem-årsperioden 1957—1962 tilfalt omtrent hele den samlede øking i faktorinntekten på 6,7 milliarder lønnstakerne, mens eierinntektene omtrent ikke steg. I de konkurranseutsatte næringene, som ble klemt mellom stigende kostnader og synkende produktpriser, falt eierinntekten med 1250 mill. kr. på de fem årene. I løpet av de siste tre år fra 1962 til 1965 har eierinntektene for alle næringer under ett steget med rundt 4,5 milliarder kroner eller med 44 prosent, mens de samlede lønnsinntekter er gått opp med 5,3 milliarder kroner eller 27 prosent. Hele 1500 mill. kr. av økingen i eierinntektene falt på de konkurranseutsatte næringer som dermed må ha fått bedret sin lønnsomhet betraktelig. Det er imidlertid verd å merke seg at eierinntekten i disse næringer ennå, regnet i kroner, ikke ligger stort høyere enn den gjorde i 1957 og at eierandelen i disse næringer under ett, som i 1957 var 52 prosent, så sent som i 1965 bare lå på 43 prosent.

Den private disponible inntekt (dvs. de private ervervsinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige, men med fradrag for betalte skatter) økte med 3,6 milliarder kr. eller 11,7 prosent fra 1964 til 1965. Den økte med 1,9 milliarder kr. for gruppen lønnstakere, trygdede og pensjonister, som dermed under ett fikk en øking på 9,6 prosent. Resten av økingen gjaldt selvstendig næringsdrivende og selskaper som til sammen hadde en inntektsoppgang fra 1964 til 1965 på 15,4 prosent. Fra 1963 til 1964 var økingen i de disponible inntekter henholdsvis 7,0 prosent og 21,5 prosent for de to hovedgrupper av inntektstakere.

De forskyvninger som har funnet sted i inntektsfordelingen i de senere år, gjenspeiles tydelig i tallene for den private sparingen. I perioden etter 1957 og fram til 1962 da eierinntektene var lave, var også den private sparing forholdsvis lav. I gjennomsnitt for denne perioden var den 2,3 milliarder kr. pr. år eller omtrent 8,0 prosent av nettonasjonalproduktet. Fra 1963 til 1964 økte den private sparingen med rundt 1 milliard kr., og fra 1964 til 1965 var det en øking på hele 1700 mill. kr. I begge år var oppgangen i eierinntektene sterk. I 1965 utgjorde den private sparing i alt 6,0 milliarder kr. eller 13,6 prosent av nettonasjonalproduktet. Bare en gang tidligere, i 1956, har prosenten vært høyere (14,8 prosent).

Utenriksøkonomien.

Etter at underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet i tre år hadde ligget mellom 1 250 og 1 400 mill. kr., sank det i 1964 til 585 mill. kr., det laveste tall siden 1959. I 1965 var det igjen en moderat oppgang, til 750 mill. kr.

Til tross for fortsatt bedring i bytteforholdet for varer — eksportvareprisene steg med 4,1 prosent, mens importvareprisene bare steg med 0,3 prosent — økte verdien av vareimporten noe mer enn verdien av vareeksporten. Skipsimporten, som hadde gått ned i 1964, steg igjen kraftig. Alt i alt økte importoverskottet av varer og skip med om lag 480 mill. kr. Samtidig var det, for tredje år på rad, sterk oppgang i nettovalutafraktene, som økte med rundt 400 mill. kr. De andre postene på vare- og tjenestebalansen viste liten netto endring, slik at underskottet her alt i alt økte med 70 mill. kr. Bedringen i det totale bytteforhold for varer og tjenester ble nær 2 prosent. Uten denne bedringen, og dersom volumutviklingen likevel hadde blitt den samme, ville underskottet på vare- og tjenestebalansen ha økt med vel 400 mill. kr. Volumøkingen i eksporten av varer og tjenester var den minste siden 1962 (6,6 prosent), mens den sterke oppgang i skipsimporten bidrog til ny sterk volumøking for importen (8,8 prosent). Derimot var volumøkingen for importen utenom skip mindre i 1965 enn i 1964.

Underskottet på rente- og stønadsbalansen steg med 95 mill. kr. til 500 mill. kr. og har blitt en stadig viktigere post i utenriksregnskapet. Stigningen er betinget av de økende rentebetalinger på norske lån i utlandet og gjenspeiler på den måten tidligere års importoverskott og den opplåning som henger sammen med disse. I femten av de tjue år fra 1946 til 1965 har Norge nå hatt underskott på driftsregnskapet overfor utlandet av størrelsesorden 500—1 400 mill. kr. I perioden etter 1950 har underskottet i gjennomsnitt svart til vel 2,5 prosent av nettonasjonalproduktet. Den registrerte nettogjeld til utlandet har steget fra et beløp som svarer til omkring 10 prosent av nettonasjonalproduktet i 50-årene til om lag 20 prosent i 1964—65, omtrent det samme som i 1939. Underskottene har vært mer enn dekket ved lånopptak i utlandet, slik at nettovalutabeholdningene har steget i alle år fra og med 1955, bortsett fra i 1962 da det var en nedgang av om lag samme størrelsesorden som stigningen året før. Ved utgangen av november 1965 var beholdningene vel 4 500 mill. kr. og hele 23 prosent større enn ett år tidligere.

Som det har vært pekt på i tidligere års Økonomisk utsyn, kan en reduksjon i underskottet på driftsregnskapet bare komme i stand hvis innenlandsk konsum og investering reduseres i forhold til nasjonalproduktet. Svingninger, så vel i eksporten som i bytteforholdet, virker umiddelbart på eierinntektene i visse næringer, men dette får ikke nødvendigvis øyeblikkelige følger for konsum og investering. På kort sikt vil derfor importoverskottet kunne være følsomt for endringer i eksporten og bytteforholdet. Men etter en tid — ikke minst etter som inntektsendringene også sprer seg til andre inntektstakere — vil konsum og investering, og dermed også importen, bli påvirket. Bare ved en slik utvikling i den indre økonomi som varig reduserer konsumraten eller investeringsraten eller begge disse, vil resultatet bli en varig reduksjon i underskottet på driftsregnskapet.

Regulering av konsum- og investeringsraten vil foruten å virke på importoverskottet også ha følger for det innenlandske aktivitetsnivå. Hvor sterkt det innenlandske aktivitetsnivå vil bli påvirket, vil bl. a. avhenge av norsk næringslivs konkurransestyrke.

Både i 1964 og 1965 hadde Norge sterk produksjonsvekst, bedring i bytteforholdet, og — særlig i 1964 — lavt importoverskott. Situasjonen kan imidlertid fort snu seg. Men med de valutareserver som er samlet opp, skulle Norge ha tilstrekkelig manøvreringsfrihet hvis et valg må treffes mellom hensynet til aktivitetsnivået innenlands og den utenriksøkonomiske balanse.

Perspektiver.

Ved inngangen til 1966 synes utsiktene for verdensøkonomien under ett å være relativt gode. I Sambandsstatene ventes en fortsatt betydelig oppgang, men i viktige vesteuropeiske land, bl. a. i Vest-Tyskland, ventes svakere produksjonsvekst enn i 1965, og det er sannsynlig at veksten for Vest-Europa som helhet vil bli heller svak i første del av året.

For norsk vareeksport vil vekstimpulsene utenfra i 1966 neppe bli sterkere enn de var i 1965. På hjemmemarkedet vil tollreduksjonene innenfor EFTA øke konkurransen fra importvarer. Et vesentlig usikkerhetsmoment er utviklingen i eksportprisene og importprisene. Det er tvilsomt om den gunstige utvikling i bytteforholdet fra de siste to år vil fortsette.

Innenlands ser det ut til at investeringene i fast realkapital vil øke betydelig i 1966. Oppgaver ved årsskiftet over ordretilgangen i investeringsvareindustrien og byggeaktiviteten peker klart i denne retningen. Større usikkerhet for utviklingen i den innenlandske produksjon skaper de store lageropplegg av egne produkter i enkelte bransjer mot slutten av 1965. Det er lite sannsynlig at bedriftene vil fortsette å produsere for lager i samme omfang. For konsumetterspørselen vil særlig utviklingen i konsumentenes disponible realinntekter være avgjørende.

English summary.

The economic situation.

For the world economy 1965 was a moderately good year, without any uniform pattern of development. For the OECD countries combined — and this includes the United States, Canada and Japan — the growth in total production is provisionally estimated at 4.5 per cent. The United States saw a continuation of the strong expansion of the preceding year, with the growth in gross domestic product approaching 5.5 per cent in terms of volume. In Japan, however, the growth in output came to a nearly complete halt, and in the Western European OECD countries combined, the gross domestic product rose by hardly more than about 3.5 per cent. The figure for Western Europe conceals large differences as between one country and another. In major countries such as Great Britain, France, Italy and Belgium the increase in output from 1964 to 1965 was not over 2.5 to 3 per cent. The tempo of growth was relatively well maintained, however, in Western Germany and in most of the smaller industrial countries, including the northern, but it appears that the expansion slackened in the course of the year in several of these countries as well. For Western Europe as a whole this means that the rate of growth during the year 1965 must have been rather small.

Norway was one of the countries that enjoyed particularly rapid growth in 1965. The increase in the gross domestic product for the year as a whole is provisionally calculated at 5.8 per cent. Decisive to the overall increase in production was a strong rise in the gross product of mining, manufacturing and electricity production (+ 8 per cent) and in shipping (+ 7.5 per cent). These sectors together account for almost 40 per cent of the gross domestic product. In addition a record production increase in the fisheries gave rise directly to an increase of about 0.3 per cent points in the domestic product. In agriculture the expansion in gross product was moderate. The service sectors as a whole showed about the same rate of growth as the gross domestic product. The year 1965 was the first with a legislatively decreed 4-weeks' holiday.

The development of prices on the world market was favourable to Norway in 1965, if not to the same degree as in 1964, which saw a halt to the downward movement in export and import prices that had taken place in 1958—1963. On average the price level for exported goods and services rose by nearly 2.5 per cent, while on the other hand import prices increased by almost 1 per cent.

As far as can be judged, the Norwegian economy was running at nearly full capacity throughout 1965. The labour market in particular was tight. Month for month throughout the entire year the figures for unemployment traced exactly the same pattern as in 1961, when tendencies towards demand pressure were marked. Preliminary quarterly national accounts figures indicate that growth continued through the third quarter, unaffected by the slackening of the economy elsewhere in Western Europe. For the last quarter of the year the statistical material is incomplete. Seasonally adjusted monthly figures for the production of the manufacturing industries which are available at this time through November, seem to indicate a slower rate of growth for both export- and consumer goods production towards the end of the year. An involuntary build-up of producers' stocks of finished goods contributed also to creating uncertainty about the development in the final quarter of the year.

Norway has now experienced a number of years with high rates of growth of the gross domestic product. Between 1961 and 1965 — two years when economic capacity must have been just about fully utilized — production rose on the average by 5.0 per cent per year. In comparison, the annual growth in the preceding ten-year period was 3.7 per cent. It would appear that the Norwegian economy has shown substantially greater ability to expand since 1960 than it did in the 1950's. The explanation lies in good part in a larger supply of manpower, due to an increase in the size of the year classes entering the labour market; but a higher rate of increase of productivity must have been of at least equal importance. The technical progress taking place in shipping alone may have accounted for as much as 0.5 per cent points of the growth in the gross domestic product, given the weight shipping has in the Norwegian economy. This improvement on the side of production has, to be sure, been partially offset by falling freight rates, and has thus not been to the advantage of Norway alone.

Economic policy.

Economic policy for 1965 was formed with the aim of giving scope for a vigorous expansion of public services — in education, transport and communications, and defense — and for stepping up residential construction and industrial devel-

opment in underindustrialized districts. To offset this, it was intended to contain the growth in other private investment. This set of goals resulted in an expansive budget policy, while credit policy and building regulations were kept relatively more restrictive.

The central government budget for 1965 was adopted with a rise in expenditures of all of 16 per cent in comparison with the budget for the preceding year. To offset the expansive effects of this increase, the sales tax was raised from 10 to 12 per cent, effective from the first of December 1964. But this was not sufficient to prevent a weakening of the budget balance. It appeared at the end of the year that the central government accounts figures — which may diverge somewhat from the budget figures — will show a surplus prior to loan transactions for 1965 of 100—200 million kroner less than the figure for the preceding year which was 300 million kroner. The central government accounts have not shown so small a surplus as this since the immediate post-war years. The weakening of budget policy in recent years finds expression in the size of the item "surplus before loan transactions" of the central government and the social insurance administration combined, stated as a percentage of the gross domestic product. This ratio has in most post-war years varied between 1.5 and 3 per cent. It sank to 1.1—1.2 per cent in 1963 and 1964, and the preliminary estimates show a further decline to between 0.7 and 0.9 per cent in 1965.

Credit policy for 1965 was planned with the aim of supplying the economy about the same amount of credit from internal sources as in the preceding year, and a larger amount from external sources to finance larger ship imports. The amount of credits to be granted from the state banks were raised somewhat in the interest of residential construction, and later were further increased, so that for the year as a whole they were 9 per cent higher than a year earlier. As in preceding years, the credit agreement for 1965 between the government and the private credit institutions set definite limits to the amount of credit to be supplied the economy by the private credit system. These limits were set somewhat below the actual increase of lending in 1964, with the result that the credit market was relatively tight throughout the whole of 1965. A new feature of the year was the monetary and credit legislation adopted the 25th of June, which placed new instruments of credit policy at the disposition of the authorities. These instruments were not brought into use in 1965.

For building activity under government regulation, the area quotas for 1965 were originally set at the same level as in 1964, but some supplements were given in the course of the year. As a result total area quotas for regulated building activity in 1965 were 4 per cent above those of the preceding year.

Production and demand.

The period of rapid expansion which has characterized Norwegian economic development during the recent years began in the early summer of 1963. In its first phase the most vigorous stimulus to growth came from external demand. Subsequently the relative strength of the various stimuli changed. Beginning with the second quarter of 1964, investment demand rose sharply, and in 1965 it was primarily this demand together with public consumption which thrust growth forward, while external demand gradually showed some slackening. Another feature of the year was a very significant increase in inventories, especially towards the end of the year.

Total exports of goods and services increased in volume in 1965 by 6.6 per cent. This was considerably less than in the preceding two years (+ 10 per cent), but it must nevertheless be considered satisfactory, in the light of the relatively slow economic growth in Western Europe. The factor primarily responsible for assuring so strong an expansion was that exports of shipping services rose rather sharply (+ 7.5 per cent). The weakening of the external economic situation affected primarily the export of goods. Here the increase in volume, including new ships, was not larger than about 5 per cent, and of this increase nearly one third derived from larger exports of fish and fish products as the result of a better fish catch. For other goods the increase in volume of exports in 1965 was consequently more moderate, and it was far lower than the exceptionally high growth rates for commodity exports achieved in 1963 (+ 15 per cent) and 1964 (+ 10 per cent). The results in these three years must be appraised on the basis of the large export from stocks that took place in 1963 and in 1964; nevertheless it is clear that export demand was more sluggish in 1965 than earlier. An analysis of commodity exports by product and by importing country indicates that this slackening of demand was connected with the general economic development. An unusually large part of the increase in exports in 1965 went to the northern countries, where the level of activity was high. There was little or no increase in the volume of exports to Great Britain and to the countries of the Common Market, where the level of activity was lower. For some products with major markets in these countries, first and foremost paper and pulp products and certain metals,

the situation was so difficult that producers were not able to dispose of their full output at profitable prices, and exports declined.

Investment demand remained very high throughout all of 1965, without sign of weakening. Gross investments in fixed capital increased in total volume by 6.8 per cent from 1964 to 1965. The increase was relatively modest for building and construction, which was controlled by the building regulations (+ 3.4 per cent), but it was strong for ships (+ 13 per cent) and significant also for machinery, equipment and transport equipment excluding ships (+ 6.3 per cent). Contracting for ships at foreign shipyards, at 3.0 million gross tons, reached a new record level, far over the previous high of 2.3 million gross tons in 1963. For many investment purposes, demand undoubtedly exceeded the economy's capacity to deliver, giving rise to delays and pressure. One indication is that unfilled orders as of the end of the third quarter were larger in 1965 than in 1964 for the machinery industry, the electro-technical industry, and the transport equipment industry, in which the shipyards dominate. In building activity the area under construction rose by more than 8 per cent from November 1964 to November 1965, while the area of completed building declined, and employment was unchanged. These figures seem to indicate that the manpower situation in the building sector was so tight that it gave rise to a lengthening of building time and less effectivity in operations.

Total inventories increased last year by about 750 million kroner, according to provisional calculations. This is 1.4 per cent of the gross domestic product. The record has to be traced back to 1961 and 1956 to find an inventory increase of the corresponding order of magnitude. As far as can be judged, about one half of the rise in inventories consisted of imported goods. The increase in stocks was especially large for iron ore, metals like ferro-alloys and aluminium, fish oils and for products from the coal and petroleum industries. It should be emphasized that the provisional estimates are based only partially on direct stock statistics, and they are uncertain. According to the quarterly indexes of inventories in manufacturing and wholesale trade, the increase from the autumn of 1964 to the autumn of 1965 was 7 per cent for imported goods and 11 per cent for Norwegian-produced goods. For domestically produced goods intended for export, the increase in stocks was all of 19 per cent. A part of this inventory increase must be viewed against the background of exports from stocks during the two previous years, but part of it may be ascribed to the weakening of markets and must have been unintentional on the part of the enterprises. It is significant that the manufacturers' stocks of their own products in the third quarter again approached the high level of two years back, just prior to the beginning of the last upswing.

Public consumption increased in volume by 9 to 10 per cent in 1965, according to provisional data. This was a substantially stronger rise than in the preceding year. The increase was somewhat larger for the central government than for the municipalities; defence consumption in particular increased sharply as a result of a reduction in the aid channelled through NATO for material procurement.

Private consumption showed an increase in volume in 1965 of only about 3 per cent, according to provisional statistics. It is a notably weak increase for a year with so strong a growth in production. The cause lies in part in the fact that the rise in incomes was largely in entrepreneurial incomes, with relatively less of the rise in wages and salaries. But this can be only a portion of the explanation. Based on past experience of the relationship between disposable real income and private consumption, the increase in consumption from 1964 to 1965 could have been expected to be closer to 5 per cent. Between this figure and the actual consumption increase, there remains to be explained a difference of about 2 per cent points, or an amount of 400 to 500 million kroner, after taking into account the development of incomes, prices and taxes. This significant discrepancy must be seen in connection with an unexplained difference in the opposite direction in 1964, of the order of magnitude of 300 million kroner. A special factor that checked the growth of consumption in 1965 was the increase in the sales tax in December of the preceding year, which induced consumers to advance to 1964 purchases which they would not otherwise have made until 1965.

As in preceding years, the Bureau has estimated the direct and indirect effects of changes in exports, gross investment and public consumption on the internal development of production, income and consumption and on the development of imports. The computations do not take account of the effects of changes in relative prices and taxes, and they are to be considered only as rough estimates. Of the growth in the gross domestic product from 1964 to 1965, these computations ascribe somewhat under 40 per cent to the increase in exports. This is a smaller portion than in any year since 1961, when the figure was just under 30 per cent. As in earlier years, among the internal growth factors, investment in fixed capital excluding ships accounted for a large share, nearly 20 per cent. Investment in inventories, which had little weight in 1963 and 1964, contributed strongly to the increase in 1965. The large rise in invest-

ments in ships affected imports and therefore did not stimulate the internal situation. The changes in public consumption were of such composition that they had a stronger stimulating effect on imports than on the development of domestic production. Of the rise in imports from 1964 to 1965, ship investments alone accounted for 35 per cent. Public consumption accounted for over 10 per cent, or double so much as the year before. Changes in inventories gave rise to a nearly 25 per cent of the import expansion in 1965. The growth in exports, which had accounted for over 50 per cent of the import increase in 1964, occasioned only a fourth of the increase from 1964 to 1965. Similarly, gross investment in fixed capital excluding ships meant less for the rise of imports in 1965 than a year earlier. According to these computations the changes in private consumption were brought about by substantially the same distribution of causal factors as the changes in the gross domestic product.

The Norwegian economy in 1965 was not strongly marked by any general pressure of demand. To be sure the rise in public expenditure for goods and services and high private investment demand were vigorous expansive forces throughout the entire year. But the growth in external demand gradually slowed down, and the increase in disposable real income gave rise to considerably less increase in consumption than is usual. Thus although the economy was at nearly full capacity utilization at the beginning of the year, 1965 was on the whole a year with good balance between demand and productive capacity. This characterization applies to the situation as a whole, but the picture was by no means uniform. Within the investment goods sectors there were some tendencies towards demand pressure, while other parts of the economy showed signs of a slackening of demand, particularly towards the end of the year. Both within export industries and consumption industries, some branches maintained their level of production by producing for inventories. Little material is available with which to appraise the effects of the round of tariff reductions within EFTA, lowering customs from 40 per cent to 30 per cent of the original rates effective as of the 1st of January 1965. For some branches this development has undoubtedly resulted in sharper competition on the home market, while for others it has improved the opportunities for export.

Prices, wages and income.

The development of prices and incomes in 1965 was in the main a continuation—if less pronounced—of new trends which had emerged in 1964. As stated in last year's "Economic Survey", the trend in export and import prices was reversed and turned upward, and this reversal had its effects on the internal economy, including the distribution of income, savings and the price development. For the first time in a long period, the share of entrepreneurial income in total factor income rose at the expense of the share of salaries and wages—from 34.2 per cent in 1963 to 36.4 per cent in 1964 and further to 37.2 per cent in 1965—and private savings increased. The domestic price level was strongly influenced by the development of import prices.

In the earlier period 1957 to 1963 there had been a strong and unbroken fall in export and import prices (respectively — 15 per cent and — 11 per cent in six years), while internally wages rose steeply (+ 48 per cent computed per man year). The outcome was that entrepreneurial income in "market exposed" industries declined markedly, the share of wages and salaries in factor income rose, and private saving fell sharply. The "market sheltered" industries which can meet rising costs by upward adjustment of prices managed to maintain their share of total factor income. All in all the domestic price level rose by 15 per cent from 1957 to 1963, according to the implicit consumer price index of the national accounts. Up to 1961 in particular there was a clear connection between the periodic wage and income settlements and the stepwise upward movement of the consumer price index.

The internal price trend has shown a more even development in recent years than earlier, inasmuch as the upward movement of the consumer price level has taken place in less pronounced steps. This is connected with a partial change in the character of the agreements on wages and agricultural prices. Two-year and three-year agreements, which were common in the 1950's, have been superseded by either agreements of one year's duration or by agreements containing clauses which provide for "built-in supplements" during the period of the agreement. Thus since 1961 there have been adjustments of wages and agricultural prices every year. Now as earlier, however, it is the nominal income increases that have been decisive for the strength of the price rise. But at the same time large movements in import prices have been transmitted to the consumer price level more rapidly than in the past.

After a year of moderate upward movement in 1963, consumer prices rose by nearly 7 per cent in 1964—that is, more than is usual even for a year with price and wage revisions. Of the several contributing factors, the major ones were the subsidy reductions at the end of 1963

and the rising import prices. In 1965 again the internal price level was strongly influenced by the revisions made in the agreements covering wages and agricultural prices and by the price movement for imported goods. The revisions of January and February substantially raised the incomes of both wage earners and farmers. The adjustments were in part index-regulated and in part "built-in supplements" incorporated in agreements concluded in 1964. The advance in prices which followed these large income supplements in 1965 was substantially smaller than in the preceding year. From December 1964 to December 1965 the consumer price index rose by 2.8 per cent, and for the year 1965 as a whole the consumer price level, as measured in the national accounts, was 4 per cent above the level of 1964. The relatively moderate price rise from December 1964 to December 1965 was due in some degree to the action taken in counteracting higher agricultural prices by larger subsidies, but more important was the price development for imported goods. Whereas in 1964 price increases on imported food products alone raised the consumer price index by 1.2 per cent, in 1965 price reductions for many imported goods contributed to checking the upward trend of consumer prices. Especially important was the steep fall in the price of sugar, which alone resulted in a decline in the consumer price index of 0.8 per cent.

For wage and salary earners as a whole, 1965 was a better year than 1964. Nominal wages and salaries (earnings per man year according to the national accounts) advanced considerably more (+ 8.5 per cent) than in 1964 (+ 5.7 per cent), and the upward movement of prices was weaker than in the preceding year. According to the national accounts, the improvement in real wages and salaries (average earnings per man year deflated by the national accounts' consumer price index) was 4.4 per cent from 1964 to 1965, as against only 0.9 per cent from 1963 to 1964. Nevertheless 1965 was the second year in succession which saw real wages and salaries rise by less than the growth in the net domestic product per man year, which in 1964 and 1965 was 5.8 per cent and 5.0 per cent, respectively. In the course of these two years the net domestic product per man year, measured in constant prices, expanded by 11 per cent, while real income per employed person increased by only about 5.3 per cent. The weaker increase of real wages and salaries in these two years followed a period in which the real rise in earnings was higher than the increase in the net domestic product per man year. Appraised over a longer period of time, the real wages and salaries and production per man year have risen at about the same rate. From 1957 to 1965 the net domestic product per man year, measured in constant prices, increased on average by 4.0 per cent per annum, while the corresponding increase in real wages and salaries per employed person was 3.8 per cent.

Of the total increase in factor incomes of 4,100 million kroner from 1964 to 1965, nearly 2,300 million kroner, or about half, accrued to wage and salary earners—implying a reduction in this share of factor income for the second year in succession. The share of wages and salaries fell from 65.7 per cent in 1963 to 63.6 per cent in 1964 and further to 62.8 per cent in 1965. But this was still well over the level of 1957, which was 58 per cent. It is significant in this connection that the number of wage and salarly earners has increased more since 1957 than the number of self-employed persons.

Entrepreneurial income in the "exposed market" industries of the economy (forestry, fisheries, whaling, shipping, metal mining, the textile and clothing industry, the pulp and paper industry, the chemicals industry, and the basic metal industry) increased by over 600 million kroner from 1964 to 1965. This was a somewhat weaker advance than in the preceding year (+ 950 million kroner), but as a share of total factor income it increased from 8.3 per cent in 1964 to 9.0 per cent in 1965. In comparison, during the period 1953—1957, and prior to the onset of the sharp fall in export and import prices, entrepreneurial income in the "market exposed" industries on the average amounted to 13.5 per cent of total factor income. From 1964 to 1965 the increase in entrepreneurial incomes was particulary strong in the fisheries (+ 230 million kroner), in the basic metal industry (+ 150 million kroner), and in the chemicals industry (+ 125 million kroner). In shipping and forestry the increase was relatively modest, and so important an export industry as the paper and paper products industry showed no increase at all. In the textile industry entrepreneurial incomes fell quite sharply from 1964 to 1965.

In the "market sheltered" industries (agriculture, building and construction, electricity production, the service industries excluding shipping, mining, and manufacturing industries other than those named in the preceding section), entrepreneurial income increased from 1964 to 1965 by over 1,200 million kroner. This is substantially more than a year earlier. Entrepreneurial income in these industries as a whole has maintained a highly stable share of total factor income. It was practically unchanged from 1964 to 1965, and in the entire period since 1957 it has varied only between 27 per cent and 28 per cent of total factor income.

The strong shifts in income distribution which have taken place in recent years may be illustrated by a comparison of the development of wages and salaries and of entrepreneurial income

in the two periods 1957—1962 and 1962—1965. In the five-year period 1957—1962 almost the entire increase in factor incomes of 6,300 million kroner accrued to wages and salaries, while entrepreneurial income was practically stagnant. In the "exposed market" industries which were squeezed between rising costs and falling commodity prices, entrepreneurial income fell by 1,250 million kroner in these five years. The next three years, 1962 to 1965, saw an increase in entrepreneurial income of about 4,500 million kroner, or 44 per cent, while total wage and salary income advanced by 5,300 million kroner, or 27 per cent. All of 1,500 million kroner of the increase in entrepreneurial income accrued to the "market exposed", industries indicating a substantial improvement in their profitability. It is, however, worth noting that entrepreneurial income in these industries, in terms of kroner, was still not much higher than in 1957, and that entrepreneurial incomes as a share of factor income in these industries which in 1957 was 52 per cent, was only 43 per cent in 1965.

Private disposable income (that is, private earned income supplemented by transfers over the public budgets and reduced by taxes paid) increased by 3,600 million kroner, or 11.7 per cent, from 1964 to 1965. Wage earners and recipients of social insurance and pensions, as a group, showed an increase in disposable income of 1,900 million kroner, representing an advance of 9.6 per cent. The remainder of the increase accrued to self-employed persons and incorporated businesses, with the income advance for the group amounting to 15.4 per cent from 1964 to 1965. The increase in disposable incomes of these two groupings of income recipients from 1963 to 1964 was respectively 7.0 per cent and 21.5 per cent.

The changes in the distribution of income which have taken place in recent years, are clearly reflected in the figures for private savings. In the period 1957 to 1962, when entrepreneurial incomes were low, private saving too, was relatively low. The annual average figure for the period was 2,300 million kroner, or about 8.0 per cent of the net domestic product. From 1963 to 1964 savings increased by about 1,000 million kroner, and from 1964 to 1965 the increase was all of 1,700 million kroner. In both years the rise in entrepreneurial income was steep. In 1965 private savings amounted to 6,000 million kroner, or 13.6 per cent of the net domestic product. Only once earlier, in 1956, was the portion higher (14.8 per cent).

The balance of payments.

Following three years in which the deficit on current account in the balance of payments had been between 1,250 and 1,400 million kroner, in 1964 it sank to 585 million kroner, the lowest figure since 1959. In 1965 the deficit again rose moderately, to 750 million kroner.

In spite of continued improvement in commodity terms of trade—the prices of export goods rose by 4.1 per cent and those for import goods by only 0.3 per cent—total commodity imports showed a larger increase in value than commodity exports. Imports of ships, which had declined in 1964, showed a steep upturn. The increase in the import surplus for commodities and ships combined was about 480 million kroner. There was also a sharp rise—for the third year in succession—in net foreign exchange earnings from shipping, which increased by about 400 million kroner. The other items on the balance for goods and services showed little net change, so that in total the deficit increased by 70 million kroner. The improvement in terms of trade for goods and services combined approached 2 per cent. Without this improvement, and given the same volume of trade, the deficit on the balance for goods and services would have increased by over 400 million kroner. Exports of goods and services showed the smallest rise in volume since 1962 (6.6 per cent), while the steep upswing in import of ships resulted in a new large increase in the volume of imports (8.8 per cent). However, the volume of imports excluding ships was smaller in 1965 than in 1964.

The deficit on the balance of interest and transfers rose by 95 million kroner to 500 million kroner and has become an item of steadily growing importance in the external accounts. The trend is determined by rising interest payments on Norwegian borrowing abroad and thus reflects the import surplus of past years and the borrowing connected with it. In fifteen of the twenty years from 1946 to 1965, Norway has had a deficit in the balance of payments on current account of the magnitude of 500 to 1,400 million kroner. Since 1950 the deficit has corresponded on average to slightly over 2.5 per cent of the net domestic product. The net registered external debt has risen from the equivalent of about 10 per cent of the net domestic product in the 1950's to about 20 per cent in 1964—1965, which is about the same as in 1939. The deficits have been more than covered by external borrowing, so that net holdings of foreign exchange have risen in all years from 1955 onward, aside from 1962, which showed a decline of about the same magnitude as the increase a year earlier. At the end of November 1965 the reserves were over 4,500 million kroner, an increase from the previous year of all of 23 per cent.

As has been pointed out in the "Economic Survey" of earlier years, a reduction of the

deficit on current account can come about only if domestic consumption and investment are reduced in relation to the domestic product. Swings both in exports and in terms of trade have an immediate effect on entrepreneurial incomes in certain branches, but not necessarily on consumption and investment. Therefore in the short run the balance on current account may be sensitive to changes in exports and terms of trade. But after some time—as the changes in income spread to other income recipients—consumption and investment, and therefore also imports, will be affected. Only adjustments in the internal economy which bring about a lasting reduction in the rates of consumption or investment or both can result in a lasting reduction in the import surplus.

In addition to affecting the import surplus, adjustments in the rates of consumption and investment will also have consequences for the domestic level of activity. How strongly the internal level of activity will be influenced is dependent, among other factors, on the competitive strength of Norwegian industries.

Both in 1964 and 1965 Norway experienced a strong expansion of production, an improvement in the terms of trade, and—especially in 1964—a small import surplus. This situation can, however, be rapidly reversed. But with the build-up of foreign exchange reserves that has taken place, Norway should have adequate freedom of maneuverability, if it is faced with a choice between regard for the internal level of activity and regard for the external balance.

Prospects.

At the opening of 1966 the outlook for the world economy as a whole seems relatively favourable. In the United States the rapid rate of growth is expected to continue. In major countries of Western Europe, among them Western Germany, however, the rate of growth of production is expected to be smaller than in 1965, and for Western Europe on the whole rather low, particularly during the first half of the year.

For Norwegian commodity exports, the growth stimuli from abroad will probably not be stronger in 1966 than in 1965. On the home market the reduction in customs duties within EFTA will increase competition from imported goods. The development of export and import prices represents an important element of uncertainty. It is questionable whether the favourable development in the terms of trade of the last two years will continue.

Internally it appears that investment in fixed capital will rise substantially in 1966. This is in any case implied by the data available at the end of the year on the inflow of orders to the investment goods industry and on building activity. A factor lending more uncertainty to the development of internal production, is that individual branches of industry had accumulated large inventories of their own products by the end of 1965. It is not likely that enterprises will continue to produce for inventory to the same extent. For consumption demand the determining factor will be the development in consumers' disposable real income.

Økonomisk-politisk kalender 1965.

Utlandet.

Januar.

1. Internasjonalt.
Innenfor EFTA reduseres tollen med ytterligere 10 prosent, til 30 prosent av nivået ved inngangen til 1960.

7. Frankrike.
Nasjonalbanken konverterer 150 mill. dollar i gull.

8. Internasjonalt.
Etter sterk stigning i gullprisen griper nasjonalbankene i Frankrike og i Storbritannia inn med støttekjøp for å holde valutakursene.

11. Sambandsstatene.
Havnearbeiderstreik rammer havnene på den amerikanske østkyst.

Danmark.
Arbeidsgiverforeningen og LO blir enige om en rammeavtale for to år som gir 350 000 lønnsmottakere en lønnsøking på 5 prosent.

13. Sverige.
Statsbudsjettet for 1965–66 viser en utgiftsøking på 11 prosent fra regnskapsåret 1964–65. Budsjettet er gjort opp med et underskott før lånetransaksjoner på nær 1 milliard kr.

20. Vest-Tyskland.
Diskontoen heves fra 3 til 3,5 prosent.

25. Sambandsstatene.
Presidentens budsjettforslag for 1965–66 viser en ubetydelig øking i utgiftene fra budsjettet 1964–65. Underskottet er på 6 milliarder dollar.

27. Vest-Tyskland.
Skatt på aksjeutbytte utvides til også å omfatte utlendingers renteutbytte av vest-tyske obligasjoner (se 21. mars 1964, Øk. utsyn 1964).

28. Storbritannia.
Englands Bank vil gi «lange» eksportkreditter til 5,5 prosent rente mot finansinstitusjonenes lån til 6,5 prosent.

30. Italia.
En ny økonomisk langtidsplan for perioden 1965—1969 tar sikte på en årlig reell produksjonsvekst på 5 prosent og en øking i sysselsettingen på 1,5 mill. pr. år.

Februar.

1. Belgia.
Nasjonalforsamlingen vedtar lov om 45 timers arbeidsuke i industrien.

4. Frankrike.
De Gaulle foreslår å innføre ren gullstandard ved internasjonale betalingstransaksjoner, i stedet for den nåværende ordning med dollar eller pund som betalingsmiddel (se 7. januar).

10. Sambandsstatene.
Amerikanske banklån til utlandet med løpetid minst ett år blir pålagt skatt. Myndighetene anmoder bankene om å unngå at deres utlån til utlendinger øker med mer enn 5 prosent i løpet av 1965.

15. Nederland.
Arbeidsgiver- og fagorganisasjonene inngår avtale om en generell lønnsøking på mellom 5 og 7 %.

19. Sambandsstatene.
Avskrivningsreglene for anlegg og produksjonsutstyr endres og vil gi en skattelette på mellom 500 og 700 mill. dollar pr. år.

27. Danmark.
Etter avtale skal danske forretningsbanker deponere i Nasjonalbanken 20 prosent av innskottsøkingen. Avtalen gjelder til 1. november 1968.

Mars.

4. Sambandsstatene.
Gulldekkingsbestemmelsene for Federal Reserve bankene oppheves. Gull til en verdi av 5 milliarder dollar blir dermed frigitt.

5. Danmark.
Mellom sparebankene og Nasjonalbanken er inngått avtale etter samme retningslinjer som forretningsbankene har bundet seg til (se 27. februar).

Sambandsstatene.
Streiken i de øst-amerikanske havner blir avblåst etter ca. to måneders varighet (se 11. januar).

April.

Storbritannia.
I statsbudsjettet for 1965–66 foreslås forbruksavgifter på tobakk og alkoholholdige drikkevarer forhøyet. Videre foreslås veiavgiften forhøyet for privat-, vare- og lastebiler. Skatten på kapitalfortjenester blir lagt om og vil gi høyere skatteinntekter.

8. Frankrike.
Diskontoen settes ned fra 4 til 3,5 prosent.

9. Sverige.
Diskontoen forhøyes fra 5 til 5,5 prosent.

23. Storbritannia.
Forhandlinger med Pengefondet om nytt lån på 1 400 mill. dollar.

26. Sverige.
Regjeringen beslutter å redusere statens bygge- og anleggsvirksomhet med 10 prosent og henstiller til kommunene å gjøre tilsvarende innskrenkinger.

Storbritannia.
Importavgiften reduseres fra 15 til 10 prosent (se 27. oktober 1964, Øk. utsyn 1964).

30. Storbritannia.
Englands Bank pålegger bankene å holde bundet et beløp svarende til 0,5—1 prosent av de samlede innskott.

Mai.

13. Danmark.
Regjeringen foreslår innføring av merverdiskatt fra 1. januar 1966.

26. Nederland.
Landets siste hvalkokeri blir solgt.

Juni.

18. Danmark.
Nasjonalbankens avtale om begrensning av realkredittinstitusjonenes obligasjonsemisjoner godkjennes av regjeringen.

Juli.

1. Sverige.
Omsetningsskatten settes opp fra 6,4 til 10 prosent.

6. Fellesmarkedet.
Forhandlingene om finansiering av den felles landbruksordning bryter sammen.

15. Belgia.
Den spesielle innskottsreserveordning som båndla 1 prosent av bankenes innskott i Nasjonalbanken oppheves.

27. Storbritannia.
Nye tiltak for å redusere underskottet på betalingsbalansen blir gjennomført. Tiltakene rammer bl. a. byggevirksomheten og avbetalingshandelen. Gjennomføringen av nye sosialpolitiske reformer utsettes.

28. Sambandsstatene.
Senatet godkjenner lovforslaget om syketrygd for alle personer over 65 år.

31. Storbritannia.
Myndighetene skjerper valutakontrollen. Utenlandske selskaper i Storbritannia må ha tillatelse for å ta opp lån på det innenlandske marked.

August.

13. Vest-Tyskland.
Diskontoen heves fra 3,5 til 4 prosent.

27. Sambandsstatene.
Loven om renteutjamningsskatten forlenges til 31. juli 1967 (se 11. april og 21. august 1964, Øk. utsyn 1964).

September.

3. Storbritannia.
Regjeringen legger fram forslag til effektivisering av Pris- og lønnsrådet.

6. Sambandsstatene.
Ny treårig tariffavtale inngått i stålindustrien.

10. Internasjonalt.
Ny kredittavtale inngås mellom Englands Bank og nasjonalbankene bl. a. i Vest-Tyskland, Sverige, Italia, Sveits og Sambandsstatene.

16. Storbritannia.
Regjeringen legger fram en økonomisk femårsplan. For produksjonen setter planen som mål en øking på 25 prosent.

21. Nederland.
Regjeringens forslag til statsbudsjett for 1966 viser en utgiftsøking fra 1965 på nær 3 milliarder gylden til 17,9 milliarder gylden (nær 20 prosent).

22. Sveits.
Regjeringen gjennomfører nye antiinflatoriske tiltak i tillegg til dem som ble satt i verk våren 1964. Bl. a. vil finanspolitikken bli skjerpet. Videre blir det innført kontroll av kartelldannelser, og rasjonalisering i produksjonen vil bli stimulert (se 18. mars 1964, Øk. utsyn 1964).

26. Sambandsstatene.
Et offentlig utvalg nedsatt for å granske amerikansk skipsfartspolitikk foreslår bl. a. opphevelse av 50—50 prosent klausulen.

28. Sovjetunionen.
Kommunistpartiets sentralkomité beslutter å gjennomføre en mer elastisk industripolitikk. Bl. a. vil bedriftene innenfor visse grenser få anledning til selv å regulere sine priser og å disponere utbyttet.

Oktober.

20. Storbritannia.
Regjeringen skjerper kontrollen med direkte investeringer i sterlingområdet.

November.

5. Frankrike.
Nasjonalforsamlingen vedtar regjeringens forslag til femårsplan for 1966—1970, med en gjennomsnittlig årlig vekstrate på 5 prosent som målsetting for produksjonsutviklingen.

16. Sveits.
Regjeringen oppmyker bestemmelsene som begrenser utenlandske investeringer (se 22. september og 18. mars, Øk. utsyn 1964).

Sverige.
LO vil ved de forestående lønnsforhandlinger kreve et tillegg på i alt 10 prosent. Statstjenestemennenes og akademikernes sentralorganisasjoner har antydet krav på henholdsvis 15 og 20 prosent.

28. Storbritannia.
Parlamentet vedtar at importavgiften på 10 prosent skal gjelde ytterligere ett år (se 26. april).

Desember.

6. Sambandsstatene.
Diskontoen heves fra 4 til 4,5 prosent.

7. Sverige.
Lønnsforhandlingene mellom LO og Arbeidsgiverforeningen blir brutt (se 16. november).

9. Vest-Tyskland.
Statsbudsjettet for 1966 vedtas av Forbundsdagen. Budsjettet balanserer etter en utgiftsreduksjon på nærmere 6 milliarder DM.

10. Nederland.
Nasjonalforsamlingen vedtar et forslag om 25 prosent skatt på aksjeutbytte for valutautlendinger.

Norge.

Januar.

9. Medlemmer av Kommunale Funksjonærers Landsforbund går til streik i Trondheim.

12. Prisdirektoratet godkjenner en avanseforhøyelse på i gjennomsnitt 0,5 prosent for en god del dagligvarer. Virkningen på konsumprisindeksen anslås til 0,3 poeng.

20. Prisdirektoratet godkjenner en øking på 8 prosent i engrosprisene for trelast.

Forhandlingene mellom LO og NAF om lønnsregulering (indeksforhandlingene) blir brutt.

22. Odelstinget vedtar sammenslutning av Hypotekbanken, Småbruk- og Bustadbanken og Driftskredittkassen for jordbruket til Statens Landbruksbank (se 4. april 1964, Øk. utsyn 1964).

26. Regjeringen legger fram proposisjon om ny lov for penge- og kredittpolitikken (se 2. januar 1964, Øk. utsyn 1964).

Februar.

2. Stortinget vedtar å samordne boligkreditten gjennom Husbanken.

8. LO og NAF inngår avtale om kompensasjon for prisstigningen dersom indeksen passerer «den røde strek» (se 20. januar og 15. februar).

12. Streiken i Trondheim om KFL's forhandlingsrett avblåses. Tvisten skal avgjøres i rikslønnsnemnd.

Statens forslag til indeksoppgjør for statens tjenestemenn vedtas av hovedsammenslutningene, bortsett fra Embetsmennenes Landsforbund.

15. Konsumprisindeksen for januar utgjorde 120,5 dvs. 0,1 poeng lavere enn det tall som var satt som «rød strek» for kompensasjonsforhandlinger for prisstigningen.

17. Mellom LO og NAF er det inngått avtaler for indeksregulering, trass i at konsumprisindeksen for januar ikke har nådd «den røde strek». Også mellom staten og statsfunksjonærenes hovedorganisasjoner (unntatt Embetsmennenes Landsforbund) er det sluttet avtale. Den nye «røde strek» blir 127,6 (se 8., 12. og 15. februar).

Staten foreslår at Stortinget bevilger 70 mill. kroner til prisjusteringen på mjølk i forbindelse med indeksoppgjøret.

18. Staten foreslår at Stortinget bevilger en ekstra statsstøtte på 14,5 mill. kr. til prisjusteringer i forbindelse med indeksoppgjøret (se 17. februar).

Mars.

8. Finansdepartementet får Stortingets fullmakt til å oppta faste innenlandske lån for 800 mill. kr. og premieobligasjonslån for 150 mill. kr.

18. Forhandlingene mellom staten og Embetsmennenes Landsforbund blir brutt (se 17. februar).

22. Statens og embetsmennenes forhandlere møtes til mekling hos riksmeklingsmannen (se 18. mars).

27. Staten og Embetsmennenes Landsforbund vedtar riksmeklingsmannens forslag i indeksforhandlingene.

April.

7. Det økonomiske fellesutvalg blir etablert.

Mai.

4. Stortinget vedtar ordningen med grunnkjøpsobligasjoner som under visse betingelser gir skattefrihet for gevinst ved salg av fast eiendom til kommuner.

24. Stortinget vedtar at «sommertiden» skal opphøre f. o. m. 1966.

28. Sosialkomitéens innstilling om folkepensjonen legges fram for Stortinget (se 23. april 1964, Øk. utsyn 1964).

Juni.

21. Debatten om folkepensjonen viser enighet i Stortinget om at pensjonsordningen skal tre i kraft fra 1. januar 1967 (se 28. mai).

Juli.

1. Penge- og kredittloven av 25. juni 1965 trer i kraft (se 26. januar).

10. I en innstilling om Norsk Jernverk foreslås bl. a. refinansiering og en samarbeidsavtale med Christiania Spigerverk.

August.

31. Den finanspolitiske komité foreslår i sin innstilling om statens budsjettbehandling at det institueres et 4-års «rullerende» langtidsbudsjett til supplering av de årlige statsbudsjetter.

September.

22. Forhandlinger om revisjon av tariffavtalen for handelen begynner.

27. Forhandlingene om ny tariffavtale for handelen blir brutt.

Oktober.

3. Riksmeklingsmannen innkaller til tvungen mekling i tvisten mellom partene i handelen (se 27. september).

11. Regjeringen Gerhardsen legger fram statsbudsjettet for 1966. Utgiftene utgjør 12 382 mill. kr. — 622 mill. kr. eller 5,3 prosent mer enn i budsjettet 1965.

22. Regjeringen Borten legger fram sin tiltredelseserklæring. Her varsles bl. a. om revisjon av skatte-, avgifts- og premiesystemet, omlegging fra skatt på arbeidsinnsats til indirekte beskatningsformer, lettelser i den progressive beskatning og nye finansieringsformer for telefonutbyggingen.

November.

1. Regjeringen fremmer endringsforslag til statsbudsjettet for 1966. Forslagene går bl. a. ut på en lemping i progresjonen på i alt 25 mill. kr.

I meldingen om nasjonalbudsjettet for 1966 anslås veksten i bruttonasjonalproduktets volum til 4—5 prosent fra 1965 (se 11. oktober).

6. Partene i handelen godtar riksmeklingsmannens forslag til ny lønnstariff. Tilleggene svarer til 7,4 og 14,3 prosent på henholdsvis topp- og minstesatser.

21. Kommunaldepartementet godkjenner et forslag om forhøyelse av arealgrensene for boliger.

26. Tømmerprisene for sesongen 1965–66 fastsettes ved voldgiftskjennelse.

30. Stortinget vedtar en låneramme for statsbankene på 1 793 mill. kr. for 1966.

Desember.

3. Loven om Statens Landbruksbank trer ifølge vedtak i statsråd i kraft fra 1. januar 1966 (se 22. januar).

8. Regjeringens kontaktutvalg holder sitt første møte.

13. Stortinget vedtar ordningen med abonnementslån til utbygging av telefonnettet.

14. Stortinget vedtar nye regler for rentesatser, avdrags- og bindingstid for Husbanklån.

22. Regjeringen oppnevner et økonomisk ekspertutvalg som skal utrede spørsmål i forbindelse med lønns- og prisoppgjøret i 1966.

I. Nasjonalregnskap.

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
A. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr.					
Privat konsum	21 260	22 953	24 178	26 353	28 214
Offentlig konsum	4 370	5 085	5 591	6 186	7 153
Sivilt	3 229	3 762	4 177	4 657	5 336
Militært	1 141	1 323	1 414	1 529	1 817
Bruttoinvestering	14 755	15 268	16 311	17 601	20 405
Bygninger og anlegg	6 392	7 124	7 748	8 310	9 209
Skip og båter	3 460	3 247	3 715	3 598	4 217
Annet transportmateriell	1 174	1 310	1 344	1 533	1 717
Maskiner, redskap, inventar	3 177	3 479	3 676	4 083	4 511
Lagerendring	552	108	— 172	77	751
Eksportoverskott	— 1 140	— 1 011	— 950	— 180	— 250
Eksport	14 465	15 059	16 469	18 886	20 630
— Import	15 605	16 070	17 419	19 066	20 880
Bruttonasjonalprodukt	39 245	42 295	45 130	49 960	55 522
Kapitalslit	8 282	8 807	9 289	9 942	11 081
Bygninger og anlegg	2 773	3 004	3 227	3 455	3 851
Skip og båter	2 731	2 705	2 803	2 899	3 213
Annet transportmateriell	1 046	1 173	1 257	1 348	1 505
Maskiner, redskap, inventar	1 732	1 925	2 002	2 240	2 512
Nettonasjonalprodukt	30 963	33 488	35 841	40 018	44 441
B. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prosentvis fordeling.					
Privat konsum	54,2	54,3	53,6	52,8	50,8
Offentlig konsum	11,1	12,0	12,4	12,4	12,9
Sivilt	8,2	8,9	9,3	9,3	9,6
Militært	2,9	3,1	3,1	3,1	3,3
Bruttoinvestering	37,6	36,1	36,1	35,2	36,8
Bygninger og anlegg	16,3	16,8	17,2	16,6	16,6
Skip og båter	8,8	7,7	8,2	7,2	7,6
Annet transportmateriell	3,0	3,1	3,0	3,1	3,1
Maskiner, redskap, inventar	8,1	8,2	8,1	8,2	8,1
Lagerendring	1,4	0,3	— 0,4	0,1	1,4
Eksportoverskott	— 2,9	— 2,4	— 2,1	— 0,4	— 0,5
Eksport	36,9	35,6	36,5	37,8	37,1
— Import	39,8	38,0	38,6	38,2	37,6
Bruttonasjonalprodukt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kapitalslit	21,1	20,8	20,6	19,9	20,0
Bygninger og anlegg	7,1	7,1	7,2	6,9	7,0
Skip og båter	7,0	6,4	6,2	5,8	5,8
Annet transportmateriell	2,6	2,8	2,8	2,7	2,7
Maskiner, redskap, inventar	4,4	4,5	4,4	4,5	4,5
Nettonasjonalprodukt	78,9	79,2	79,4	80,1	80,0
C. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prisindekser.					
Privat konsum	100,0	104,5	106,1	111,1	115,5
Offentlig konsum	100,0	108,4	115,5	120,6	127,2
Sivilt	100,0	108,4	116,3	122,0	129,5
Militært	100,0	108,7	113,3	116,4	121,1
Bruttoinvestering	100,0	101,9	102,8	103,5	108,0
Bygninger og anlegg	100,0	104,5	108,1	111,5	119,4
Skip og båter	100,0	93,2	92,0	87,7	90,8
Annet transportmateriell	100,0	106,7	109,8	110,9	116,1
Maskiner, redskap, inventar	100,0	103,8	103,2	105,5	109,7
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	100,0	98,0	97,3	100,9	103,3
— Import	100,0	97,8	97,3	98,3	99,0
Bruttonasjonalprodukt	100,0	104,3	106,1	110,6	116,1
Kapitalslit	100,0	101,1	100,9	102,7	108,1
Bygninger og anlegg	100,0	104,5	108,1	111,5	119,7
Skip og båter	100,0	94,0	91,1	89,9	93,4
Annet transportmateriell	100,0	106,4	109,1	110,7	116,1
Maskiner, redskap, inventar	100,0	103,6	100,6	104,9	109,5
Nettonasjonalprodukt	100,0	105,2	107,6	112,7	118,3

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
D. Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	1 932	1 830	1 959	2 059	2 202
Skogbruk m. v.	967	958	901	989	1 096
Fiske m. v.	606	590	617	713	982
Hvalfangst	163	106	63	108	108
Bergverksdrift m. v.	322	358	344	387	458
Industri	9 525	10 291	10 670	12 129	13 684
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 755	3 144	3 561	3 798	4 312
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 063	1 196	1 269	1 485	1 695
Varehandel	7 010	7 641	8 063	8 907	9 679
Finansinstitusjoner	834	843	1 014	1 055	1 160
Forretningsbygg og boliger	1 957	2 104	2 148	2 325	2 455
Sjøfart	4 034	4 186	4 514	5 042	5 410
Tjenester i tilknytting til sjøfart	293	311	333	356	409
Annen samferdsel	2 365	2 615	2 921	3 066	3 426
Offentlig adm. og forsvar	1 375	1 547	1 700	1 888	2 089
Offentlig og privat tjenesteyting	2 601	2 998	3 328	3 784	4 286
Personlig tjenesteyting	749	812	887	948	1 031
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	694	765	838	921	1 040
Bruttonasjonalprodukt	39 245	42 295	45 130	49 960	55 522
E. Privat konsum. Mill. kr.					
Matvarer	5 935	6 529	6 580	7 361	7 741
Drikkevarer og tobakk	1 606	1 699	1 851	1 910	2 177
Bolig, lys og brensel	2 345	2 543	2 711	2 898	3 126
Møbler og husholdningsartikler	1 619	1 743	1 907	2 117	2 195
Klær og skotøy	2 904	3 108	3 297	3 437	3 674
Helsepleie og personlig hygiene	1 202	1 307	1 425	1 686	1 835
Reiser og transport	1 897	1 948	2 108	2 351	2 506
Fritidssysler og utdanning	1 298	1 460	1 531	1 669	1 798
Annet konsum	2 068	2 247	2 432	2 588	2 817
Spesifisert konsum	20 874	22 584	23 842	26 017	27 869
+ Korreksjonsposter[1]	386	369	336	336	345
Privat konsum	21 260	22 953	24 178	26 353	28 214
F. Bruttoinvestering uten lager etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	738	742	797	846	911
Skogbruk	161	166	165	173	171
Fiske m. v.	301	313	299	340	404
Hvalfangst	— 10	25	44	48	49
Bergverksdrift m. v.	106	105	121	173	199
Industri	2 389	2 642	2 788	3 008	3 511
Bygge- og anleggsvirksomhet	289	306	309	351	407
Elektrisitetsforsyning	957	1 200	1 367	1 398	1 540
Gassforsyning	2	6	2	2	2
Varehandel	632	688	707	811	927
Forretningsbygg	527	542	511	513	524
Boliger	1 928	2 061	2 148	2 240	2 492
Sjøfart	3 285	3 022	3 459	3 330	3 905
Tjenester i tilknytting til sjøfart	43	46	47	51	56
Annen samferdsel	932	1 070	1 147	1 333	1 435
Andre tjenesteytende næringer	213	239	237	259	265
Offentlig konsumkapital	1 710	1 987	2 335	2 648	2 856
Bruttoinvestering i fast kapital	14 203	15 160	16 483	17 524	19 654
Av dette i:					
Private foretak	10 651	10 996	11 651	12 311	14 049
Offentlige foretak	1 842	2 177	2 497	2 565	2 749
Offentlig konsumkapital	1 710	1 987	2 335	2 648	2 856

[1] Omfatter nordmenns konsum i utlandet minus utlendingers konsum av de spesifiserte poster.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
G. Faktorinntekt etter næring. Mill. kr.					
Nettonasjonalprodukt	30 963	33 488	35 841	40 018	44 441
— Indirekte skatter	4 886	5 287	5 603	6 263	7 049
+ Subsidier	1 592	1 615	1 847	1 746	2 209
Faktorinntekt	27 669	29 816	32 085	35 501	39 601
Av dette i:					
Jordbruk	1 574	1 433	1 543	1 571	1 748
Skogbruk m. v.	948	936	879	967	1 069
Fiske m. v.	374	347	370	447	680
Hvalfangst	73	50	25	51	54
Bergverksdrift m. v.	280	306	312	327	401
Herav skjermede næringer	135	145	179	170	199
Konkurranseutsatte næringer	145	161	133	157	202
Industri	7 999	8 552	8 890	10 084	11 558
Herav skjermede næringer	5 199	5 728	6 078	6 784	7 831
Konkurranseutsatte næringer	2 800	2 824	2 812	3 300	3 727
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 197	2 526	2 906	3 038	3 451
Kraft- og vannforsyning m. v.	587	700	677	845	968
Varehandel	3 721	4 022	4 326	4 568	4 785
Finansinstitusjoner	869	884	1 064	1 113	1 225
Forretningsbygg og boliger	987	1 048	1 023	1 142	1 157
Sjøfart	1 595	1 754	1 973	2 436	2 520
Tjenester i tilknytting til sjøfart	256	278	298	318	368
Annen samferdsel	1 604	1 728	1 983	2 050	2 297
Offentlig adm. og forsvar	1 375	1 547	1 700	1 888	2 089
Offentlig og privat tjenesteyting	2 542	2 962	3 304	3 789	4 286
Personlig tjenesteyting	688	743	812	867	945

H. Lønn etter næring. Mill. kr.					
Lønn	17 509	19 584	21 081	22 590	24 860
Av dette i:					
Jordbruk	135	131	126	125	129
Skogbruk m. v.	347	348	336	327	347
Fiske m. v.	107	83	69	75	75
Hvalfangst	97	84	40	49	50
Bergverksdrift m. v.	156	161	181	182	202
Herav skjermede næringer	65	68	83	83	93
Konkurranseutsatte næringer	91	93	98	99	109
Industri	5 354	5 922	6 352	6 678	7 477
Herav skjermede næringer	3 563	3 985	4 295	4 551	5 143
Konkurranseutsatte næringer	1 791	1 937	2 057	2 127	2 334
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 721	1 944	2 116	2 246	2 438
Kraft- og vannforsyning m. v.	269	295	331	324	356
Varehandel	1 998	2 267	2 394	2 658	2 896
Finansinstitusjoner	509	587	658	684	744
Forretningsbygg og boliger	15	16	17	19	22
Sjøfart	1 307	1 466	1 606	1 737	1 762
Tjenester i tilknytting til sjøfart	190	203	203	219	247
Annen samferdsel	1 357	1 521	1 631	1 733	1 892
Offentlig adm. og forsvar	1 375	1 547	1 700	1 888	2 089
Offentlig og privat tjenesteyting	2 029	2 397	2 676	2 929	3 374
Personlig tjenesteyting	543	612	645	717	760

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
I. Eierinntekt etter næring. Mill. kr.					
Eierinntekt	10 160	10 232	11 004	12 911	14 741
Av dette i:					
Jordbruk	1 439	1 302	1 417	1 446	1 619
Skogbruk m. v.	601	588	543	640	722
Fiske m. v.	267	264	301	372	605
Hvalfangst	— 24	— 34	— 15	2	4
Bergverksdrift m. v.	124	145	131	145	199
Herav skjermede næringer	70	77	96	87	106
Konkurranseutsatte næringer	54	68	35	58	93
Industri	2 645	2 630	2 538	3 406	4 081
Herav skjermede næringer	1 636	1 743	1 783	2 233	2 688
Konkurranseutsatte næringer	1 009	887	755	1 173	1 393
Bygge- og anleggsvirksomhet	476	582	790	792	1 013
Kraft- og vannforsyning m. v.	318	405	346	521	612
Varehandel	1 723	1 755	1 932	1 910	1 889
Finansinstitusjoner	360	297	406	429	481
Forretningsbygg og boliger	972	1 032	1 006	1 123	1 135
Sjøfart	288	288	367	699	758
Tjenester i tilknytting til sjøfart	66	75	95	99	121
Annen samferdsel	247	207	352	317	405
Offentlig adm. og forsvar	—	—	—	—	—
Offentlig og privat tjenesteyting	513	565	628	860	912
Personlig tjenesteyting	145	131	167	150	185

J. Faktorinntekt etter inntektstype. Mill. kr.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	27 284	29 285	31 521	34 999	39 089
Lønn	17 509	19 584	21 081	22 590	24 860
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	2 186	2 022	2 126	2 315	2 795
Inntekt av boliger	296	278	221	277	225
Personlige renteinntekter (netto)	372	425	477	531	586
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	6 921	6 976	7 616	9 286	10 623
Offentlig nettoinntekt av kapital	98	194	151	39	— 22
Renter, aksjeutbytter og inntektsført overskott av offentlige foretak	— 14	140	96	— 17	— 79
Skatt på offentlige foretak	52	54	55	56	57
Kapitaltilvekst i offentlige foretak	60	—	—	—	—
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	287	337	413	463	534
Faktorinntekt	27 669	29 816	32 085	35 501	39 601

K. Faktorinntekt etter inntektstype. Prosentvis fordeling.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	98,6	98,2	98,2	98,6	98,7
Lønn	63,3	65,7	65,7	63,6	62,8
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	7,9	6,8	6,6	6,5	7,0
Inntekt av boliger	1,1	0,9	0,7	0,8	0,6
Personlige renteinntekter (netto)	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	25,0	23,4	23,7	26,2	26,8
Offentlig nettoinntekt av kapital	0,4	0,7	0,5	0,1	—0,1
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	1,0	1,1	1,3	1,3	1,4
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
L. Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	1 932	1 768	1 760	1 803	1 830
Skogbruk m. v.	967	952	890	962	1 035
Fiske m. v.	606	566	549	582	716
Hvalfangst	163	164	93	92	93
Bergverksdrift m. v.	322	355	352	377	419
Industri	9 525	9 884	10 287	11 164	11 985
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 755	2 893	3 116	3 226	3 363
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 063	1 142	1 216	1 343	1 486
Varehandel	7 010	7 178	7 679	8 154	8 473
Finansinstitusjoner	834	838	960	990	1 043
Forretningsbygg og boliger	1 957	2 048	2 037	2 167	2 200
Sjøfart	4 034	4 365	4 745	5 052	5 433
Tjenester i tilknytting til sjøfart	293	296	323	326	345
Annen samferdsel	2 365	2 464	2 667	2 756	2 913
Offentlig adm. og forsvar	1 375	1 390	1 448	1 508	1 565
Offentlig og privat tjenesteyting	2 601	2 797	2 880	3 114	3 284
Personlig tjenesteyting	749	727	731	739	748
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	694	732	784	833	884
Bruttonasjonalprodukt	39 245	40 559	42 517	45 188	47 815
M. Privat konsum. I 1961-priser. Mill. kr.					
Matvarer	5 935	6 113	6 173	6 290	6 427
Drikkevarer og tobakk	1 606	1 629	1 697	1 692	1 832
Bolig, lys og brensel	2 345	2 464	2 563	2 654	2 765
Møbler og husholdningsartikler	1 619	1 710	1 863	2 022	2 015
Klær og skotøy	2 904	3 021	3 139	3 117	3 185
Helsepleie og personlig hygiene	1 202	1 265	1 312	1 523	1 551
Reiser og transport	1 897	1 897	2 056	2 270	2 399
Fritidssysler og utdanning	1 298	1 392	1 447	1 577	1 614
Annet konsum	2 068	2 130	2 245	2 307	2 384
Spesifisert konsum	20 874	21 621	22 495	23 452	24 172
+ Korreksjonsposter[1]	386	339	287	273	260
Privat konsum	21 260	21 960	22 782	23 725	24 432
N. Bruttoinvestering uten lager etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	738	703	752	782	794
Skogbruk	161	160	158	157	144
Fiske m. v.	301	305	292	325	368
Hvalfangst	— 10	25	44	48	46
Bergverksdrift m. v.	106	99	115	164	181
Industri	2 389	2 522	2 625	2 742	3 044
Bygge- og anleggsvirksomhet	289	297	300	334	375
Elektrisitetsforsyning	957	1 148	1 267	1 263	1 297
Gassforsyning	2	6	2	2	2
Varehandel	632	657	662	758	832
Forretningsbygg	527	520	476	467	446
Boliger	1 928	1 987	2 014	2 056	2 140
Sjøfart	3 285	3 266	3 793	3 852	4 375
Tjenester i tilknytting til sjøfart	43	44	43	46	46
Annen samferdsel	932	1 011	1 048	1 193	1 202
Andre tjenesteytende næringer	213	231	231	252	251
Offentlig konsumkapital	1 710	1 901	2 169	2 368	2 402
Bruttoinvestering i fast kapital	14 203	14 882	15 991	16 809	17 945

[1] Se note 1 side *2.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
O. Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1961-priser. Mill. kr.					
Privat konsum	21 260	21 960	22 782	23 725	24 432
Offentlig konsum	4 370	4 689	4 841	5 131	5 623
Sivilt	3 229	3 472	3 593	3 817	4 122
Militært	1 141	1 217	1 248	1 314	1 501
Bruttoinvestering	14 755	14 977	15 873	17 006	18 892
Bygninger og anlegg	6 392	6 819	7 170	7 454	7 710
Skip og båter	3 460	3 483	4 036	4 103	4 645
Annet transportmateriell	1 174	1 228	1 224	1 382	1 479
Maskiner, redskap, inventar	3 177	3 352	3 561	3 870	4 111
Lagerendring	552	95	—118	197	947
Eksportoverskott	—1 140	—1 067	—979	—674	—1 132
Eksport	14 465	15 359	16 921	18 721	19 962
— Import	15 605	16 426	17 900	19 395	21 094
Bruttonasjonalprodukt	39 245	40 559	42 517	45 188	47 815
Kapitalslit	8 282	8 714	9 204	9 677	10 246
Bygninger og anlegg	2 773	2 875	2 984	3 098	3 216
Skip og båter	2 731	2 879	3 077	3 225	3 439
Annet transportmateriell	1 046	1 102	1 152	1 218	1 296
Maskiner, redskap, inventar	1 732	1 858	1 991	2 136	2 295
Nettonasjonalprodukt	30 963	31 845	33 313	35 511	37 569
P. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Vekstrater.					
Privat konsum	6,2	3,3	3,7	4,1	3,0
Offentlig konsum	5,9	7,3	3,2	6,0	9,6
Sivilt	6,4	7,5	3,5	6,2	8,0
Militært	4,9	6,7	2,5	5,3	14,2
Bruttoinvestering	9,8	1,5	6,0	7,1	11,1
Bygninger og anlegg	5,0	6,7	5,1	4,0	3,4
Skip og båter	23,8	0,7	15,9	1,7	13,2
Annet transportmateriell	—6,4	4,6	—0,3	12,9	7,0
Maskiner, redskap, inventar	10,8	5,5	6,2	8,7	6,2
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	7,3	6,2	10,2	10,6	6,6
— Import	10,1	5,3	9,0	8,4	8,8
Bruttonasjonalprodukt	6,2	3,3	4,8	6,3	5,8
Kapitalslit	4,6	5,2	5,6	5,1	5,9
Bygninger og anlegg	3,7	3,7	3,8	3,8	3,8
Skip og båter	2,9	5,4	6,9	4,8	6,6
Annet transportmateriell	5,1	5,4	4,5	5,7	6,4
Maskiner, redskap, inventar	8,5	7,3	7,2	7,3	7,4
Nettonasjonalprodukt	6,5	2,8	4,6	6,6	5,8
Q. Private inntekter og utgifter. Mill. kr.					
Inntekter:					
Privat inntekt av arbeid og kapital[1]	27 284	29 285	31 521	34 999	39 089
Stønader fra det offentlige[2]	2 982	3 494	3 925	4 416	5 061
Stønader fra utlandet	216	203	213	225	234
Inntekter i alt	30 482	32 982	35 659	39 640	44 384
Utgifter:					
Direkte skatter og trygdepremier[3]	6 463	7 497	8 148	8 893	10 043
Stønader til utlandet	67	65	68	87	104
Privat konsum	21 260	22 953	24 178	26 353	28 214
Privat kapitaltilvekst	2 692	2 467	3 265	4 307	6 023
Utgifter i alt	30 482	32 982	35 659	39 640	44 384

[1] For spesifikasjon se tabell J side *4. [2] Inkluderer ytelser fra sosiale trygder. [3] Ekskl. skatter fra offentlige foretak.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
R. Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter.[1] Mill. kr.					
Inntekter:					
Formuesinntekt	410	598	609	551	568
Direkte skatter og trygdepremier	6 515	7 551	8 203	8 949	10 100
Indirekte skatter	4 886	5 287	5 603	6 263	7 049
Stønader fra utlandet	1	—	—	—	—
Inntekter i alt	11 812	13 436	14 415	15 763	17 717
Utgifter:					
Renteutgifter	424	458	513	568	647
Stønader til private konsumenter	2 982	3 494	3 925	4 416	5 061
Subsidier	1 592	1 615	1 847	1 746	2 209
Stønader til utlandet	38	43	68	80	96
Offentlig konsum	4 370	5 085	5 591	6 186	7 153
Kapitaltilvekst	2 406	2 741	2 471	2 767	2 551
Utgifter i alt	11 812	13 436	14 415	15 763	17 717
S. Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr.					
Varer og tjenester:					
Eksport:					
Varer fob[2]	6 299	6 690	7 266	8 636	9 400
Skip, nybygde	86	63	87	142	350
Skip, eldre	344	268	395	493	550
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	6 212	6 430	6 960	7 620	8 200
Utenlandske turisters utgifter i Norge	400	432	513	560	600
Andre tjenester	1 124	1 176	1 248	1 435	1 530
I alt	14 465	15 059	16 469	18 886	20 630
Import:					
Varer cif[2]	9 500	10 219	10 866	12 307	13 200
Skip	2 116	1 718	2 249	1 988	2 600
Skipsfartens utgifter i utlandet	2 903	3 030	3 185	3 420	3 600
Norske turisters utgifter i utlandet	410	426	466	527	560
Andre tjenester	676	677	653	824	920
I alt	15 605	16 070	17 419	19 066	20 880
Eksportoverskott	—1 140	—1 011	—950	—180	—250
Renter og stønader:					
Fra utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	155	164	167	191	233
Stønader	217	203	213	225	234
I alt	372	367	380	416	467
Til utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	442	501	580	654	767
Stønader	105	108	136	167	200
I alt	547	609	716	821	967
Rente- og stønadsoverskott	—175	—242	—336	—405	—500
Overskott på driftsregnskapet	—1 315	—1 253	—1 286	—585	—750
T. Øking i nasjonalformuen. Mill. kr.					
Privat kapitaltilvekst	2 692	2 467	3 265	4 307	6 023
Offentlig kapitaltilvekst[3]	2 466	2 741	2 471	2 767	2 551
Øking i nasjonalformuen	5 158	5 208	5 736	7 074	8 574
Innenlandsk nettoinvestering	6 473	6 461	7 022	7 659	9 324
Netto nedgang (+) eller øking (—) i Norges nettogjeld til utlandet[4]	—1 315	—1 253	—1 286	—585	—750

[1] For spesifikasjon se tabell 91. [2] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. [3] Kapitaltilvekst i offentlig forvaltning og offentlige foretak. [4] Her satt lik overskott på driftsregnskapet overfor utlandet.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1961	1962	1963*	1964*	1965*
U. Sysselsetting etter næring. 1 000 beregnede årsverk.					
Årsverk utført av selvstendige	388	382	378	373	369
Årsverk utført av lønnstakere	1 096	1 106	1 124	1 140	1 156
Årsverk utført i alt	1 484	1 488	1 502	1 513	1 525
Av dette i:					
Jordbruk	254	248	242	237	231
Skogbruk m. v.	23	22	22	21	20
Fiske m. v.	40	39	38	37	36
Hvalfangst	4	3	1	1	1
Bergverksdrift m. v.	9	9	8	8	8
Industri	359	362	370	374	380
Bygge- og anleggsvirksomhet	117	119	119	120	121
Kraft- og vannforsyning m. v.	13	13	14	14	14
Varehandel	173	177	180	183	187
Finansinstitusjoner	23	24	25	26	27
Forretningsbygg og boliger	3	3	3	3	3
Sjøfart	64	63	65	65	64
Tjenester i tilknytting til sjøfart	12	12	12	11	11
Annen samferdsel	89	89	90	90	91
Offentlig adm. og forsvar	83	82	84	87	87
Offentlig og privat tjenesteyting	137	143	150	157	165
Personlig tjenesteyting	81	80	79	79	79

Norges offisielle statistikk, rekke A
Norway's Official Statistics, series A

Rekke A **Stensilert 1965**

Nr. 129 Undervisningsstatistikk 1964—65 III Høgre allmennskoler *Educational statistics III Secondary schools*
— 130 Finansinstitusjoner Regnskapstall 1964 *Financial institutions Summary of accounts*
— 131 Veitrafikkulykker 1964 *Road traffic accidents*
— 132 Dødelighetsforholdene i fylkene i årene omkring 1960 *Mortality rates in counties*
— 133 Undervisningsstatistikk 1964—65 I Folke- og framhaldsskoler *Educational statistics I Primary and continuation schools*
— 134 Stortingsvalget 1965 I Hovedtabeller *Storting elections I Main tables*
— 135 Rutebilstatistikk 1964 *Scheduled road transport*
— 136 Husmorvikarvirksomhet og hjemmesykepleie 1963 *Housewife substitute services and home nursing*
— 137 Kriminalstatistikk 1964 I Forbrytelser etterforsket av politiet *Criminal statistics I Crimes investigated by the police*
— 138 Adopsjonsstatistikk 1964 *Adoption statistics*
— 139 Sivilrettsstatistikk 1964 *Civil judicial statistics*

Statistisk Sentralbyrå utgir dessuten skriftserien Samfunnsøkonomiske studier (SØS). I denne serie offentliggjøres undersøkelser, som ikke er av rent statistisk karakter, bl. a. historiske og analytiske studier utført ved Byråets forskningsavdeling. *The Central Bureau of Statistics also publishes the series «Samfunnsøkonomiske studier» (SØS). This series contains reports on investigations of not merely statistical character, such as historical and analytical studies carried out at the Research Department of the Central Bureau of Statistics.*

Kortere avhandlinger gis i serien «Artikler». *Shorter reports in the series «Artikler».*

Statistisk Sentralbyrå utgir følgende periodiske hefter: *The Central Bureau of Statistics publishes the following periodical bulletins:*

Statistisk månedshefte *Monthly bulletin of statistics.*

Månedsstatistikk over utenrikshandelen *Monthly bulletin of external trade.*

Statistisk ukehefte *Weekly bulletin of statistics.*

Abonnement på disse hefter kan tegnes både hos bokhandlerne og i Statistisk Sentralbyrå. For Statistisk månedshefte er prisen pr. år kr. 20,00, pr. nr. kr. 2,00. Prisen pr. år for Månedsstatistikk over utenrikshandelen er kr. 25,00, pr. nr. kr. 2,50. For Statistisk ukehefte er prisen pr. år kr. 30,00, pr. nr. kr. 0,75. *For subscription of the bulletins please write to the Central Bureau of Statistics, Oslo.*

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co., Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.
Pris kr. 11,00.

GRØNDAHL & SØN BOKTRYKKERI, OSLO